

cv9

MAXIMILIANI STOLL,
MEDICINÆ CLINICÆ P. P. O. IN UNIVERSITATE
VINDOBONENSI,

PRÆLECTIONES

IN
DIVERSOS MORBOS CHRONICOS.

POST EJUS OBITUM EDIDIT ET PRÆFATUS EST
JOSEPHUS EYEREL.

VINDOBONÆ,
TYPIS CHRISTIANI FRIDERICI WAPPLER.
1788.

LECTORI.

Hæc *Stollii* nostri, bonis omnibus desideratissimi, anecdota tibi traditurus, pauca quædam me præfari debere existimo, ut scire liceat, quæ fuerit præceptoris optimi ratio has de morbis potissimum chronicis prælectiones conscribendi, et quibus ego maxime impulsus momentis, typis excudi hæc opuscula curaverim.

Solebat *Vir optimus* quovis anno scholastico omne id temporis, quod a clinicis laboribus, et ab exponenda febrium doctrina superesset, tradendis aliorum etiam morborum descriptionibus impendere. Huic instituto has debemus de *scorbuto*, *rachitide*, *scrophulis*, *hydrope*, atque *lue venerea* prælectiones, quibus ante triennium collegia practica inchoabat. Reliquæ prælectiones prioribus annis, iisque variis, fuerunt habitæ. Cum magna esset dicendorum copia, curta tamen temporis supellex, non de singulis morbis copiosum æque sermonem potuit instituere, sed graviores modo doctrinas

per-

pertractabat, contentus, alias ægritudines per summa tantum capita attigisse.

Cum prævideam, fore quosdam, qui veloci calamo exceptas ex ore *Stollii* prælectiones, easque ob hanc ipsam rationem sæpissime hiulcās, non raro barbare conscriptas nobis velint obtrudere, malui has ipsas prælectiones, quas mea hac versabar manu, typis edere; utpote certus, vel unicam *Stollii*, nitide, atque ea modestia, quæ hujus viri prorsus singularis erat, communicatam scriptiunculam jucundiores fore eruditis, quam ventosa
 illa

VI

illa multorum loquacitas, quæ integro
volumine persæpe

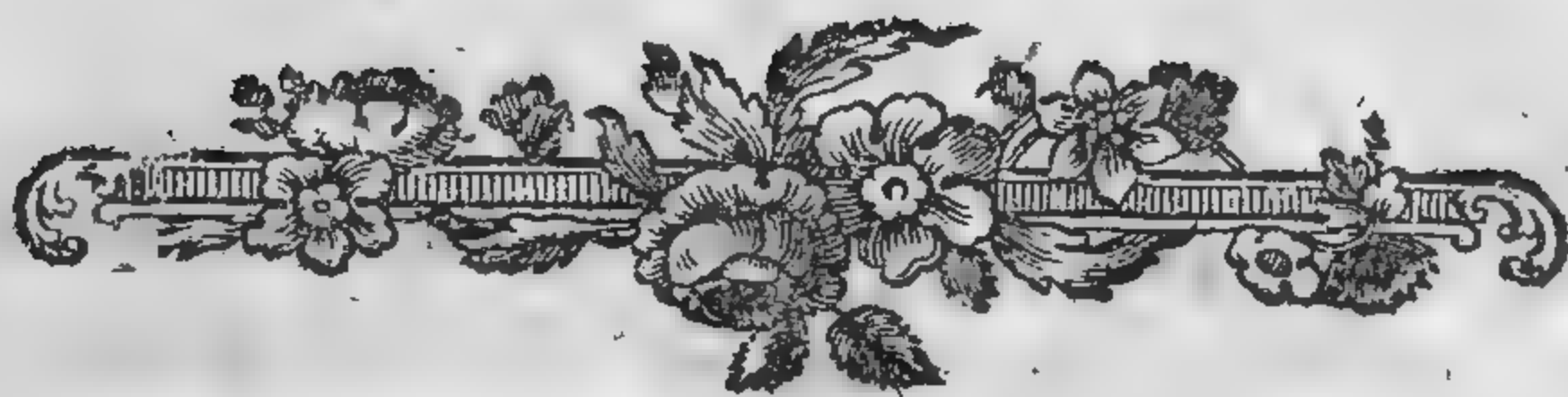
Ampullas projicit, et sesquipedalia verba.

Vale!

SCOR-

I.

SCORBUTUS.

A scorbuti descriptione exordium facimus, cujus hic decursum et symptomata recensebimus, ut dein et de natura morbi, et de legitima illius curatione oportunius differam.

Multa sunt, et inter sese plurimum differentia symptomata, quorum pleraque in unam summam collecta diagnosim morbi suppeditant.

Omniū primo ea symptomata recensentur, quæ in omni et singulo scorbuto occurrunt, quæ aut essentialia aut pathognomonica audiunt; 2. illa symptomata exponuntur, quæ variabilia, abesse subinde possunt, utut adsint persæpe, et hoc ipso accidentalibus nominantur. Hæc ultima symptomatum classis debetur aut idiosyncrasiae

A

ægri,

ægri, aut morbis complicatis cum scorbuto,
et coincidentibus; aut epidemiæ regnanti;
aut causæ demum cuicunque accidentali.

Priusquam autem hoc ordine utar, et
symptomata dispescam in ea, quæ essentia-
lia, itemque ea quæ accidentalia sunt, inte-
gram imaginem sistam scorbuti

Nascentis

Increfcentis

Adulti

Consummati.

Non enim sufficit morborum symptomata
nosse, sed oportet quoque ordinem, quo
se se excipiunt, et successionem, ac mutuum
inter se habitum didicisse eum, qui justam
diagnosin voluerit formare.

STADIUM PRIMUM.

Primo omnium observatur facies pallida
et vultuosa simul; labiorum et caruncula-
rum in oculis color subvirescens; solitudi-
nis et quietis amor, uti et tenebrarum. Vi-
get interim appetitus. *Præcursoria scorbuti
symptomata.*

STADIUM SECUNDUM.

Facies chlorotica fit et cerea; dein obscurior et sublivescens.

Animi major mæstities, pusillanimitas; dedolatio, et post levissimum motum anhelosa brevisque respiratio; cave tamen, ne hydropem thoracis inde arguas. Atque hæc ultima duo symptomata constanter adfunt.

Mox his prægressis pruritus gingivarum accedit, earum tumor, et sanguinis, si vel levissime perfricentur, profluvium; earum cærulefcens rubor; mollities laxa, fungosa, excrefcens, et putredo tandem; anima fœtens.

Cutis sicca, asserina; subinde maculosa, maculis cærulefcantibus, veluti a sugillatione, purpurascantibus, nigris, cum limbo initio flavescente; magnitudine varia, lenticulæ, pisi, integræ et volæ; figura irregulariter orbiculari: plerumque in femoribus et cruribus; sed et in brachio, thorace, trunco toto: rarissime in facie.

Oedema crurum, vestigio appressi digiti diutius manente, quod pituitam potius, quam aquam arguit.

Subinde in loco forte contuso antea, aut vulnerato, aut ulcerato, accedentibus causis

A 2 scor.

scorbuticis, initium morbi observatur. Fit et ibi loci fugillatio, aut plaga cærulefcens. Nascitur quoque ulcus scorbuticum, cuius facies hæc est.

Pus ichorosum, tenue, foetens, sanguinolentum, quod dein instar grumosi sanguinis ulcus obtegit; subjacens carnosa portio mollis est, fungosa, putrescens. Detergentia et digestiva nil profunt, non enim inde depurantur. Margo ulcerum horum livescit, luxuriatur, sanguinem fundit, præcipue carne hac sæpe plurimum excrescente cultro rescissa, ubi et hæmorrhagia accedit. Levis contusio, vulnusculum in homine scorbutico hanc faciem induit: e. g. plaga per venæ sectionem; differunt ergo plurimum hæc ulcera scorbutica ab aliis ulceribus v. g. tibiæ: his sæpe mercurialia opitulantur, illis vero nocent.

Dolores scorbuticorum in artubus, dorso, lumbis, thorace vagi, fixique sunt, uti arthriticorum; item sæpe nocturni; observatur spuria pleuritis, sputum cruentum in scorbuticis sæpissime.

An scorbutus pertinet ad febriles morbos? saltem subinde?

Respondeo nunquam: etsi subinde cum febre complicetur, eaque varia, et cum inflama-

flamatoria, sæpius autem cum putrida, quæ omnium pessima est complicatio.

Exanthema scorbuticum est maculosum, cærulefcens, latum, purpurascens, petechiforme. Hucusque primum stadium scorbuti habetur.

STADIUM TERTIUM.

Prioribus addit:

1. Artuum contracturas.
2. Leipothymias vel in levi corporis motu.
3. Oedema crurum, furarum, durum, sebaccium, ligneum.
4. Hæmorrhagias varias, narium, pulmonum, intestinorum, uteri; hæmorrhagiæ internæ sæpe cito letales.
5. Gingivas (faucibus et labiis illæsis) tumidas, fungosas, sanguinolentas, dentibus nigris, defluentibus, et maxilla arrofa.
6. Exostofes scorbuticas, spinam ventosam scorbuticam.

Viget interim appetitus, vigent sensus; at animi ingens pusillanimitas.

STA-

STADIUM QUARTUM.

Pessima symptomata complectitur. Febris subinde putridissima; letales hæmorrhagiæ narium, pulmonum, intestinorum, vesicæ, ventriculi, hæmorrhoides; hæmorrhagiæ per loca apparenter illæsa e. g. ex cute brachii. Icterus insanabilis, et infarctus varii viscerum abdominalium. Hydrops thoracis, abdominis frequenter; pessima colliquatio et putredo. Mors.

Symptomata pathognomonica et essentialia sunt gingivæ putridæ, absumptæ, aut fungosæ; et maculæ cæruleæ, purpureæ, nigræ corporis.

Circa causas diversimode et est disputatum, et adhuc dum disputatur. Interim sequentia per observationes.

1. Vix observatus est unquam scorbutus, quin aer ambiens et inspiratus fuerit humidus. Hinc depressiores plagas mundi infestat magis; hinc in depressioribus partibus alicujus urbis, ut hic Viennæ in suburbiis ad Danubium sitis, *S. Leopoldi*, et *Rossau*. Hinc in cavis subterraneis frequentior quam in suprema contignatione, Hollandiam fere incolit semper.

2. Si

2. Si idem aer *humidus* simul sit putridis halitibus, multoque phlogisto vitiatuſ, celeriores progreſſus morbus facit. Hinc in locis conſuſis, navi e. g. frequentiſſimus, et cum putridiſſima febre ſæpe junctus.

3. Aer humidus, conſuſus, non renovatus, ſeu aeris puri ſeu dephlogiſtici penuria preſſus, et ſimul frigidus, plures et periculoſiores ſcorbuticos facit.

4. Si ſtantiſus hiſce cauſis accedit victus crudus, farinoſus, caſeoſus, oleoſus; item inopia vegetabilium recentium, et demum mœror animique pathemata triſtia, et tandem deſidia, veſtitus madidus etc. fere ſemper graviſſime afficiuntur ſcorbutici et pereunt plurimi.

Conſtantiſſima cauſa eſt mador atmophææ continuus, maxime frigidus: reliquæ cauſæ ſolæ non ſufficiunt.

Plurimum ad ſcorbutum prædiſponunt morbi quidam prægreſſi: hæmorrhagiæ, febres longæ qualeſcunque, potiſſimum lues venerea, et rachitis, ac uſus mercurii.

Cauſa proxima videtur eſſe putredo, ſed an totius animalis, an certæ cujuſdam partis, humoris? Egregius *Hoffmannus* archiaſter monaſterienſis oſtendit omnium primo *humorem oſſeum* putreſcere in ſcorbuto, indeque

deque vitium per reliquum corpus propagari. Id ostendit ex eo, quod reliquo corpore sano adhuc ossa in principio afficiantur vitio hoc putrido. Per hoc videtur differre a febre putrida, ubi vitium est in sanguine ipso.

Divisio est in *acutum*, qui celeres progressus facit, utut apyretos sit: in *chronicum*, qualis plerumque esse solet. In *originarium* et in *secundarium*, scilicet post alios morbos natum. An in *terrestrem* et *maritimum* apte dividitur? neutiquam. An in acidum, alcalinum, muriaticum, et quare non?

Cura fit: 1. Diæta antiscorbutica. 2. Removendo causas excitantes. 3. Antisepticis remediis in genere. 4. Remediis antisepticis peculiaribus modo specifico ipsa adeo ossa penetrantibus.

Dixi 1. diæta; quæ antiseptica fit oportet, ex pane bene fermentato, vegetabilibus recentibus, cerevisia, brassica fermentata. Poma aurantia, et fructus horæi quivis.

2. Removendo causas occasionales. 1) mutando locum depressum et humidum, migrandoque in loca editiora. Hinc qui in depressa urbis parte, in loco subterraneo habitant, sanantur sola mutata habitatione. 2) Aerem, si habitatio mutari nequeat, ficcando,

cando, igne ex lignis aromaticis excitato, pavimentum sternendo ex arena sicca. Usus ventilatorum aerem renovabit, non autem ficcabit. Tamen is est sæpe necessarius in nosocomiis, ergastulis, ubi flamma aromatica simul potest excitari.

Quodsi aquae putrescentes scorbutum efficerent potissimum, ea erit cum alia commutanda, aut cum *malto* coquenda in forma decocti: ita volatilia coctione abiguntur, et aqua mutabitur in decoctum, quod facile fermentationem acidam subit, et antisepticum est. Aqua marina potabilis fit sola simplici destillatione ex inventione *Lindii*.

3. Frigus. si causa sit scorbuti, corrigendum id erit foco, vestitu, exercitatione corporis, moderato spirituosorum usu, migratione in terras calidiores.

Scorbutum symptomaticum curamus et his modis, et simul tollendo morbum, qui pro suo effectu vel symptomate scorbutum habet.

4. Specificis remediis: subinde is gradus morbi est, quem ablatis licet causis tollere nequeas. Hinc peculiari remedio, eoque specifico opus est, et potenter antiseptico. Hinc tantus numerus est antiscorbuticorum, quo-

quorum pleraque sunt antiseptica; reliqua autem, etsi non antiseptica, curarunt scorbutum symptomaticum. Nominatiora tamen antiscorbutica sunt sequentia:

1. Acida vegetabilia: acetosa, acetosella, poma citrea, aurantia, brassica fermentata, omniaque ea, quæ acidam fermentationem subire apta sunt.
2. Acida mineralia, uti acidum salis, vitrioli etc.
3. Amaræ plantæ: trifolium, absinthium, centaureum, nasturtium etc.
4. Antiseptica aromatica: cinnamomum, cortex winteranus, peruvianus; turiones pini, abietis, etc.
5. Plantæ quædam acri volatili dotatæ, et antisepticæ, quæ fere solæ per eminentiam antiscorbuticæ dictæ sunt: e. g. raphanus, sinapi, cochlearia, squilla, etc.
7. Aqua calcis, de cujus antiseptica vi constat, cum et sine lacte pota;
8. Martialia; vinum martiale.
9. An et mercurius?

An perinde est, quonam ex hisce dictis antiscorbuticis utaris? quisnam canon practicus erit hic statuendus?

Respon-

Respondeo. In scorbuto originario et protopathico semper adhibenda antiseptica, quæ et antiscorbutica sunt; cum ejus natura in putredine consistat. Sed cum remedia antiseptica habeant alias adhuc virtutes, cumque dentur antiseptica refrigerantia, antiseptica tonica, antiseptica stimulantia etc, hinc selectus faciendus est remediorum antisepticorum, seu quod idem est, antiscorbuticorum.

Sic scorbutus in loco frigido, humidove contractus, in plagis borealibus, plerumque antiseptica stimulantia, incidentia, resolventiaque poscit. At vero contractus in plaga humida quidem, at cælo calidiori, australi, profunt fere sola antiseptica, seu antiscorbutica refrigerantia, saponacea: priora remedia pessimam hic inflammationem inducerent. Huc quoque pertinent limonia, aurantiaque, conserva acetosæ, acetosellæ; beccabunga, fructus horæi, eorumque succi; brassica fermentata, acida mineralia.

In primo autem casu scorbuti, nempe cælo frigido humidove contracti profunt: calor foci, vestitus bonus, motus corporis, vinosa moderata, plantæ aromaticæ, amaræ, acres, resinosæ, e. g. turiones pini et abietis, et potus inde paratus; raphanus rusticus,

nus, cochlearia, cepa, allium; acida mineralia dulcificata. Acida hæc mineralia sola minus profunt, at cum succo vegetabili juncta multum præstant e. g. cum succo cochleariæ, raphani rusticani.

In scorbuto ab alimentis semiputridis et multo sale conditis prodest aqua calcis, vel sola, vel cum lacte pota. Id remedium et multum valet in scorbuto ab aliis causis nato.

Cum vero alii complures morbi scorbutum tanquam concausa producere valeant, quam speciem scorbutum symptomaticum appellant, constabit liquido, omne illud indirecte nominari posse antiscorbuticum, quod causæ præcedenti prædisponenti vel occasionali opponitur. Sic prægressæ intermittentes, biliosæ, putridæ, morbus hypochondriacus, hystericus; jactura sanguinis per hæmorrhagias; rachitis, lues venerea; annonæ charitas. Quidquid ergo his morbis medetur, et scorbuto inde oriundo medebitur persæpe.

In scorbuto cum lue complicata tollenda lues mercurio. Mercurius autem scorbuto non medetur, eum potius reddit pejorem. At præmisso hydrargyro scorbutum residuum sanat sarsaparilla, guajacum, bardana.

Inte-

Interea potioribus et gravioribus symptomatibus occurrendum est; sunt ea:

1. Aphtæ scorbuticæ.
2. Ulcera crurum scorbutica.
3. Anchyloses.
4. Diarrhææ.
5. Dysenteria.
6. Arthritis scorbutica.
7. Hæmorrhagiæ variæ, et per varia loca, sæpe per nares, gingivas, pulmones, alvum.

Ceterum plura antiscorbutica alia tentari possent, scilicet:

1. Radix rubiæ tinctorum, quæ ossa sola tingit, estque valde antiseptica, in carie ossium, forte etiam in lue ossa occupante, in spina ventosa, in rachitide præprimis valeret.

2. Sabina carioso offi inspersa cariem sistit potenter. Idem facit balneum cum sabina paratum.

3. Loco sabinae adhiberi quoque potest calamus aromaticus. Radix rubiæ tinctorum diutius sanguinem præservat a putredine, quam cortex; at radice hac multo diutius sabina et calamus aromaticus.

4. Tentari quoque ulterius posset guajacum lignum, sassafras, asa foetida.

Sed

Sed an hæc, quæ externe adplicata tanto-
pere profunt, et juvant, assumptane an viri-
bus ventriculi non subiguntur? id vero ten-
tandum restat.

Videamus, quibus formulis uti solea-
mus:

1.

R. Seri lactis vel vitrioli vel cremore
tartari parati. lb. ij.

Syrup. rad. V. aper. unc. i β.

M.

Omni hora vasculum.

In scorbuto calido, acuto.

2.

Item lac ebutyratum: pro potu. communi.

3.

R. Lactis vaccini recentis. Mensur. i.

Bulliant per momentum, dein affunde.

Vini boni austriaci vel rhenani q. s.

ut coaguletur.

4.

Succi expressi.

5.

R. Lactis vaccini rec. lb. iij.

bulliat per momentum dein adde

Vini boni austriaci vel rhenani lb. β.

bulliat adhuc per momentum donec

colostretur, colat. D.

6.

6.

R. Conserv. cochlear.
 — — trifol fibrin.
 — — nasturt. aquat. āā unc. i.
 cremor tartari. unc. β.
 pulv. rhei elect. syrup. ij.

M.

Sumat omnibihorio cochlear coffean.

7.

R. Raphan. rustican. unc. IV.
 rad. calami aromat. unc. i β.
 cortic. aurant. condit. unc. β.
 Infunde frigide cum vini vel cerevi-
 siæ mensur. i β.

M. D.

8.

R. Malti unc. iij.
 Coque per $\frac{1}{4}$ hor. f. q. Aquæ.
 Colat. lb. IV.

adde

Syrup. ribesior. unc. iij.
 Spirit. vitriol. q. f. ad gratum acorem

M. D.

9.

Pro gingivis : spiritus cochleariæ cum
 aqua salviæ, et tinctura laccæ aluminosa.

II.

RACHITIS.

Rachitis, seu morbus spinæ, nostræ contemplationi subjicitur.

Id nomen fortitus morbus est, quod frequentissime et omnium ferme primo spinam dorsi afficiat, illam varie curvando, unde gibbositas.

In nostris terris notus morbus est sub nomine morbi anglicani, *englische Krankheit*, *doppelte Glieder*, *unterwachsen seyn*, *große Leber*, u. s. w. duplicatura audit, *hepar magnum*, *abdomen magnum*, *Wechselbalg*.

Morbus hic primum a Glissonio accuratius descriptus est, et ante 1612 non observatus. Eum dico non observatum, etsi probabilissime semper exstiterit, et generi humano sit coævus.

Amat præprimis ætatem infantilem, ita, ut plerumque primam dentitionem insequatur. Vidi ferius, et quidem post secundum annum, quo tempore ipsum rarissime prima vice comparere asserunt plerique, eundem prorupisse.

Fre-

Frequentius nihilominus includitur intra hæc tempora, quæ primæ dentitioni, et initio anni tertii ætatis interjacent.

Rarius, et tunc quidem in solis ferme femellis, circa pubertatem, et paulo ante eandem sese manifestat.

Morbus est compagis ossæ primario; serius enim, at minus luculenter, aliæ quoque corporis partes afficiuntur; ut id circo vel ex hoc capite, non inepte post scorbutum, cujus originem primam pariter in offibus quærunt, pertractetur.

En jam potiora ejusdem symptomata: æger, infans e. g. minus alacer apparet, imo si paulo adultior fuerit, aut is morosus, somnolentus, pallidus, cute pendula, et velut in atrophiam delapsurus. Viget interim appetitus, quin imo voracitas adest, non explenda, sed unde corpori nil accedit emolumenti. Aeger, qui jam gradiri poterat, nunc ne quidem pedibus insistit. Plures nunc sensim sine sensu defigurationes subnascuntur: potiores recensebo.

Caput in quibusdam vim morbi peculiariter patitur. Fit enim frons protuberans multum, et veluti angulosa, temporibus intropressis. Distingui tamen debet hæc conditio frontis a nativa protuberantia. Suturae

dehiscunt magis, et sola calvaria amplior evadit, quam pro facie et reliquis capitis partibus.

Dentes tarde, difficulter prorumpentes, flavi, cinerei, nigrescentes, excidentibus, novis difficulter subcrefcentibus.

Collum tenue, longum sæpius, at amplis venis jugularibus.

Mentis conditio varia: nunc enim hebetes sunt, stupidi, fomnolenti, proclives in convulsiones (si nempe caput morbum rachiticum peculiariter patitur) subinde hydrocephalus aut una adest, aut nascitur: incurabilis omnino.

Subinde vero, si calvaria a morbo intacta maneat, et aliæ potius compagis ossæ partes afficiantur, ingenium præcox, exquisita sensuum omnium facultas observatur, ut hinc in proverbio sit, infantes, qui cito nimis sapiunt, morbosos esse, neque facile in vita mansuros.

Sternum totum aut in medio, aut alterutro in latere protuberans, costæ autem intropressæ, male curvatæ, latæ, at circa conjunctionem cum parte cartilaginea tuberosæ, nodosæque. Eadem quoque claviculæ conditio est.

Spina

Spina dorsi frequentissime variis in locis, et varia curvata deprehenditur, unde et morbo nomen datum.

Curvatae autem et protuberantes tibiae; inde pumila corporis statura. Ossium molities insignis, subinde eorundem friabilitas.

Articulationes majores solito, unde duplicaturae, maxime ad carpos.

Vidi quandam osseae compagis conditionem, quam semper huc putavi trahendam esse. Vidi nempe praecox et ingens corporis incrementum, ossibus plurimum elongatis, at tenuissimis. Vidi hoc in puellis et juvenibus tempore pubertatis, indeque (nam magna simul debilitas, et emaciatio subinde simul adfuerat) curam antirachiticam profuisse. Nonnunquam ea est thoracis ossei compressio, ut reliquo corporis habitui non respondeat. Novimus, dari quosdam gracili et junceo corpore praeditos, tenui collo, alatis scapulis, fibra tenera, et delicata, atque exquisite sentiente; genis roseis, ingenio praecoci. Hi labe rachitica serius sese manifestante affecti mihi saepe videbantur. Tussiculosi, catarrhosi, haemorrhoeici, tandem phthifici evadunt, atque in flore aetatis pereunt. Integræ tales familiae sunt, ut ma-

lum certo fit hæreditarium, inque feros nepotes propagetur, nisi forte fortuna, aut alterutrum parentem proles sequantur meliori sanitate donatum, vel vero maturâ medicatio tonica, et antiarthritica accedat.

Verum et alia symptomata signa suppetant rachitidis præsentis. Carnium musculofarum flacciditas, debilitas, consumptio, aut fungosa conditio: hinc est, cur quosdam videamus obesos, pastaceosque, alios autem atrophicos. Hinc fit, ut qui jam gradiabantur, nunc gradiendi sint impotentes: hinc veluti inferiorum artuum paralyfis.

Subinde habitus est emphysematicus labiis et oculorum canthis pallidissimis. Vox gravior, quam pro ætate.

Morbi frequentes convulsivi, epilepsia per vices, maxime in levi motu febrili, itemque ferme semper ordiente dentitione.

Mirandum est infantes rachiticos varicellas paucas, easque benignas habere, meliusque valere post inoculationem; fors non tam inoculatio, quam vitæ regimen prodest, quia aeri frigido exponuntur, corpusque exercent.

Hæmorrhagiæ frequenter infestant rachiticos, perniciosæ sæpe, quia corpus emaciatum magis debilitant, atque exhauriunt.

Acidum rachitici spirant; sæpe verminosi sunt, ita, ut si adsint symptomata rachitica, sæpe illa in acidum vel vermes referantur, et si dantur tum evacuantia, male curantur. Præterea observatum est;

Non quovis anni tempore æque valere rachiticos: sic æstate melius se habent, quam tempore australi, frigido, humido.

Quæritur, an ad febriles morbos pertineat, an necessaria febris ad rachitidem?

Respondetur. Per se febris non adest, neque definitionem ingreditur; tamen in progressu morbi febris accedit lenta, vespertina, nocturna; corpus tunc emaciatur, et lenta morte pereunt ægri. Si thoracem, pulmones febris afficiat, tunc sæpe respiratio impeditur, uti asthmatici respirant, tussique humida vel sicca infestantur, qua febre tabidi, convulsi, imo velut apoplectici, vel morbo infantili epileptico moriuntur.

Alia conditio cadaveris est: 1. mollia, flectilia sunt omnia; calorem diutius fervant; corpus non riget. 2. Sanguis per os vel nares effluxus aut non, aut tarde coagulatur. 3. Hepar alieni coloris; sæpe subfla-

ves-

vescens, subalbidum, mole majus. 4. Bilis aquosa, mucosa, excolor, aut nulla. 5. Mesentericæ glandulæ prætumidæ.

Indagandum est, quæ hujus morbi sit divisio:

I. Divisio in *acquisitam*, a causis postmodum enumerandis: in *hæreditariam*, videmus enim familias integras rachiticas, gibbosas.

II. In *originariam* et *deuteropathicam* dividitur. *Originaria* est, quæ nullo alio morbo præcedente oritur; in *deuteropathicam*, quæ ex morbo aut præcedente, aut una præsentente nascitur.

III. In *Endemicam* Anglia, Hollandia loci item depressi, paludosi scorbuto obnoxii; eadem quoque causæ, quæ scorbutum in adultis producant, sæpe quoque producendæ arthritidi sunt oportunæ.

An et *epidemica* datur rachitis? an ab anni tempore morbo aliquid accedit? puto.

An et *connata*? non vidi: legi tamen, et id fieri posse probabile est.

Causæ prædisponentes et excitantes multæ sunt:

1. Parentes debiles, morbis exhausti, olim aut nunc occulte venerei, feniculi, aut ætatis valde imparis, salivationem
fre-

frequentius possi; molliter viventes, vel et victu pauperimo usi.

2. Habitatio loco angusto, humido, depresso; sordities.

3. Lac velustum nutricis feniculae, morbidae, gravidae, scrophulosae, occulte venereae, cancrofae, melancholicae. Lochiorum defectus. Pultes.

4. Frequentissima rachitidis causa sunt morbi infantum praegressi, tales praecipue, qui diu durarunt, quae cum magna virium iactura, maxime sanguinis, cum longo alvi fluxu iungebantur. Hinc tarda, difficilis, et morosa dentitio; post hanc enim plerumque est rachitidis initium. Tussis convulsiva. Longa intermittens. Ablactatio; curae evacuantis ob abusum. Vermes, pituita, achores, etc. usus acidorum, acescentium nimius.

De causa proxima quaesitum est, in quo ea consistat? variae vigent opiniones.

I. Afferunt non pauci eam esse syphiliticam, sed larvatam, fractam: rationem addunt, quod saepe venereorum olim parentum proles fiant rachitici; verum parentibus et sanis, a luoso miasmate liberis, sunt non raro, quin saepe proles rachiticae.

24
Rachitidem solus mercurius nunquam sanat, nisi eo in casu, ubi nempe tanquam causa praedisponens labes syphilitica adest: tunc autem mercurius cum antiarthriticis.

II. Sunt qui in *acido praedominante*, ossa emolliente, sanguinem solvente causam proximam statuunt, cum 1. os ipsum aceto, aut diluto acido vitrioli maceratum mollescat. 2. cumque antacida, ostracodermata e. g. sal tartari sapoque curarint rachitidem.

Verum causa praedisponens potest esse, estque etiam acidum; interim ipse morbus nunquam pertinet ad morbos ab acido. Rarius sanant absorbentia sola, et forte nunquam, nisi aliis remediis juncta,

III. Miasma alii peculiare esse, esseque id novum. Verum tollitur methodo universalis tonica, non autem specifica. Totque causas productrices habet, debilitantes omnes, ut ad miasma peculiare recurrere opus non habeas.

Verum an novus morbus? non puto: novimus enim fuisse ab omni aevo gibbosos, pumilosque; id est, evidenter olim rachiticos: Therfites ille Homericus ducum in exercitu Graecorum insignis convitiator, exiguae staturae malaeque, humeris contractis.

tractis, acuminato capite, et gibbosus fuerat, sat certo in infantia rachiticus.

Causa proxima est peculiaris et præternaturalis mollities compagis osseæ, seu totius, seu ex parte. Inde varia defiguratio, incurvatio, excrescentiæ, tuberositates, elongationes, prout aut vis *musculorum*, aut *impetus sanguinis*, aut corporis *pondus* egerint.

Compagis osseæ flexilitatem, mollitiemque præternaturalem rachitidem constituere dixi: id non ita intellectum volo, ac si aliarum partium vitia non adessent; illa supra sunt recensita pertinentque ad signa debilitatem, mucosam aquosamque humorum conditionem notantium.

Methodus medendi inde patet.

Auferendae causæ remotæ sunt, iisque ablatis primum aut solius *naturæ* ope, aut *remediis tonicis* sanentur. Sola tonica raro sufficiunt, nisi prius causæ remotæ tollantur.

Habitatio sit in loco edito, aere recenti, sicco, lignis aromaticis lustrato.

Motus vero infanti est necessarius, non ille in cunis, sed in curriculo ad id apto. Mala est consuetudo matrum nutricumque, continuum somnum conciliandi infantibus, quiete summa, opio etc.

Ferme

Ferme omnes nutrices hoc faciunt clam opiata propinando. Vidi ejusmodi proles assiduo dormientes, ut dein rachitidem sibi contraxerint; sed nutrices ideo somnum inducunt, ut nempe ab onere per aliquot saltem horas liberentur. Hinc ab aliis gestari aut circumduci statis horis infantes debent. Est autem haec gravis observatio. Solis recens natis longior somnus convenit.

Abstinencia a potu theato, aqua tepida, oleribus meris, pinguibus, farinosis.

Peccatur victu nimis tenui subinde, ubi adultiores solo materno lacte vivere coguntur. Saepius tamen peccatur victu nimio, crassiorique, quam ut debilis ventriculus ferre possit. Diaeta ficcior, eupepta tamen, tonica, antacida, ex carne tenera, tosta, pane bis cocto. Pro potu sit *pauillum* cerevisiae bonae, vini austeri, medicati. Decoctum bis, terve de die, aut infusum corticis peruviani cum vel sine coffe; decoctum rubiae tinctorum, radicis cichorei, corticum aurantiorum.

Pro potu communi aqua aut simplex, aut ex qua nodulus suspenditur ex rheo, corticibus conditis, e. g. aurantiorm, et cortice Winteranon.

Si causa praedisponens fuerit acidum,
proderit limatura ferri cum eleofacharo, aut
guttae antacidae, alcalinae etc.

R. Aquae foenic. unc. ij.

Sal. tart. ferup. ij.

M.

D. ter de die guttae 30. 50. 60.

Item aliud egregium medicamentum fe-
quens est.

R. Sapon. venet.

Extract. helen. āā. dr. j.

Pulv. rad. ari. scrup. β.

— cinnamom. gr. vi.

— ostracodermatum.

Sachar. albi — āā. dr. vi.

M.

Bis terve de die dimidium parvum coch-
lear vel totum.

R. Sapon. venet. dr. j.

Pulv. cort. aurant. condit. dr. iij.

Sach. alb. unc. j.

M.

D. ter de die cochlear coffeee.

R.

R. Rad. rub. tinct. dr. ij. unc. β (prout aetas)

Consciss. contus. coq. f. q. a. p. $\frac{1}{4}$ h.

Colat. lb. β adde

Syrup. 5. rad. aperient. unc. j. β.

M.

D. quater per diem 2 — 3 cochl.

R. Rad. rub. tinct. alcholis.

Pulv. ostracoder.

— sach. alb. āā. unc. β.

M.

D. quater per diem cochlear. coffée.

Sed palmare remedium sunt ambulatio frictio, lotioque cum aqua frigida, et potus coffée cum cortice.

Sub hac methodo magnam emendationem jam intra duos fere menses videbis; hanc si non experiaris, certus esto aut remedia, uti fieri solet, a curatricibus infantum non administrari, aut aliam subesse causam, alium esse morbum complicatum e. g. venereum, scrophulosum, scorbuticum.

Cura longa sit, in annos protracta subinde, et constans. Et si etiam remedia tamdiu non dentur, saltem reliqua vivendi ratio sit constanter *tonica*.

Me

Methodo hac diutius protracta, ossa curvata, protuberantia, iterum suapte facius redeunt ad justam nativamque conformationem.

Ufus thoraculorum nil valet: valet tamen situm lecti, fellaeque frequenter mutare.

III.

SCROPHULÆ

Sub nomine scrophularum tumores glandularum intelliguntur chronici, pertinaces, plerumque indolentes, subduri, submolles, mobilesque.

Glandulae colli, submaxillares, subaxillares, mesenterii, saepius afficiuntur: subinde et glandulae mammarum.

Dignosci probe debent a scirrho, cum longe alius sit utriusque exitus. Scirrhus durus, veluti lapideus, tuberosus et inaequalis.

Confundi non solum cum scirrho, sed et cum struma solet, seu cum tumore glandulae thyroideae. Verum haec glandula rarissime solet esse scrophulosa; sique ejus tumor adsit solitarius, chronicus, indolens, in homine ceterum sano, sique sit endemicum simul malum, strumam dignosces a scrophula.

Scrophulae plerumque in pueritia nascuntur, et in adultam usque aetatem persistunt: rarius tum primum observantur, ubi quis jam adolevit.

Ple.

Plerumque per omnem vitam permanent non sanandae. Rarus ruri, frequens in urbibus morbus. Pauci tamen inde moriuntur.

Causae remotae fere omnes illae sunt, quae rachitidem producere solent, praecipue autem sequentes: labes haereditaria a parentibus scrophulosis, olim venereis, arthriticis accepta. Commoratio in loco palustri, humidoque, non perflato; victus farinosus, crudus, caseosus. Immundities. Otium. Occulta lues.

Causa proxima ignoratur: an sit miasma specificum et sui generis? an semper siphylitica, quod non videtur, cum raro mercurialibus sanentur, et omnino nunquam, nisi in complicatione cum lue. An arthritica materies est?

Dividuntur scrophulae divisione vere practica in *protopathicas* et *deuteropathicas*, eos nempe, quae ex alio morbo praecedente, ex lue plerumque nascuntur, et scrophulae venereae appellantur.

Item in *internas*, mesenterii potissimum, quas ex abdomine tumente, artubus interea macilentis, colore pallido, carne flaccida, dentibus malis, artuum doloribus vagis, alvo irregulari, febricula frequente sine nota
alias

alias causa; efflorescentiis cutaneis, maxime capitis; ex glandulis hinc inde colli tummentibus; item ex spina ventosa.

Item in externas, glandularum colli, submaxillarium, subaxillarium, inguinalium. His obortis saepe sanitas aliquantulum emendatur; abdomen durum, maxime praecordia tumida duraque mollescunt, conciduntque.

In scrophulas indolentes, inflammatas, suppuratas, cancrofas.

Plerumque non dolent. Subinde lenta inflammatio accedit. Fit suppuratio totius glandulae, ubi loco puris boni materies flava et pendula, mucosaeque educitur, ulcere diu aperto manente, difficillime claudendo, et foeda cicatrice obducto tandem, saepe iterum sponte aperto.

In scrophulas *veras et larvatas*. Certum enim est scrophulas in alios morbos commutari, hosque in scrophulas abire, ut horum morborum inter se identitatem sat luculenter videas.

Larvatur autem hoc virus scrophulosum sub sequentibus morbis; scilicet:

1. Ophtalmia scrophulosa.
2. Crusta lactea.
3. Labii superioris tumor.

4. Herpes.
5. Atrophia seu tabes.
6. Phthisis scrophulosa.
7. Achores.
8. Tinea.

De cura scrophularum in genere, dein vero de cura morborum a viru scrophuloso oriundorum agendum erit.

Scrophularum curatio ut apte instituat, id poscit, ut causæ remotæ, quarum plures antea descriptæ fuere, tollantur. Habitationis et victus ea ratio sit, quam rachiticis convenire afferebam. Maxime pingua, farinosa, terrestria etc. nocent. Sed tenuissimo quoque, vappidoque, ex aquosis mere, ex oleribus, etc. victu peccatur æque. *Diæta fit restaurans.* Ceterum sequentia maxime sunt indicata: Taraxaci radix, cum vel sine cichoreo, saturissimum et prælo expressum decoctum, ubi utriusque radicis plures unciae accipiuntur e. g. extractum graminis liquidum; saturatissimum ejus decoctum solum, aut cum aliis indicatis. Extractum lactucae virosæ; ejus plantæ saturatissimum decoctum. Extractum, decoctum florum arnicæ. Extractum aconiti, extractum cicutæ. Extractum aquosum ligni guajaci omnino præstantissimum, vel solum, vel

C   cum

cum aliquota parte refinæ guajaci. Confer-
væ trifolii fibrini, cochleariæ, nasturtii aqua-
tici, menthæ, salviæ etc. cum, vel sine ex-
tractis antea nominatis. Succum herbarum,
radicum, resolventium, amari, subamari,
verno æstivoque tempore. Succus betulæ
primo vere potus est solventissimus. Aquæ
minerales fere omnes, aquæ thermæ, hepar
sulphuris continent, eæque potæ. Ipsum
hepar sulphuris ad v—x grana bis terve per
diem assumpta. Aqua picis. Potus aquæ
marinæ. Antimonium ejusque varia præ-
parata plurimum præstant. An et quando
mercurialia? An et quando æthiops antimo-
nialis?

FORMULÆ.

R. Rad. gram.

— taraxac. ãã. q. f.

Concissa coque f. q. a. ut l. a. fiat ex-
tract. liquidum.

R. Hujus extracti, unc. iij.

Terræ foliat. tart.

Syrup. rad. v. aper. ãã. unc. j.

M.

S. quater de die cochlear majus.

Ex-

Extractum graminis nil facit in pillulis datum ad pauca grana. Eidem extracto bene additur spiritus Mindereri.

Extractum lactucae virosae amarum, sale multo essentiali dives scopo solvente agit: hinc major ipsius laus est in hydrope, non qualicunque, sed qui post intermittentes longas, cortice sufflamminatas etc. sequitur. Optime datur scrophulosis. Datur pueris ad drachmam unam — duas per 24 horas, cum tartaro solubili.

R. Extract. lactuc. viros. dr. j β — ij.

Syr. fumar. dr. j. β .

Aquæ ceras. nigr. unc. iiij.

M.

S. omni bihorio cochlear majus.

Parari et decoctum potest:

R. H. lactuc. viros. unc. iiij.

Coque per $\frac{1}{2}$ hor. f. q. a.

Col. libr. j. fortiter expressæ
adde

Tartari solub. dr. ij — iiij.

Syrup de duabus. unc. ij.

M.

C 2

R.

R. Extr. fl. arnic. āā .
 Sulph. aurat. antim. 3tiæ præcip. āā .
 dr. j.
 El. sulphuris. unc. β .
 Syrup. fumar. q. f.
 M.
 Fiant pil. gr. iij.
 S. ter, quater de die duas tresve etc.

R. Extract. aconit. dr. β .
 Cicut. dr. j. β .
 Pulv. antimon. crud. alcoholis. unc. β .
 Syrup. menth. q. f.
 M.
 F. pil. gr. iij.
 S. quater de die ij — iij — iv.

Extractum aquosum ligni guajaci plurimum salis essentialis continent, amarum est, vanigliam redolens, et caro pretio.

R. Ref. guajaci. āā .
 Extract. aquos ligni guajac.
 Antimonii crudi āā . unc. ij.
 Sachar. albi. unc. ij.
 Mucilag. gum. tragac. q. f.
 M.
 F. l. a. rotulæ, gr. x — xv — xx.

R.

R. Ref. guajac.

Extract. aquos. ligni guaj. āā. dr. ij.

Antimon. crud. unc. β.

Eff. lign. q. f.

M.

F. pil. gr. iij.

S. quater per diem iij — jv.

Saturatissimum decoctum ligni guajaci.

R. Conserv. trifol. fibrin.

— — cochlear.

— — salviæ. āā. unc. j.

Extract. tarax. unc. β.

M.

S. omni bihorio cochlear. coffeanum.

R. Hepat. sulph.

Extract. ligni quass. āā. gr. jv — vj.

Sachar. alb. scrup. j.

M.

F. pulv. dentur tales Nro. X. mane et
vesperi, vel excepta syrupo sum-
muntur.

Aquæ thermales sulphureæ cum tertia
parte lactis potæ, ita, ut ipsius aquæ per diem
libram β. dein libr. j. assummas, et plus.

Aqua

Aqua picis ad libr. j — ij. per diem.

Succus betulæ in eadem quantitate.

R. Mercur. viv. puriss.

Antim. crudi alcholis partes æquales.

M. in aqua.

Diu in mortario vitreo.

Aethiops mineralis valet plurimum

solus et junctus aliis in scrophulis,

e. g. venereis. Datur adultis ad gr.

viiij — x — xij.

Prodest item commoratio in loco sicco, elato, et rusticatio; solvit scrophulas subinde pubertas ingrediens. Scrophulis suppuratis cicuta per modum fomenti, cataplasmatibus, emplastri etc. adplicata bene medetur. In cancro scrophuloso extractum cicutæ.

SCROPHULÆ LARVATÆ.

OPHTALMIA SCROPHULOSA.

Virus scrophulosum non semper sub sua legitima forma comparet, sed uti nuper est adnotatum, sub larva aliorum morborum. Sic chronica palpebrarum rubedo, glandulæ palpebrarum tumidæ, a viru scrophuloso sunt

per-

perſæpe. Subinde illæſis palpebris, rubor oculorum chronicus, aut ſaltem frequenter recurrens, ſub ophtalmiæ rheumaticæ ſpecie multoties occurrit. His oculorum malis conſuetâ auxilia non medentur, ſed illa, quæ ſcrophulis, et ſcrophuloſæ diatheſi. Præprimis hic profuiſſe viſum eſt unguentum ex mercurio præcipitato rubro paratum ſequenti modo:

R. Mercur, præcip. rubri ſcrup. j.

Sach. alb. dr. β.

Butyr. rec. infuls. unc. j.

M.

Terentur in mortario vitreo.

Pauxillum immittitur cantho interno oculi, qui ſi doleat, aut validius aut diutius, lacte tepido abluitur. Sed et palpebræ, earumque margines leviter perfricantur eodem unguento.

Male pro ophtalmiis venereis ſemper habentur, quibus hoc unguentum prodeſt.

TUMOR LABII SUPERIORIS.

Alter morbus eſt a viru ſcrophuloſo frequenter oriundus, *tumor labii ſuperioris* fere
affi-

affiduus, aut frequenter, quemadmodum de ophtalnia dictum est, recurrens: morbus pueris solemnis, ubi subinde narium foramina, et ipse nasus intumescit. Esse id a viru scrophuloso exinde constat, quod fuerint antea scrophulosi, aut scrophulæ simul adsint, aut morbo labii evanescente oriantur scrophulæ, aut quod curam hinc labii morbus antiscrophulosam petat.

CRUTSA LACTEA.

Tertius morbus est affinis scrophulis, ab eodem quoque, ut videtur verosimillimum, veneno oriundus, *crusta lactea*, de qua nobis egregius practicus Dominus *Strack* pulcherrimam dissertationem dedit ex propriis, iisque numerosis observationibus natam.

Equidem differre utrumque morbum, *scrophulosum* et *crustam lacteam* ab se invicem fere omnes practici arbitrantur. Verumtamen *accidentale* solum discrimen mihi visus sum semper observasse.

Ea enim opinio mihi a vero abludere non videtur, quæ unam eandemque naturam genitricem utriusque morbi assummit, ita tamen, ut nunc glandulæ occupentur, nunc
et

et aliæ partes, eæque præprimis, quas a crusta lactea obseffas deprehendimus.

Deinde et illud discrimen intercedit inter utrumque morbum, quod *crusta lactea* facilius et citius sanetur, quam scrophulæ, et quod erumpens *crusta lactea* scrophulas solvat, judicetque. Cum virus scrophulosum sub crusta lactea frequentissime lateat, juvabit quædam de hujus morbi indole, signis et symptomatibus agere.

Potissimam partem *Strackium* sequar, qui optimam nobis descriptionem hujus ægritudinis dedit.

Nomina varia morbus habet: crusta lactea, lactumina. Die Bierziger, Ansprung, Milchgrind.

Ortum progressumque mali ipsis *Strackianis* verbis exponam. Initium, inquit, ut plurimum in malis est; equidem hic papulæ erumpunt, modo latæ, modo acutæ, humore limpidò, atque glutinoso, plenæ. Rupta pustula subflavus liquor glutinosus effluit, qui ipse tenax pustulæ pelli adhærescit, cum eademque subjectæ infra cuti affigitur, quod cum sæpe atque diversim contingit cutis crustam ex flavo rubram accipit. Crusta autem ipsa sæpe finditur, exque ejus fissuris glutinosus rursus latere effluit, isque

isque iterum indurescit, et ipsius crustæ duritiem, crassitiemque auget. Unde et ob hanc quoque causam morbus *crustæ* nomen accepit. Cutis autem ipsa in affecta plaga ut corium dura evadit, subjectæque partes intumescunt.

Plerumque et ante et sub exortu crustæ lacteæ *fulivatio* copiosa observatur, unde aniculæ infantum curatrices, et matres, sæpe et medici dentitionis molimina adesse existimant.

Initio pariter in labiorum commissuris fissuræ dolentes crustulæque observantur ex humore subflavicante, et spisciusculo ac glutinoso natæ.

Eodem quoque tempore maculae intense rubræ, velut a muco purpureo, malas, mentum, subinde et frontem obsident, quæ paulo post erumpentis crustæ sedem notant.

Facies tumidula, et veluti vultuosa, pingiculave adparet, jam ante crustæ adparationem, manetque diu et post morbum, cute glabra et albicante manente.

Foramina narium intumescunt, et sæpe membrana Schneideriana ita afficitur, uti in coryza. Fissuræ quoque sunt ad narium foramina. Tumor quoque subinde labiorum.

Ple-

Plerumque aut fere semper glandulæ jugulares tument, et crusta largius erumpente detumescunt.

Urinæ conditionem, tanquam *characteristicum* crustæ lacteæ, insignis *Strackius* notat, eamque odore tetro urinam felis æmulari lafferit.

Loca, quæ crusta lactea obsidentur, sunt frequentissime genæ, mentum; frons; dein et collum, pectus; brachia, femora; totum nonnumquam corpus.

Fluxus aurium; auricularum crustulis flavis, veluti a melle inspissato obfessarum conspectus. Vidi totum corpus obfessum crusta hac lactea, per annos rebeli.

Subinde totum fere corpus rubente, et noctu maxime pruriente scabie perquam rebeli vexatur, quam aut crustæ lacteæ junctam, aut cum ea alternantem conspexeris.

Intra eosdem ferme terminos ætatis clauditur crustæ lacteæ præsentia, ac rachitis: a sexto videlicet mense ad decimum ferme ætatis annum.

Divisio in *hæreditariam*, uti enim formas sæpe, faciei, nasi, oculorum etc., hæreditario accipimus, sic et morbos, morbosas diatheses, morborum seminia eorum ipsorum,

rum, quibuscum parentes vel utrique, vel alteruter, conflictabantur. *In adquisitam* eamque sæpissime. An contagiosa est? non. Saltem nemo matrum timet contagium huius crustæ.

Pruritus, dolor, noctes infomnes, vagitus, excoriatio scalpiti facta, cutis crassior, lævigata, albidissima, lanuginis expers in jam fano, per omnem vitam.

Retrocedens sponte, aut frigidis, ficus, saturninis retropressa ad caput, convulsiones facit, eclampsiam, epilepsias, artuum variorum fiderationes, mortes apoplecticas, etc. Ad thoracem vero tussiculam, maciem, atrophiam, phthyfin.

Curatio instituitur:

1. In lactentibus, si lac vitiosus corrigatur; si deses, et sagineata tamen nutrix movere et exercere corpus cogatur.

2. Purgantibus rhabarbarinis, et mannatibus, quæ sæpius sola, sæpius data profuerunt.

3. Incidentia, diaphoretica, alterantia. Sulphur antimonii, æthiops mineralis sine igne. Stomachica. *Jacea tricolor*, flos Trinitatis, specificum *Strackio* audit.

R. H. Jace. tric. recent. (rejecto
flore et radice) pugill. j.

Incoque lacti recenti, et percoletur.

Vel dr. β — j. ficcatae herbæ incoquitur.

Vel fonticuli, cortex mezerei.

HERPES.

Quarto sub forma herpetis subinde delitescit scrophulosum virus, ita ut cum scrophulis herpes alternet, aut uterque morbus simul adsit. Mala methodus est, quæ satureninis, siccantibus aliis huic morbo cutaneo mederi satagit. Præstat pruritus delinire emolliente unguento ad labia dicto, aut butyro cacao, cui aliquid mercurii præcipitati rubri admiscueras, aut mercurii currentis e cinnabari redivivi, subactique longa trituratione.

ATROPHIA.

Quinto Atrophia, tabes, seu emaciatio sine febre, aut saltem sine febre notabili a viru scrophuloso est sæpenumero: vel quod glandulæ in menteno obstructæ sint, debitumque corpori nutrimentum afferri nequeat, vel quod scrophulosum virus humoribus
mistum

mistum vim eorundem plasticam nutriendamque destruat, et summam ita maciem, atrophiam infantilem dictam inducat.

PHTHYSIS SCROPHULOSA.

Sexto. Subinde tussis adest sicca primo, dein purulenta, faniosa, ichorosa, cum febre assidua, longa, vesperi noctuque exacerbata, sudoribus circa auroram mitigata. Virus scrophulosum ad pulmones decubuit, ibique sua acrimonia tenerum pulmonem læsit, veram phthyfin induxit, quam ob causam scrophulosam appellant, immedicabilem morbum.

ACHORES.

Septimo. Alius morbus est a viru scrophuloso ad caput delato oriundus: *Achores* audit.

Diversa nomina morbus hic habet. *Achores* appellantur communissime hæ capitis efflorescentiæ. Etiam scabies capitis; manantia capitis ulcera; favi, quod capillata capitis pars favum referat, pluribus foraminibus pertusum, et melleæ consistentiæ humorem continens. *Ficus*, quod granulata
flava

flava materies ulcusculis insit. Herpes miliaris capillata *Swietenio* audit, quoniam capillata capitis pars granis primo densissimis efflorescit, quæ tanquam totidem pustulæ rumpuntur, et glutem saniosum, odoris ingratiissimi, et veluti acefcentis, quod paulo post in crustas latas, hinc inde disruptas, foraminulatas, arescit, cum *phthiriasi*.

Priusquam achores efflorescant, plerumque pallidi, morbosique sunt; glandulæ colli scrophulosæ evadunt, sed ubi primum achores prodiverint, maximam partem evanescent. Idem fit in glandulis axillarum, inguinum, et probabilius etiam mesenterii.

Morbus hic scrophulas solvit, ut vel inde videas jure statui, causam materiale achorum eandem esse cum materia scrophulosa, et achores ad dissertationem de scrophulis trahi debere.

Ab anno ætatis primo expleto, citius etiam, ad pubertatem usque frequentissima est ægritudo. Tamen etiam juvenes, quin et adultos, utut raro vexat. Ad pueriles tamen morbos spectat.

Eadem causæ, tam remotæ, quam proxima achorum sunt, quæ scrophularum.

Vetularum, matrum, nutricum opinio est, achores ad sanitatem conferre, ita, ut
de

de abortis achoribus gratulentur. Utut equidem morbus sit molestissimus, tamen id verum est, alios multos morbos graves abortis achoribus sanari, et iisdem intempestive retropressis, gravissimos quoque morbos produci.

Multa exempla fere quilibet practicus, et sæpius quidam videt; multa quoque historia medica exhibet. Nos pauca hic solum delibabimus. Sic achoribus male curatis, retropressis succedere sequentia mala: cephalæ, variæ oculorum morbi, opthalmiæ, amauroses, baryecoia, cophoses, aurium fluxus, apoplexiæ, hemiplegiæ, convulsiones et epilepsiæ, artus alicujus sideratio, asthmata, tusses longæ, peripneumoniæ, pleuritides, vomicæ, phthyfes, atrophici; febres longæ, graves, putridæ, malignæ; arthritides, artuum contracturæ; depositiones purulentæ variæ et abscessus. Scabies universalis.

Quoscunque morbos achores male sanati, aut sponte recurrentes sanant, ab iisdem antea jam præsentibus liberant.

Canon practicus 1) fit in cura achorum, ut nunquam solis externis remediis curationem permittas. 2) Causas quoque remotas auferas, neque solis internis remediis putes posse curationem perfici.

Inter-

Interna remedia sunt ea ipsa; quæ scrophulis mederi supra dictum est.

Externa vero sunt: abrasio capillorum, ut crustæ rarius, et difficilius nascantur, et adplicari remedia facilius possint. *Mundities*, ut saniosum et glutinosum pus cum pediculorum myriade frequenter tollas. *Lotio* mediante lixivio cinerum simplici, vel decocto bardanæ, vel solutione saponis. *Loto* capiti inungas hinc inde pauxillum unguenti cum mercurio præcipitato rubro parati.

In retropressis convenit rubefaciens, fe-
mivescans abrafo capiti adplicatum.

TINEA.

Octavo. Tinea a viru scrophuloso, sed acriore et degenerante nascitur. Est autem Tinea scabiosa et crustosa efflorescentia partis fere totius capellatæ: nunc sicca, nunc ulcerosa; et rebellis ac diuturna, atque vix unquam sponte sanatur: differt hac rebellis indole et mali magnitudine ab achoribus, durat per multos sæpe annos: faciles relapsus habet; etsi materies genitrix, causa proxima achorum, crustæ lacteæ et scrophularum eadem sit.

Causæ remotæ variæ sunt, eæ nempe, quæ scrophularum. Pauperiorum, et orpha-

D... norum

norum sæpius morbus; puerorum præ juvenibus. Sed adulti subinde hoc morbo laborant.

Dividitur in siccam, seu furfuraceam; et in ulcerosam.

Scrophulæ et præcedunt, et sæpe simul adsunt. Adsunt sæpe crustæ albidæ faciei, menti, frontis, temporum simul.

Retropulsa æque graves morbos producit, ac de retropulsis ope plumbatorum, adstringentiumque achoribus est dictum.

Cura duplex est, externa et interna.

Interna remedia sunt ea ipsa, quæ scrophulis medentur: maxime vero sequentia:

1. *Mercurialia*. Mercurius dulcis interne datus. Æthiops mineralis, ubi mercurius vivus cum anatica antimonii crudi alcolifati quantitate, vel cum tripla hujus subagitur. Mercurius sublimatus corrosivus interne cum mica panis datur, aut illitus capiti antea in decocto bardanæ, in decocto hellebori albi solutus, aut in decocto foliorum nicotianæ, vel in decocto lapathi acuti, vel herbæ cicutæ.

2. Extractum cicutæ solum, aut cum aconito et mercurio.

3. Cathartica, eaque maxime mercurialia per vices,

3. Ra-

4. Rasura capitis, et mundities, ac lotiones.

5. Unquentum juniperi cum camphora.

6. Aqua calcis.

7. Aqua phagadænica.

8. Lotio cum dilutissimo spiritu salis marini.

9. Succus fedi minoris tineæ illitus lentissima vi rodente et depurante agit.

10. Mercurius præcipitatus ruber, præ aliis mercurialibus cum unguento juniperi illitus tineæ.

11. Flores sulphuris in formam unguenti redacti; forma pulveris inspersi; interne sumpti.

12. Leniori dropacismo capilli male inhaerentes evelluntur (non autem illi capilli, qui adhuc sani, sanis bulbis firmiter inhaerent.) Dein adhibentur acida mineralia, qualiacunque, maxime tamen acidum salis, vel sola, attamen diluta in conveniente decocto, vel conjuncta aliis corporibus; hinc vis vitrioli martialis, aluminis etc.

13. Dropaces in rebelli omnino tineâ, ferè unicum et necessarium remedium: *validiores* ubi omnes capilli: *mitiores*, ubi solum male hærentes et morbofi evelluntur.

IV.

HYDROPS.

Hydrops est collectio præternaturalis humoris varii, aquosi, sanguinolenti, purulenti in cavo quodam corporis; omnes enim hi humores facta paracentesi fuerunt extracti. Colore quoque variat ille humor, ut vel aquæ limpidæ similis, vel virescens, imo atrescens subinde appareat; varius etiam odor; varia copia.

Dividitur in *anasarcam*; seu hydropem universalem; in particularem, quæ rursus varias habet subdivisiones; hydrops capitis, seu hydrocephalus; hydrops thoracis, spinæ dorsi; huc etiam pertinet spina bifida; ascites; uteri hydrops etc. etc.

Alia est divisio, majoris equidem momenti in *calidum* et *frigidum*. Putant equidem plurimi frigidum tantum dari hydropem: at certum est non modo frigidum, sed vere inflammatorium hydropem observari.

Videamus causas generaliores, et frequentiores hydropis. Sunt autem hæ causæ:

I. Ipse

I. Ipse sexus imprimis; nam plures inter fœminas, quam inter viros hydrope laborant, ut vel ipse sexus sequior ad hydropem prædisponat.

II. Evacuationes sanguinis nimiae, quocunque demum modo factæ. Hæmorrhagiæ prægressæ in partu; jactura sanguinis abortu, menstruis copiosis, diu durantibus, nimis larga sanguinis missione scopo prophylactico, vel in morbo acuto instituta.

III. Chlorosis quoque huic pertinet, quæ vel ipsa hydropis initium persæpe, aut saltem in hydropem particularem crurum femorumque definit.

IV. Febris intermittens, præcipue neglecta, causa frequens hydropis est. Accusari solet ab ignaris usus corticis in his febribus; at longe frequentius ex neglecto cortice, quam ab ejus usu hydropes nascuntur, etsi non negaverim ab intempestivo etiam corticis usu hydropem subinde ortum esse. Falsa ergo est regula mox ab initio morbi corticem esse ingerendum, utpote cruda adhuc, multo minus eliminata e corpore morbida materie. Post sufflamminatas enim hac methodo febres, icterus, obstructions vicerum pessimæ, atque hydrops oriuntur.

V.

V. Abusus potuum aquosorum tepidorum. Hinc in iis regionibus, in quibus largus horum potuum usus est, frequentior hydrops observatur. At non solum aqua tepide hausta hydropem producit, sed et

VI. Potus spirituosus vinosusque, diu et copiose haustus corpus ita disponit, ut hydrops oriatur; neque novi pejorem et magis immedicabilem hydropem, quam quæ ex abusu vini, præcipue spiritus vini, ortum duxit; nam pessimæ hinc obstructions, imo semicartilagineæ viscerum indurationes haud dissolvendæ.

VII. Diæta ex aquosis vegetabilibus, non restaurans, sed relaxans, debilitans viam sternit hydropi.

VIII. Vita sedentaria. Rarus hydrops in exercitatis; frequentior in litteratis, sedentariis.

IX. Alia frequens causa ruri observatur, inter mæssores, rurícolas: haustus nempe frigidæ æstuante corpore. Vidi talem hydropem intra paucas horas ortum. Dum enim sudante corpore hauriunt potum frigidum, atque corpus non protinus movent, sed quiescunt, non tantum varii thoracis et abdominis morbi oriuntur, sed et hydrops fit intra paucas horas,

horas, aqua frigida hausta mox in cava corporis depluente.

X. Evacuationes suppressæ: menstrua, lochia, hæmorrhoides. Qui ab his causis oritur hydrops, curatur sæpe venæ sectionibus, hirudinibus. Non est, quod miremur hydropem curatum esse venæ sectionibus; nam exstant novæ et antiquæ observationes hydropis venæ sectione curati; sed erat ille ortus ab evacuatione sanguinea intempestive suppressa. Vidi rusticum hydropicum, qui abusu evacuantium pejor se habebat, sola venæ sectione, emulsione nitrosa, antiphlogisticis curatum.

XI. Scabies, achores retropulsi. Exemplum habuimus Viennæ aurigæ floribus sulphuris cum sacharo a medico curati; examinatus postea æger non aliam potuit hydropis causam dare, quam quod ipse sibi scabiem retropulerit. Ulcera tiliarum intempestive curata et retropressa varium hydropem producant, nisi arte aliud ulcus substituatur. Scimus ante aliquot annos plures mortuos esse, quibus ulcera tiliarum ligaturis (*Schnürstrümpfe*) comprimebantur, absque alio artificiali ulcere substituto; alios inde hydropicos factos; quosdam vero, qui medico obtemperabant.

ex-

excitato alio artificiali ulcere, perfecte convaluisse.

XII. Dyfenteria et longi alvi fluxus, hydropes crurum, abdominis etiam producunt. Raro aut nunquam curatur talis hydrops, cum tanta labes per dyfenteriam sit inducta, ut immedicabilis factus sit. Aliud est, si intestinis corroboratis crura tantum intumescant. At si abdomen tumet, raro medelæ locus est, præcipue fluxu dyfenterico adstringentibus cohibito.

XIII. Hydrops, in quem phthysis terminatur, immedicabilis.

XIV. Graviditas hydropem producit particularem crurum vel femorum, qui tumor partu ipso tollitur. Subinde etiam ad abdomen hydropicus tumor affurgit, ut et gravidæ et hydropicæ simul sint, imo nescias, num præter hydropem graviditas quoque adfit. Hic tumor topicus crurum femorumque aut nullam poscit medelam, aut sufficit partes has fasciis firmare.

XV. Obstructiones hepatis. Ubi hydrops ab his nascitur, prout hæ obstructiones hepatis fuerint, varia erit prognosis. Hepar scirrhum insanabilem facit hydropem. Hinc homines a quibusdam opificiorum generibus, e. g. textores, pannificæ, far-

factores in hydropem crurum, femorum, thoracis etiam facile incidunt.

XVI. Ad causas hydropis pertinet quoque motus sanguinis per vasa majora impeditus, maxime refluxus sanguinis impeditus per venas majores; inde tumor partis sub applicato vinculo; hinc in gravidis hydrops crurum femorumque. Hinc ab ipsa plethora motuque sanguinis plethorici impedito hydrops peculiaris, venæ sectione curandus. Compressio per vestes, per thoraculos. Offensio aortæ, valvularum cordis tanquam totidem impedimenta circulationis hydropem faciunt persæpe. Universalis laxitas, et sanguinis crasis nimium relaxata, solidaque debilitata.

In cura hydropis duo potissimum facienda sunt: 1) causæ videlicet remotæ tollendæ sunt, et 2) dein primum aquarum collectio, seu ipse hydrops amovendus. Ineptiunt, qui curam hydropis in sola aquarum evacuatione reponunt, reliquis omnibus insuper habitis.

Nonnunquam sublatis causis remotis hydrops tollitur *suapte*; et aquæ sponte suscipiuntur intra circulum diminuunturque. Subinde vero causis remotis dudum sublatis collectio aquarum nihilomi-

nus

nus manet, donec et hæc sua methodo eliminetur.

Hinc capi potest, quare diversissimæ methodi subinde hydropem sanarint, etiam si nullas vires diureticas possidere visa sint remedia propinata. Quare venæ sectio hydropem curarit subinde; quare balneum calidum sulphuratum crura œdematosa sanarit. Cur vini potus, cur decoctum solvens solum, cur lactuca virofa non una vice, quare sola tonica non raro.

Peccant medicī graviter, juniores plerumque, qui omnis hydropis curationem ab aquarum evacuatione auspicantur, cum prius in causam aquæ collectæ indagare, atque in hanc præprimis agere deberent.

Causa proxima cujuscunque hydropis est diminuta resorptio vasorum inhalantium, minor, quam vasorum exhalantium excretio.

Videamus singularum specierum hydropis descriptionem, initium faciendo a communissima specie hydropis.

ANASARCA.

Anasarca, hydrops internus, leucophlegmatia, omnium est frequentissima species.

¶Om-

Omnia primo pedes, dein crura, femora, demum et abdomen, totumque corpus intumescit; maxime vesperi; item stando sedendoque inferiores artus tument magis; per noctem, et matutino tempore manus, facies, hypopia magis tument, pedes vero minus. Corpus ipsum pallidum, tumidum, molle, pastaceum. Gravitas, torpor, somnolentia. Urina parca, aquosa, subinde ruffa. Tumet scrotum penis. Sitis, dispnoea. Aquæ non solum corporis exteriora occupant, sed et interiora: musculos, venas, nervos, abdomen, viscera omnia, et ubicunque tela cellulosa reperitur, aquæ quoque sunt reperiundæ. Inde vasorum sanguiferorum compressio, tardiorque humorum motus, caloris imminutio, itemque nervorum pressio, et inde natus irritabilitatis defectus. Maculæ rubræ, purpureæ, crurum maxime, ob sanguinis remoram passi extravasationem. Vesiculæ aquosæ elata epidermide.

Magnæ quoque in œconomia animali viscerum mutationes contingunt, multa functionum impedimenta.

Varia curandi ratio obtinet in curando hydrope.

1. Methodus est, quæ purgantibus hydragogis, drafticis nempe utitur. Rarissimæ irredicatur. Est autem solemnis methodus agyrtarum. At non infrequens est modus curandi hydropem per purgantia leniora, salina, rhabarbarina, vel sola, vel tonicis aut interpositis, aut mixtis. Ufu cremoris tartari.

2. Per vomitoria, natura subinde hanc viam monstrante. Æque raro ac primo methodus indicatur.

3. Per diuretica. Plerique hydropes sanabiles ope diureticorum sanantur: 1) viæ urinariæ aptissimum colatorium sunt, per quam aquæ resorptæ educuntur. 2) Hæc evacuatio præ ceteris facilius toleratur a debilibus, emaciatis, semiphthificis, cum purgatio neque diu ferri possit impune, et sæpe causam hydropis augeat, cum aquæ post singulas purgationes increscant, debilitando ventriculum, vires infringendo; neque multum prodest purgantibus aut miscere aut interponere tonica, eorum enim vis eliditur. In quibusdam hydropis speciebus e. g. in hydrothorace sola diuretica profunt, nocent purgantia.

Solemnia diuretica enumerabuntur, et quid circa singulorum usum notatu dignum fit

64

fit exponetur. Id solum præmitti debet, non omnia diuretica *omnibus* diuresin movere. Sæpe medici ex ordine tentant celebrationora diuretica, donec ad id perveniant, quod *huic* urinas movet.

Principem locum ab omni ævo squilla obtinuit, antiquissimi usus, et satis certi præ aliis diureticis. Hinc in exponendo hujus remedii usu diutius et adcuratius verfabor.

Conditiones, sub quibus dari potest squilla, plures sunt, bene notandæ, nisi velis ægro nocere. Sunt autem sequentes :

1. Absentia febris cujuscunque, et symptomatum febrilium quorumcunque. Hinc pulsus, urinæ, sitis potissimum sunt examinanda.

2. Absentia obstructionum, maxime hepatis : hæ enim a squilla sæpe inflammantur. subinde tamen jungi solventia debent.

3. Humor sit aquosus.

4. Hydrops non sit saccatus : in saccato enim tam squilla, quam alia vix quidquam efficiunt.

5. Maxime in hydrothorace.

6. Neque in hydrope particulari crurum, e. g. si is a sola atonia topica proveniat.

Incom-

Incommoda squillæ subinde observari solita sunt plura. 1. Cardialgia, vomituritio, vomitus, tormina, diarrhæa, dysenteriodes alvi fluxus, conamina hæmorrhoidalia. 2. Sitis febrisque; urina frequens quidem, at semper parcior, intensius flava, ruffa, cruenta, stranguriosa, suppressa. 3. Inflammationes tubi intestinalis, systematis uropoietici. 4. Dolores artuum in irritabilioribus, convulsiones quoque. 5. Anxietates urgentes.

Correctiones squillæ fiunt variis additamentis, nitro e. g.: aut dosi parca. Sed de squillæ connubio inferius plura.

Modus exhibendi varius est; formulas dein subjungam. Sic squilla *cruda* in pastam contrita, et in massam pillularem cum extracto aut syrupo conveniente redacta subinde propinatur. Datur tunc ter quaterve per diem ad gr. β. ad gr. j. Alii ficcitam tortamque malunt; putant, et forte non bene, vitia squillæ ita corrigi. Dant tunc in pulvere, vel in pillulis, cum coindicatis.

Ejus extractum frequentissimi usus a 1 gr. β. gr. j. pro dosi datur. Forma mixturæ, pulveris, pillularum.

Acetum squilliticum. 1. Solum vix datur: mixturis diureticis additur. 2. Cum sale

tar-

tartari speciem terræ foliati tartari componit, maxime proficuum, solventissimum simul remedium, et diureticum; in hydrope post intermittentes neglectas, suffocatas quartanas. 3. Cum sale alcalino volatili componit speciem spiritus Mindereri, medicamentum resolvens, diureticum simul, ubi terra foliata tartari est minus efficax; ubi pituitosi simul infarctus sunt. In hydrope cum arthritide. Uterque hic sal, et prior, et hic posterior semivolatilis, solus non datur: additur mixturis diureticis, decoctis resolventibus. Sumitur autem sal alcalinus volatilis non causticus, seu sine calce paratus ob notam rationem. 4. Cum lapidibus cancerorum facit sal medium terrestre, quod aliquibus urinas potenter movet.

Oxymel squilliticum. Fit ex squilla cruda, adjectis vel amaris, stomachicis, e. g. trifolio, absynthio, centauro, enula, cortice peruviano, winterano, cinnamomo, frigide vel in levi digestionem; vina acidula plerumque accipiuntur in hunc usum: vetus austriacum, rhenanum.

Squillæ vel ejus præparatis addi solent vel carminantia, stomachica, vel salina varia, vel tonica. Sic datur extractum squillæ cum nitro in pulvere. Item cum tartaro solu-

solubili. Cum elæofacharo menthæ, anisi etc.
 Cum marte, æthiope martiali, limatura ferri;
 cum roob ebuli, sambuci, juniperi, syrupo
 de spina cervina, aqua fœniculi, petroseli-
 ni, juniperi.

FORMULÆ.

R. Extract. squillæ. gr. β — j.

Nitri puri gr. x — xv.

M.

F. pulv. tales Nro. viii. quater per
 diem pulvis. Vel omni bihorio.

R. Extract. squillæ gr. j.

Tartar. solubil. gr. j.

M.

F. pulv. tales Nro. x. quater per diem
 pulv.

R. Extract. squill. gr. j.

Elæofach. menth. dr. j.

M.

bis, ter, quater per diem pulverem.

R. Extract. squill. gr. j.

Flor. salis ammon. mart. gr. vj.

Elæofach. fœnic. dr. j.

M.

Quater per diem pulvis.

Home

Home squillam dedit cum æquali pondere zinziberis, et optimum in anasarca remedium reperit.

R. Aquæ petrosel. unc. v.
 Extract. squill. gr. jv — vj.
 Sal seignette, dr. ij.
 Syr. rad. v. aper. unc. j β.
 M.

R. Squill. recent. scrup. j.
 Tartar. solub. scrup. ij.
 Extract. Helenii dr. j.
 Syrup. menth. q. f.
 M.

Terendo in pastam, f. inde pil. N. lx
 bis, ter de die 2 — 3 sumendæ.

R. Sal. tartar. dr. j β — ij.
 Acet. squill. q. f. ad perfectam saturationem.

His adde
 Syrup. de duabus unc. ij.
 Aquæ fcenic. unc. v.
 M.

Omni bihorio cochlearia duo.

R.

R.

R. Spirit. fal. ammon. sine calce parat.
dr. j.

Aceti squill. q. f. ad perfect. saturat.
dein adde

Aquæ petroselin. unc. v.

Extract. gramin. liquid.

Syrup. meliss. aa. unc. j.

M.

Omni bihorio 3 cochlear.

R. Rad. gramin.

— tarax. aa. unc. ij.

— cichor. unc. ij.

C. c. f. q. aquæ, colat. fortiter express.
lb. j.

adde

Spirit. fal. ammon. sine calce parat. dr. j.

Aceti squill. q. f. ad p. satur.

Syrup. rad. f. aper. unc. ij.

M.

Omni bihorio $\frac{1}{2}$ vasculum.

R. Lapid. cancror. dr. ij.

Aceti squill. unc. j β .

Syrup. de spina cervina. unc. ij.

Aquæ junip. unc. v.

M.

Omni bihorio 2 — 3 cochlear.

R.

R. Squill. recent. dr. ij.
 Pulv. cort. peruv. unc. j β.
 Cortic. aurant. condit. unc. β.
 Infunde f. q. vini veteris austriaci.
 Stent in infusione frigida p. 24 horas.
 Col. lb. j. d. ufui.
 Sumat binis horis ante prandium et
 ante coenam unc. ij.

Millepedum succus.

R. Millep. viv. N. C.
 Emulge in f. q. vini austr. l. a.
 Emulf. adde.
 Aquæ petrosel. unc. vj.
 Syr. kermes. unc. ij.

M.

Omni bihorio 2 — 3 cochlearia.

R. Millep. vivor. N. C.
 Emulge in unc. x. vini veter. austr.
 Emulf. adde
 Syrup. meliss. unc. ij.

M.

Omni trihorio dimidium vasculum
 coffe.

Præter hæc hucusque commemorata diu-
 retica diuresin quoque movet.

E 2

1.

1. Sal medium quodcunque, parcus sumptum, atque ita ut alvum non moveat. Præcipue si in vehiculo detur pariter diuretico, e. g. aqua juniperi, petrosel etc. Terra fol. tartari aliquid præ aliis salibus mediis habere videtur. Maximi usus hæc sunt in hydropè post febres intermittentes, præsertim, sit aut squillæ ipsi, aut tonicis, aut resolventibus jungantur. Non opus est formulas hujus remedii congerere, notas nempe ubique. Huc pertinet antiquis usitatum remedium, quod ex cineribus farmentorum affuso aceto paratur, quod teste *Plinio* contra hydropem sumpserunt.

Vel hodièdum cineres genistæ infunduntur, vel aceto, ut terra foliata tartari inde nascatur, vel vino. Cineres ligni quercini, vino vel aceto infusi ruri efficiunt, et pro pauperibus remedium antihydopicum euporiston.

2. Salia acida, acetosæ, acetosellæ, cremor tartari parcus datus urinas movet hydropicis, præcipue si in largæ aquæ bonæ recentisque vehiculo summat. Largus limonadæ potus. Aqua spiritu vitrioli acidulata. Profunt hæc, in hydropicis valde siticulosis, ubi humorum putredo metuitur.

Mala

Mala enim opinio est, hydropicos a potu arcendos esse : dandus is largiter, attamen ita, ut simul et semel non nimium urgeat.

Huc revocari usus acidularum potest, qui pro potu communi sumptas sitim fallit, resolvit; solum attendi debet, an aqua hæc assumpta vias urinarias petat, an urinæ assumptō potui respondeant, an inde levamen sit.

3. Ipsa salia alcalina sunt diuretica. Profunt magis in anasarca, scopo incidente, in acido simul primarum viarum, maxime amaris juncta, cum rheo.

4. *Oxymel colchicum* mitius agit, quam squilla, et squillæ incommodis caret. Iis quoque prodest, qui squillam perferre nequam possunt.

5. Ipse potus copiosior, sed sitis vehementiæ respondens, urinas movet non solum respondentes potui, sed copiosiores. Mala methodus est, quæ pertinaci abstinentia a potu hydropem sanare satagit. In febrili hydrope semper nocet. Febrim non præsentem invitat hæc abstinentia. In sola anasarca, datis interea sitim fallentibus, cremore tartari, succo citri, berberum, masticatis prunis, excusari forte potest, etsi non sit adhibenda methodus.

Potus

Potus parce, sed frequenter summatur pro magnitudine fitis. Sit acidulus, cremore tartari, succo citri, spiritu vitrioli, succo berberum etc. Sit aere fixo imprægnatus; alvum et urinam expediens. Notavit Cl. *Milman*, quam liberaliter hydropicis potum indulserit Cl. *Collin* defunctus; vidimus id et apud nostros ægros in priorinofocomio.

4. Modus hydropem curandi est per solventia, resolventia, sola, vel cum diureticis. Sapo venetus cum gummi ferulaceis et squilla in pillulas redactus. Decoctum graminis, taraxaci, cichorei: sed *nota, meracissimum*. Plantæ antiscorbuticæ dictæ forma succorum vel conservarum cum sale medio, e. g. terra foliata tartari. Profunt hæ plantæ in hydrope potatorum, ab obstructionibus, cum ictero etc.; post febres.

Huc pertinet succus inspissatus lactucæ virosæ, amarescentis, lactescentis, solventissimæque plantæ ob copiosum sale essentialem. Causam, obstructionem nempe potius solvit, hacque soluta subinde per se urinæ movetur, vel vero adjecta terra foliata tartari, aut alio sale medio, aut etiam squilla.

Extractum lactucæ virosæ squillæ non substituitur, nec et potest substitui. Hæc enim

enim in vias crinarias specificè agit; illa vero solum agit solvendo obstructa.

Mercurialia ipsa inuncta regioni hepaticæ hydropem subinde sustulerunt solvendo.

Frictio repetita moderataque profuit etiam mechanico modo.

In hydrope a retropressa scabie, morbisque cutaneis aliis, præcipue si flores sulphuris interne simul exhiberentur, proderit certe. In hydrope post ulcera immunda crurum clausa infarctus hepatis solutos legimus inunctione medicata mercuriali. Capi ergo potest, quanam ratione etiam hydrops, effectus hujus infarctus, solvi queat.

5. Methodus *sudoriferis* utitur. Rarius adhiberi hæc methodus potest; et fere non nisi in anasarca, præmissis antea incidentibus, subjunctis tonicis. Aquæ in cellulosa tela collectæ, attenuatæ sudoribus arte et sponte motis tunc dissipantur. In hydrope particulari crurum femorumque sudores topici sæpissime profunt.

6. Cum sponte subinde epidermis attollatur in cruribus, et vesiculæ ortæ aquam multam plerent: hinc subinde ars naturam imitatur, et cutem vulnerat. Sunt qui in cruribus, loco maxime declivi id faciant; sunt etiam, qui in scroto, si id tumeat.

Mo-

Modus cutem vulnerandi varius est: 1. *erodendo*, adposito vesicante, squilla recenti et contrita adplicata. 2. *Incisione*, seu profundiori scarificatione. 3. *Scarificatione* cutanea, levi, rara, incruenta. 4. *Setaceo*, maxime in scroto. 5. *Fontículo*.

Præstat ad internos malleolos scarificatio incruenta et rara. 1. In unico pede; alias enim inflammatio, dolor, erysipelas phlegmonodes per totum crus et femur cum febre magna oritur. Item si plures in utroque pede incisiones fiant, et aquæ tenuiores sint, intra paucas horas plurimum aquæ cum magna virium ruina profluit.

Incommoda hujus methodi sunt inflammatio partium punctarum. Incisiones inflammatae aquam nullam amplius profundunt, et sæpe cito diffunduntur ad partes vicinas.

Vitantur hæc incommoda, si ad primum sensum doloris ægrum in lectum reponas, crure in situm horizontalem reposito, ut crus situ ipso detumescat, et tensio cesset ac inflammatio.

Prodest etiam ad partem inflammata incipientem adponere cataplasma emolliendo discutiens, e. g. ex mica panis albi et floribus sambuci cum lacte coctis, vel cum aqua adjecto aceto lithargyrii.

Pro-

Profunt hæ scarificationes 1. in anasarca, vel fola, vel cum ascite conjuncta. 2. aquis fluxilibus effectis. 3. internis non neglectis.

7. Methodus utitur *frictionibus* partium tumentium *siccis, aromaticis, spirituosis, oleosis.*

Si morbus ex sola laxitate partis externæ oritur, citius roboratur adhibitis roborantibus externis ad partem relaxatam adplicatis : morbus enim est tunc *telæ* potissimum *cellulosæ.*

Asciticos oleosa inunctione sanari memorat *Celsus, Cælius Aurelianus* et *Galenus*. Methodus hæc in defuetudinem abiit, donec eam Cl. *Olivier* Bathoniæ Medicus denuo in usu revocaret. Abdomen mane et vespere oleo olivarum probe inungitur per horam, donec post aliquot dies æger profuse mingat, et detumescat. Frictio tenaces humores solvit, attenuat, solutosque ad renes determinat. Cum plurimum aquarum ex aere externo absorbeatur in hydropicis, fors inunctio eam aquæ imbibitionem prohibuit. Nos solum abdomen inungimus hodie. Antiqui, excepto abdomine, reliquum corpus; fors totum corpus melius inungeretur.

8. *Balneum* crurum, totius etiam corporis hydropicis profuit non raro. Thermæ potissi-

potissimum sulphuratæ. At nocent asciticis, et aliis, quibus vires ventriculi sunt debilitatæ. Profunt leucophlegmaticis, itemque in anasarca, viribus coctricibus bonis. Item ad tumores crurum tollendos, si spissus et tenax humor œdema fecerit. Præmitti debent solventia, incidentia, evacuantia, demum tonica. Quodsi nihilominus crurum tumor maneat, thermæ febrim temporarium excitabunt, spissa attenuabunt, et attenuata per poros cutaneos educunt. Hinc solvi quæstio potest, an thermæ e. g. nostræ Badenenses roborent, an non. Thermis bene jungitur equitatio, ita ut æger mane thermis utatur, vesperi equitatione.

Balnea vinosa, vinaceorum, fæcum vini, aqua calida dilutarum, cruribus œdematosis profunt, si is tumor sæpe rebellis, hoc ceteroquin jam dudum sanato superfit.

Balneum arenæ, cælefactæ, cinerum calidorum, tosti falsi, in anasarca, aut etiam in ascite cum tumore crurum eximia sunt. Sunt autem hæc balnea vel solummodo crurum, vel et totius corporis, ubi aeger decumbens, tenui syndone tectus ad digiti altitudinem cineribus, vel fale marino calefacto perfunditur. Verum sublata jam debent esse causæ temotæ hydropis.

9. Ligaturæ et fasciatio, vel tibia (Schnürstrümpfe) profunt, non ipsum hydropem sanando, sed ad tumorem crurum residuum tollendum, qui sæpe ob atoniam cutis diu manet. Adplicatio fasciæ mane in lecto fiat.

10. *Tonica.* Incipiens hydrops post longos morbos, potissimum autem anasarca, tonicis, stomachicis, diæta spirituosiore, motu corporis sanatur. Vidi anasarcam, ubi diuretica, purgantia etc. nil profuere; æger medicorum pertæsus quotidie curru evehi, vino meraciore uti, et carnibus vesci cepit, et sanatus est.

II. *Vencæ sectio, et emollientia* nitrosa, potissimum quæ ex althæa parantur, hydropem subinde sanarunt. Exempla etiam habuimus in nosocomio, neque pauca; et refert Cl. *Casimir. Medicus*: hoc in casu adest inflammatoria sanguinis conditio, et plethora. Inde serosus latex in cava corporis, inque telam cellulosam exprimitur, oriturque hydrops varius, rarius ascites, sæpius anasarca. Interest plurimum certa inflammatorii hujus tumoris signa habere; sunt autem sequentia: pulsus vere durus, qui tamen valde decipit in hydrothorace; sitis, urinæ color, itemque alia synochi imputris, seu

feu febris inflammatoriæ universalis sympto-
mata. Observatur tempore phlogistico, et
causis hydropis ordinariis absentibus. Huic
hydropis speciei præprimis obnoxia sunt
puellæ rusticanæ, quibus antea bene sanis
menstrua ceperunt supprimi, ob perfrigera-
tionem forte admissam, terroremque, diætæ
errores. Inde plethora nascitur, et chlo-
roseos species, quam *calidam, febrilem* ap-
pellant, feu febrim *albam*, febrim amato-
riam. Venæ sectio. Emollientia. Nitrofa etc.

12. *Mutatio cæli.* Subinde sola hydro-
pem sanavit, si locum depressum et palu-
dum deseruerit æger, et editiorem pe-
tierit.

13. *Paracentesis.* Veteres jam notave-
rant, quibus rupto umbilico aqua statim
effluxerat, eos sanari non raro; mori vero,
quibus id fieret confertim et subito. Hinc
edocti fuerant, non tantum paracentesin
abdominis, sed et modum illius.

Sed quæritur, quare ergo, natura viam
monstrante, paracentesis non in ipso umbi-
lico instituatur, quem locum, utpote magis
attenuatum, sibi natura selegit. Respondeo,
1) quia vulnus in loco ita extenuato diffi-
culter confanatur, 2) quia lentus aquarum
effluxus difficulter impetraretur, 3) quia
locus

locus petrus minus commode posset obturari, 4) quia aquæ plena detractio perincommoda foret, et non, nisi ægro in umbilicum decumbente perageretur.

Ceterum optima circa paracentesin præcepta dedit *Celsus*. Prodest paracentesis: 1) in hydrope non faccato, 2) primis viis bonis, 3) obstructionibus viscerum antea sublatis. Hic *curativum* remedium in ascite erit paracentesis. At subinde *palliativum* tantummodo remedium est, scilicet ubi ob molem aquarum suffocatio instat, et ubi sæpe æger de vita periclitatur. Habemus aliquot exempla foeminarum, per multos annos, paracentesi sæpius instituta, conservatarum. *Palliativam* medicinam dixi, cum causa tolli nequeat, et ea persistente idem effectus sequi debeat.

Verum ubi febris jam adest, et vires fractæ, ubi macies superiorum, ubi aquæ puriformes, purulentæ, sanguinolentæ, acresque viscera jam arroferint, paracentesis gangrænam et mortem accelerabit.

In hydrope faccato inutilis est, paulo post enim faccus de novo replebitur: et scaturigo aquarum non tollitur, non potest obturari.

Si aqua gelatinam referat, paracentesis equidem non nocebit, non tamen proderit. Aquæ enim effluere per canulam non possunt. Etsi galli hoc in casu vulnus soleant dilatare.

De loco ubi, et modo, quo debeat institui, chirurgiæ doctoribus differendum relinquimus: id solum addo, utendum fasciatione illa sub paracentesi, quam *Cælius Aurelianus* jam in usum vocaverat, renovatam a *Littrio*, atque a *Meadio* ita acceptam, tanquam proprium inventum.

Hæc ferme auxilia curandi hydropem: nunc videndum, quos hydropes immedicabiles statuerint medici; dein vero ad explicandas singulas species hydropis progrediar. Vasa lymphatica *rupta* immedicabilem hydropem faciunt. Item ex renibus calculo laceratis legitur in abdomen effusa urina, et inde hydrops. Idem hydrops ab urina ex rene aut vesica ulceratis profluente natus. Leguntur rupti uretheres; rupta vesica post urinam diutissime retentam. Vidi ipse.

Huc ulcera pertinent ventriculū eo loco perforantia, et foramine ita tenui, ut potulentis potius, quam cibis exitus pateat in abdominis cavum: de quo exempla prostant. Huc etiam pertinent ulcera in mesenterio.

He-

Hepar scirrhum, exsuccum, irrefolubile
immedicabilem hydropem facit.

Varias hydropis species recensere exordiar, cum quædam habeant aliquid sibi proprium et peculiare, quod ad regulas therapeuticas nuper datas difficilius redu-
citur.

HYDROTHORAX.

Exordium faciam ab ea specie, quæ apud nostrates est valde frequens, maxime in urbibus: ab *hydrothorace*.

Sunt multi prædispositi ad hydrothoracem, ita ut morbus sit gentilitius: filius, pater, avus inde sunt mortui.

Sedes. Aquæ hærent vel in *alterutro* cavo, vel in *utroque* cavo thoracis, vel *intra pericardium*, et tunc *hydrocardia* morbus audit; vel intra duos *pleuræ* faccos, vel in ipsa *pulmonis* substantia.

Causæ sunt eæ ipsæ, quas supra attuli hydropis productrices: sunt tamen aliquæ *peculiariter aptæ* producendo huic morbo: has nunc attente accipite.

1. Venæ sectio frequens, et ejus abusus ex mala morbi idea. Sic *Haenius* ob copiosas, quas sibi ipse instituit venæ sectiones.

Venæ

In morbo inflammatorio pectoris *plus æquo* institutas.

2. Pulmo *infarctus, tuberculosus, obstructus, calculis obsessus*, pulvisculis, uti in molitoribus, lapicidis, et iis, qui inter pulveres perpetuos opificium aliquod exercent. Longa tussi, quacunque demum vexatus hydropem thoracis invitat. Vitia cordis et magnorum vaforum, et quidquid humorum motum per pulmones difficiliorem reddit.

3. Peripneumonia sæpe causa hydropis est. Gravem hanc observationem magno Italorum medico *Morgagnio* debemus. Scilicet per pulmonem inflammatum difficillimus est sanguinis motus, hinc per vasa lateralalia dilabetur, exprimeturque pars aquosa. Pulmo ita inflammatus non reforbebit illum halitum, qui identidem transfudat, et superficiem oblinit. Hinc peripneumonici sæpissime simul hydrotharace illius lateris laborant. At sub finem morbi, venæ sectionibus copiose institutis, plerumque denuo abundans in cavo aqua reforbetur: dico plerumque, vidi enim aquam non fuisse reforptam, mansisse hydrothoracem, propria dein methodo sanatum. Exempli et sectiones mihi suppetunt ex priori nosocomio.

4. Alia

4. Alia est frequentissima causa hydro-
pis, nempe asthma quaecunque, *humorale*,
pituitosum, seu *convulsivum*. Vidi non pau-
cos præteritis annis asthma laborantes:
omnibus his *materiës arthritica* pulmones
occupavit. Hæc causa omnium est frequen-
tissima asthmatis, seu convulsivi, seu hu-
moralis, continui seu peridioci, nocturni
seu diurni. Raro itaque asthma sic dictum
convulsivum, si unquam, ad nervos referri
debet; plerumque et fere semper est morbus
a *materie arthritica*, et vices supplet paro-
xismi podagrici vespertini. Hoc bene no-
tandum.

Pulmones itaque asthma quocunque
diutius et sæpius strangulati tandem hydro-
pisin patiuntur. Hæc una ex pessimis cau-
sis est hydrothoracis, asthma nempe præ-
cedens; quemadmodum arthritis si sit causa
hydropis, cum hydropem qualemcunque
difficilime curaveris.

5. Raro *hepar* sanum est, et ab obstruc-
tionibus liberum in hydrothorace. Hæcque
obstructio pro causa sæpe habet intermitten-
tem prægressam, longam, neglectam, male
curatam.

6. *Oedema crurum* solis fasciis profliga-
tum. Decubitus continuus eorum, quorum
crura

crura œdemate laborant, et malum eorum
ratiocinium.

7. Ulcera crurum intempestive clausa, diu ante manantia, in sedentariis, cachecticis, arthriticis; humoribus antea non correctis; evacuatione vicaria e. g. per fonticulum non substituta; ope fasciarum, item siccantium, adstringentium.

8. Legimus, neque adeo rarum est, homines, qui solo litu externo scabiem sibi profligarunt, in morbos pectoris incidisse, in phthysin, sed etiam in hydrothoracem.

9. Quidam doloris validissimi podagrici pertæsi dolenti parti *frigida*, glaciem, nives, saturnina, spirituosas, unguinosas etc., adhibere. Materies podagrica retrocessit, ad pulmones decubuit; inde asthma, longa tussis, demum inde hydrothorax insanabilis est ortus.

Symptomata signaque sunt: difficilis spiratio, magis tamen in incessu, ascensu per scalas; difficilis decubitus supinus et horizontalis; difficilis sæpe in alterutrum latus, aut etiam impossibilis. Tussis chronica, aquosa sæpius, subinde tamen et sicca. Palpitatio cordis in motu. Subita excitatio ex primo somno, cum metu suffocationis; etsi etiam hoc viderim in homine, in quo post
mor-

mortem nullæ aquæ sunt repertæ. Levamen symptomatum ex liberiori urinæ profluvio, aut ex tumore crurum aucto.

Deceptio quædam peculiariter est commemoranda, scilicet circa pulsum hydrothorace laborantium: is sæpius durus, vibrans etiam, ita, ut inflammationem, aut saltem plethoram adesse existimet medicus, et male venam fecet. Pulsus sæpe est etiam intermittens, remittens, omni modo inæqualis.

Repentina excitatio ex primo somno cum metu suffocationis alteram deceptionem præbet. Multi huic signo maxime fidunt. Attamen certum est, et vidi hanc veritatem secto cadavere confirmatam, hoc signum subinde adfuisse sine aquis in thorace.

Curatio petit ea fere omnia, quæ universim de cura hydropis dicta sunt. Id solum addo, hanc hydropis speciem catharticis, præcipue paulo gravioribus, multum exacerbari. Hinc sola fere diuretica hic locum habent. Id solummodo attentas, ut et causas remotas tollas.

Subinde convenit, præcipue si crura tument cum thoracis levamine, puncturas leves, scarificationes leves ad eum modum ad malleolos instituere, quem supra exposui.

F 2 Non-

Nonnunquam tanta est colluvies ad thoracem, ut æger de vita periclitetur jamjam suffocandus. Prodest tunc eum e lecto eximere, juberique, ut et noctes sedendo tranfigat: sic enim crura tument magis, et thoracis incommoda minuentur. Novi fœminam, quæ adhucdum, et nunc quidem sanissima vivit, ante aliquot annos hepate obstructo laborantem, cui supervenerat hydrops thoracis; cum decumbere tentaret, metus fuerat, ne suffocetur. Multas septimanas transegit sedens. Solventia et diuretica interposita eam sanarunt. Novi et alium gravem virum similiter sanatum nunc, qui septem mensibus integris decumbere non potuit.

At si neque situs erectus, neque squilla strangulationem pulmonum solvat, sunt qui in summis angustiis ægro pauxillum sanguinis detrahunt. Augent equidem morbi causam, sed mortem subinde aliquantulum propulsant, nisi forte melius id facimus paracentesi thoracis.

Eædem sunt indicationes et contraindicationes circa paracentesin thoracis, ac illam abdominis. Instituitur tantum, si in alterutro cavo aquæ hæreant.

Supereſt ut de ſigno hydrothoracis dia-
gnoftico aliquid dicam, ſcilicet de percus-
ſione thoracis, et in quantum huic fidere
poſſis.

Veteres, jamque ipſe Hippocrates vult,
ut hominem tuum, de quo dubites, an in
cavo, et quonam in cavo thoracis aquas
habeat, in fella collocatum apprehenſis hu-
meris concutias, et aure admota attendas,
num fluctuantium aquarum ſtrepitum perci-
pias. Signum hoc tanquam nullius uſus per
ſæcula neglectum fuit, adhucdum negligi-
tur. Négant enim hominem cum hydrotho-
race poſſe tuto ita agitari, concutique: ne-
gant poſſe unquam fluctuationem percipi.
Interim dicam, quid res ſit, et quid meis
ipſe oculis uſurpaverim. Si quis in alterutro
cavo, aquas habeat non plurimas, ſi ali-
quem adhuc poſſit motum exercere, ſi is
homo pinguis et toroſus ceteroquin non ſit,
ſique hic æger, et ſeſe celeriter convertat,
aut a medico commoveatur (non percutiatur
more *Auenbruggeriano*, utpote quod alior-
ſum ſervit) repentina converſione, verum
eſt, et aure admota fluctuationem percipi,
et admota etiam manu ſentiri appuſſum aquæ
ad latera, a medico æque ac ab ægroto,

Ex hoc constat, signum hoc diagnosticum hydrothoracis non semper posse adhiberi. Verum tamen tunc aliud habetur, a medico hujate, clarissimo *Auenbrugger* detectum, de quo nunc in præsentiarum plura dicam.

Cl. *Auenbrugger* signum quoddam proposuit, quo usus possis determinare, an effusus quidam humor, *aqua* vel *pus*, sit in aliquo cavo thoracis. Hunc in finem thoracem pulsatur, ut qui dolium pulsatur, exploraturus, an id resonet, seu an id liquore aliquo plenum sit, vel vero non sit.

Hominem, in quo experimentum instituit, federe jubet, et tenui syndone vel indusio solo indutum jubet spiritum attrahere, attractumque retinere. Tunc vero pulsatur digitis exporrectis, manuque tota partes thoracis varias, dorsum infra scapulam, latera, pectus anterius paulo supra mammam, auscultans, an percussus thorax resonet, sonitum edat; vel an percussus thorax *obtusum* sonum edat, uti solent corpora solida ex toto, aut uti solet percussum femur.

Certum enim est, pulmonibus aere inspirato et retento explicatis, si thorax percutiatur, resonantiam quandam vel sonitum dolii vacui edi. (Ostendam id in ægris aliquando).

Po-

Ponas jam thoracis, e. g. cavum dextrum aqua repletum esse, pulmo illius lateris erit compressus, aeri recipiendo retinendoque impar. Hinc functionem pulmonum peraget pulmo socius. Pulmo ergo dexter ab aquis compressus in exiguum sæpe spatium, et explicari impotens erit. Jam si thoracem dextrum percutias, sonitum edet, non quemadmodum cava corpora solent, sed prouti solent corpora solida. Sonus est valde diversus a sono alterius lateris.

Quæstio nunc est, quid doceat percussio thoracis non resonantis sub percussione.

Respondeo: Percussio non resonantis thoracis docet, pulmonem illius lateris aeris recipiendi incapacem esse, deletas esse vesiculas pulmonales.

Modum vero, quo id fit, materiem, quæ hanc vesicularum compressionem facit, ut aer recipi nequeat, percussio non docet.

Hinc solum hoc signum a percussione petitum neutiquam sufficit: neutiquam tamen spernendum, cum omnia alia signa subinde ambigua sint, ut hoc etiam accedente certa evadant. Dein percussio docebit, quoniam in cavo morbus hæreat.

Videamus nunc, sub quibus conditionibus percussus thorax non resonet. Dictum

in genere superius, pulmone aerem non continente non fieri sonum. Hinc thorax percussus non refonat: 1) in gravi peripneumonia, in latere affecto. Pulmo inflammatus durus, carnosus, voluminosus est, aerem inspiratum non recipit, estque instar corporis solidi. 2) Pulmo maximam partem obstructus, tuberculofus, scirrhofus: ratio in promptu est. 3) Pulmo compressus aquis, uti in hydrothorace, aut etiam pure, uti in empyemate. Hinc etiam utimur hoc signo ad determinandum empyema, aliis signis simul sumptis.

Modus percussionis is est: fiat 1) in sedente, 2) aere copiosius inspirato, et diutius sub percussione retento, 3) in non valde pinguibus.

Hydrops *ascites* et anasarca nihil habent, quod in superioribus aut expositum non fuerit, aut facile possit ex iisdem intelligi.

Alia est hydropis abdominalis species, ubi aqua extra peritonæi sacculum, seu inter peritonæum et musculos abdominales, vel intra ipsos abdominis musculos continetur.

NB. *Hic singuli hydropes explicandi veniunt.*

TYMPANITES.

De tympanitide hic aliqua subjungam, quem morbum aliqui *hydropem siccum* appellant.

Flatulenta et perstans abdominis elevatio tympanites audit. Abdomen tensum est, et percussum non fluctuationem, sed resonantiam prodit.

Non confundatur cum colica flatulenta, neque cum meteorismo. Illa enim dolorifica est, et transitoria: hic vero symptoma februm acutarum.

Male creditur tympanitidem asciti frequentissime junctam esse; id perraro contingit.

Sedes tympanitidis est sæpius cavum intestinorum præcedente atonia et paralytica diathesi tubi intestinalis, a quibuscunque demum morbis prægressis, in helluonibus, potatoribus etc. post diarrhæam longam, dysenteriam chronicam, neglectam, opio, adstringentibus tractatam; erosiones, abscessus, ulcera intestinorum, obstructiones viscerum abdominalium, e. g. hepatis; bilis inertia etc.; convulsiones et spasmi diu perstantes in intestinis, ubi aer diu interceptus intestina distendit.

Da-

Datur et teste *Hippocrate* tympanites acutus, quem phlebotomia solvit. Est species meteorismi inflammatorii. Stimulus inflammatorius convulsionem spasmumque facit intestinorum: aer conculuditur, et intestina distenta fiunt *tympanitica*.

Est et alia tympanitidis species, ubi aer extra cavum intestinorum rarefactus existit. Hæc species est rarissima.

Potest 1) aer fixus ex humoribus in cavo abdominis collectus, et putrefactis aqua, fero, pure, etc. extricari. Potest 2) ex viscere aliquo vicino putrescente, ruptoque sibi intra abdomen viam facere. Aut 3) expertusis distractisque intestinorum distentorum parietibus, *Hallero* teste, dehiscantibus fibris, sibi viam facere. Id ars imitari aliquo modo potest.

Flatulenti tumores, seu emphysemata interdum sunt observata. Legitur aer solum exteriore tunica vesiculæ felleæ conclusus. Sæpe visæ sunt vesiculæ sub extima hepatis, lienis, mesenterii membrana.

Flatulenti tumores externi, emphysemata externa a plerisque chirurgorum in ægrotantium scroto agnoscuntur. Item variis aliis in partibus leguntur emphysemata sub cute nata esse: aer cum strepitu diffugiebat sub digito premente.

Cura

Cura difficilis, et ex notione causarum morbificarum petenda.

MONITA ET PRÆCEPTA.

1. Hydropem faccatum, annosum, non auctum; qui facile fertur, non attingito, et omnium minime per purgantia.

2. Omnis hydropis curatio longa est per se: cave, ad heroica fortioraque auxilia accedas, si intra paucas septimanas nil profeceris. In hydrope enim non deficere, est proficere.

3. Solventia, subtonica, aperientia, vel sola, vel mixta, ita ut aperientibus tonica jungantur, immedicabiles viscosos hydropes sæpe sanant.

4. Non quovis anni tempore æque felix, æque facilis est hydropis curatio. Autumno sero, tempore frigido humidoque simul parum proficies: sufficiet tunc ægrum non pejus habere.

5. Nec quovis in loco æque facile hydrops curatur. Commoratio in editis montosisque, itineratio in plagas elatiores sæpe conditio sunt, sine qua non curatur hydrops.

6. Pro-

6. Prognosis formes ex auferibili causa remota, ætate, et viribus corticibus bonis, et febris absentia.

7. Cave hydropem confundas cum graviditate, et vice versa. Error frequens et ignominiosus. Contingit in clandestine gravidis, ubi tandem vivus hydrops in lucem prodit.

V.

LUES SYPHILITICA.

Vix fævior pestis terris incubuit, quam lues siphylitica, cujus nunc descriptionem exordior.

Grassatur per universum fere humanum genus, nuncque eo magis, quod orbis ferme totus in unicam ferme civitatem coaluerit, et remotissimæ gentes, toto oceano ab se invicem divisæ, mutuo rerum, corporumque commercio utantur.

Urbium magnarum incola est hic morbus, ita, ut inter præcipuas pertineat majoris mortalitatis causas, observatas semper in urbibus populosis.

Nihilominus agrestem quoque plebem hæc lues contaminat, cum impura urbium venus suas subinde excursions faciat, rusque petat; milites, famulitiumque numerosum, quod heros suos comitatur, plebeculam rusticanam hac peste inficiunt.

Multæ Magnatum familiæ extinguuntur non raro, quod propagandæ proli, a lue olim miserrime multati, haud amplius pares sint; aut eam generent infirmam, parentum vitiis notatam, et prædam mortis præmaturæ.

Ea quoque calamitas affligit miseros subinde, ut aliquo adhuc pudore ducti, morbi curationem rite subire non possint, aut ab agyrta, ab veteratore versipelli, artis tamen ignaro, ineptissime curentur, curationemque subeunt morbo ipso pejorem.

Quædam de morbo hoc in genere præmittam; dein, cum ejus definitionem habeamus nullam, sed latam vagamque solum descriptionem, narrabo modum, quo is ut plurimum solet communicari, latiusque serpere.

Ac primo de antiquitate luis disceptatum. Obtinuit hucusque *Astruciana* opinio, morbum esse ante annum 1493 incognitum, aliunde ad nos delatum. Sunt, qui ex Africæ sinubus interioribus illum repetant: at plerique eum ex America ad nos delatum arbitrantur.

Nuper primum Cl. *Hensler* invictis, ut reor, argumentis demonstravit, morbum antiquissimum esse orbis veteris incolam, maleque aliunde repeti.

Sed quæ vix capias: nesciebatur gonorrhææ nexus cum coitu impuro: nesciebatur gonorrhææ connexio cum lue universali: ignorabatur ipsa lues tanquam morbus specificus.

Go-

Gonorrhæas enim aut sponte oriri, aut ex nimis abundanti femine prognasce existimarunt. Non pauci accusarunt menstruum sanguinem, cuius esset in masculo gonorrhæam excitare, qui cum menstruante esset congressus. Quidam gonorrhæam oriri autumarunt ex congressu cum fæmina fluore albo laborante, aut aphtis prurientibus pudendorum. Sed fluxum album specificum non agnoverant, nec ulcuscula boni moris a malignis distinxerant. Ipse *Hippocrates* sapedones, seu putredines pudendorum, et strangurias, dysuriasque etc. quodam anno frequentius observavit, existimavitque id pertinere ad Epidemicum; quamvis hac in re aliquid veri lateat, suo tempore explicandum. Morbi siphylitici causas in astris eorumque conjunctione varia, seu constellatione quæsiwere: ut archiater quidam pontificius, quemadmodum est apud *Henslerum*, summo numini gratias agat de cura summi Pontificis ex morbo siphylitico, quem sanctissimus pater ob fatalem illius anni regnantem constellationem contraxerat.

Verum postquam detecto novo orbe humana industria acueretur in dies, cum nova fierent inventa, cum observationibus artes scientiæque ditarentur, primum observatum est

est, gonorrhæam morbum esse specificum, sui-
que generis, et ab impuro commercio cum
fœmina eodem specifico morbo laborante
obtineri.

Necdum vero sciebatur gonorrhæam in-
ter et luem confirmatam nexum quendam
esse : et ipsa lues nondum agnita fuit tan-
quam unicus morbus.

Tot enim illius symptomata, eaque inter
sefe externo aspectu tam disparia; decursus
exitusque tam varius, tam varii variarum
partium effectus sunt, ut non unus, sed to-
tidem morbi videantur, confusi cum aliis,
ob similitudinem quandam externam.

Antiquissimum cum *Henslero* pronuntiavi,
atque inter Ægyptios, Judæos, Græcos dein
et Romanos per frequentem, ut quasdam ha-
rum gentium consuetudines, mores, leges ac
statuta forte inde possis repetere.

Sic præceptum circumcisionis, antiquis-
sima plane consuetudo, idcirco fortassis in-
stituta fuerat, atque tanquam ritus facer,
tanquam præceptum quoddam, de quo
dispensari nemo queat introducebatur, quod
circumciscus videatur difficilius morbum ure-
thræ contrahere, rariusque ablato scilicet
præputio, intra quod virus hæret, rodit, can-
cros facit : quod et ipsum efficitur pessime

in

in phymosi, paraphymosi. Glans ipsa in homine minus facile virus reforbere videtur, occallescent nempe.

Nota virginitatis sedulo examinata est in neonuptis puellis; custodia foeminarum per totum orientem; adulterii crimen, maxime foeminarum, morte expiatum videntur docere, scivisse antiquitatem remotissimam, morbum quemdam gravem, immundum a vol-givaga venere dari, et communicari. *Jobi* morbus juxta *Calmet* fuit siphiliticus.

Videamus nunc, quænam sint veneni siphilitici proprietates. Sunt autem ferme sequentes:

1. Homini soli proprium est. Canes infici non poterant. In aliis animalibus experimenta nulla novi facta. Reiteranda tamen essent experimenta.

2. Videtur ex homine ipso natum esse venenum hoc: neque aliunde e. g. e regno vegetabili vel animali communicatum, quemadmodum venenum rabiosum, communicatum homo habet.

3. Videtur ergo in homine initio sponte ortum, etsi ignoretur sub quibus conditionibus, an ex spontanea degeneratione humoris genitalis, vel vero humoris vaginam uretramque obliuientis in homine valde venereo.

G

4. Vix

4. Vix nunc amplius videtur sponte unquam oriri, etsi possibilitas negari nequeat; et subinde dubium, vel inter medicos, subortum sit luis spontaneæ.

5. Varie modificatur in variis corporibus, ita ut quosdam gonorrhæa levissima, alios gravi, quosdam cancro venereo mulcet, quosdam lue radicata sine his malis topicis, etsi *idem* sit, et ab eadem meretrice acceptum; quosdam etiam omnino non adficiat.

6. Neque idem morbus est omni anno, annique constitutione. Oculati practici, prout in variolis et morbillis, ita etiam in hoc morbo aliquid Epidemici, aut majorem minoremve certis quibusdam constitutionibus contrahendæ luis facilitatem; curandi difficultatem, et letalitatem observarunt.

7. Agit in partes aut ulceratas, vulneratasque, aut solo epithelio tectas. Vix in eas, quas cutis ipsa tegit, nisi diu affricum. Hinc solo accubitu vix communicatur.

8. Agit plerumque initio, ubi applicatur, inflammando, rodendo. Subinde sine prægressa aut inflammatione, aut erosione recta sanguinem petit.

9. Neque acidum est, neque alcalinum.

10. Viribus vitæ validis robustisque, et systemate nerveo non valde irritabili *diu cicuratum* fertur. Hinc in quibusdam per annos latet innoxie.

11. Depressioribus vero viribus, ætate, morbo alio depressis, evolvitur sæpe.

12. Connata lues sæpe usque ad annos pubertatis latet, tunc vero evolvitur.

13. Viribus vitæ auctioribus, medicamentis stimulantibus, sudoriferis, febre acuta superveniente, reliquæ venereæ mercurio non amplius domandæ, expelluntur non raro: item alterantibus, potenter resolventibus.

14. An lues radicata unquam sponte sanatur! vix videtur, nisi forte levior, recens, in robustis.

15. Solus mercurius hucusque morbum hunc sanat specificè. An evacuando, an vero humoribus nostris mixtus cum viru venereo veluti amalgamatus? An virus venereum eo misto veluti neutralifatur. Hoc equidem videtur: prout mercurius in cinnabari a sulphure iners redditur, ita hoc venenum a mercurio.

16. An sufficit, ut mercurius veneno huic occurrat, ut sese uniat? Respondeo non, sed requiritur, ut subigantur inter se, quod fit ope vasorum et circuli.

17. An venenum hoc cum mercurio trituratum, non autem simpliciter mistum vim retineret contagiosam? non puto.

18. An mercurius quidam solubilis in aqua, mucove, cum viru venereo mistus luem daret: non puto. Ex mercurio tali in aqua solubili puto remedia prophylactica, tam Anglicanum quam Gallicum constare. Mercurius sublimatus huc faceret, utpote solubilis, at rodendo noceret. Novi aliam mitissimam solutionem aquosam, quæ multum mercurii capit, quam tamen vulgare nolo, ne abusus inde fiat damnandus, et in bonorum morum perniciem. Sed eodem remedio tentabo saltem curam ipsius luis.

19. Morbus hic hominem plus una vice corripere potest: secus ac morbilli et variolæ.

20. Subinde per multos annos palliantibus cicuratus, at non depulsus, iteratis vicibus contractus, luem perennem, mitem quidem, sed incurabilem, in feros nepotes propagandam facit.

21. Juvenes irritabiliores, tenuiores, morbidi, citius et potentius afficiuntur, quam alii.

22. Subinde diu hæret in urethra. Subinde cito et recta suscipitur intra massam humo-

humorum circulantium, et luem facit: uti virus rabiosum.

23. Æstate sæpius gonorrhæa, hyeme bubo et lues.

24. In homine venereo miasma non videtur posse communicari alteri, nisi id forma muci, vel puris alteri immediate applicetur. Humores circulantes, excreti, secreti hominis venerei vix videntur vim contagiosam possidere, saltem juxta observationes multorum. Hinc sanguis, urina, fæces, perspirabile hominis venerei vix continent miasma communicabile.

25. Communicatur lues 1) *coitu*: communissime si vir gonorrhæa laborans cum sana, aut mulier leucorrhæa venerea, vel ulcusculis venereis pudendorum affecta coëat cum viro sano. Venereus, sed sine malo topico genitalium vix videtur inficere foeminam, saltem ex mente plurimorum, uti et vice versa. Vidi saltem viros luosos, sed sine gonorrhæa, luem non communicasse. 2) *Contactu*: osculo e. g. ita novi nutricem proli, hanc matri et toti familiæ communicasse. Si scilicet oris ulcuscula adsint, unde miasma salivæ irretitum osculanti immediate applicatur. Poculo saliva venerea ob ulcera venerea imbuto; veste, lecto,

lecto, accubitu, sed tunc solum, si pus venereum his modis exceptum alterius corpori adplicetur. 3) *Lactatione*: novi proles magnatum, prolem medici infectam a nutrice; si ea ubera fissa, ulcerosa exhibeat, si osculo pus affricet. An ipsum lac miasma continet, quo infans nutritur? vix videtur, nisi abluat partem ulcerosam, et pus secum ferat. Dimidiam, et forte duas tertias partes nutricum infectas deprehendimus. Si foemina conceperit ex vaga et ignota venere, non autem ab amasio suo; si a milite, itinere, in hospitio publico, aut via publica; si saepius jam et a diversis, suspicio est, eam infectam esse, nec pro nutrice quadrare. 4) *Generatione*. An semen ipsum infectum est? an solummodo inficitur in transitu per genitalia patris aut matris pure venereo infecta? ita ut ipse foetus jam sit syphiliticus? an potius foetui lues primum communicatur in nativitate, dum transit per vaginam pure venereo infectam? respondeo: id quidem videtur.

26. Etsi varie modificetur et intendatur virus venereum in variis corporibus, idque ob ipsam differentem corporum praedispotionem, tamen id videtur in se nunc mitius, nunc acrius esse.

GONORRHÆA.

Aggredior morbi ortum, quo is utplurimum in homine antea sano oriri solet, explicare. Vir sanus cum infecta muliere coeuns aliquot ab inde dies non ingratam in glande penis titillationem experitur; nonnunquam et crebrius stimulos venereos, quibus inductus iterato novam venerem exercet, et morbum accelerat. Erectiones crebriores, frequentior mictus, et pollutio nocturna. Hucusque primum stadium, seu infectionis habetur, nullo certo dierum numero comprehensus; raro ad plures septimanas excurrit.

Inde orificium glandis tumet, rubet, hiat, calet, datque muci puriformis, flavo-virescentis pauxillum. Mictus stranguriosus, ardens, frequens, cum fluxu saniei flavæ, flavo-virentis, subinde sanguine striatæ, et erectio dolorifica; est secundum stadium, seu inflammationis. Tandem sensim sine sensu, dolore cessante, et mutato colore puriformis materiæ in albidum, mucosum humorem, omnia priora symptomata disparent, et æger pristinam sanitatem recipit.

Priusquam ulterius progrediar, et curam ostendam, alia quædam sunt præmittenda,

ac

ac omnium primo, quid sibi medici sub nomine gonorrhææ velint.

Vis vocabuli hæc est, quod sit fluxus feminis: inepte et ex erronea opinione inditum est hoc nomen; semen enim esse primitus credidere. Sub nomine gonorrhææ intelligimus muci puriformis effluxum sæpius cum dolore conjunctum ex urethra. Definitio hæc generalis est, et omnes gonorrhææ species, etiam non venereas complectitur. Quidquid ad urethram delatum illam inflamat, sollicitat, glandulas muciparas ad copiosiores et dolorificas muci secretionem vellicat, gonorrhæam facit, sed differentem ab hac venerea. Sic cui materies arthritica, erysipelatosa, rheumatica, casu non infrequenti, ad urethram deponitur, id quod in priori nosocomio aliquoties vidimus. Sic summo senio mictus dolens, stranguriosus cum materie puriformi notus morbus est sub nomine *stranguriæ senilis*, et est a materie arthritica; sic *hæmorrhoids vesicæ*, potius urethræ, mucosam gonorrhææ speciem exhibet. Hæmorrhoids urethræ a gonorrhæa, a candelis; hæmorrhoids mucosa imposuit pro ulcere urethræ. Item immundities, maxime in foeminis. Item phymosis connata, retento lotio mucove, dolorem ad urethræ ori-

orificium facit, speciemque gonorrhææ; vidicatum. Assumpta acria.

Erroneæ opiniones circa gonorrhæam plures viguere. Scilicet 1) materiem effluentem esse semen, 2) esse pus verum, 3) esse semper ulcus et erosionem, 4) materiam gonorrhæicam esse diversam ab ea, quæ lûem facit.

Ad primum: semen non esse constat, cum id ordinarie sine erectione non secedat, et gonorrhæa affecti verum semen emittant diversum ab eo muco. Male ergo nomen inditum est gonorrhææ a genitura.

Ad secundum et tertium: in simplici gonorrhæa non esse pus verum, sed mucum a vellicatis, subinflammatis, inflammatis glandulis copiosius secretum, ostendunt præter alia etiam *sectiones*. Plures tales Morgagnius habet. Vidi quoque et dissecai uretras subinflammatas quidem, sed sine ulcere. Non nego, non dari subinde in gonorrhæis ulcuscula urethræ, sed ea effectus gonorrhææ potius sunt, quam causa proxima. Idem hic contingit, quid in catarrho, ubi materiem coctam, puriformem æger magna copia quotidie reddit, sine læsione tamen continui; sine ulcere faucium, asperæ arteriæ, pulmonum: est enim solummodo mucus trachealis, pulmonalisque copiosius se-

secretus, seu mucus defendens consuetus, sed infueta copia secretus.

Quarta quædam opinio illa est, quæ materiem gonorrhæicam diversam a luoso miasmate statuit. Duplex ergo venenum dari, gonorrhæicum unum, alterum luosum. Hæc opinio a magni ingenii medico iterum resuscitata, et persuasibili plane modo est proposita. Potiora argumenta hæc sunt: 1) gonorrhæam nunquam in luem abire, darique gonorrhæas innumeras sine lue, 2) gonorrhæas remedio specifico, mercurio nempe non sanari, sanari autem luem. Verum opponimus ab eadem meretrice unum gonorrhæam, alium cancrum venereum, tertium luem accipere; esse ergo idem reapse virus, sed sub forma differente. Materies ex cancro venereo accepta facit gonorrhæam. Idem ferme error in argumentando hic committitur, qui committitur, si quis diceret hanc vel illam intermittentem non esse veram intermittentem, quod scilicet cortici, seu remedio specifico non obediat.

Dividitur gonorrhæa 1. ratione stadii. 1) Stadium infectionis; 2) inflammationis, 3) resolutionis; quod et aliquibus stadium exsiccationis audit.

2. Dividitur a tempore, seu duratione. Si enim sex septimanas morbus superet, chronica seu habitualis audit. Videbimus diversas causas hujus chronicæ gonorrhææ.

3. Humida, qualis plerumque esse solet, saltem initio. At subinde vino, venere, acribus, et balsamicis irritatus morbus in gravem urethræ inflammationem transit; glandulæ muciparæ, quæ subinflammatæ multum muci fundunt, potentius inflammatæ nil muci largiuntur, et morbus audit gonorrhæa sicca. Gravior est multo, quam prior humida.

4. Gonorrhæa glandis, ubi e glande ejusque glandulis mucus illi analogus, qui ex urethra secedit, fecernitur.

Propositis his de natura gonorrhææ opinionibus variis videre juvat, quæ methodus medendi bona sit, et indicata. Hæc vero patebit et determinabitur, si cogites, te inflammationi urethræ ab acri applicato productæ mederi debere.

Curatio ergo omnis est antiphlogistica (loquimur hic de vera et recenti gonorrhæa). Eaque in sequentibus consistet. 1. In venæ sectione, si dolor urgeat. 2. In diæta sine carne, et mere vegetabili. 3. In usu emul-
forum

forum nitroforum, althææ, málvæ. Infusum theatum feminum lini quidam ruri accipiunt. 4. In usu injectorum emollientium e. g. folius emulsi. Injectio non fit rudis; fiat pene post locum dolentem leviter compresso. Fetus, balnea, cataplasmata.

Male aliqui injectiones omnes metuunt, cum tantum sint rejiciendæ injectiones adstringentes: hinc malæ sunt injectiones ex aqua vegeto minerali.

Mala praxis illorum, qui therebinthinam assumunt, uti vulgus solet; aut balsamum de copaiva in pilulis, in ovo forbili; aut adstringentia interna, item plumbata. Absit vinum, equitatio, aromata, et quævis gravior corporis exercitatio.

An purgantia bene dantur in gonorrhæa? non puto, cum nulla reapse antiphlogistica purgantia dentur, et omnis purgans plus minus humorum motum augeat. Male ergo drastica olim præscribebantur. Non bene datur rheum in hoc stadio; etsi id ferius, et dolore jam nullo, fluxuque jam albido facto multum profit.

Eodem tempore, scilicet exsiccationis, rheum tostum, myrobalani, therebinthina, balsama quævis; essentia, e. g. pimpinellæ; decocta radicum et corticum roborantia;
bal-

balnea penis frigida ; injectiones, tonicæ ; aquæ martiales ; aqua calcis cum et sine lacte.

Alia est methodus per diuretica, eaque sæpe acria, qualia ex cantharidibus parantur, gonorrhæas curandi. Verum non medici, sed infanientis hominis est, in urethræ inflammatione, mictu ardente et summe dolorifico ea exhibere, quæ ex sua natura systema uropoieticum pariter inflammando afficiunt.

Ho infaniæ quidam olim processerunt, ut gonorrhæa laborantibus manu strupationem suaferint, ut sic, perversa opinione ducti, a femine morbido liberentur. Nemo ne medicorum id suadebit ; sed juvat plebejas has opiniones nosse, ut data occasione illas refellere apud ægros possis.

Opinio æque prava illorum est, qui arbitrantur coitu acceptam gonorrhæam posse alteræ fœminæ sanæ coitu communicari, ita ut mas ab eadem simul liberetur. Non narrem stultas has opiniones, nisi scirem eas multum valere apud rudes, et infimam plebem, esseque tantopere perniciosas.

Methodo antiphlogistica ita adhibita color virescens mucis colorem albidum induit, parcius stillat, et omnis tandem dolor abest.

abest. *Stadium hoc exsiccationis* audit. In gonorrhæa non gravi omnia sponte sanantur, ita ut sine artis adjumento laxæ glandularum urethræ orificiola stringantur; hicque muci fluxus tandem siccetur. In morbo vero graviore tonicis opus internis et externis, iisque nempe, quæ supra commemoravimus.

Tertium hoc exsiccationis stadium nonnunquam diutissime protrahitur: pergit enim diutissime fluxus materiæ albicantis et benignæ. Hæc materies nullum amplius virus gonorrhæicum continet, neque fæminæ fluor albus venereus per hanc communicari potest.

Duplici ex ratione hic fluxus diutius pergit: 1) quod oscula glandularum mucipararum fuerint relaxata morbi tempore, et 2) quod major humorum fecernendorum affluxus, ablato licet omni stimulo acri et venereo, nihilominus aliquamdiu perseveret, idque juxta legem, quæ in toto reliquo corpore pariter obtinet.

Prout ergo hæc materies albicans venerea non amplius est, ita neque est purulenta, sed est mucus ille naturalis urethram obliniens.

Hoc tertium stadium, casu forte diutius protractum appellant gonorrhæam benignam. Curatio est roborans.

Gonorrhæa hæc benigna subinde habitualis et chronica evadit, si morbus hic in plures sæpe menses producat. Fluxus est materiæ albicantis, indolens tamen semper, maxime post somnum, motum corporis, assumpta alimenta.

Ratio ejus hæc est: si æger debilis laxusve per se, in gonorrhææ venereæ non gravis stadio secundo, seu inflammatorio, non tantum methodum antiphlogisticam adhibeat, sed eam faciat morbo graviolem; si sanguinem, ultra quam morbus poscit, amiserit; largo copiosorum potulentorum emollientium usu ventriculum, et totam compagem corporis fregerit, et universalem atoniam sibi induxerit; fiet inde mucosus et chronicus materiæ ex urethra fluxus: seu gonorrhæa benigna habitualis. Alia est adhuc gonorrhæa habitualis, sed *maligna*, de qua inferius.

Vidimus supra gonorrhææ symptomata communia: Ea vero quædam subinde gravissima sunt, et acceleratam opem sibi poscunt: de his nunc erit agendum.

1. *Ardor ingens inter mingendum*: is mitigatur, si antea levi pressivæ digitorum facta puriformem humorem ex urethra exprimas, dein urethra retro locum dolentem compressa injectionem emollientem: e. g. ex emulso amygdalino, vel consimili materie facias, et pene demum in balneum tepidum topicum immisso lotium dimittas.

2. *Urinæ suppressio*: duplicem causam habet in recenti gonorrhæa: 1) spasmus urethræ et sphincteris ob ingentem irritationem ab acri venereo gonorrhæico. Tunc vero per vices solum accedit ea suppressio, estque solum temporaria.

Priori methodo per injectionem, muci puriformis acrisque expressionem, et balneum, brevi et facili negotio tollitur hæc urinæ suppressio.

At subinde gravior quædam est causa, quam vidi, et ex qua hominem vidi periisse. Nempe urethræ inflammatio tanta est, ut ejus cavum et canalis deleatur. Hæc causa periculi plena est, neque tam cito tolli potest. Venæ sectiones largæ, topicæ, in ipso pene, hirudines ibidem applicatæ, balnea emollientia, enemata emollientia etc. profunt, cito applicata.

3. *Fan-*

3. Eandem causam, magnitudinem nempe inflammationis, vel potius acrimoniam veneream validius irritantem habet assidua et dolorifica *penis erectio*, vel in directum, vel cum incurvatione. Medela eadem.

4. *Phymosis* dicitur, si præputium in viris (labia pudendi in foeminis) tumet, rubet, calet, atque universim si id sit inflammatum. *Phymosis* nativa, *phymosis* acquisita non venerea.

Retrahi in hoc statu retro glandem inflammatum præputium non potest. Hinc puriformis et acris materies intra glandem et præputium collecta, mora acrior evadit, glandem præcipue circa coronam inflamat, rodit, ulcusculum facit, quod cancer venereus audit. Hæc puriformis materies est ea ipsa, quæ ex urethra, in foeminis ex vagina profluit; item ea, quæ ex glande, et ipso præputio transfudat.

5. *Paraphymosis* audit, est aliud gonorrhææ, idque gravius symptoma, si præputium retrahit antea, nunc inflammatur, et inflammatum glandem strangulat.

Tum *phymosis*, tum *paraphymosis* subinde est ab oedemate calido; tumor tunc

Hæc est

est præputii, seu is ante seu retro glandem fuerit, albicans, cristallinus ferme atque pellucidus, attactu calens dolensque.

Utrumque symptoma exigit 1) emollientia, balneo, fotu, cataplasmate, injectione applicanda. Item 2) discutientia, qualia parantur ex mica panis albi, floribus sambuci cum lacte coctis, adjecta pulpa pomorum acido-dulcium, pauxillo sachari saturni, aceti litargyrii, camphoræ. Lac mercuriale: hujus utilitas præbalneis et injectionibus. Hæc si adhibeantur, rarissime opus erit operatione chirurgica.

Est et tam phymosis, quam paraphymosis 1) ab œdemate frigido, quod post morbum observatur. Curatur fotu vinoso, fæcibus vini, herbis cephalicis aqua seu vino in formam cataplasomatis coctis, purgante rhabarbarino etc. 2) a scirrhis præputii glandulis. Tunc autem interne cura syphilitica. Externe balneum penis ex solutione aquosa mercurii sublimati corrosivi. Aconitum, cicuta cum mercurio.

Hæc

Hæc sunt graviora gonorrhææ sympto-
mata, quorum pleraque potissimum viros
concernunt.

Juvat hoc loco de gonorrhæa muliebri
peculiariter agere.

Aliquot ab infectione dies sentitur prur-
itus in pudendo muliebri, et mador insolia-
tus; accedunt dein indubitata superficialiæ
inflammationis signa, calor dolorque. Stran-
guria minor est, quam in viris; pus pro-
fluit, aut potius puriformis materies flavo-
virescens. Sedes potissimum est in glandu-
lis vaginæ, ejusque plicis, urethra licet non
penitus immuni. Morbum facilius tolerant
quam viri, cum urina acrior affectas partes,
vaginam nempe non afficiat, tum etiam, quod
gravioribus symptomatibus, phymosi, pa-
raphymosi, gonorrhæa chordata, itemque
aliis incommodis, ob differentem partium
affectarum structuram, sint foeminae immunes.

Verum utut facilius morbum perferant,
tamen difficilius curantur. In viro enim ve-
nenum gonorrhæicum minus diu stabulari
in affecta parte potest, sed cito frequenter-
que eluitur, frequenti mictu. At vero in
foeminis acre gonorrhæicum diutissime sæpe
intra pudendi vaginæque plicas hæret.

Difficilis admodum est gonorrhææ muliebris diagnosi a fluore albo non venereo. Cautissimos esse oportet hac in re.

Fuere, qui ex colore iudicium ferunt, eumque, qui viridescens, flavescens sit, venereum pronuntient. At quam maxime infidum hoc signum est, cum quivis fere fluor albus diuturnior hunc colorem induat.

Alii venereum statuunt, si mox in initio fuerit rodens, et cum stranguria, dein vero tractu temporis mitescat. Id vero, utut magna probabilitas accedat, subinde tamen videtur fefellisse.

Sunt, qui venereum asserant fluxum, si non intermedio solum inter menstrua tempore, neque ante est post menses per aliquot solum dies, sed si is una cum menstruis fluat. Vidi autem et hoc non sufficere pro statuenda venerea fluxus indole.

Neque pudendi muliebris excoriatio cum fluore conjuncta signum dant diagnosticum floris venerei.

Diagnosin vero sat certam inde haberi arbitror, si mulier sana, antea non chlorotica, exacte semper menstruare consueta, sine aliqua alia sanitatis læsione, repente in fluorem album, albo-flavo-virescentem et acrem incidat, nulla nec antecedente nec
sub-

subsequente mensium anomalia. Si post aliquot septimanas acrior antea materies nunc incipiat mitescere, et tandem dolor evanescat, humorque puriformis flavo-virescens mutetur in humorem benignum albidumque. Omnia aliter se habent *ut plurimum* in fluore non venereo.

Differui hucusque 1) de natura simplicis gonorrhææ, 2) de congruente methodo medendi; 3) de symptomatibus deinde gonorrhææ gravioribus; superest, 4) qui gonorrhææ gravioris, neglectæ, mala methodo tractatæ effectus sint, quive alii morbi gonorrhæam perversè aut infortunato curatam excipere soleant. Suntque hi ferme sequentes: mictus difficilis, urina tenuissimo filo emissa, mictus abolitus etc. quæ vitia ex hæc causis proveniunt.

I. *A spasmu urethræ.* Urethra enim antea inflammata irritabilior subinde est solito, et spasticæ contractioni per vicēs obnoxia: inde temporaria urinæ suppressio molestissima nonnunquam ægrum exercet, gonorrhæa licet jam sanata. Profuit injecta mucilago feminum cydoniorum, præcipue si abrasus sit mucus defendens.

Nonnunquam quædam est veluti urethræ subinflammatæ siccitas, ut si æger urinam
diu

diu non miserit, neque fiant crebrae et mucilaginosae injectiones, contigui parietes urethrae veluti coalescere incipiant, ut aeger postmodum non nisi magno cum dolore, immisso cereo, et sic dilatata distractaque urethra lotium mittat. Hujus phaenomeni aliud quoddam exemplum dari potest in inflammatione pulmonum et contiguæ pleurae, quæ partes tempore inflammationis ita sibi nectuntur, ut cohæsiō hæc præternaturalis per omnem sæpe vitam maneat. Id incipit subinde fieri post gonorrhæas, eas præpripis, quas *siccas* appellant.

2. A tumore glandularum residuo. Glandulae antea inflammatae, etsi inflammatio jam disparuerit, subinde manent longo adhuc tempore solito grandiores, tumentque, at tumore utique non inflammatorio. Res in exemplo patet: qui tonsillas in angina semel inflammatas habuit, is licet jam sine febre, et inflammatione discussa, habebit tonsillarum corpora ampliora, majoraque. Idem de testiculo olim inflammato. Differt autem hæc moles tonsillæ a scirrho. Idem in urethra ejusque glandulis contingit: unde mictus tenuissimo filo peragitur, indolens tamen. Juvabit bacillus, aut cereus, aut chorda, quæ sine litu quodam rodente, sola

mechanica ratione tumentem glandulam reprimunt, remonentque.

3. A membranis urethræ incrassatis; ob eandem rationem. Inde canalis angustiae, cereo, chorda ampliandæ. Hæc urethræ constrictio frequentissima est mictus tenuissimi causa.

4. A cicatrice urethræ nodosa, vel orta inde urethræ corrugatione, angustia. Eadem remedia.

5. Ab ulcusculo urethræ. Nonnunquam in inferiori et anteriori urethræ parte, prope frænulum, ubi initium et major intensio inflammationis fuerit, inflammatio in puncto exiguo vertitur in ulcusculum: ita ut cancer venereus ibidem latitet. Aliis etiam in urethræ plagis talia ulcuscula cancrofa ex eadem causa nascuntur. Dolor in eodem semper loco sentitur, quoties mingitur, et urina acrior eam particulam alluit; item quoties urethram digitis leviter premendo examinas, aut imisso cereo exploras. Profunt litus mercuriales pone locum affectum factæ, item lac mercuriale injectum, aut dilutissima solutio mercurii sublimati corrosivi aquosa injecta: in libra una aquæ feret gr. $\frac{1}{2}$ β . gr. ij.

6. A carunculis, quos aliqui adesse negant, alii rarissime adesse afferunt, alii affirmant frequentissime observari. Olim certe creberrime illas dari arbitrabantur; inde cereorum medicamentorum, rodentiumque compositiones arcanae. Constat nunc eas rarius observari, et angustias urethrae ex causis supra dictis observandas saepe pro carunculis imposuisse. Ceterum de natura harum caruncularum quaesitum est, an sint carnes luxuriantes, enatae ex parte antea erosa: haec opinio dominabatur. Mea opinione carunculae sunt reipsa condylomata urethram internam occupantia. Curationem eandem puto, injectiones nempe mercuriales, litus, itemque mercurialia interna.

7. Ab haemorrhoidibus urethrae. Sunt qui antea haemorrhoidibus ani vexati, nunc pudendorum haemorrhoides patiuntur. Gonorrhoea acrior, diuturnior, usus acrim injectionum, diureticorum etc. haemorrhoidariam hanc diathesin pudendorum inducunt. Inde muci subinde et sanguinis profluvium ex urethra. Stranguria, dysuria, ischuria, periodica, continua, alternans cum haemorrhoidibus ani imponit pro ulcusculo. Sanatur leni, sed assiduo eccoprotico, magnesia, hirudine ad anum.

8. A

8. A mala et varie affecta glandula pro-
stata: ejusque glandulae inflammatione, sup-
puratione; abscessuque ejusdem rupto in
urethram, quod fortasse subinde contingit:
vel in perinaeum, quod saepe: vel in ve-
sicam; vel denique in intestinum rectum.
Etsi hi ultimi modi, quibus abscessus pro-
statae rumpuntur, sint paulo rarius observati.
Inde fistulae.

Ab ejusdem glandulae prostatae scirrho,
digito per anum immisso detegendo.

9. Ab emissariis prostatae, vesicularum
seminalium, glandularum littrianarum, cow-
perianarum, aliarumque praetumidis, callo-
sisque; a veru montano nimium tumente.
A cellulis, una vel pluribus corporum ca-
vernoforum, nimium dilatatis, et urethram
angustiores reddentibus. Juvant hic can-
delulae variae laxas carnes, varicesque com-
primentes; praecipue vero candelae perfo-
ratae, sine quibus subinde mictus est impos-
sibilis.

10. Incontinentia urinae graves et repeti-
tas, et male curatas gonorrhoeas sequitur. Fit
ab eroso assumtoque vesicae spinctere. Non-
nunquam incontinentia solum nocturno, si
videlicet paucae adhuc suppetant sphincteris
fibrae, quae in vigilante homine vesicam
strin-

stringunt; at vero in dormiente et hæ residuæ laxantur, et lotium dimittunt; malum immedicabile.

11. Sterilitas virilis ad morbos pariter illos pertinet, qui ex iteratis et gravibus gonorrhæis sequi solet. Multæ sunt hujus vitii causæ: sc. defectus feminis boni, prolificique; vesiculæ feminales emarcidæ, strigosæ; semen aquosum, luoso miasmate contaminatum; impedita ejaculatio ob ductus ejaculatorios obcæcatos, imperviosque; urethræ canalis justo amplior, justo contractior, morbidus varie, et præternaturaliter, tortuosus ob ulcera olim præsentia, natasque inde cicatrices. Certe potior sterilitatis virilis causa est impura olim venus, eaque frequenter cuita morbive inde contracti, ac male sanati. Hinc qui alendæ proli operam aliquando navare cogitat, is vel ex hoc solo capite tenetur vitam omnem, ætatem præprimis juvenilem juxta rectæ rationis normam exigere, cavereque, ne præmaturæ, vagæ, exlegi, atque morbo foedo contaminatæ veneri spem prolis futuræ immolet, atque se tradat morosæ, desertæque senectuti, ac desolatæ.

12. Mictus bifidus gonorrhæam non raro sequitur, perque omnem subinde vitam perstat.

stat. Duplici filo mingunt, qui hoc incommodo vexantur. Equidem nullus hic dolor ægrum vexat, nihilominus obesse id puto generationis negotio, neque debitam feminis ejaculationem fieri.

Subinde ita mingunt, ut lotium non recta emittatur, sed ut id perpendiculariter in terram cadat: id pariter generandæ proli obesse existimo, ob impeditam feminis ejaculati directionem. Hinc utrumque hoc incommodum omnino negligi non debet. Causa mictus bifidi est exiguum tuberculum aut eminentia in orificio urethræ nata, quæ urinam appellentem dividit in bina fila. Eadem excrefcentia, idem tuberculum in superiori parte urethræ locatum efficiet, ut lotium illuc delatum in recto suo tramite per id obstaculum deviet, et detortum in terram cadat.

TESTICULUS VENEREUS.

Quodsi hæc urethræ inflammatio ulterius progreditur, et ob partium vicinitatem vasa deferentia, funiculum spermaticum, epydidimides, testes corripit, tumor testis oritur. Videamus potissimas causas testiculi veneri.

Major

Major quantitas veneni syphilitici corpori applicati subinde ratio sola est, cur testiculus venereus oriatur. Videtur non nunquam virus venereum sua acrimonia differre, ut certis annis, certis in corporibus minus acre, minus inflammans sit. Acrior ergo indoles hujus veneni non solum urethram, sed et testes inficere videtur. Fors etiam præcedens ægri diathesis phlogistica ratio est, cur miasma venereum in uno homine gonorrhæam, in alio testiculum venereum exhibeat.

Deinde scimus, mox ubi venenum susceptum est, tentiginem sæpius veneream insequi, quæ si obsequiosos habeat ægros, valida illos testium inflammatione multat. At etiam gonorrhea in primo stadio male curata frequens æque causa est orituræ testium inflammationis: sic, si balsamicis remediis stadium inflammatorium cures, vel adstringentia interne aut in penem injiciendo exhibeas; repetitus in stadio inflammatorio gonorrhææ coitus, diæta calefaciens, sufficientes omnino causæ sunt, cur ægri testiculum venereum contrahant.

Exitus testiculi venerei varius est: vel benigne resolvitur, si levior inflammatio, præcipue autem si idoneam methodum curandæ

randæ gonorrhææ adhibueris : at si gonorrhæa parca prius, nunc autem difficilior, aut gravior sit inflammatio, in suppurationem vel gangrænam abibit malum. Sunt etiam corpora ita male disposita, ut cito gangræna sequatur. Non nunquam tanta est veneni acrimonia et inflammans vis, ut morbus cito in gangrænam, aut, quod frequenter accidit, in scirrhum, vel tumorem scirrhoideum, definat.

Hinc divisio nascitur testiculi venerei, scilicet in *inflammatorium*, *suppuratorium*, *gangrænosum*, *scirrhosum*.

Singulæ autem species testiculi venerei aut tanquam morbus mere topicus, de quo hic agimus, vel tanquam symptomata luis confirmatæ considerandæ sunt.

Si malum sit mere topicum, testiculus venereus curatur methodo antiphlogistica, venæ sectione, emulsionibus nitrosis, balneis, femicupiis tepidis, formentis, cataplasmatibus suspensoriorum ope superimpositis, victuque tenui. Fracta paulisper inflammatione, unguentum de althæa, adjecto mercurio vivo, aut mercurius vivus gummi arabico subactus applicatur. Mala methodus est, quæ purgantibus utitur, ubi levissima vel ex cassia, tumarindisve parata purgan-

gantia vix conveniunt, uti in omnibus nempe inflammationibus. Pessime a quibusdam durante stadio inflammatorio mercurialia salibus juncta præscribunt.

Testiculus veneræus suppuratus curatur ea methodo, quæ aliis etiam suppuratis partibus convenit, eo tantum cum discrimine, ut suppuratione in tali testiculo ad finem fere perducta, remediis externis suppurationem adjuvantibus aliquid mercurii addas, cum haud sis securus, an boni moris suppuratio, an omnino extinctum sit virus siphiliticum.

In gangræna incipiente cortex peruvianus, camphora, externe et interne adhibetur: in graviori malo exstirpatio.

Scirrhus testiculi: subinde verus adest scirrhus, subinde spurius, toto cœlo diversus a vero, utpote qui in cancrum abit. Sæpe sanatur emplastro de cicuta, addito mercurio; aut unguentum ex gummi ammoniaco aceto soluto, et mercurio therebinthina subacto: internis resolventibus, mercurialibus potissimum, non neglectis.

En potiores gonorrhææ gravioris neglectæ, reiteratæ effectus graviores. Transiitum facio ad alios morbos a suscepto miasmate veneræo oriri solitos.

B U B O.

Tumor glandulæ inguinalis, unius, plurium, in utroque, alterutro inguine *Bubo* audit.

Bubo non solum in morbo venereo datur, sed in febribus acutis æque, rarissime tamen, nisi in pestilentialibus. Bubonum febrilium loco sæpius parotis observatur: rarius tumor glandularum subaxillarium.

Subinde bubo est a materie scrophulosa, subinde ab arthritica. Id scitu est perneccessarium, ut ne alterum cum altero confundas.

Bubo venereus duplici modo considerari potest, 1) tanquam symptoma gonorrhææ gravioris, neglectæ; balsamis, adstringentibus, purgantibus, mercurialibus acrioribus tractatæ, et 2) datur bubo symptoma luis confirmatæ.

Posset idcirco divisio fieri in *bubonem gonorrhæicum*, et *bubonem venereum*. Uterque bubo distingui debet probe. Hinc descriptionem dabo bubonis vere venerei, ut eundem dignoscas a gonorrhæico bubone.

1) Venereus bubo oritur, quin paulo ante præcesserit gonorrhæa male curata aut neglecta, 2) et prægressa sunt, et comitantur

tur actu plura luis jam radicatae signa. Ali-
ter se res habet in bubone gonorrhæico.

Locum bubonum *inguina* dixi. Aliæ
glandulæ rarius multo afficiuntur: etsi glan-
dulæ infectionis loco propiores subinde
afficiantur, e.g. mammarum glandulosa pars,
glandulæ colli, si virus venereo osculo, vel
vero per infantem venereum suctione in
mammis fuerit communicatum. Peculiariter
natura cavit, ne glandulæ internæ tam fre-
quenter et tam levi negotio corripiantur ve-
nereo viru: quot enim quæso mortes essent
quotidie observandæ, si glandulis e.g. in
mesenterio locatis, idem et tam crebro con-
tingeret, quod glandulis inguinalibus?

Bubo gonorrhæicus eandem ipsam me-
thodum requirit, ac ipsa gonorrhæa. Cum
is sit semper, saltem initio, inflammatorius,
antiphlogistica omnia adhibenda sunt, et
benigna resolutio tentanda est. Errant, qui
hos bubones ad suppurationem perducere,
et per vim volunt. Hinc errant, qui acri-
bus, maturantibus utuntur. Errant, qui ma-
teriam veneream illuc jam depositam existi-
mant, quæ suppuratione facta deberet eli-
minari. Est enim inflammatio simplex et
benigna, solo consensu, et ob viciniam in-
flammatæ urethræ exorta. Argumento est
bubo-

bubonem esse benignum, quod si ad suppurationem perveniat, pus inde exortum viru-
careat, et gonorrhæam excitare non possit
urethræ immissum.

Quodsi tamen inflammatio nimia, nimis
diu durans esset, naturaque suppurationem
meditaretur, ea esset promovenda juxta
regulas chirurgicas, aperiendusque bubo
esset.

Pessima consuetudo est quorundam, ut
semimatturos bubones aperiant, ne forte, ut
ridicule opinantur, pus jam aliqua quanti-
tate præfens resorbeatur, et luen faciat.
Semiapertus difficilime sanatur, et labia dura
acquirat, fitque ulcus cacoethes, subinde
cancrosum.

Mala est consuetudo apertorum bubo-
num labia cultro aut forfice rescindere.

Bubonem inflammatum emollientissimis
cataplasmatibus foveto; suppurari incipien-
tem iisdem; tardius suppurantem, vel vero
ubi concepto jam pure vicina dura sint cir-
cumcirca, emollientibus addenda sunt sti-
mulantia, utpote quæ miscela ideam dat
maturantis remedia.

Bubo subinde eo in statu est, ut resolvi
discutique non possit, neque tamen ad ple-
nariam inflammationem perducatur. Manet

I   tumor

tumor velut *jub inflammatorius et chronicus*, ac si vis vitæ deficeret et impar esset promovendæ ulterius inflammationi. Hoc in casu tentatis solventibus, resolventibus, externis et internis, juvabit rubefaciens, quin et acrius quoddam inflammans, quin et causticum buboni imponere, ut sic excitaretur inflammatio. Ceba et allium contusum cum pasta e farina mistum et impositum: item melle subacta farina, fermentum panis tunc indicantur. Item paucillum lapidis caustici ad apicem bubonis applicatum per unam alteramve horam levem ibidem escharam, at in vicinia inflammationem facit.

Eodem tempore, bubonibus nempe nec resolvendis, nec suppurandis, sed ubi illi in statu quodam chronico et levissimæ inflammationis manent, necesse simul est vires vitæ victu vinosiori plenioreque erigere.

Plerique bubones alii ad alteram classem pertinent, suntque bubones non gonorrhæici, non consensuales, sed vere venerei. Oriuntur hi ultimi a viru venereo inflammante, depositoque ad ipsum corpus glandulæ. Sunt hi variæ itidem indolis, sc. inflammatorii, suppuratorii, gangrænosii, scirrhi-formes, vere scirrhusi, scrophulosi, œdematosi, scorbutici, fistulosi, mali moris seu

cacæ-

cacoëthes, cancrofi. De fingulis pauca quædam. Id autem adhuc notandum cenfeo *bubonem venereum* subinde luem mere localem notare, ita ut nullibi virus venereum fit, quam in affecta parte, subinde vero denotare luem radicatum et univerſalem.

Bubones venereos primæ ſpeciei, qui nempe oriuntur a viru venereo ad inguina deſposito; e. g. a cancro glandis venereo diſparente ſponte, vel ſiccantibus depulſo, ſine remediis mercurialibus externis aut internis. Bubones ejusmodi venerei luem topicam indicantes, ſi inflammati ſunt, ad ſuppurationem bene perducuntur, et melius agitur, quam ſi inflammatio benigna reſolvatur: etſi verum ſit, neſcitquam ſemper in poteſtate medici eſſe, locum inflammatum ad ſuppurationem perducere, cum te nunc vel invito alios fortiri exitus poſſit. Ratio hujus aſſerti hæc eſt; virus venereum in dicto caſu deſpositum eſt ad glandulas inguinales, reliquo corpore intacto, et veluti *metaſtaſis critica*. Interim neque hæ metaſtaſes ſemper neceſſario ſunt aperiendæ.

Quodſi bubonem venereum inflammatum nihilominus benigne reſolvas, neceſſe ſemper erit, ut remedio ſpecifico ſuſceptum virus ſiphiliticum deſtruas. Sufficiet tunc;

utpote in lue solum topica quartam partem illius quantitatis remedii specifici ingerere, quæ alias in lue recenti, sed universali solet adhiberi: sive nunc frictionem instituas, seu alia ratione hydrargyro utaris.

Bubo venereus *suppuratorius* 1) juxta communes chirurgiæ regulas tractatur, et 2) topica simul remedia mercurialia adhibentur: itemque levior methodus antisiphilitica instituitur.

Bubo *gangrænosus* fit 1) ex magnitudine inflammationis 2) in corpore pravis succis repleto, bonis exhausto 3) in atmosphæra nosocomiali, 4) post nimium usum mercurialium et repetitas curas mercuriales, 5) si lui supervenit putredo acuta, febris putrida, nosocomialis, vel vero scorbutica diathesis, 6) si constitutio sit prava: certum enim est, morbos chirurgicos, inflammatorios e. g. tumores, certis annis et anni constitutionibus sæpius et facillime in gangrænam abire. Habentur observationes, ubi in castris per æstatem certo anno plurimi ex gangræna morbis siphiliticis pudendorum superveniente, aut pudenda amiserint, aut et vitam. Id adeo novum non est, ut non id ipsum contingat in variolis: certis enim annis pustulæ variolarum inflammatae in totidem plagulas

gulas gangrænoſas vertuntur. Cortex, camphora aceto antifeptico ſoluta, externe applicata, interne data proderunt, tempeſtively adhibita.

Bubo *ſcirrhoſus* petit uſum cicutæ internum et externum, antimonium, mercurium ſublimatum corroſivum per modum lotionis adplicatum, in aqua ſolutum.

Bubo ſolum *ſcirrhiſormis*, item ſcrophu-loſus mercurialia interna et externa, guajacum, aconitum, flores arnicæ, eorum extractum, cicuta.

Bubo *œdematoſus* frictiones aromaticas ſiccas petit, et humidas ſpirituofasque; emplaſtra aromatica, diſcutientia e. g. de galbano crocatum.

Bubo *ſcorbuticus*, ubi ex aperto bubone ſit ulcus ſcorbuticum, carnibus et marginibus mollibus, ac ſanguinem vel ſponte, vel levi attactu fundentibus, poſtulat commorationem extra noſocomium in loco elato, victum reſtaurantem, etiam vinoſum; corticem peruvianum, decoctum ligni guajaci, conſervam trifolii fibrini, cochleariæ; aquas minerales multo aere fixo divites etc. Male doſes mercuriales medici tunc augent, nam augent et diatheſin ſcorbuticam.

Bubo

Bubo *mali moris*, caccæthes, sæpius feliciter sanatur, si remotis variis stimulis, simplici deligatione utaris, et communibus tantum digestivis, iisque mitioribus. Item si victum instituas, qui vires suppeditet, ac ea ferme omnia facias, quæ in bubone scorbutico faciènda proposui, quæ enim medicamenta vel exquisitissima non sanarunt, sanavit subinde victus mutata ratio, et tempus ipsum Medicorum princeps.

His sæpe remediis et medemur bubonibus *fistulosis*, qui tamen juxta consuetas chirurgiæ regulas simul tractari debent.

Bubo subinde est symptoma luis non jam solummodo topicæ, sed universalis. Cura principis morbi tunc erit instituenda: topicus vero morbus ad normam hucusque propositam tractari debet.

CANCER VENEREUS.

Definitur is ulcusculum a viro venereo excitatum. Sedes cancri est glans, præputium, initium urethræ, urethra tota, penis, ejusque externa superficies, quod quidem aliqui male negarunt. En cancri venerei genesis.

1. Macula rubra comparet, ea in papulam quasi miliarem elevatur, rubentem, calentem, dolorificam; tandem apex papulae albescit, et ulceratur; pus lintheolo exceptum aut indusio flavescit, virescit; papula demum fatiscit in ulcusculum exiguum, circulare, limbo lacte roseo, fundo autem albicante et lardaceo: nonnunquam vice versa labia albescunt, fundus vero profundo rubet.

Divisio cancri venerei est in cancrum venereum *verum* et *spurium*. Spurium nominavi, sollicitissime distinguendum a venereo: sæpe enim exanthemata, papulae, quæ deinde in ulcuscula definunt, in glande penis excitantur ab acri etiam non venereo, sed alio quocunque; item a fordibus intra glandem et præputium retentis, et acribus, in pueris, infantibus, qui sese commingunt, conspurcant, qui coeunt cum fordida foemina, aut quæ lochia adhuc, aut album fluorem rodentem experitur, ulcuscula, seu cancrum *spurium*, *aphtosum* potius contrahunt. Qui turpi vitio nefandoque masturbationis dediti sunt, subinde papulas prurientes, ulcuscula patiuntur, cancrum venereum mentientia.

Nos hic de cancro venereo *vero* loquimur, denuo subdividendum in cancrum ve-

ne-

nereum *inflammatum*, ambitu videlicet inflammato, et *non inflammatum*, qualis esse plerumque solet. In *callosum*, *non callosum* gangrænosum, gangræna mox late serpente. *protopathicum*, morbum videlicet mere topicum, et *deuteropathicum*, qui luis jam confirmatæ signum est.

Aliæ duæ canceri species nonnunquam penem occupant, cum his hucusque recensitis neutiquam confundendæ. Subinde enim verus cancer, qualis mammas foeminarum infestat, in pene enascitur, tunc præcipue si canceri venerei antea explicati acrioribus, causticis, nempe lapide infernali, mala methodo tententur et irritentur. Sunt enim ineptiores quidam, qui cancrum venerum curari nulla ratione posse arbitrantur, nisi erodentibus, lapide infernali, etc.

Subinde ex male sana ejusmodi curandi ratione alia canceri species fit, ea nempe, quem nos cancrum fungosum appellamus, ubi e. g. glans penis in fungum, nonnunquam in pugni magnitudinem usque et ultra excrefcit.

De cancro venereo sequentia obtinent:
 1) cancer venereus, in statu adhuc inflammatorio positus, post coitum impurum una cum gonorrhæa ortus, sive protopathicus,
 est

est sæpius malum mere topicum. Virus venereum equidem adest, sed in ea parte solum residet, ubi ulcusculum est, neque massam reliquam humorum contaminat. Idem contingit, quod fieri videmus in homine demorso a cane rabido, ubi virus rabiosum diu manet in parte demorsa, ubi exuri adhuc aut excindi potest. Idem fit in inoculato viru varioloso, quod per aliquot dies manet in loco infectionis. Interim tamen cancer, seu sit morbus venereus mere topicus, seu signum morbi venerei universalis, nunquam tuto absque mercurialibus sanatur, 2) difficulter subinde cancer venereus a non venereo dignoscitur. Verum si solo aspectu, aut ex anamnesi ægri nequeas dijudicari an oblatum ulcusculum venereum sit, an vero e. g. *scorbuticum*, aut aliunde natum, juvabit in casu dubio ulcusculo aliquid mercurii dulcis inspergere: altero enim die ulcusculum reperiens insigniter depuratum, si venereæ originis fuerit, pejus vero atque magis impurum, si aliunde fuerit enatum, 3) pessima methodus est autem cancrum venereum causticis aggredi; inde enim non solum dolores, sed aut verus tandem cancer, aut cancer fungosus.

In cura canceri veneriei considera, quis canceri status sit. Nam in statu ejus inflammatorio, præfente adhuc gonorrhæa methodus antiphlogistica requiritur; balneum penis, cataplasma, lactis tepidi balneum, cui aliquid mercurii vivi mucilaginis gummi arabici subacti fuerit admistum. Mercurius enim currens partes inflammatas non lædit, prout tamen læderet qualecunque ferme aliud præparatum, seu sal mercuriale. Oculus ipse mercurium fert.

Cancros venereos *non inflammatos* balnea quoque mercurialia sanant præter remedia interna contra luem radicatam indicata: e.g. balneum ex aqua vel lacte et mercurio sublimato: item unguenti neapolitani, aut alterius unguenti adplicatio, cui mercuriale quoddam præparatum addideris.

Callos et carnes canceri luxuriantes aut lapide infernali, aut potius mercuriali quodam caustico tollere oportet, et coindicatis remediis uti.

Cancrum *gangrænosum* cohibet aqua vegeto-mineralis camphora vitello ovi subacta. Pulvis ex camphora et alumine crudo, partes æquales.

CONDYLOMATA.

Sunt tubercula variæ magnitudinis et figuræ aut excrefcentiæ a viru venereo ortæ.

Variam magnitudinem dixi : cum plerumque fabam referant ; sæpe multa sunt majora , uti tuber folanum. Vidi tamen minutissimas et copiosissimas pustulas, semen milii magnitudine referentes ; præcipue in faucibus, itemque in glande penis, quæ certe ad condylomata referri debent.

Figuram variam æque habent, hinc *sicus*, *cristæ*, *thymi*, *mori* etc. dicuntur.

Vix ulla corporis pars est, quæ non his tuberculis subinde obfideatur. Sunt in glande penis frequenter ; frequentius multo circa anum, ubi medici et chirurgi minus periti marescas et ani condylomata pro hæmorrhoidali tuberculo habuerunt, et vice versa. Labia pudendi muliebris plena sunt non raro his excrefcentiis. Vidi in abdomine, scroto, circa mammas, sæpius vero in faucibus.

Curantur vario modo : 1) curatione sola antivenerea morbi scilicet principalis venerei. Sæpe enim sponte evanescunt exhibitis mercurialibus, aut aliis antisiphiliticis, etsi remedia topica nulla adhibeantur.

Lis

Lis equidem orta est inter medicos, cum quidam asserant, condylomata nunquam absque externo et topico remedio sanari posse, alii vero contrarium statuunt. Verum dirimi hanc controversiam sic puto, si dicas condylomata *recentia*, et luis recentis symptomata curari posse sine auxilio externo, id quod observationibus apud nos collectis potest demonstrari. Quodsi vero lues *antiqua* jam sit, *radicata*, multis et variis remediis jam tentata, non sublata, sed solum fortasse modice confopita, remedia simul externa requiruntur. *Altera* ergo methodus adplicat remedium mercuriale, e. g. unguentum neapolitanum, aquam phagadenicam, aut aliam sublimati solutionem, aut mercurium præcipitatum rubrum butyro aut unguento digestivo mistum, etc. ad ipsa condylomata, eo tempore, ubi simul internis remediis virus venereum oppugnatur. *Tertia* methodus cultro aufert condylomata, quod fieri sæpe debet, si hæc tubera fuerunt paulo majora, corneæ aut cartilagineæ duritie, aut ad instar pyri pendeant ex pedunculo. *Quarta* methodus caustico vario has excrescentias tollit: e. g. sequentibus: solutione metallorum dicta, lapide infernali, butyro antimonii, saturata solutione

tione mercurii sublimati. Præferendum est
causticum mercuriale.

R. Mercurii sublim. corros. dr. j.

Aquæ calcis, unc. ij.

M.

Liquor causticus ad condylomata
erodenda.

R. Spiritus vini, unc. iij.

Mercur. sublim. corrosiv. dr. j.

M.

In eundem usum.

R. Mellis commun. unc. iij.

Viride aeris, unc. j β.

Mercur. subl. corros. dr. ij.

M.

R. Unguenti ægyptiaci, unc. ij.

Mercur. subl. corros. dr. β.

M.

R. Unguenti nicotian. unc. ij.

Alumin. calcinat.

Mercur. præcip. alb. ʒā. dr. j.

M.

R.

R. Unguenti basilic. unc. iiij.
 Pulv. fabin.
 Mercur. præcip. rubr. āā. dr. ij.
 M.

R. Mercur. vivi dr. j β.
 Solv. in aquæ fortis, dr. vj.
 adde
 Unguenti nicotian. unc. ij.
 M.

Plura componi possunt ex calce viva, alumine usto, sale tartari, addito mercuriali præparato. Item lapis causticus in pulverem teri potest, unguento excipi, et adplicari.

In escharoticis et causticis applicandis nota 1) partibus nervosis, tendineis, nunquam esse adplicanda ob metum convulsio-
 num; 2) sæpe fortiora hæc nihilominus esse *inertia*, si nempe pars erodenda sit cartilagineæ et osseæ ferme duritie; hinc tunc emolliri prius pars debet admoto fotu aquæ tepidæ, aut scarificando incidi; 3) nota, partes adjacentes sanas defendi debere, ne caustico lædantur; hinc emplastro quodam muniri possunt perforato, ut sola pars erodenda promineat 4) hinc præferuntur caustica

stica penicillo applicata, et per modum unguenti exhibita. Præstat in curandis condylomatibus curæ externæ internam jungere, sed ita, ut non statim ad cultrum, ad erodentia accedas, cum mitioribus non raro mercurialibus topicis auscultent.

LUES UNIVERSALIS.

Lues universalis, radicata tunc dicitur, si massa humorum jam sit infecta, et venenum jam alias, et diffitas partes petat, immediato contactu siphilitico affectas, sed ad quas ope vasorum et circuli humorum venenum venereum est delatum.

Nullum certum tempus datur, intra quod hoc venenum reforbetur; habet id cum veneno, e.g. rabioso commune; differt autem per hoc a veneno varioloso et morbilloso.

Subinde per annos in urethra hæret, per modum gonorrhææ inveteratæ, vel cancri venerei. Subinde recta et cito petit massam humorum.

Nonnunquam reforbetur, et totum projicitur ad certam quandam corporis partem, reliquo corpore penitus intacto. Sic novi, qui cancrum in glande insperfo mercurio
fuga-

fugavit, sed qui illico in faucibus comparuit, indeque depulsus rediit, unde venerat.

Lues radicata nullum symptomata pathognomonicum habet; quin imo, non habet eundem semper invadendi modum, non eadem symptomata, neque eundem symptomatum ordinem aut successionem.

Nullus morbus est, qui tot, et tam varia, tam differentia inter se, tam alia aliterque in alio homine accidentia monstret, ac lues; qui duratione, exituque in mortem, sanitatem, et alios morbos tantopere variet, ac lues. Nullus morbus, nullusque ullius morbi symptomata, sub quo non subinde lues delitescat, quem lues non exactissime simulet. Videbimus hujus veritatem in narratione symptomatum.

En cur tota antiquitas morbum hunc non cognoverit tanquam unum eundemque: cur gonorrhææ equidem antiquiores exstent descriptiones; at luis ipsius nulla adæquata; cur varia tandem, et ab se invicem avulsa dederint fragmenta.

Exordium descriptionis faciam symptomatum, quæ luem notant, ita tamen, ut nullum sit, quod *omni*, nullum quod *soli* conveniat.

DE-

DESCRIPTIO SYMPTOMATUM SYPHILITICORUM.

I. *Maculae venereae*, rubrae, flavae, ex utroque colore mistae, rotundae, ephelidum instar, subinde majores, prurientes, modicissime elevatae, ambitu albido, in fronte, facie, antico thorace, inter scapulas, in tibiis, etc. erumpunt. Recens natis ejusmodi maculae circa anum et genitalia visuntur. Anxie saepe petitur auxilium, ut cito profligantur. Lac mercuriale, cum eoque facta ablutio: aqua calcis cum mercurio sublimato corrosivo. Plerumque tamen rebelles sunt, et omnium ultimo valedicere vidi. Sunt saepe luis latentis signa, praecipue si cutis simul scabra sit, cuprea, indurata; aut hinc inde furfures abscedant. Interim cave, ne guttam rosaceam, pustulosam faciem pro siphilitici morbi signo habeas. Vidi has pustulas, item nasum tuberosum, aut saltem praerubrum, quam defigurationis speciem vulgus frequenti crapulae, vinique abusu adscribit, in hominibus arthriticis: ita ut ex tali facie ad labem arthriticam sat tuto conclusionem formes.

II. His maculis *Herpes* saepe jungitur *venereus*; macula est ampla, pruriens, cuprea,

K   papu-

papulis et furfuribus obfita; in manubus, thorace, etc. retro aurem semel deprehendi rebellem ad erodentia, vesicantia ipsi herpeti imposita, dein saturnina; curatus est externo usu unguenti neapolitani, et interno mercurii sublimati. Quemadmodum herpes luem latentem frequenter notat, ita minime pro certo signo luis habendus est. Acre arthriticum plerumque herpes notat in ægro delitescere: scilicet acre biliosum ad cutem rejectum.

III. *Scabies venerea* papulas prurientes, crustosas, rubras, sæpe morficante plenas habet. In interstitiis maculæ venereæ reperiuntur, superius descriptæ.

IV. *Fissuræ* circa anum, vulvam, in plantis pedum, volis manuum; defluvium capillorum, ciliorum, superciliorum. Achores venerei, quales in adultis, infantibus, orphanis præcipue atque expositis sæpe observantur; curari debent medicamentis antisiphiliticis *externis et internis*.

V. *Panniculus adiposus* in lue post gonorrhæam contracta sæpe morbosus fit, ea ratione, ut totus quantus induretur. Vidi hominem, qui valde pinguis et obesus videbatur; verum si eundem manibus contrectaveras, carnes omnes quasi fumo duratas de-

deprehenderes; abdomen ipsum *durum* fuit, ita ut sedem duritiei in abdominis pinguedine præter modum inspissata facile reperires. Non nunquam non omnis pinguedo est inspissata, sed quædam solum hinc inde portiones,

Glandulæ subcutaneæ a viru venereo observantur non raro, ut eas per omnem corporis ferme habitum ciceris aut pisi instar confertim disseminatos offendamus.

Profunt mercurialia falia cum aperientibus, aconito, guajaco, stipitibus dulcamaræ, sulphure aurato tertii præcipit.; cicuta. Infusum gratiolæ, ubi drachma una, una cum dimidia infunditur cum libra $j\beta$. aquæ, adjecto aromatico syrupo; aut ubi ejus pulveris ex radice pulverisata confectæ gr. v-x. accipiuntur: balnea simul.

VI. *Ophthalmia* frequens est venereorum morbus: 1) a viru gonorrhæico oculos petente, 2) a lue universali. In primo casu valida est, et inflammatoria: Venæ sectio, hirudo, balneum cum lacte mercuriali. Absint purgantia. Adhibeantur cataplasmata. Est a metastasi; non tamen juvat inoculatio gonorrhææ, neque nova infectio; secunda species ophthalmiæ est minus acuta; facile in macula

K a las

las corneæ abit; noctu gravior; alternat cum angina aut rheumate nocturno. Cave ne ophtalmiam biliosam, itemque rheumaticam confundas cum venerea. Facile confunduntur, et cur? errores ipse feci in diagnosi.

VII. Ophtalmia recens natorum materiam flavam, crassam, puriformem dat; an signum luis? lacte mercuriali abluantur. Curavi hos sequenti ablutione ope syringis facta, cum infuso lacteo florum sambuci, vel et infuso florum sambuci et croci, adjecto lacte. Sæpe ingens quantitas, et per plures septimanas effluit. Cave a saturninis et adstringentibus. Vidi inepta hac methodo pusionem excæcatum.

VIII. *Maculæ corneæ* et eorundem opacitas facillime contrahuntur in lue; curantur tamen, ut omnes hucusque enarratæ affectiones, remediis internis et externis simul. Auxilia externa mercurialia ad ipsum locum affectum adplicata maximi momenti sunt. Optimum est, quod paratur, ex butyri infulsi rec. unc. j. mercur. præcip. rubri scrup. j., sachar. dr. j. M. in mortario vitro. Semel, bis per diem ad lenticulæ magnitudinem imponitur cantho interno, decumbenti. Quibusdam, quibus glandulæ pal-

palpebrarum tument, palpebræ leviter perfricantur hoc unguento. Tollit hoc unguentum lippitudines chronicas, ruboresque oculorum, itemque exiguas illas pustulas in limite corneæ enatas post variolas, naturales æque ac artificiales: levissimas æque ac gravissimas, sero subinde ortas. Tollit opthalmias rheumaticas, crebras puerorum, etsi non venereas. Subinde pro unc. j. butyri solum accipitur scrup. β. mercurii præcipitati rubri. Si gravius doleat, post $\frac{1}{4}$ horam abluatur lacte tepido.

IX. *Cataracta venerea* curata est pulsatillæ extracto, et mercurio dulci: itemque eodem remedio *amaurosis*.

X. *Surditas*, itemque fluxus saniosus ex aure in venereis a nobis est observatus, ab erosio ossibus organi auditorii; ab abscessu ipsius cerebri, cerebelli etc.; tophis; diu sæpe et per annos abscessus cerebri durant: immedicabile malum.

XI. *Coryza venerea* idem est in naribus, quod in pene gonorrhæo. Lac mercuriale attractum prodest.

XII. *Ozæna* est ab ulcere venereo narium interno; a carie; solutio mercurii sublimati.

XIII.

XIII. *Angina venerea*, 1) inflammatoria, 2) ulcerosa, 3) nocturna, 4) condylomatosa, 5) mercurialis. Prima petit venæ sectiones, gargarisma ex lacte mercuriali, cataplasma emolliens. Secunda lac mercuriale; solutionem aquosam mercurii sublimati, ubi libra j. aquæ ad gr. ij — iij. mercur. sublim. corrosivi. Tertia curam antivenerream generalem. Quarta solutionem sublimati aquosam pro gargarismate, et cura interna. Quinta seu mercurialis petit purgantia eccoproctica, diuretica, sudorifera, balnea calida.

XIV. *Tophus* est excrescentia seu tumor in ipso plerumque osse ortus a viru venereo; durus, subinde submollis, ac comprimibilis, et tunc dolens ad attactum. Tophi et duri tamen dolorem nocturnum et osteocopum habent. Subinde in ipsa ossis substantia sunt. Nonnunquam videntur esse in superficie ossis, ita ut potius pertineant ad periostrum; etsi vel mala methodo aperti ejusmodi tumores, seu molliores tophi fundunt mucum.

Tophi in lue plerumque inveterata, raro aut nunquam in recenti dantur.

Tophi item in lue sunt *connata*. Hæc duo symptomata, *tophi* et *rheuma venereum* sunt præcipua duo symptomata, quæ circa tem.

tempus pubertatis sponte prorumpunt, et luem latentem et connatam indicant. Habuimus casus tales.

In cranio tophus sæpe est, ibique dolor. Hæmicrania nocturnæ locus est circa tophum.

Cave, ne irregularem quandam et connatam, ac a prima conformatione ortam cranii protuberantiam pro topho habeas.

In claviculis, tibiis frequentius sunt; item in sterno nuper vidimus.

A topho interno cranii subinde epilepsia, cæcitas, surditas.

Tophis raro sufficit mitior methodus antisiphilitica. Hinc salia mercurialia acriora requiruntur. Item profuit cortex mezerei: Infunditur ad drachmam β . scrup. ij. in libris ij. aquæ, incoctis prius bardana, farfaparilla.

Nonnunquam tophi sub ipsa cura antisiphilitica primum enascuntur, aut potius evolvuntur. Id fieri dicitur a decocto dulcamaræ. Male accusatur mercurius sublimatus, ac si tophos faceret.

Tophos orta febris sub ipsa cura antisiphilitica nonnunquam feliciter resolvit. Febris quæcunque serius orta, postquam methodus antivenerea diu frustra adhibita fuerat,

rat, tophum remanentem feliciter fustulit, remedia topica quoque requiruntur.

XV. *Caries ossium*, item eorundem molities, fragilitas præternaturalis, sæpe est a viru venereo diutissime infidente. Primum hoc vitium sæpe curatur ablatione morbofi: bina reliqua non sanantur.

XVI. *Spina ventosa* duplex est, *venerea* una, qualis sæpe numero esse solet, ubi curationi adhuc locus est; *altera* non venerea ferme semper immedicabilis.

XVII. *Scrophulæ* æque duplicis originis sunt: non raro sunt a lue connata; curantur mercuriali sale cum cicutæ extracto, resina guajaci etc. scrophulæ vero originis non venereæ difficillime, aut omnino non curantur.

XVIII. *Rheuma venereum* universale subinde est: sæpe topicum, in uno cranii latere, faucium, tibiarum, urethræ. Alternat cum aliis affectionibus: e. g. cum ulceribus, quibus apertis rheuma cessat, aut mitigatur.

Nocturnum est, attamen subinde meridianum, promeridianum, statò tempore, itemque vagum. Non est a lecti tepore, tamen frigore levatur. Inter omnia symptomata citissime profligatur in lue recenti;

pau-

paucæ doses mercurii dolores faciunt filere brevi post.

XIX. Febris venerea est varia: scilicet:

1) *inflammatoria* in vehementi gonorrhæa, bubone, testiculo inflammato, balsamicis assumptis, item purgantibus. Novi inde phrenitidem. Cura per venæ sectionem, hirudines, emollientia nitrofa. Nocent tunc mercurialia, etiam mitissima. Equidem lues tunc raro, aut vix unquam tollitur, attamen morbus acutus inflammatorius mitigatur in chronicum, seu luem: stimulus obtunditur;

2) alia febris est nocturna venerea, comes rheumatis. Solvitur blando sudore. Convenit cum febricula podagricorum. Non tamen est semper nocturna: subinde diurna;

3) intermittens febris venerea, quotidiana, tertiana, quartana. Non loquor de febre intermittente communi, quæ etiam in luosos subinde cadit, et cortice sanari potest, sed de illa intermittente, quæ mercurialibus æque bene indiget, ac aliud luis quoddam symptoma. Sic *Ballonius* quartanam refert mercurio sanatam. Non tamen omnis febris intermittens mercurio e. g. dulci curata, aut curabilis, est aut fuit venerea. Nam mercurius vires solventes, purgantes, diaphoreticas etc., item nervinas habet. Ce-

lebra-

lebratæ vires sunt mercurii e.g. frictio mercurialis in hepatitide, at perlectis et probe examinatis casibus, fuerunt infarctus biliosi systematis lenti, chronici, non febriles, aut febre nulla inflammatoria stipati. Uti alia omnis intermittens larvari subinde solet, sic et intermittens venerea. Vidimus colicam periodicam. Cortice hæc febris non curatur; 4) febris tabifica, lenta venereorum, a nimia feminis deperditione, a methodo medendi, salivatione etc. Ab ulcere latente, scrophulis mesenterii, pulmonum.

XX. Morbi *nervosi* venereorum: tetanus, epilepsia, a topico, etc.: ab acro latente.

XXI. *Lues latens* difficilem facit diagnosis; 1) potest per annos latere, quin ullum sui signum edat; 2) potest tamen alios inficere. Videtur evolvi sub febre quacunque; 3) remediis alterantibus datis, et mercurialibus; 4) pubertate.

Innumera equidem alia luis symptomata sunt; quæ tamen hic recensebantur, sunt potiora. Nullum enim symptoma, nulla ullius symptomatis variatio, quæ non aliquando, quin imo sæpius luei non debeatur. Totus morbi decursus medicum potius diriget in diagnosi, quam unum alterumque symptoma.

Gra-

Gradum facimus ad varias medendi methodos, et proponendas et examinandas.

METHODUS MEDENDI LUI UNIVERSALI.

Methodum medendi siphiliticis exponere ordior, quam *duplicem* agnoscimus. Prima methodus *mercurio* utitur: *altera* aliis, iisque variis remediis, et sæpe arcanis, morbum venereum curare fatagit.

Methodus prima, quæ mercurium adhibet, diversa pariter est, novamque divisionem subit: nam vel *interne* hydrargyrum propinatur, vel *externe*.

Externe adhibetur per modum unguenti, seu inunctione frictioneque; fumigatione, ubi cinnabaris factitia, vel mercuriale quodcunque præparatum carbonibus candentibus imponitur, ut fumus mercurialis partes affectas contingat, ab iisque suscipiatur.

Balneo mercuriali, ubi mercurius aquoso vehiculo mistus applicatur per modum balnei. Balnea hæc sunt topica, ubi pars quædam corporis, penis, scrotum, oculus etc. mercuriali balneo immergitur, vel sunt universalialia, aut saltem femicupia, ubi æger solutioni aquosæ mercuriali insidet. De modis formisque variis, et indicationibus balneorum

rum mercurialium paulo post plura occurrunt. Huc quoque lotiones mercuriales pertinent, ubi partes quædam corporis aqua quadam mercuriali lavantur.

Interne adhibetur, dum aut ore assumitur deglutitus mercurius *varius*, et sub varia forma; aut etiam per modum enematis injicitur: hinc enemata mercurialia.

Subinde et *externe* simul et *interne* adhibetur: estque hæc methodus *mixta*. Mixtam quoque appellare illam possumus, ubi præter mercurialia alia quoque antisiphilitica adhibentur.

Alia quoque, methodus est per *extinctionem* dicta, quæ usque ad initium salivationis mercurii propinat: et ad alia est methodus *salivatoria*, olim usitata, ubi ad largum et cruentum usque ptyalismum mercurialia propinantur.

Hi fere modi sunt, quibus administrari mercurius solet. Singulas methodos curatius persequar, ut nempe sciamus, quid commodi, quid incommodi, quid boni malique quælibet methodus habeat, ne semper et ubique unam solum eandemque deprædicemus, et omnes siphiliticos eidem semper curationi subjiciamus, ubi tamen oporteret differentibus modis uti.

Primo

Primo loco commemoranda unctio venit, seu *frictio*. Modus frictionis hic est:

Æger *præparatus* vesperi cubitum concedens, fricando, manu calefacta, unguenti postmodum describendi drachmam $j\beta$ aut ij sibi inungat.

Frictio lente et cum labore peragatur, et ex præscripta dosi particula decerpatur, neque simul et semel affricetur.

Calente ad prunas manu unguentum excipiat.

Commodissimum tempus est ante somnum pro inunctione. Noctu sæpe blandus sudor post eum laborem insequitur, susceptum mercurium iterum ad superficiem corporis derivans, et a glandulis salivalibus avertens.

Melius peragitur omni alterno die: alias enim cito insequentes inunctiones sæpe molestum ptyalismum excitant.

Æger dosin, e. g. dr. $j\beta$. charta cerata exceptam ita adhibet, ut primo die pedem et tibiam sinistram ad genu usque laboriose fricet. Tibiam illam post frictionem munit tibialibus lineis, ut ne lectisternia, aliasque vestes commaculet, et ut unguentum, tibia ita contacta, pededentim reforbeatur.

Mane

Mane surgens e lecto in balneum calidum descendit, cui ubi per quadrantem horam aut integram infederit, denuo in lectum se recipit, per horam adhucdum aliam ibidem commoraturus.

Eo autem die, quo balneo utitur, frictionem non adhibet.

Plerumque sex, octo, aut etiam plura balnea, diebus a frictione liberis adhibentur.

Tertio die altera frictio instituitur in toto pede et tibia dextra ad usque genu. Quarto balneum mane.

Quinto die frictio in toto femore sinistro vesperi. Sexto die mane balneum tepidum.

Septimo die frictio in femore dextro per totum. Octavo balneum.

Nono die iterum eodem ordine frictio peragitur in pede et tibia, seu crure sinistro, dein in dextro crure, dein iterum in femore sinistro, iterumque in dextro perficitur.

Balnea non toto curationis tempore adhibentur, sed omni altero die, per sex aut octo vices.

Per tres quatuorve dies eadem tibilia diu noctuque servantur; dein prioribus abjectis alia assumuntur.

Tota

Tota curatio peragitur plerumque intra sex septimanas. Adhibentur unciae duæ mercurii currentis, seu libra dimidia ipsius unguenti neapolitani, quod tamen ex *una* mercurii, et *duabus* axungiae recentis porcinae confectum esse debet, longa trituratione (per tres dies) in mortario ligneo; therebinthina non adjecta, quæ pustulas excitat, calefacit, diuresin movet. Accipiatur mercurius a plumbo penitus liber; nocet plumbum copiosius litu adplicatum.

Omni equidem anni tempore peragi potest inunctio, melius tamen vere adulto, et æstate; iis enim temporibus homines minus sunt proclives in phtyalismos: per hyemen in cubiculo calido.

Cautelæ in inunctione hæ sunt: 1. Frigori æger non exponatur; hinc melius æstate peragitur quam hyeme; nisi in calido cubiculo id fiat. Gravissima mala a perfrigeratione oriuntur, e. g. anginae terribiles, tetanus maxillæ, dysenteriodes alvi fluxus, aut metastases variæ.

2. Tamdiu mercurius relinquatur in corpore, quamdiu id fieri potest: cito enim evacuatus quacunque via, minus securam facit curationem. Sudores nimii, purgationes alvinæ nimiae, et præprimis phtyalismus

mus nocet. Nam mercurius cito eliminatur, non ubique occurrit veneno venereo, cum eo non sufficienter amalgamatur, hinc opus est, ut mercurius diu hæreat intra corpus, ut sic subactus ope circulationis miasma siphiliticum iners reddat. Videtur id cum mercurio fieri intra corpus vivum, quod cum eodem contingit, si cum sulphure misceatur. Tritus enim mercurius cum sulphure æthiopem facit; attamen cum non intime uniatur mercurius cum sulphure, hoc remedium aget, et qua sulphur adhuc, et qua mercurius. Si vero diu et validiori igne mercurius cum sulphure uniatur, cinnaberis e. g. inde oritur, ubi vires suas sialagogas mercurius amittit. Idem cum mercurio et miasmate siphilitico accidere videtur. Si enim cito nimis eliminetur ex corpore mercurius, vix se uniet, aut solum cum quadam miasmatis parte; at vero diu hærens mercurius in corpore, intimius se junget, intimius amalgamabitur, ut barbaro hoc vocabulo utar, cum luoso miasmate. Hæc et una est ex rationibus, cur phtyalismus mercurialis, seu curatio per salivationem raro radicitus morbum evellat. Sufficiet ægrum purgare, purgante non mercuriali, omni octiduo, ut sic vis mercurii avertatur a glandulis salivalibus.

3. Usque ad leve initium futuræ salivationis licebit inunctionem producere: usque dum incipiat habitum foetentem æger spargere, utut id tamen non sit necesse. Ratio est: subinde contingit, ut magna mercurii pars intra corpus inungendo adigatur, et æger nec minimum sentiat incommodi; nec minimum, nec remotum salivationis instantis initium. Equidem id fit subinde ab idiosyncrasia peculiari ipsius ægri. Nihilominus mercurius occurrit luoso miasmati, cumque eo jungitur, atque id iners reddit, et morbum sanat. Subinde tamen mercurius equidem ingeritur intra corpus, nullum phtyalismi conamen unquam observatur, nec levissimum: idque non ob idiosyncrasiam dictam, sed quia mercurius ingestus, tanquam corpus alienum *iners* hæret, et luosum miasma non attingit, cum eoque non jungitur. Evenit tunc autem, ut magna licet inuncta mercurii portio veluti intra cadaver quoddam ingestus ibidem maneat, et neque phtyalismum excitet, neque miasmati jungatur. Conamina leviora phtyalismi sunt id circo solummodo signum criticum, quo utimur, ut sciamus, an mercurius cum nostris humoribus, *commistus* sit, et ope circuli per corpus circumducatur, vel vero, an *iners* hæreat.

hæreāt, *delitescens* forte in pinguedine, in ossibus etc., et cum humoribus non commistus. Solummodo et *commistus*, et per corpus *circumductus* luem sanat.

Subinde quoque mercurius copiose nihilominus ingestus *iners* hæret in corpore, neque phtyalismum movere conatur, nec luem aggreditur. At vero, ubi non opinabaris *repente*, fortassis et tunc, ubi ab usu mercurii dudum destitueras, symptomata gravissima salivationis oriuntur. Videtur tunc mercurius repente solvi, amalgamari fuscipique intra humores circulantes, et vim suam sialagogam et antisiphiliticam tunc primum exercere. Indagatum est in causas hujus inertiae, cur videlicet mercurius virium suarum antisiphiliticarum penitus videatur nonnunquam oblivisci. Sæpius sola debilitas ægri et vitalium virium defectus accusari debet. Hinc remedia tonica, corporis motus, nutritio restaurans et parumper vinosa diæta, electricitas, subinde superveniens acuta febris, mercurium activum reddiderunt.

Novimus, et inferius exponetur uberius, remedia quædam vegetabilia ab omni tempore commendata esse, tanquam specifica antisiphilitica, tanquam mercurio potentiora.

tiora. Dubito an hucusque tale inventum sit, neque cuiquam suaderem, ut vegetabili solum remedio in lue radicata contentus sit. Sed tamen verum est, remedia quædam vegetabilia lues quasdam inveteratas, mercurio sæpius et incassum antea tentatas, sanasse.

Videntur mihi ejusmodi remedia vegetabilia eam solum vim habere, ut mercurium aut illitum, aut ore assumptum, sed cum humoribus nostris non mistum, *miscibilem* reddant. Qui ea remedia commendant, hos sibi casus, ubi mercurialia nempe incassum fuerunt adplicata, sibi semper deponunt.

4. *Imminente phtyalismo* aut per aliquot dies desistendum a lotu, aut purgandum, balneandum.

5. *Imminente febre* a litu et balneo desistendum. Febris subinde subinflammatoria oritur, venæ sectione, et aliis antiphlogisticis temperanda.

6. *Cura morborum complicatorum* subinde. Febres omnes litum et balnea non admittunt, excepta febre venerea, pomeridiana, nocturnave.

7. *Præparandum corpus* est ad litum, 1) amovendo alios morbos, et 2) corpus

perspirabile molleque reddendo aliquot balneis, 3) abstergendo primas vias levi purgante.

Post litum mercurialem sequentia observantur: 1) facies plenior et vultuosa, major enim humorum ad totum corpus affluxus, et nutritio; 2) debilitas, cortice, lacte, rusticatione, aquis ferratis sananda; 3) tremor artuum, electrico igne curandus: oritur a restitente mercurio, maxime tamen a *fumo mercuriali*. Videtur autem mercurius sensim sine sensu dilabi ex corpore humano, et unitum sibi virus siphiliticum auferre; 4) dolores rheumatici, vagi, non venerei, sed *saturnini*, a mercurio nempe per plumbum vitiatum. Hæc enim vis est saturninorum.

Quodsi nimia sit corporis attenuatio, debilitas, phtyfica conditio, atrophia, tabes, ætas infantilis et morbida simul, proderit tunc lac capræ unguento mercuriali quotidie inunctæ. Solent femora capræ per ampliorum tractum pilis denudari et inungi manu aut nuda, aut vesica fuilla munita. Eodem modo lac asininum medicatum redditur.

Non observavi phtyalismum in capra ortum. Explorari mereretur, quid mercurius faciat, valeatque in corpora majorum et perfectiorum animalium, canes, boves,

•ves,

oves, equos etc.; quid itidem in alia ab his diversissima animalia, quid in variis animalium morbis, ovium, equorum, boumque præprimis, potissimum cutaneis; itemque in contagiosis.

Debilissimis, quibus nec hæc quidem methodus sat tutâ videtur, proderit commoratio in cubiculo, ubi plures ægri sunt, qui inunctione mercuriali utuntur. Solent enim adjuti simul aliis remediis, refici ab atmosphæra mercuriali, donec et ipsi curam mercurialem valent subire.

Gravidæ parcius balneandæ, cautius inungendæ, rarius et mitius purgandæ.

Infantibus aut inunctio proportionata bene instituitur, aut lac sugunt nutricis inunctæ. Si enim aut nutrix infantem, aut infans nutricem morbo contaminavit, proderit nutricem ipsam litu sanare. Si lac medicatum redditur, et infans æque sanatur. Capra mercurio inuncta lac medicatum venereis infantibus præbet.

Nulla alio methodo tantum mercurio introducitur in corpus, ac *litu*.

Curam integram apellant, ubi circiter libra dimidia inungitur intra sex ferme septimanas. Curationis dimidiam, tertiam aut quartam illius partem nominant, ubi prædictæ

dictæ quantitatis dimidia, aut tertia, aut quarta, solum pars inungitur.

In morbo universali, et lue radicata confirmataque, cura integra facienda; vel si unguenti dimidiam tantum partem inungere volueris, erunt remedia interna mercurialia in auxilium vocanda.

In lue topica, cancro venereo, sufficiet dimidiam aut tertiam curationis partem perficere. Post gonorrhæam simplicem, præcipue graviolem, diuturnioremque præstaret tertiam aut quartam unguenti mercurialis partem dicta ratione inungere, cum, etsi millenæ gonorrhææ sanentur absque mercuriali remedio, quin lues radicata unquam sequatur, tamen cum nunquam certus sis, an non sub ipsa gonorrhæa portio virulentæ materiæ fuerit absorpta proderit tamen paucas quasdam inunctiones, gonorrhææ stadio inflammatorio finito, instituere.

Adhibetur litus mercurialis 1) in lue cutanea, seu cutem, membranam adiposam occupante; 2) in lue homines irritabiliore, afficiente, quive præparatis mercurialibus offenduntur, aut faciles sunt in diarrhæam, ptyalismum; 3) in lue etiam antiqua, ubi aliæ methodi, aliæque præparata mercurialia acriora non profuerant. Inunctio juvit, ubi alia non

ju-

juvere: sed et vice versa contrarium sæpe est observatum; 4) in lue infantum, puerorum, cetera bene valentium; rarum enim et perspirabile corpus litum facillime admittit; 5) in lue foeminarum mollium prostat inunctio.

Non convenit, ubi febris ab ipsa frictione, motuque exercitato metuenda est, et ubi balnea non admitti possunt ob alias conditiones: hinc debilissimis, in febrim proclivibus, ad abortum, ad hæmoptoën, phtysinque pronis non convenit. In plethoricis, biliosis, strictisque cum cautela, et vitio complicato prius amoto.

Inunctio quoque facienda est in lue non solum radicata aut universali, sed etiam in topica. Hinc in cancro venereo, ubi nunquam fidendum est, et ubi lues aliquando radicata jure metuitur. Si cancer absque mercurialium usu disparuerit, curæ dimidium est instituendum. Fit tunc inunctio eodem modo, ac antea est enarratum, eo solum cum discrimine, ut dimidiam quantitatem unguenti adhibeas, sic unc. iij. ejusdem unguenti consumentur, aut saltem ij.

Post gonorrhæas præstaret semper femoribus uncias duas inungere, dico post gonorrhæas.

In

In bubonibus, itemque testiculis venereis non inflammatis, inunctio et in loco affecto ipsomet, et in femoribus facienda, et dimidia aut saltem tertia pars unguenti est inungenda.

Objectiones contra litum quosdam afferunt aliarum methodorum patroni; scilicet ajunt; 1) incertam esse inuncti mercurii quantitatem; 2) mercurium denuo in globulos colligi, deponique, inde tremores, convulsione que etc. 3) incommoditas curæ; 4) ejus diuturnitas.

At neque in aliis methodis exacte determinari potest quantitas resorpti mercurii, non enim omnis mercurius ingestus, etiam resorbetur. Ad secundum, id non fit, si unguentum bene et diuturna trituratione paretur, et lente et parce infricetur. Ad tertium, frictio ipsa tam incommoda non est, cum ab ipso ægro, et ante cubitum fieri debet. Interim verum est, ob incommoditatem, aut etiam ob anni tempus non semper posse adhiberi. Ad quartum, non est magis diuturna curatio, quam per alia remedia.

Considerabimus aliam methodum mercurium externe adhibendi. *Balneum mercuriale* paratur ex aquæ dulcis ea quantitate, quæ pro semicupio sufficit, et ex uncia dimidia

midia mercurii sublimati corrosivi. Indicatus in scabie venerea, et lue cutanea rebeli. Subinde solum lotiones mercuriales adhibentur, ubi scilicet drachma una mercurii sublimati corrosivi solvitur in libra una aquæ. Solent omni alterno die aut brachium utrumque lavare, aut thoracem, aut utrumque femur. Sunt, qui in quavis lue conditione hac lotionem mercuriali utuntur, quemadmodum alii frictione. Lues cutanea rebellis, maxime topica, herpes, scabies, ulcerosa conditio a viru siphilitico hæc possunt,

Parari balnea mercurialia, itemque lotiones possunt ex *lacte mercuriali*, in lue infantum cutanea, ubi minus tuto adhibentur solutiones ex mercurio sublimato.

Huc quoque pertinent clysteres mercuriales, ubi aut lac mercuriale, aut mercurius gummosus cum decocto feminis lini per modum enematis injicitur. Prodest in affectibus venereis ani, intestini recti, pudendorum; etsi aliqui luem quoque universalem sanarunt hoc modo,

Est alia quoque methodus, quæ nempe mercurium vivum quacunque ratione subactum propinat. Inde et mixtura *Plenkiana*, et pillulæ *Plenkianæ* habentur paratæ sequenti modo:

R.

R. Merc. depuratiss. dr. j.

Gumm. arab. dr. ij.

Tere diu invicem in mortar. vitreo
cum pauxillo aquæ fumaris:
inter terendum adde:

Aquæ fumar. unc. viij.

Syr. kermes, unc. β.

M.

Mane et vesperi cochleare majus.

Quæritur, quid commodi hæc methodus habeat: Respondeo: mercurius vivus non est causticus, adeo mitis est, ut vivum vulnus inde non lædatur. Fertur a debilissimis, emaciatissimis, gravidis, infantibus.

Incommoda autem hujus methodi sunt: 1) quod malum magis inveteratum vix tolerat; 2) quod sint, quibus mercurius alvo exit cum fæcibus; 3) in morbis venereis cutaneis, item in carie venerea mercurius mucilagine subactus, plerumque inefficax est; 4) inefficax quoque est, ubi miasma venereum ad glandulas se recipit, ibique figitur; 5) contra tophos parum valet.

Præparata mercurialia a multis præscribuntur. Quædam inertia habentur, uti cinnaberis. Quæritur quid boni accedat mercurio per artem chemicam. Respondeo: videtur

detur mercurius reclusus per artem chemicam, cum humoribus nostris facilius misceri, et cum veneno venereo citius et melius amalgamari. Item arbitrantur, quod salia hæc mercurialia alias quoque virtutes habeant, præter illam mercurio soli insitam; scilicet stimulus ille salinus adjunctus solvit, resolvit, movet, alterat.

Magni usus mercurius dulcis, panacea mercurii, sive aquila alba, cujus unum, aut duo grana mane itemque vesperi in forma pilulari solent propinari, assumpto conveniente decocto.

Sunt qui mercurium sublimatum aliis mercurii præparatis præferunt, quod aquosis humoribus perfecte misceatur, et quod in exigua quantitate sit par domandæ lui. Scrupulus unus, aut drachma dimidia sublimati corrosivi intra sex septimanas luem faciat. Datur in vehiculo aquoso, mucilaginoso, ut cremore hordei, emulso crasso, chocolada, syrupo, roob. Item datur in vehiculo spirituofo, in spiritu frumenti, in tinctura conveniente, cum essentia e.g. lignorum, cum tinctura gummi guajaci. Datur etiam in pilulis cum coindicatis, vel vero parentur pilulæ sic dictæ *Hoffmanianæ*.

Notus mercurii sublimati usus fuerat germanis uti *Frickius* memorat. Utuntur eodem tartari, referente *Gmelino*, a tempore immemorabili.

Swietenius sequenti eum modo exhibuit.

R. Merc. sublim. corrosiv. gr. xxjv.

Spirit. frument. libr. jv.

Digere, subinde agitando, donec mercurius solutus dispareat.

D. in lagena vitrea. Summat mane et vesperi drachmam dimidiam, seu cochlear majus in vasculo coëcano decocti hordei, cum quarta parte lactis, vel decocti lignorum, graminis, lapathi acuti, bardanæ etc.

Quotidie aliquot libræ decocti sunt superbidendæ. Omni quarto die lene purgans.

Externe quoque adhibetur idem spiritus mercurialis: ulcera venera, nulla alia ratione cicatrifanda deligantur filamentis spiritu hoc mercuriali imbutis.

Efflorescentiæ cutanæ, faciem deturpantes, subinde sat cito profligantur, si aquæ misceas aliquid hujus spiritus mercurialis. Utut etiam ejusmodi maculas summo-
pere

pere viderim, licet hoc spiritu litas, rebelles.

Suboriens salivatio præpeditur aut dato leni per vices purgante, aut sudoribus mediante balneo motis.

Quæritur, quænam hujus methodi incommoda sint; et vice versa, quid ex alia parte præ reliquis boni habeat?

Respondetur: 1) hypochondriacis, hysteris, gravidis, infantibus non convenit; 2) male inde habent plethorici, biliosi, strictique, cum febrim excitet; 3) qui sputo sanguinis, phthysi laborant, qui delicato ventriculo sunt, graviter mercurialem hunc spiritum ferunt; frequenter cardialgias atroces, et diram cephalalgiam producit; 3) parum ipsius mercurii, et forte minus, quam pro lue eradicanda requiritur, intra corpora ingeri ob ejus causticitatem potest; 4) ipsum vehiculum, quo diluitur, spiritus nempe frumenti, multis aut noxium est, si per menses adhibeatur, aut valde nauseosus; 5) integris nationibus, præcipue calidioris climatis, noxius deprehenditur, ibi phthyfin inducit, et atrophiam.

Respondendum ad hæc: 1) omnes hæ objectiones id solum probant, mercurium corrosivum non posse pro remedio antisiphilitico

uni-

universali habere; 2) multa incommoda huius methodi aut tolli, aut saltem minui posse, uti paulo post videbimus.

Quæritur, quid tamen boni in hac methodo sit, ubinam præeligenda? Respondeo: 1) consuetis inunctionis molestiis caret, cum æger hominum consortio frui possit; 2) inveterata lues, quæ glandulis atque ossibus infidet, topi, exostoses, caries, alia ratione persæpe non curantur: soli mercurio sublimato auscultant perfecte; 3) rarius salivationem movet; 4) in diversis vehiculis propinari potest, si cui spiritus frumenti non arrideat:

R. Merc. sublim. corrosiv. gr. iiij.

Roob sambuc. unc. iiij.

Aquæ cinnamom. dr. j.

M.

Ter de die cochl. coffe.

Nec difficile est chocoladam facere antiveneream ex chocolada et mercurio sublimato corrosivo.

Methodus hæc, quæ mercurio interne utitur, præter mercurium gummosum, et præter sublimatum, mercurium diversa quoque ratione subactum propinat. Sic cum

aqua

aqua coctus, cum terra absorbente, nempe lapidibus cancrorum tritus, seu mercurius alcalifatus, cum sacharo, manna, melle, conserva rofarum, balsamis, refinis, butyro cacao, butyro simplici, sulphure, scilicet æthiope minerali, cum antimonio.

Item dantur præparata mercurii chemica alia præter sublimatum. Sic habetur mercurius cremori tartari junctus *Domini Bressa-vin*: item cum nitro, cum sale ammoniaco.

Communior methodus propinat mercurium dulcem, panaceam mercurialem solam, aut cum coindicatis.

Mixta methodus plerumque optima est, illa nempe, quæ plures modos conjungit. Sic sæpe 1) frictio et fumigatio locorum ulceratorum, quæ bene inungi non possunt, 2) frictio et mercurius sublimatus, 3) sudorifera et frictio, 4) enemata mercurialia et frictio, 5) in non irritabilibus, mercurio inerte manente, ob debilitatem, tonica, electricitas, nutrientia, motus 6) sudorifera et sublimatus, 7) balnea mercurialia et panacea.

Si vetus miasma, intime irretitum, hæreditarium, diversas et nobiliores partes occupans, diversis præparatis, et diversis coindicatis erit opus.

Disti-

Difficillima autem tunc cura est, maxime in lue connata, miasmate copioso, nobilioribus visceribus læsis, morbo sæpius palliato, contagio repetito, scorbuto præfente, præfente ingenti in phtyalismum præclivitate.

Nota 1) camphoram non impedire phtyalismum, 2) eum melius impediri:

1. Leniori per vices purgante.
2. Assumptione mercurii non tumultuaria.

3. Sudorifero potu aut balneo.

4. Difficilius et tardius curantur, qui in phtyalismum proni sunt, aut ob assumptum jam mercurium, aut ob dio tyncrosiam, aut diathesin scorbuticam.

5. Frequenter contingere, ut certa quædam methodus luem mitiget quidem, sed non curet intègre; mutari tunc methodus debet, et mercurius, qui sub hac forma luem ex toto non sanavit, eam sæpe sanat sub alia, et cum aliis coindicatis.

6. Nota; quod mercurius in longe pluribus morbis salubres effectus edat, et subinde unicum miseriarum levamen sit, etsi nulla subsit luis suspicio.

Plurima ab omni ævo, ex quo lues innotuit, tentata remedia sunt præter mercurium.

rium. Sic omnis generis evacuantia adhibita fuere, ut virus pellatur. Hinc emetica, sæpius purgantia, multo frequentius fudorifera, fudoresque calidis cubiculis, lecto, vaporibus accensi spiritus vini proliciti.

Putarunt virus esse, et omne virus per sudores, per alexipharmaca posse et debere expelli.

Præter hæc innumeræ plantæ, tanquam sanguinem depurantes adhibitæ fuere. Nolo his recensendis immorari, quos fere omnes maxima cum industria collegit cl. *Boehm* in dissertatione argentorati habita die 27. Maji 1772. de varia siphilitidis cura. Alii in antacidis, in absorbentibus, alcalinis vim antisiphiliticam quæivere, cum acidam statuerent naturam veneni siphilitici.

Recensebo potiora auxilia, celebratio-
raque. Sic

1. *Arctii lappæ* radicem commendant plurimi, inter quos illustrissimus *Stærkius*, *Locher*, etc.

2. *Conium maculatum* morbos venereos felicissime superasse, testantur illustr. *Stærkius*, tum *Quarin*. (Vide ejus tentamen de cicuta. Vindobonæ 1761.) *Locher*; itemque *Rosenstein*.

M. S. Dut-

3. *Dulcamara*. Cl. *Bossier* fere omnibus præfert.

4. *Lignum Guajacum*, sanctum, Indum: *Ulricus Hutten*, eques germanus, de guajaci medicina et morbo gallico: Moguntiae anno 1519 celeberrimum. Ad annum 1508 inter Hispanos jam fuerat in usu. Vario modo hoc ligno utebantur. Vulgatissima ratio fuerat, ut saturatissimum decoctum inde longa coctione pararetur. Adhibuerunt simul et diætam tenuissimam, et regimen sudoriferum. Quidam ejus *extractum aquosum*, odoratissimum, instar vanigliæ, amarissimum, et plurimo sale essentiali dives præscripserunt. Alii ejusdem *resinam*.

5. *Radix chinæ nodosæ* celebrata quoque fuerat, estque adhucdum. In decocto datur solum, vel cum coindicatis.

6. *Sarsaparilla* circa annum 1530 in Europam introducta fuit, et specificum antisiphiliticum in ea radice quærebat. Forma decocti, extracti, pulveris quoque. Eandem radicem cum antimonio, et nucum putaminibus *Borellus* dedit, decocti forma. Allegat *Morgagnius*, laudatque decoctum ex sarsaparilla, visco quercino, antimonio crudo, et lapide pumicis paratum; adhibebitur quoque largiter a *Valsalva*.

7. Ver-

7. Versus finem sæculi 16^{ti} *Wierus* lignum *Sassafras* primus comendavit. Decoctum, extractum, syrupus inde parabantur.

At quo magis medici usum hydrargyri didicere, eo magis ejusmodi remedia mere vegetabilia eviluerunt. Sanant 1) luis levissimos gradus, et an hos certo? 2) lues mercurio jam prævie dato; 3) tanquam adjuvans adhibentur sub usu mercurii.

8. *Lobelia siphilitica*; utut specificum antivenericum in ea repertum fuisse arbitrantur initio, tamen nunc constat, neque huic remedio solum tantum morbum committi.

Videamus nunc coronidis loco formulas quasdam remediorum antisiphiliticorum, quibus aut uti ipsimet, aut plures efformare his similes possumus.

FORMULÆ.

I.

Unguentum mercuriale.

R. Merc. vivi e cinnab. rediviv. unc. ij.
Axung. porcin. recent. unc. jv.

M.

Terendo in mortario ligneo, pistillo ligneo per 72 horas.

M. 2

Nisi

Nisi diu teratur, colorem fuscum non acquirit; ex solo colore non judicabis, an requisita mercurii quantitas adsit, nec ne.

Therebinthinæ *parum* quidam addunt: *multum* non addatur; calorem enim, et pruritum et pustulas tale unguentum facit. *Parum* tamen therebinthinæ melius subigit mercurium, eumque in axungia suspensum tenet. Therebinthina illita odorem urinæ, uti violarum conciliat; penetrat ergo valde. Hinc si cutis ferat, non tam inepte additur unguento neapolitano.

In variis dispensatoriis varia est proportio mercurii ad axungiam in compositione unguenti neapolitani. Placet hæc nostra.

Mixtura *Plenkiana* superius descripta est. Dantur ab eodem auctore pilulæ quoque. En quoddam exemplar:

2.

R. Merc. vivi e cinnab. rediviv. dr. j.

Gummi arab. dr. ij.

Terantur invicem in mortario vitreo cum pauxillo aquæ, donec omnia abeant in mucum: dein adde

Extract. cicut. dr. j. β.

— — aconit. dr. β.

Pulv. liquirit. q. s. ut fiat pasta pro formandis pilulis.

Sy-

Syrupus mercurialis pro infantibus, delicatulis etc.

3.

R. Mercur. vivi, dr. β.
Gummi arab. dr. j β.

M.

Terendo in mortario vitreo, cum
pauca aqua melissæ, donec omnia
in mucum abeant;

dein adde

Syrup. violar. unc. iij.

M.

D. mane et vesperi cochleare coffea-
num.

Sic clyster ex mercurio vivo, mucilagine
et lacte parari potest.

14.

R. Mercur. vivi e cinnab. rediv. dr. j.
Extract. aquos. ligni guaj.
Resin guajac, āā. dr. ij.
Mucilag. gumm. arab. q. f.

M.

In mortario vitreo, et fiant pillulae
gr. iij.

bis de die iij — iv.

5.

5. *conferat*

R. Mercur. vivi e cinnab. rediviv. dr. j.
 Balsami peruv. q. f. ut subigatur,
 Refin guajac.
 Extract. gratiol. āā. dr. jβ,
 M.
 F. pil. gr. ij.

6.

R. Mercur. vivi e cinnab. dr. j.
 Antimon. crud. alcholis, dr. ij.
 Longa trituratione in mortario vitreo
 subactis
 adde
 Extract. aconit. dr. β.
 Extract. gratiol. dr. jβ,
 M.
 F. pil. gr. ij. mane et vesperi iij — jv.

7.

R. Aethiop. miner. sine igne parati, gr.
 vj — x.
 Sachar. alb. gr. xx.
 M.
 F. pulv. Nro. x. mane et vesperi unum,
 superbibendo indicatum decoctum.

8.

8.

R. Aethiop. mineral fine igne parati, dr. j.

Extract. cicut. unc. ij.

— — fumor. unc. iij.

M.

F. pil. gr. iij. ter de die ij—iij—jv.

9.

R. Mercur. dulc. dr. j.

Extract. aconit. dr. β.

Resin guajaci, unc. iij.

Effent. lign. q. f.

M.

F. pil. gr. iij. bis de die 2, 3, 4.

10.

R. Aquil. alb.

Extract. aconit. āā. dr. j.

Syrup. menth. q. f.

M.

F. pil. 120. mane et vesperi duas
sumat.

11.

R. Mercur. sublim. corrosiv. gr. iij.

Tinctur. gumm. guajac. cum Taffia
parat. lb. β.

M.

Mane et vesperi cochleare majus in pau-
co cremore hordei, vel emulsi, vel cho-
coladæ, superbibendo decoctum.

12.

12.

R. Mercur. sublim. corrosiv. gr. iij.
 Extract. aconit. dr. j.
 Roob sambuc. unc. iij.

M.

In mortario vitreo.

Mane et vesperi cochleare coffeanum,
 cum decocto.

13.

R. Mercur. sublim. corrosiv. gr. vj.
 Spiritus frumenti, lb. j.

M.

Mane et vesperi cochleare majus,
 superbibendo decoctum.

14.

R. Mercur. sublim. corrosiv. dr. j.
 Solve in f. q. aquæ destillatæ,
 dein

R. micæ panis alb. unc. x.

Instilla solutionem hanc mercurii
 aquosam micæ panis, et fiat massa
 pilularis, formentur inde pilulæ
 Nro. 600.

Ducentæ sufficiunt curandæ lui: mane
 et vesperi una, dein duæ summuntur.

Fiunt

Fiunt tractu temporis indissolubiles.
Hinc drachma una alteraque sachari addi-
tur. Item macerantur ante sumptionem in
pauculo decocto, et una cum eodem fu-
muntur?

15.

R. Mercur. sublim. corrosiv. gr. iij.

Sal. ammon. gr. x.

Terantur in mortario vitreo, sensim
affundendo.

Aquæ melissæ, unc. ij.

M.

MONITA ET PRÆCEPTA.

1. Recens nati et adhuc lactentes faci-
lius curantur, quam ablactati, inunctione ma-
tris vel nutricis. Cura matris et pusionis post
14 dies inchoari potest, præstat tamen, ni
morbus urgeat, expectare.

2. Morbus venerereus connatus gravior,
quam acquisitus. Pauci evadunt; aut per
omnem vitam mutantur scrophulis, arthri-
tidie, spina ventosa, rachitide siphilitica.

3. Sæpius palliatur morbus, non curatur usu decoctorum, aut methodo mercuriali non protracta ad plenam usque extinctionem miasmatis. Etsi difficile sit terminum statuere, quousque produci curatio debeat. Morbus ergo sæpius iterum redit. Sæpe larvatus.

4. Frequens recidiva morbum reddit vix curabilem.

5. Frequens curatio per hydrargyrum tandem nil amplius valet, aut ob phtyalismum mox supervenientem, aut quod remedio adfueverint. Fit id cum omnibus remediis.

6. Si scorbutus una adfit, mercurialia nocent. Curari prius scorbutus debet. Aut mercurialia paucissima danda sunt ad mali solum lenimen. Curandus scorbutus, et post hunc lues.

7. Hypochondriaci ex lue semel curati, postmodum semper anxii sunt, an omne miasma deletum sit.

8. Reliquiæ luis superveniente acuta febre aut cum febre profligantur, aut pereunt ægri.

9. Qui ulceribus cutaneis afficiuntur, plerumque a dolore osteocopo liberi sunt. Hinc dolore tunc præsentē, præstat vesicante.

eante admoto locum vicinum exulcerare
e. g. furas,

10. Gonorrhæa oculorum in recens natis non infrequens. Ablutio cum lacte sambucinato et lenes alvi ductiones juvant, etiam sine mercurialibus. Nocent alia collyria quæcunque.

11. Negatur equidem gonorrhæa vera infantum, puerorum etc. Attamen illam vere veneream bis vidi. Differt solum, quod vix adsit inflammatio, at copiosus et acer fluxus per pudenda.

CONVULSIO.

Convulsionem et spasmum multi confundunt, etsi utraque hæc affectio revera diversum quid habeat, non quidem quoad causam, quam fortasse communem habent, sed quoad signa et externam apparentiam. De spasmo definiendo; dividendoque exordium faciemus.

Spasmus est continua et involuntaria musculi contractio et rigiditas. *Celsus* spasmum latine reddit *nervorum distentio*; aptius mea opinione *musculorum contractionem* appellasset.

Dividitur primo in *Τετανος* (rigor nervorum); violentissima spasmi species; in qua omnes fere musculi infra caput positi rigescunt, contractique diutius persistunt, corpore immobili et in rectum porrecto. Quod si cervix totumque corpus antrosum curvetur, erit *emprostothonos*; cervix vero et dorsum retrorsum incurvatum exhibebit *opisthotonon*. Memorant etiam corporis in latus alterutrum incurvationem, quam *pleurothotonum* dicunt,

Cum

Cum subjectum spasmi quaecunque corporis humani pars sit, quæ fibris muscularibus, nervisque gaudet, patet tot fieri divisiones posse, quot partes musculis et nervis præditæ in corpore humano reperiuntur. Verum inutilis hæc divisio esset; et paucarum solummodo partium spasmi, eo quod ceteris frequentiores, aut evidentiores sint, peculiariter notantur. Hinc ulterior divisio est in spasmus maxillæ inferioris, qui musculos maxillæ obsidet. Infantibus recens natis, lactentibus, uti omnes morbi spasmodici et convulsivi, ita et hæc species non infrequens est. Vidimus spasmus hunc maxillæ semel in homine anasarca laborante, ubi depositio subitanea ad cerebrum facta insultus epilepticos et apoplecticos, atque et hanc maxillæ inferioris constrictionem, tunc magis observandam, ubi quid ingerere vellet, produxit. Contingit etiam hic spasmus maxillæ in febribus malignis, depositione facta ad cerebrum, ubi apoplectici paulo post pereunt.

Aretæus simpliciter *Tetanon* hunc maxillæ spasmus appellavit. Alia species est priori multo rarior, et a paucis hucusque notata, scilicet: maxillæ inferioris ultra superiorem ea protrusio, ut dentes dentibus jam non respon-

respondeant. Tertia species est Tetanus linguæ, quibusdam *Glossocèle* apellatus; plerumque aliorum morborum convulsivorum comes esse solet. Vidimus linguam tumidissimam, et mirum quantum protensam in nosocomio, in homine ex colica pictonum decumbente. Alius est spasmus *cynicus*, id est spasmus *caninus*, ubi muscoli labiorum et faciei ore diducto ita contrahuntur, ut speciem canis siticulosi, et os apertum exhibentis præferat. Alia species est tortura oris, ubi os contractis unius lateris musculis æque versus illud latus violenter trahitur. Distingui hæc oris tortura debet a paralyfi musculorum oris in uno latere, ubi prævalentibus musculis alterius lateris os æque distorquetur. Sicut spasmus cynicus morbis plerumque acutis supervenit, ita oris tortura apoplexiæ plerumque prodromus est. Cataclesis est in alterutro oculo spastica palpebrarum contractio.

Spasmus urethræ in colica pictonum multiplex est: vel enim urethræ versus corpus retractio; vel ipsius canalis contractio, quemadmodum in omni ferme dyfuria, stranguiriave contingit; vel est continua penis et involuntaria, morbofaque erectio, quam priapismum apellant. Spasmus græcorum

fla=

flatulentus dictus, sive σπασμος φουρδης nobis crampus dicitur; est unius alteriusve musculi involuntaria et dolorifica per aliquot momenta contractio, in collo præcipue, fura, manuum pedumque digitis.

Aliâ spasmî divisio est in *acutum*, in *chronicum*, in *primarium*, *symptomaticum*; in *periodicum* certa vel incerta periodo.

Quodsi spasmus subita cesset, et ut primum cessaverit, eadem celeritate denuo redeat, ita ut spasmus alternis vicibus solvatur recurratque, jam non *spasmus* dices, sed *convulsionem* adesse; etsi utraque hæc affectio, modo convulsio dicatur, ut utrumque vocabulum plerisque idem sonet. Ergo convulsio in sensu strictiori *alterna et involuntaria musculorum contractio et relaxatio*, sensibus interim externis et internis integris.

Convulsionis divisio æque multiplex esset, si ex partium convulsivarum diversitate diversæ quoque species statuerentur. Celebrior divisio est in convulsionem *acutam*, *chronicam*, quæ ultima rarior est; in *continuum* et *periodicum*, *originariam* et *symptomaticam*, *deuteropathicam* et *protopathicam*. Dividitur porro in *Trismum*, sive dentium stridorem, quæ convulsio musculorum maxillarium

larium est; symptoma in acutis, phrenitide potissimum sæpius obvio. In *risum sardonium*, sive convulsionem musculorum faciei et oris, cum risu involuntario. Male confunditur risus sardonius cum *spasmo carino*: Risus hic sardonius non cum animi voluptate, sed cum dolore aut iracundia efficitur; risus hic inflammato, aut vulnerato, aut suppurato diaphragmati supervenit. Item ad convulsiones pertinet tremor artuum, levioris convulsionis species; sternutatio morbofa; singultus; palpitatio cordis; chorea St. Viti etc.

Diagnosis facile formatur: minus facilis vero prognosis est; hanc ut formes, nota sequentia quasi axiomata: 1. spasmus ex inanitione ferme semper lethales; nam docente Hippocrate, aph. 5—3: *sanguine multo effuso, convulsio aut singultus superveniens malum*; et aph. 5—2: *vulneri convulsio superveniens letale, vel admodum periculosum*; aph. 5—56: *si fluxui muliebri convulsio et animi deliquium superveniat, malum*; aph. 7—9: *a sanguinis fluxu delirium aut etiam convulsio, malum*; 2. convulsio et spasmus in acutis valde malus; 3. convulsio tamen ante eruptionem variolarum, morbillorum, aut minus mala, aut boni etiam omnis est;

4. convulsio et spasmus uti frequentior in infantibus, ita minus periculosus iis plerumque est, quam adultis; 5. inter adultos fœminæ facilius, et minori cum periculo convelluntur, quam viri; 6. convulsio per stata intervalla rediens, quin adventus sui signa edat, in morbos diuturnos, melancholiam, maniam, paralyfin, epilepsiam, apoplexiam transit.

Quæ hic circa causas convulsionis multiplices, omnisque spasmorum generis dicturus sum, altius omnino sunt imprimenda, cum in omni specie morborum nervosorum magni ea momenti sint. Equidem medendi ratio morbis hisce nervorum incerta, vaga, et persæpe mere empyrica est, tum quod cognitio exquisitior nervosi systematis nos adhuc deficiat, et meras nobis hypotheses physiologia circa nervorum functiones pathologiæ transmittat; tum et alia ratio methodum medendi incertam reddit, scilicet, tam multiplex morborum nervosorum facies est, spasmi varii, variarum partium, variatione sese conspectui offerentes, convulsionum diversissima forma, diversissimosque æmulata morbos, catalepsis, epilepsia, aut compositum, spasticum, convulsivum tetanoideum quid, catalepticum, epilepticum

N

apo-

apoplecticum quid simul habens: tam multiplex inquam morborum nervosorum facies medicum facile confundit, idque efficit, ut de vera morbi causa ne somniet quidem, et consilii expertus obvium quid titulo *anti-spasmodici* donatum arripiat.

Sed videamus, an non aliquid lucis rei huic, etsi perobscuræ, afferre possimus. Oportet medicum quosdam habere canones, qui in morbis his adeo frequentibus, aspectu horridis, eventu persæpe letalibus, ipsum dirigant, et si juvamen superfit nullum, eum tamen aptum reddant, ut prognosin securiorem formet. Quæ hic dicturus sum, ad omnem spasmodorum convulsionumque genus pertinent, ad ipsam adeo gravissimam et universalem totius fere corporis convulsionem, scilicet ad epilepsiam spectant. Multum præterea lucis inde accedet morbo alteri, frequentissimo nostris temporibus, molestissimoque, morbo videlicet hysterico et hypochondriaco.

Ante omnia in memoriam revocanda sunt duo causarum morbificarum genera, quorum alterum *prædisponentes*, alterum *excitantes* complectitur. Videamus prædisponentem causam in omni spasmodorum, morborumque nervosorum genere. Novimus vim illam muscu-

musculis insitam, antiquis jam notam, explicatam a Baglivio, Boerhavioque, sed multis experimentis hac demum ætate ab illustrissimo *Hallero* confirmatam, irritabilitatem dico: hæc varia est variis in hominibus. Rusticus helvetus e. g., qui montium incolæ solo lacte et caseo victitat, tam exigua fibrarum irritabilitate gaudet, ut vitri antimonii 24 grana, incredibile dictu, facile devoret, et lenem inde emesin patiatur. Quis victu durior utitur, sole frigoreque magis duratur, animus minus cultum politumque litteris habet, eo minori irritabilitate gaudet. Verum uti hæc corporis naturalis proprietas *defectu* peccare, sic et *excessu* potest. Consideremus corpus molle; mollibus, delicatis, aromaticis, carneis usum alimentis; potibus vinosis, spirituosisque, calidis mixto aromate, ut Thea est et Coffe. Consideremus hominem aut litteris deditum, elegantioribus præcipue, iisque, quæ, præterquam quod vim intelligendi exercent, varia insuper pathemata, frequenterque et valide excitent; hominem, qui hac ratione educatus, his imbutus scientiis, genio et amoribus liberius indulget, illicitisque præsertim, ut qui mentem vehementius aggrediuntur! hocce in homine vis

N 2   Irrita

irritabilis aucta supra modum erit, et excessu peccabit. Hoc in homine modo descripto vis irritabilis ita aucta non soli illi stimulo naturali, proveniente fortassis a liquido nerveo, obediet; sed quiscunque alius peregrinus stimulus sufficiet ad concitandam atque in actum deducendam vim hanc irritabilitatis nimium auctam. Utriusque hominis, minus quam oportet, et nimium irritabilis, imaginem, sequens observatio sistit. Notum est carnes bubulinas, aut aliorum grandiorum animalium, animali occiso sat cito vim irritabilem perdere, eamque non tam facile quocunque adhibito stimulo excitari posse: at vero carnes ranarum occisarum solo adperso sale in diuturnos inordinatosque motus concitari. Sic rusticum quadratum, duoque de robore natum diætæ vitium, aut inclementior aër, aut mors parentis audita, aut spes adamatæ puellæ, aut omnino non, aut mediocriter afficit: e contrario hominem nostrum nimis irritabilem ventriculus plenior, aura frigidior, vel nuntius quidam gratus ingratusve, valide commovebit, variosque inordinatos motus a peregrino hoc stimulo, ut carnes ranarum ab adperso sale experietur, prout vel hæc, vel illa corporis pars magis minusque irritabilitatis excessu peccat.

Credo

Credo vos mirari auditores optimi, cur morbos nervorum dictos a nervis ad fibras musculares, earumque vim irritabilem transferam. Verum morborum spasticorum omnium subjectum fibra muscularis est, quarum inordinata contractio ipsum morbum constituit. Nervi ipsi, et cerebrum nervorum origo contractionis, spasmi, convulsionis incapaces sunt: mediante nervo vis irritabilis solummodo in actum deducitur.

Explicata hac causa *prædisponente*, videamus alias, excitantes appellatas, quæ tanquam totidem stimuli considerandæ sunt, vim irritabilem ad motus inordinatos excitantes. Si quis nos roget catalogum causarum excitantium, facile respondebimus dicendo, nullam esse cognitam causam, quæ in certis hominibus, prædispositis videlicet, non aliquando visa sit morbum quemdam nervosum produxisse. Hinc omnes causæ aliorum morborum in homine prædisposito possunt nimium irritabilem vim muscularem in morbos exorbitantes, inordinatosque agere. Hæc observatio gravissimi momenti in cura horum morborum est, eaque solum tam diversarum, quin et oppositarum opinionum circa morbos nervosos vigentium explicatus promptos suppeditabit. Interim
etfi

etsi quaecunque res inter sex res non naturales dictas morbum nervosum producere valeat, tamen quaedam causae frequentiores, ac prae caeteris omnibus nervos afficere observantur; hinc earum catalogum perbrevevem juvat subnectere.

Hippocrates causas has excitantes ad duas classes sect. VI. aphor. 39. reduxit, scilicet ad *inanitionem*, et ad *repletionem*: verum *tertium* causarum genus de *Gorter* adjunxit, videlicet *irritationem*. Ad has ergo classes revocari sequentes morborum nervosorum causae possunt: evacuationes nimiae sanguinis partu, abortu, vulnere, et quacunque demum ratione; evacuatio nimia per vomitum, alvum, nimia deperditio feminis; item evacuationes solemnes suppressae, haemorrhoidum, menstruum, lochiorum etc.; febris inflammatoria, pleuritis, angina, febris larvata cum convulsionibus rediens, medicamenta drastica, venena, vulnera, nervorum punctiones, tendinum distractiones, luxationes, fracturae; lapsus in dorsum, cervices, lumbos; vitia primarum viarum, sc. acidum in infantibus, vermes, bilis, pituita; materies podagrica ob plethoram, aut debilitatem, aut artuum incapacitatem retrogressa; materies exanthematica
vario-

rariolosa, miliaris, erysipelacea, retro-
 pressa, retenta; animi pathemata varia; ul-
 cera et fonticuli intempestive clausi; herpes
 retropressus; pus retentum. Labor nimius
 mentis et corporis, vigiliæ, fames, mæror,
 Calculi vesicæ, uretherum, renum; denti-
 tio. Convulsiones vero universales, sive
 epilepsiam, sæpe et hæ hucusque memoratæ
 causæ producunt; item etiam sequentia vi-
 tia: scil. encephali varia: velut abscessus
 cerebri cerebellique; meninges putridæ,
 cartilagineæ, ossificatæ; colluvies serosa
 encephali, sinus venosi angustati, dilatati,
 cartilaginei; cranii depressiones, exostoses.
 Interim omnia hæc vitia intra calvariam hæ-
 rere possunt, quin propterea convulsiones,
 spasmos, epilepsiam producant. Ulterius:
 levis etiam irritatio, qualis est titillatio pe-
 dum, titillationes excitat. Item distentio,
 inflammatio in dentientibus a perrupturo
 dente; ventris tormina, quæ rarius in adul-
 tis convulsionibus junguntur, in infantibus
 sæpe numero diros spasmos, et insultus epi-
 lepticos apoplecticosque causant. Partus
 difficilis primiperarum maxime; imaginatrix
 vis ingens; ebrietas; venus, cum aliqui in
 ipso actu venereo epilepsia corripuntur,
 quod non adeo rarum est observare. Singu-
 larum

larum causarum hucusque enarratarum exempla afferre supervacaneum puto, cum quivis ea facile apud casuum collectores reperire queat. Pauca tantummodo supersunt circa quasdam convulsivorum morborum causas: scilicet vulnera sæpissime convulsionibus et tetano multiplici jungi. Vulnera *artuum extremorum* potius, quam trunci corporis convulsionibus tetanoque ansam suppéditant. Teste *Bontio, Bisset, Lind*, hoc symptoma vulneribus frequentius in Indiis orientalibus, quam alibi terrarum supervenit. Vulnera cum simplicia tum composita, punctim, cæsim, et quacunque alia ratione inflicta hoc malum post se non raro trahunt; attamen id quidam observasse volunt, vulnera punctim facta morbos convulsivos celerius accerere, præsertim male instituta venæ sectio. Iis nervorum morbis, spasmō convulsionique subjacent frequenter illi, qui operationem chirurgicam passi sunt, *amputationem* maxime. Testes hujus rei locupletissimi sunt *Huchius, Paræus, Lind*. Mirabile, quodve vix ullam explicationem rationabilem admittit, illud ab omni ævo videbatur, quod vulnere non statim, sed post aliquod tempus, ubi jam pus fundunt, quin ubi confectioni quam proxima sunt, im-

vero

vero postquam penitus jam obducta cicatrice coaluere, nihilominus graves convulsiones, tetanosque letales producere. Notus est *Bilgueri* casus. (In den chirurgischen Wahrnehmungen 5te Abtheil. 5te Wahrnehmung.) Ubi rupto achillis tendine, et vulnere vix non confanato, solamque expectante cicatricem, faciei distorsio, et demum maxillæ tetanos supervenerat. Causa mali hujus sollicite in vulnere quæsitæ est; repertum nihil; nullum ossis, aut tibiæ, aut calcanei fragmentum; nulla tendinis pars nuda; nulla acria, rodentia, caustica applicata vulnere indita fuere, nec de ullis æger in ipso vulnere doloribus querebatur, quod fere ex integro cute jam tegebatur. Oleosa, emollientia externe et interne adhibita, et opii largior dosis ægrum servavit.

Ex observationibus auctorum circa spasmos vulneribus supervenientes liquido patet, eos non a magnis magis, quam paucis, imo contemnendis etiam vulneribus timendos esse, parque periculum afferre; id quod *Hippocrates* L. II. Prognostic. jam asseruit, ait enim: *ex cujusvis generis vulneribus mori homines contingit.* Hæc res summæ semper admirationi medentibus fuit, idque adeo quidem, ut *Morgagnius* addubitarit, num

ex

ex causa adeo levi, uti est vulnusculum, tam portentosum malum oriri queat. Verum numerus observationum circa hanc rem tantus est, ut iis fidem derogare nefas omnino sit. Ceterum hæc, utut mirabilia sint, tamen id omnium maxime mirari subit, qui fieri possit, ut dum extremæ corporis partes e. g. extremæ digitorum phalanges vulnerantur, plerumque maxilla primum obrigescat, ceteris interim partibus a spasmō adhuc immunibus.

Præter vulnera, etiam contusiones spasmos excitant. Celeber. Chirurgus *Schmucker* refert, milites tetano in Bohemia et Moravia frequenter fuisse correptos, qui a globis bellicis in lumbos aut artus impactis non solum vulnus nullum, sed nec maculas in locis contusis contraxere. *Vulneri convulsio superveniens letale* ait Hippocrates, sect. V. aph. 2. Hoc assertum hippocraticum observationibus recentiorum confirmatur; nam e 13 ægris, quos a vulnere trisimum passos *Hackius* vidit, non nisi duo evasere; et ex 40 aliis, quorum *Monro* meminit, 39 periire. (*Neue medicinische Versuche und Bemerkungen von Edinburg.*) Vix ullum evasisse vidit *Theden* inde, antequam largus opii usus, de quo postea, in Germania innotuisset.

Præ-

Præmissis his, ad ipsam curandi rationem accedamus. Duo sunt in cura morborum nervosorum elaboranda: *primo* ut causam excitantem detegas, eamque removeas; quamdiu enim stimulus hic nervis applicatus est, tamdiu motus inordinati persistent; *alterum* est, ut ablato stimulo hominis nervæum systema præmunias, ne tam facile ad irregulares motus sollicitetur; sive imminuenda est illa excessu peccans vis irritabilis. Ex his apparet omnis generis medicamenta *nervina* esse posse et *antispasmodica*, etsi *nervinorum* nomine certa tantum remedium classis venire soleat. Pauca tantum circa remedia delibabimus.

Sic venæ sectio antispasmodicum est in convulsionibus a plethora oriundis, et humorum orgasmo; in auxilium tunc simul vocentur emulsa nitrosa, serum lactis tamarindinum, ut sanguinis copia phlogosisque, quæ stimuli vices agit, auferatur. Nocent tunc gummi ferulacea, castoreum, camphorata, moschus, spirituosæ; nocet opium ipsum, potentissimum licet antispasmodicum. Maxime autem hæc nervina dicta nocent in convulsionibus, quæ febribus acutis, inflammatoriis superveniunt; harum enim convulsionum eadem persæpe causa est, quæ

deli-

delirii, vigiliarum, etc. Auctior tunc humorum motus per vasa encephali, et incipiens cerebri meningumque inflammatio. Hoc in casu, ortis scilicet convulsionibus diathesi inflammatoria, *nervina* et *antispasmodica* erunt posca, raso capiti adplicata, ore assumpta. Item in convulsionibus variolantium antispasmodicum summum erit expositio infantis variolantisque in aerem liberum, uti probata multoties methodus inoculatorum ostendit.

In convulsionibus ab aquosa depositione ad cerebrum, uti non nunquam in anasarca contingit, ubi intra telam cellulosa contentus liquor ad quasdam partes, quæ laxiorem telam cellulosa habent, copiosius deferitur, tumoresque excitat, uti tumorem scroti, penis etc.; retrogressus is humor meningis cerebri petat, et omnis generis convulsiones, tetanos, insultus epilepticos, ac ipsam denuo apoplexiam *serosam* dictam excludit, nervinum remedium atque antispasmodicum erit vesicans, raso capiti adplicatum.

Morbos nervosos infantum potissimum ex abdomine oriri certa observatio est; hinc *nervina* et *antispasmodica* erunt, quæ meconium expurgant, lac acidum partim corrigunt,

gunt, partim vomitu aut alvo eliminant; quæ infarctum abdominis a crassiori nutricis lacte, a pulte farinacea ingesta ortum solvunt, educuntque. Item hic vobis ea omnia in mentem revocate, quæ de epilepsia infantum dicta sunt, cum omnes illæ causæ spasmos convulsionesque, et demum apoplexiam efficere solent.

Consideremus jam remedia quædam celebratiora, opium, moschum, castoreum, gummi ferulacea, foetida et empyreumatica quævis, corticem peruvianum, viscum quercinum, folia aurantiorum, radicem valerianæ sylvestris, emetica, etc.

I. Opium sub sequentibus conditionibus in morbis convulsivis exhibeatur, quas quidem is facile determinabit, qui vires opii probe noverit. Hinc 1. convulsionum causa non sit plethora, neque inflammatio ulla. Hinc ubi venæ sectio directe indicatur, opium, utpote venæ sectioni contrarium contraindicatur; 2. convulsiones, ubi opium dari potest, non sint a repletionem ventriculi, saburra quacunque, biliosa, acida, etc. nec sint a vermibus, pituita, cum opium materiem hanc tanquam causam convulsionum intra abdomen concludat, et ejus excretionem difficilem faciat; 3. spasmi, convulsio-

nes

nes a nimia feminis deperditione opium prohibet, utpote stimulans et aphrodisiacum; 4. convulsio a nimia emesi, catharsi, cholera opio sanatur; 5. convulsio, spasmus, tetanus maxillæ, a perspirabili sanctoriano oriri solitus, iis præcipue in terræ plagis, quæ æstuosiore uruntur sole, et noctes frigidas, madidasque habent, opio, potenti simul fudorifero facile tollitur; 6. quando punctus aut femilacerus nervus, aut tendo irritationem ad encephalon propagat, et morbos spasmodicos producit, larga dosis opii morbum sopiet interea, dum manus chirurgica simul opem femilacerato tendini ferat. In observationibus medicis *Londinensibus* cl. *Sylvester* memorat affectum spasmodico-convulsivum maxillæ inferioris a læsione forti tendinis alicujus digiti (aut forte nervi tendinem perreptantis) enatum et opio sublatum. Is auctor omnium primus justum ac legitimum opii usum in morbis spasmodicis vulnere ocyus aut serius supervenientibus detexit, et doses duplicatas, triplicatasque propinavit. In ejusmodi convulsionibus, spasmis, tetano post vulnera large et diu datum sæpissime solum ad perfectam curationem sufficit, modo illud fuerit observatum, ut si quid peregrinum in vulnere esset,

esset, e. g. particula lædentis instrumenti, fragmentum ossis etc. illud eximeretur. Convulsiones varias a clavo ferreo pedi infixio curatas narrat cl. *Clephane* (medicini-
sche Bemerkungen und Untersuchungen einer
Gesellschaft von Aerzten in London.) 7. Ubi
ingens alicubi in corpore dolor totum syste-
ma nervosum in consensum ciet, et convul-
siones excitat, opium præstans remedium
erit. Quæritur hic, an opium solummodo
animæ sensum doloris adimat, an, inquam
opium prohibeat, ne fibræ nimium tensæ
irritatæque jam non amplius in mentem
agant; vel vero an opium plus præstet, et
præter sensum doloris, ipsum dolorem, ipsam
nimiam fibrarum contractionem irritatio-
nemque tollat. Quæstio hæc non intra solas
speculationes continetur; ejus resolutio usum
practicum eximium habet; etenim si solum
auferat doloris sensum, et animum per ali-
quot horas quasi corporis sui inscium reddat,
manente interim eodem morbofo statu, mi-
serum, sæpissimeque infidum ab opio leva-
men habebimus. Verum certum est, fibra-
rum tensionem, crispationem irritationem-
que ad aliquod saltem tempus tolli, et sti-
mulum irritantem per aliquot saltem horas
inertem, inefficacemque esse.

8. In

8. In convulsionibus a calculo ureteres irritante opium copiosum copiose cum oleo datum unicum persæpe remedium est.

9. In convulsionibus et insultibus epilepticis paulo ante eruptionem variolarum observari consuetis, opium duplici ex capite prodest: 1) nervos componit, 2) materiem variolosam, utpote diaphoreticum summum, ad superficiem corporis ablegat. Convulsiones hæ ex mente Sydenhami boni ominis sunt; interim sunt, quibus encephalam nimia vi convulsionum adeo læditur, ut noxas inde varias, per omnem vitam experiantur.

10. In convulsionibus a restitante materie podagrica (non ob plethoram, et circulum inde suffocatum) sed ob vitæ virium debilitatem, opium egregium simul cardiacum (etenim cum exhilarantibus vinosis comparatur) haustu vini boni propinatum, materiem podagricam ad locum aptum, artus scilicet extremos determinabit.

11. Opium conveniet, ubicunque acris volatilis et causticæ indolis materies intra corpus hærens convulsionem movent, modo is materiæ irritantis natura est, ut diaphoresi excitata diffuari queat.

12. Convulsiones ab acri, draſtico ortæ opium poſcunt, modo id caveatur, ne ex irritante veneno aliquid retineatur. Hinc excuſſo jam veneno, aut eo per jugem diluentium uſum enervato, ſuperſtites vomendi conatus, dolores reſidui, ſpasmique opio ſunt compoſcendi.

II. Alterum in morbis convulſivis celebratum remedium eſt *Mofchus*. Cl. *Zanetti* in novis actis N. C. in ſubſultu tendinum, et tetano totius dorſi, poſt læſum externum pedis pollicem, ſperato cum effectu moſchum dedit ad grana octo bis per diem. Plures exſtant hiftoriæ, quæ hujus remedii efficaciam in convulſionibus vulnere ſupervenientibus demonſtrant. Cl. *Morgenſtern* in iisdem novis actis N. C. narrat morbum convulſivum in puero uſu moſchi ſanatum, ubi morbi cauſa ſtudium litterarum, ad quæ verberibus diutius et ſæpius adigebatur. Interim Cl. *Farr* et *Clephane* moſchi uſum non ubique adeo felicem experti ſunt. Prodeſt etiam præter dictos caſus in convulſionibus hyſtericarum, virorum hypochondriacorum, in convulſionibus a ſuppreſſa perſpiratione ortis etc.

III. Tertiū ex celebrationibus antiſpasmoticis, *caſtoreum* ab omni ævo habebatur.

tur. Prodest iis ferme omnibus, quibus moschum convenire diximus.

IV. Gummi ferulacea, asa foetida maxime, nomine remedii nervini donatur. Duplici illa vi gaudet, *resolvente*, qua pituitosos infarctus expedit, leniter stimulat, et omnes secretiones ac excretiones promptiores reddit: *altera* vis est *anodyna* et ferme opiata, qua scilicet irritatum nerveum systema, seu ut verius loquar, irritatas fibras musculares componit, vimque irritabilitatis nimiam ad aliquot saltem horas minuit. Hinc spasmos ventriculi et intestinorum, qui maximam partem morbi hysterici et hypochondriaci efficiunt, feliciter solvit. Asthma illud secundarium, ex spasmis ventriculi et intestinorum, ad pectus propagatis ortum, asa foetida tollit. Foeminas paroxysmo hysterico sopitas, aut correptas convulsionibus, abolita deglutiendi facultate, clyisma, cui asa foetida miscebatur, denuo restituit. Spasmodicam hystericarum et hypochondriacorum colicam idem clyisma frequenter sustulit. In tussi convulsiva cl. *Millar* mirum in modum laudat asam. Convulsiones a veribus subinde idem remedium compefcit, etsi alia habeantur multa hoc in casu promptiora remedia. Quæritur, quare asa
et

et reliqua gummi ferulacea per eminentiam nervina dicta sint? Respondeo: cum foeminae morbis spasmodicis praeviribus obnoxiae sint, et praeter nimiam irritabilitatem, vera insuper debilitate, viscerum abdominalium infarctu pituitoso, humorum aquoso mucosoque statu laborent, hinc medicamenta, quae praeter resolventem et leniter roborantem virtutem, vim simul anodynam possident, hujusmodi foeminis pulchre profunt, et hinc per eminentiam, *nervina* et *antispasmodica* appellantur.

V. Foetida et empyreumatica quaevis vi anodyna et quasi opiata agere videntur, cum etiam opium virosum, et foetidum quandam odorem spargat.

VI. Corticem in morbis spasmodicis laudari, vel in vulgus notum est. Cortex roborante principio gaudet. Plura equidem, quin innumera fere roborandi virtute praedita remedia materies medica suppeditat; interim nullum hucusque medicamentum detectum, cujus vis roborans humano corpori adeo amica sit, et ad corrigendam nimiam irritabilitatem adeo proportionata. Cortex causas excitantes convulsionum raro tollit, sed in causam praedisponentem agit, in vim scilicet irritabilitatis, quam minuit, efficit-

O 2 que,

que, ut fibræ musculares non statim cuilibet stimulo peregrino obediant. Hinc facile perspicitur, corticem non semper solum sufficere, sed opus esse, ut causa excitans convulsionem prius tollatur, et demum systēma nērvēum cortice hoc corroboretur, præmuniaturque. Convenit ergo cortex:

1. In morbo hysterico non quocunque, sed eo, qui post hæmorrhagias, partus frequentes, morbos acutos prægressos ortus est. Universim in illa morbi hysterici specie, quæ præter *irritabilitatem* simul secum junctam habet *debilitatem* fibrarum. Nimia enim irritabilitas neutiquam cum debilitate confundi debet, etsi sæpe bina hæc vitia simul jungantur.

2. Non convenit cortex peruvianus in illa altera mali hysterici specie, ubi nimia quidem irritabilitas fibrarum adest, sed hæc in actum deducitur ab humorum copia, plethora, et inflammatoria sanguinis densitate. Casus hic non infrequens, cum sceminæ otiose viventes, laute pastæ humorum turgescencia laborent, simulque nimia irritabilitate; hoc in casu cortex non convenit, nisi depletionibus factis, demptoque sanguine.

3. Convenit in morbis spasticis a studio literarum nimis culto, nocturno præcipue,

ut

ut ferme semper, si ventriculi debilitas, a-pep-sia, bradypepsia etc. adsint; item in morbis spasticis tabem dorsalem comitantibus.

4. Cortex prodest in omnibus morbis convulsivis, epilepsia etc., ubi nullum organicum vitium, quodque auferri nequit, causæ excitantis vices subit, sed ubi causa hæc excitans aut removeri potest, aut si non potest, ejus tamen natura sit, ut in systema nerveum cortice roboratum nil amplius valeat. Hinc insultus epilepticos a spirituali quasi causa, animi pathemate, ira, timore etc. excitari solitos, nullo interim manifesto vitio corporis præfente, roborans cortex sanat.

5. Convenit in convulsionibus periodice, per modum febris intermittentis redeuntibus.

6. In tussi convulsiva subinde egregie profuit. Constat ex observationibus *Rosensteini* dari speciem quandam tussis convulsivæ, subinde epidemicam, quæ omni alterno die gravius ægrum urget, suasque exacerbationes habet fere ut febris tertiana. Constat præterea tussim hanc analogiam habere cum morbis spasticis convulsivisque. Hæc observatio medicos ad corticis usum in tussi convulsiva determinavit. Sed justo hic ordine

dine incedendum est. Cum tussis convulsiva sedem suam primario in ventriculo habeat, et vera tussis stomachica sit, ac primum tractu temporis vitium ad ipsos pulmones propaget, hinc solventia, eccoprotica, emetica etiam, et in habitu paulo pleniori ac plethora, etiam venæ sectio præmitti debet, et demum cortex subjungi, cui sal quidam mitior, præcipue terra foliata tartari feliciter jungitur. Corticem hoc in morbo inter primos extollunt *Brendelius* in programme de tussi convulsiva 1747. *Strandberg* ad annum 1749; tempestivum ejus usum commendat *Whyt*, tempestivum inquam, antequam scilicet pituita ventriculi ad pulmones transfiret. *Cl. Millar* corticem in asthma et tussi convulsiva æque magni facit, verum potius circa finem morbi, et potius ad robur fibrarum restituendum, quam ad morbum in sua radice subigendum: præmissit is vomitoria purgantiaque, si materies adhuc in primis viis hospitabatur; in auxilium vocavit vesicantia, resolventia remedia, si metuebatur pulmonum obstructio, aut si ea nata jam fuerat. Juvat hic usum corticis exactius paulo determinare. *Cl. Bisset* asserit, se nunquam potuisse tussim convulsivam instar febris intermittens sopire solo cortice;

lice; quin imo in vigore hujus morbi corticem nocuisse materiem inspissando, vasa constringendo; non profuisse corticem, nisi ubi tussis longioribus intervallis redire solebat; maxime autem convenire ad morbi hujus recidivas præcavendas, ad alia mala ex tussi convulsiva oriri solita avertenda, præcavenda, uti sunt rachitis, scrophulæ, tabes; itemque robur corporis restituendum. Cl. *Morris* in tussi convulsiva cortici vel ejus decocto castoreum, vel essentiam castorei junxit.

Qui debili ventriculo sunt, facilius ferunt sequentem corticis præparationem.

R. Pulv. cortic. peruv. unc. jv.

Rad. gentian.

Cortic. aurant. āā. unc. jβ.

Misce: infunde cum spiritu vini gallici libr. jv. stent in balneo urinæ per dies sex, tunc coletur; bis de die cochleare majus cum 4 cochlearibus aquæ.

VII. Perventum est ad aliud remedium ab antiquissimis temporibus usitatum, *Viscum quercinum*. Superstitio plantam hanc parasiticam in quercu, arbore quondam sacra, natam contra morbum sacrum, seu
epi-

epilepsiam introduxisse in usum videtur. Videamus quid boni inde, et ubinam sperandum sit. Plantæ huic inest mucilago quædam cum principio roborante, amaricante, non magno. Hinc convenit ad nimiam irritabilitatem, debilitati simul junctam, *corrigendam*; ad acrimoniam humorum nervos stimulantem *involvendam*; prodest ergo fœminis non plethoricis, irritabilibus *per excessum*, simulque laxis, et tenues acresque humores habentibus; pueris, infantibus, puellis chloroticis simul et morbo spastico obnoxiiis; multoties profuisse in chorea St. Viti apud *Colbatchium* legitur; itemque apud *Hoelderer*. Hinc adparet, quare remedium hoc inter analeptica numeretur, et quonam in casu adhiberi queat. Id hic serio monendum, viscum quercinum una cum cortice, siue non decorticatum adhiberi debere, cum maxima vis medicamenti in cortice ipso resideat, etsi multoties decorticatus in pharmacis deprehendatur. Præscribitur in decocto ea fere ratione ac cortex peruvianus; item in pulvere ad dr. β. dr. j. pro dosi. Quamvis cortex una cum ligno in usu fuerit, nihilominus Cl. *Colbatchius*, qui in usum visci accuratius inquisivit, pulverem potius elegit ex *foliis, baccis, et turionibus* paratum.

tum, quibus plantæ partibus nemo fere, præter solum Hippocratem, usus legitur.

VIII. Alia morborum nerveorum auxilia suppeditant *Hyosciamus* et *Stramonium*. *Hyosciamus niger* ab ill. Præfide multis in morbis celebritatem promeritam nanciscabatur. Juvat hic remedii hujus usum perpendere. Extractum ex succo foliorum recentis herbæ pressum paratum vi ferme consimili, qua opium agit, et quasdam præ ipso opio prærogativas habet, scilicet quod alvum non coerceat, uti opium solet, quin imo dejectiones crebriores faciat; quod somnum tranquilliores reddat non raro, ubi opium molesta insomnia producit. Legimus profuisse in convulsionibus variis, palpitatione cordis, mania, melancholia, hæmoptysi, asthmate, epilepsia, cephalalgia inveterata, tussi vehementissima. In spasmodis ventriculi et intestinorum teste *Whytt* egregie valuit; tussis titillatoria dicta referente *Rosensteinio* brevi conticuit. Quæritur, sub quibus conditionibus hoc extractum conveniat? Respondeo: ubicunque opium vi ipsius morbi principis indicatur, attamen exhiberi nequit propterea, quod alvum claudat; hoc inquam in casu extractum hyosciami juvat. Magni momenti hæc hyosciami
qua-

qualitas est, quod vim anodynam, quin tamen alvum immorrigeram reddat, possideat. Sic forte magnis dosibus datum extractum hyosciami in colica pictorum præ opio, licet omnium hucusque in hac colica præstantissimo remedio, valeret. Certe ut primum sese denuo experiundi occasio offeret, videbo quid virium hyosciamus in colica saturnina habeat. Quæritur, an sola vi anodyna, et nimiam irritabilitatem minuente hyosciamus agat? Respondeo: non videtur; etenim per experimenta cl. *Greding* constat, omnibus fere, quibus datus hyosciamus est, sudores prorupuisse æque ac ab opio, item exanthemata; motas copiosas urinas fuisse, crebriores factas esse alvinas dejectiones; observatæ etiam sunt aliæ se et excretiones auctæ, ut hinc præter principium anodynum etiam alia vis stimulans et resolvens admitti debeat. Hinc quilibet facile secum statuet, non quibuslibet nervorum morbis a quacunque causa oriundis hyosciamum mederi: dosis gr. $\frac{1}{2}$ 1 ad 18. *Stramonium* ab Illustrissimo nostro præfide tentatum cum successu est contra nervosos morbos, epilepsiam maxime, et maniam. Experimenta hæc *Stoerkiana* Stockholmi iterata, auctaque cum fortunato pluries effectu

effectu fuere. Stramonii extractum plus præstitisse visum est, quam ullum aliud laudatum antiepilepticum, aut antimoniacum, ut ita dicam, ut videmus ex diff. cl. *Wedenberg* de stramonii usu in morbis convulsivis. Per experimenta cl. *Greding* constat, stramonium præter anodynâ vim possidere simul insignem acrimoniam, qua humores potenter solvit, attenuat, et ad secretiones et excretiones diversas determinat. Hinc eadem illi vis ac hyosciamo inesse videtur, et sola intensione graduque differre, ita ut hyosciamus stramonio inferior sit. Dosis ab uno grano ad 4—6—8. Id adhuc notandum, stramonium alvum adeo non cohibere, ut eum plerumque laxam reddat. Extractum ejus paratur ex succo expresso et inspissato.

IX. Aliud remedium nervinum et antispasmodicum habetur in *Valerianæ minoris* radice. Radix hæc odoris penetrantis, subnauseosi, saporis ingrati, amaricantis, subacris, et si diutius olfeceris, temulentiam inducentis, vim habet potenter resolventem, attenuantem pituitosa, stimulantemque ac anodynum quid. Convenit imprimis fœminis ex mœnstruorûm suppressione, habitu mucofo; laxitate solidorum frequenter convul-

vulsis; item infantibus, pueris ex infarctu abdominalium viscerum, ex vermibus epilepsiam pati solitis. Curata legitur apud *Sauvages* epilepsia sub exercitio veneræ redire consueta; item alia in fœmina a terrore orta. Multa de hujus radicis usu inter recentiores scripsere cl. *Marchant* in *memoriis Acad. reg. sc. parisin.* ad 1706; item *Chomel*, *Whytt*. Multas curationes morborum spasticorum, epilepsiæ præprimis, se debere *Tissotus* fatetur tractatu de *epilepsia*, ubi simul affirmat, illam epilepsiam tuto immedicabilem pronuntiari posse, ubi hæc radix non juverit. Habetur etiam cura morbi hysterici, hypochondriaci, choreæ S. Viti, quin et colicæ pictorum ope radicis *Valerianæ* peracta. *Palmarium* habetur in hemi-crania, glandularum obstructione, vermibus. Dosis est scrupulus j. drachm. β. raro ad dr. j. cum levi stomachico, aqua cinnamomi, aut pauxillo macis, aut ex haustulo vini. Datur etiam duplex ejus extractum, aquosum et spirituosum; spirituosum aquoso potentius est. In connubio vel martis, vel corticis peruviani heroicum sæpe nervinum in supra dictis casibus hæc radix præstat.

Alteram *Valerianæ* speciem, *Valerianam* nempe majorem, seu *Phu* dictam cl. *Scopoli* pari-

pariter in epilepsia commendat, etsi minoris sit in curando hoc morbo celebritatis, quam valeriana minor.

X. *Foliorum aurantiorum* antispasmodica nervinaque virtus in principio aromatico et roborante consistit, unde facile casus illi determinabuntur, ubi pulvis foliorum aurantiorum vel eorundem decoctum prodesse potest.

XI. In enarratione remediorum antispasmodicorum unum superest, quod verebimmini ad hanc classem primo intuitu referre; de *Ipecacuanha* loquor. Varia certe, fidissimaque simul documenta suppetunt, quæ vim antispasmodicam ipecacuanhæ demonstrant. In asthmate spasmodico hysteriarum et hypochondriacorum omnibus aliis antispasmodicis longe antecelluit. Quodsi asthmaticus hic paroxysmus diutius duret, gravius urgeat, gravioraque inde mala timeantur; si præterea consueta nostra obviaque antispasmodica non sufficiant, solvendis thoracis spasmis ipecacuanha ad scrupulum data ventriculi spasmus emesinque faciet, et pectoris spasticam contractionem solvet, ea lege, quæ universim in corpore animali obtinet, ut spasmus alicuiubi existens alio alibi per artem excitato, solvatur. Sed
unum,

unum, duo, tria grana deglutita hoc in casu, etsi emesis non concitent, nihilominus nauseam, levemque ventriculi irritationem facièndo, spasmus asthmaticum solvent. Hæc eadem vis ipecacuanhæ antispasmodica multoties vix sistendas alias hæmorrhagias compescit. Juvat hanc vim sistendi sanguinis fluxum præternaturalem paulo accuratius perpendere.

Constat hæmorrhagias *plerasque* a causa interna ortas, ac præprimis in scæminis, plerumque spasmis deberi; ubi vasis alicubi spastice constrictis sanguis vi aliorum urgeatur, ibique extremos vasorum fines disrumpendo hæmorrhagiam efficit. Hinc ipecacuanha, dosi exigua data, etsi vomitum non causet, irritando leviter ventriculum spasmos solvet, motumque humorum versus interiora, ac præprimis versus systema gastricum convertet. Verum non nudam solummodo speculationem dico, dum vim ipecacuanhæ antispasmodicam refero. Cl. *Barbeirac* asserit, in immoderato catameniorum hæmorrhoidumque fluxu, imo etiam in hæmoptysi hanc radicem convenire; utique non promiscue in hæmorrhagia quavis, sed in ea tantum, quæ a spasmis originem habet. In fluxibus sanguineis tum pectoris,

tum

tum uteri clar. *Gianella* remedium omnium optimum et constantissimum ipecacuanham arbitratur. Cl. *Dahlberg* multis observationibus nuper vim ipecacuanhæ hæmorrhagias uteri sistentem comprobavit; dedit is pro dosi gr. $\frac{1}{4}$ gr. $\frac{1}{3}$ cum sacharo omni trihorio, quadrihorio. Profuit teste eodem auctore in mictu cruento, hæmorrhagia trimestri uterinæ. Plures alii indubitatis observationibus idem confirmant. Vi certe adstringente, utpote in tam exigua dosi, fluxus sanguineos non sistit. Verum utut ipecacuanha qua emeticum, simulque roborans (etenim roborandi quoque virtute valet) memoratis in casibus quandam prærogativam mereatur; nihilominus vim quoque antispasmodicam exiguæ doses tartari emetici exerebant, ita videlicet propinatae, ut earum operatio intra solas nauseas, leviores nempe ventriculi irritationes consisteret. In ipso diro epileptico insultu vomitus arte excitatus paroxysmum solvit. Has exiguas tartari emetici doses *Elias Hirschel* (in *medizinischen Nebenstunden*) in morbis spasmodicis, tussi præprimis convulsiva perutiles deprehendebat; etsi, ut verum fatear, ob vim roborantem ipecacuanha præeligenda videatur.

XII. Præter hucusque enumerata remedia celebre quoque nomen *flores Zinei* per cl. *Gaubium* nacti sunt; usum eorum idem præclarus autor in suis *adversariis* varii argumenti fufius exponit. Peculiarem quoque ante 4 annos ea de re nobiscum communicavit cl. *Jacobus Hart*. Commendantur hi flores dofi ad $\frac{1}{4}$ ad $\frac{1}{3}$ ad $\frac{1}{2}$ granum, ter quaterve per diem in convulfionibus infantum ab acido, a dentitione, aliis hujus ætatis affectionibus fpasticis, etiamfi ab acido non proveniant. *Gaubius* veram quoque epilepfiam eodem remedio fanavit, et egregios multoties effectus in tuffi convulfiva, fingultu hyfterico, fpasmo cynico mirabatur. Nuperrime flores hi contra morbos fupra memoratos magnopere commendantur in commentariis rerum medicarum et philofoph. focietatis edimburgenfis, item ab *Hirzel* et *Mutzel*. Videntur flores hi triplici virtute agere: *abforbente* primo, et dein leniter *tonica*, ac nimiam irritabilitatem *corrigente*.

Multa fupersunt alia, uti balnea, oleofa externe et interne adplicata, fimus equinus in tetano maxillæ applicari folitus per modum cataplasmatif, veficantiaque, quorum mentionem hic facere fupersedebo, cum
fuffi-

sufficienter cognita sunt. Unicum tantum remedium superest, scilicet mercurius. Vis ejus in tetano maxillæ comprobata, datur autem tunc ad salivationem usque; item in epilepsia, sanando tophos, corrigendo miasma; fors et alia adhuc ignota ratione.

Ceterum in morbis convulsivis diuturnis, si te omnia deferant, hæc observato:

1. Juvantia, nocentia.
2. Vitia complicata.

VII.

MORBI INFANTUM.

Morbi infantum *curatu* ideo sunt difficiles, quia sunt *cognitu* nonnunquam difficilissimi. Defunt enim multa signa *diagnostica* in infantibus, quæ in adultis locum habent. Sic dolores, eaque, quæ sentiuntur in corpore, infantes verbis nequeunt exprimere. Eodem ex capite *ars veterinaria* difficilis est admodum. Illud commodum tamen habetur, quod tanta morborum *varietas* in infantes non cadat, quemadmodum in *adultos*; hinc saltem minor est numerus morborum infantilium.

Peculiaris dexteritas requiritur ad morbos infantum sanandos, et si ulla medicinæ pars exercitio et ipso usu disci debet, id certe præprimis de medicina infantum verum erit.

Medici illi, qui ipsimet proles habent, aut habuerunt, ceteris paribus melius tractabunt infantum morbos.

Morbi infantum quidam sunt jam in utero materno, nobis *incogniti*, et hoc ipso incurabiles; sic nascuntur infantes *mortui* antea,

tea, adeoque moribidi quoque ante mortem. Item infantes hydropici etc. An etiam variolas pati possint in utero materno dubitatur. Negat *Cottunnius*, et, ni fallor, etiam *Hallerus*. Quidam vestigia volunt vidisse. Nuperus scriptor voluit, ut gravidis, etsi olim variolas passæ fuerint, variolæ inoculentur; putat enim foetum variolas hoc modo contracturum, et felicius multo superaturum esse, quam extra uterum maternum. Verum hæc res nondum est decisa.

Videamus nunc origines morborum infantilium. Quidam a parentibus ortum trahunt, suntque *hæreditarii*: negabantur male; certo enim exstant: sic e. g. *phthisica dispositio*, item *hæmoptoica diathesis*, *podagra*, *lues*, in sextam usque generationem observantur. Uti similitudo habitus corporis inter parentes et proles, ita etiam similitudo morborum datur. Magni momenti res est, ut parentes, et quicumque quondam inire matrimonium cogitant, se a certis quibusdam vitiis præstet immunem. Solus enim non plectitur, sed integra quædam posteritas parentis vitia luit.

Alii morbi sunt *adventitii* ex multiplici origine: vel ob *mutationes corporis* diversa ætate, vel vero ab aliis causis mere acci-

dentalibus. Quidam morbi *pueriles* aut *infantiles* dicuntur, quod etsi adultos etiam adoriantur, frequentius tamen corripiant ætatem teneram.

In exponendis infantum morbis eum ordinem servabimus, quem ipsa servat natura, dum infantem variis mutationibus necessariis varia ætate subjicit. Alios autem morbos adventitios ab ætate varia non provenientes exponemus arbitrario quodam ordine. Initium fiat a morbis recens natorum.

MORBI EXTERNI RECENS NATORUM.

In recens natis dantur *luxationes*, *fracturae*, *atresiae*, *contusiones*, *tumores a difficili partu etc.* *contusio a forcipe.*

Monstra matri non exhibenda sunt.

ASPHIXIA.

Infantes *apparenter mortui* in difficili partu: duplex tunc status; vel enim est *vera debilitas*, vel *spuria*.

In *primo* casu frictio abdominis, dorsi, plantæ; balneum femivinosum; spiritus cornu cervi; calor.

In

In *secundo* casu emissio sanguinis per funiculum, et tunc demum priora remedia.

De ligatura funiculi nil dicam. Solum id addo, monere quosdam, ut sanguis ex funiculo penitus exprimatur, priusquam ligetur. Quidam in eo sanguine quæsit variolarum originem. Alii ideo, et forte meliori jure, expressum volunt e funiculo sanguinem, ne ibi loci ulceratio, fugillatio etc. oriatur. Alii in eo sanguine quærent icteri causam, sed male.

Balneum pro recens natis novimus fieri ex aqua et pauxillo saponis; subinde aliquid vini addi in debilibus.

LACTATIO.

Infantes 6 — 12 horis a partu uberibus admovendi sunt; matre videlicet aliquantum refocillata. Male differtur prima lactatio ad plures horas. Male lac ferofum matris infanti negatur; est enim purgans, et infans indiget purgante ob meconium.

Obligationem lactandi habent matres, 1) quia plus humorum conficiunt, quam indigeant; 2) quia male mutantur a febre lactea; 3) quia multo felicius puerperio defunguntur lactantes; 4) quia lochia tam diuturna,

- turna, et inde oriundum fluorem album non patiuntur, unde tanta in abortum proclivitas enascitur; 5) foetui lac matris omnium maxime convenit, quod initio tenue et purgans est, deinde, valentiore ventriculo effecto, magis est nutriens.

At vero subinde sunt impedimenta lactandi. Sunt 1) vel ex parte *matris*, vel 2) ex parte *infantis*.

Ex parte matris sunt: 1) *cacochymia manifesta*; nam levius humorum vitium commode fertur. Lac matris etiam minus bonum proli magis conducit, quam lac *melius*, sed *alienum*. Matres febre acuta laborantes vidimus suas proles absque noxa lactare. 2) Morbi ex *vera debilitate*, et humorum bonorum penuria orti lactationem prohibent. Verum multo rarius hæ rationes obtinent in fœminis nobilioribus, laute pastis, otiosis, et *spuria* solum debilitate ægrotantibus. Metuunt ne flos juventæ et pulchritudo faciei deteratur a lactatione; verum plus nocet febris lactea, et noxæ ex ea oriundæ, quam lactatio. Metuunt ne vacare spectaculis, noctu tranquille dormire nequeant. Verum infans aliquantum robustior non semper fugit, noctesque plerumque quietas agit. Remitto vos ad *Rosensteinium* et *Zückertum*, qui fusc ea de re egerunt.

Multo

Multo frequentius adfunt morbi topici lactationem prohibentes: scilicet *papilla, deficiens, intropressa, nimium parva*. Ejusmodi vitia in femellis animalium vix unquam observata sunt. Hinc videntur provenire a nostra vivendi, aut potius nosmetvestiendi ratione. Usus thoraculorum et ligaturæ mammarum hos defectus papillæ inducunt. *Deficiens* curarinequit, *intropressa* potest tempore ultimo graviditatis extrahi suctione, cucurbitula etc. Habentur hinc inde fœminæ ad mammas exfugas destinatæ. Debent esse ore *mundo*, quod prius aceto et melle, et aqua elui debet.

Aliud fugendi impedimentum est mamma nimium repleta, tunc enim introtrahitur papilla. Tunc subinde aliquid sanguinis aut feri sanguinolenti exugitur, deglutitur, et ab infante revomitur. Hinc vomitus cruentus recens natorum vanum terrorem incutit.

Caniculi mammas exfugentes nondum sint trium septimanarum. Prodest in tumore dolentis mammæ fons ex sapone veneto et lacte.

Impedimenta lactationis ex parte infantis sunt: 1) tumor faciei et labiorum ob partum facie prævia; 2) luxatio maxillæ ex eadem ratione, tunc autem saliva fluit copiosa;

piofa; 3) nares obstructi ex prima conformatione, muco etc.; 4) lingua palato quasi adglutinata; deprimi tunc potest spatula; 5) linguae frænulum nimis longum; male hoc frænulum *omnibus* scinditur. Infantes, qui digitum immissum apprehendunt, etiam papillam possunt apprehendere, et fugere. Periculosa esse potest operatio ob hæmorrhagiam: ob linguae replicationem; retractionem; 6) lingua ad latus adcreta; tales separatione non facta possunt suffocari; 7) labium leporinum cum vel sine fissura palati; 8) sola palati fissura absque labio leporino.

Si nutricem habeant infantes, danda sunt eccoprotica ex rheo etc. Subinde utiliter vomunt. Enema. Meconium relictum malum. Subinde icterus accedit; non periculosus; relinquendus, solum rheum sufficit. Nutrice opus est subinde. At considera 1) animi characterem, temperamentum, et mores probos; 2) ætas, inter 2 et 3 annum; 3) cutis nitida, absque cicatricibus, absque efflorescentiis; 4) lac argenteum; inodorum, non falsum, sed dulce, tenuius, facile aqua diluendum, oculum non lædens. Recens puerpera; 5) victus communis, non flatulentus, non spirituosus; 6) exercitatio; 7) an nocent menstrua, an conversatio cum viro?

viro? 8) mammæ exfugendæ, non emulgendæ; 9) ira, terror, etc. absint; 10) cavendum, ne nutrix theriacam proli det.

FRAUDES NUTRICUM.

1) Dicunt se primiparas, fanas, nuptas;
2) ante visitationem novum indusium induunt; item spongiolam pudendis imponunt, pus absorbentem; 3) lacte se dicunt abundare, cum vix aliquid sit: emaciantur tunc infantes, clamant noctu, et clam aliis nutritis infarciuntur; 4) in lectum proprium assumunt, ibi aut suffocantur, aut projiciuntur, aut delabuntur; 5) arcte fasciant, cunis valde agitant, ut vertiginosi et soporosi evadant; 6) theriacam propinant; 7) morbos dissimulant.

CURA INFANTIS ABSQUE NUTRICE EDUCANDI.

1) Detur eccoprocticum ad expungendum meconium; 2) lac dilutum ita, ut partes duæ sint lactis, pars una thee hollandici, vel infusum scabiosæ; tandem lac meracum. Lac caprillum fere semper potest levi pretio haberi. Lacti aliquid saponis veneti admisceri

misceri subinde debet; 3) tandem dilutissimæ pulles, ex media parte lactis, aquæ, et ex tosto pane albissimo, aut pane biscocto parandæ. Pulles aliæ, scilicet ex farina paratæ non concedendæ, aut saltem antè medium annum vitæ omnino non. Sintque hæc dilutissimæ, non ad flammam, sed pone ignitos solum carbones parentur. Juscula carni incocto pane biscocto. Panatellæ perquam tenues.

Cunæ, utpote portatiles, concedi possunt, aut debent. Aliquis motus prodest, nimius vero reddit vertiginosos. Infans non sit in lecto nutricis; sæpe suffocantur, nisi exiguum velis lectum ita collocare, ut cubans nutrix aut mater possit illico elevare infantem; id subinde necessarium est, si scilicet infans tussi convulsiva laboret.

Seligatur amplum cubiculum, parva enim aeris vitium faciunt citius.

Laxa fasciatio admitti potest, forte debet; vix enim alia ratione poteris contegere, et ab aere rudi defendere infantem, aut illum portare. Damnandus solum est abusus. Argumenta *Rosensteinii*, *Zückerti* sunt solum contra nimis arctam fascinationem. Libertas aliqua brachiis est concedenda.

Balnea

Balnea frigida infantes nostri non ferunt; infanum esset consilium recens natum infan-tem immergere aquæ frigidæ balneo. Va-
lentiores infantes, æstivo tempore, sensim
sine sensu assuefieri possunt aquæ recenti;
attamen ita, ut non imponantur balneo;
prodest enim magis lotio et frictio; ablutio
corporis manu fricante facienda.

ALVUS RARA.

Frequens morbus, primis saltem septi-
manis, est alvus rara, difficilis; ob lac spis-
sius, ob pulsem ingestam. Saltem bis intra
24 horas alvus poni debet. Sollicitatur
oleo, juscule salito; suppositorio, ubi ra-
dicula petroselini, vel vero suppositorium
ano immititur. Alvus constipata morbo
cuidam occasionem præbet, a medicis vix,
et imperfecte descripto, scilicet, *convulsio-
nibus internis* (die stillen Fraißen). Morbum
hunc inter nostros infantes frequenter vidi-
mus, quem nunc describam. Jacent ferme
immobiles, absque vagitu, oculis immotis,
semiapertis, obversa aliquantum parte alba.
Subinde levissime terrentur, si manu con-
tractes aut apprehendas. Alvus morosa ma-
net, aut penitus suppressa per 2, 3, 4 dies;
ita

ita semisoporosi manent, et moriuntur. Sanantur, 1) si *sponte* frequenter vomant; 2) si alvus enemate, purgante moveatur; 3) si oxymelle squillitico, seu etiam syrupo emetico ad parvum cochleare dato vomitionem concilies. Frequens morbus, et frequens inde mors.

EXULCERATIONES.

Exulcerantur infantes recens nati, ob fœces frequenter missos, ob frequentem quoque mictum. Inde dolor et inflammatio, ac noctes turbatae. Prodest loca excoriata femine lycopodii inspergere, item creta colonienfi. Quodsi excoriata serpant latius, addi aliquid aluminis crudi potest hac ratione, ut unciis ij. cretæ colonienfis addatur drachma j — ij. aluminis crudi. Cave ne *cerussa* inspergas plagam excoriatam; nocet enim hoc remedium plumbatum, cujus tenuissimæ particulæ in aerem avolantes in os et fauces inspirantis infantis attrahuntur. Plumbata quoque remedia externe applicata per plagam quandam ampliorem nocent. In adultis, in plaga non lata admitti possunt et debent.

HER-

H E R N I Æ.

Infantes facile *hernias* contrahunt, si frequentia tormina patiantur, et diu, et valide clament. Herniæ hæ recens natorum sunt aut *inguinales* aut *umbilicales*. Reliquæ species vix locum habent. Scies autem herniam esse: 1) si inter clamores solum inguentum tumeat; 2) si corpus elapsum molle sit, et reponi possit; 3) si testiculus illius lateris jam sit in scroto. Herniæ infantum plus habent terroris pro parentibus, quam periculi. Facile reponuntur ob partium omnium molliem; raro aut vix unquam incarcerantur.

Cura: 1) Causam vagitus et clamorem tollere oportet, cum hernia solum inter claudendum appareat. Hæc clamorum causa tollitur, si tollas causam dolorum, causam torminum, in quam inquirere oportet; 2) alvus facilius solito debet semper esse; 3) splenio adposito debet hernia retineri. Brachieria locum non habent, nisi sint jam ea ætate, ut possint ambulari, et soli incedere; nam 1) frequentissime se commingunt, hinc plurima deberent brachieria ad manus esse; 2) brachieria premendo lædunt, et artuum incrementa impediunt; 4) locum herniosum oportet

oportet vino rubro, cui salvia est incocta, fricare, fovere; aut aqua calcis. Hac methodo curantur, et ampliatus abdominis annulus iterum clauditur, prout corpus infantis crescit et augetur. Univerſim, ſpes est herniam curari adhuc *radicaliter* poſſe, ſi modo reponi et reposita retineri queat, et ſi corpus ægri nondum ad debitam ſtaturam pervenerit. Quo junior ætas, eo major ſpes ſanandæ herniæ. Herniæ *umbilicales* ex eadem cauſa oriuntur, eadem methodo tolluntur.

A P H T Æ.

Aphthæ infantum ſunt aut exiguæ oris omnis *pustulæ*, aut exigua *ulcuscula*. Plerumque primo ſunt *pustulæ*, quæ deinde abeunt in *ulcuscula*.

Locus et ſedes aphtarum os omne internum, lingua, gingivæ, fauces, buccæ internæ, palatum, tonſillæ; æſophagus, ventriculus, inteſtina, item aſpera arteria, et ipſe pulmo dicitur aphtis obnoxius eſſe. Verum alia quoque loca aphtis infeſtantur in infantibus, ſcilicet nates, et in fœmellis quoque pudenda. Ubi aphtæ ſunt, lingua plerumque obducta reperitur cruſta albeſcente,

bescente, quam foeminae ortam putant ex lacte coagulato in ore restitante, hinc illum omni molimine, et non nisi cum magno infantis cruciatu conantur abradere, detergere.

Coloris sunt hae aphtae plerumque albi, aut albi cum modica flavedine. Gangraenescent tamen subinde, et cinereum colorem contrahunt, malo cum eventu.

Cito debemus mederi, nam 1) continuum dolorem aphtosi infantes sentiunt, unde vagitus et noctes infomnes, qua re et infans ipse, et nutrix affligitur; 2) aphtosus infans mammam averfatur, et fugendi laborem non fert; hinc sitim et famem patitur, emaciatur.

Præterea aphtae non tantum ut *causa* horum enarratorum morborum, sed etiam ut effectus alterius cujusdam morbi metuendae sunt. Plerumque enim aphtae ab acescente et acri colluvie lactis ingesti, aut ingestae pulticulæ oriuntur, quæ colluvies febrim *lactentium saburralem* omni nota inducit.

Aphtis obnoxii sunt illi imprimis: 1) qui lac spissum sugunt; 2) qui pultes comedunt; 3) quibus alvus tardior est.

Cura duplex est: 1) *nutricis*, cui diluentia decocta danda, potus theati, ut lac spissum

spissum reddatur tenuius ; 2) *infantis* , cui duplex quoque cura est adhibenda : oportet enim et locum ipsum aphtosum curare adstringentibus, melle rosacea, roob dianucum etc. Vix aliquid tam prompte medetur, quam aqua *aluminosa* : si videlicet e.g. aquæ stillatitiæ salviæ addideris aliquid roob dianucum, atque aliquot grana aluminis *crudi*. Remedio hoc fauces, lingua, etc. penicillo debent frequentius inungi, et humectari. Plus hæc profunt, quam remedia emollientia adeo laudata, ut sunt mucilagines feminum cydoniorum, psyllii etc. Quidam Angli commendant solutionem sachari facturni ; verum periculosum est, ne aliquid ex tali solutione infans deglutiat. Mundities, et pulvis ex creta et alumine crudo confectus aphtas pudendorum et podicis sanabunt eodem modo, quo earundem partium excoriationes.

Hæc prima curationis pars : restat et altera explicanda. Aphtæ internam et præprimis saburralem originem habent ; hinc eccoprotica ex rheo, magnesia nitri, sapone veneto, et magis adhuc syrampus emeticus juvant.

T O R M I N A.

Primis diebus aut septimanis infantes doloribus colicis, seu *torminibus* cruciantur. Est is communissimus morbus, et multorum aliorum malorum origo. Signa torminum sunt: clamant sæpe, et repente; artus inferiores versus abdomen retrahunt, agitantque; infomnes; risus inter dormiendum, et terrores; repente evigilant cum vagitu; subinde avidissime incipiunt fugere, mox vero iterum mammas averfantur; fœces aut actu virides, aut paulo post, biliosissimæ, cæscosæ; pituitosæ; flatus multi acescentis odoris, uti etiam est odor fœcum; vomunt frequenter; alvus aut constipata, aut diarrhæica.

Subjacent, 1) tenuiores huic morbo; 2) nutriti lacte spisso, acescente; 3) pulvere farinaceo farcti.

Curantur: 1) si materies acris et acida invertatur, sapone veneto, lapidibus cancrorum, magnesia; 2) si obtundatur oleo amygdalarum vitello ovi subacto; 3) si educatur emesi, alvo mota, enemate; 4) si palliative agatur, si nempe in partialibus convulsionibus a torminibus adhibueris emollientia enemata, cataplasmata emollientia

Q uod et

et anodyna simul, si balneo imponas. Dando etiam interna nervina e. g. unam alteramve guttam spiritus c. c. simplicis, vel fuccinati; 5) roborando.

In curandis torminibus infantum nota sequentia:

1. Solis absorbentibus vix aliquid efficitur. Addenda talia sunt, quæ simul acescentem saburram blande educant.

2. In summis torminibus balneo imponendum infantem esse, qua re saltem induciæ fiunt, usque dum curam curativam et radicalem possis habere.

3. In usu olei amygdalarum ad sopiendos abdominis dolores non esse diu pergendum, cum etsi oleum pro hic et nunc acidam saburram obvolvatur, tamen paulo post et ipsum corrumpatur, et sordes ventriculi augeat. Hinc oleosa sunt solummodo pallians remedium in infantibus, et vim ventriculi tenelli dejiciunt.

4. In purgandis ventriculis infantum præplacere semper emeticum præ purgante, sed dandum per epicrasin: e. g. syrupi emetici parvum cochlear.

5. Periculosa esse remedia opiata in torminibus infantum, et vix unquam adhibendum. Moriuntur enim inde convulsi et apoplectici. 5)

5) Præstare pulveribus uti potius diu as-
servandis, quam mixturis, quæ cito cor-
rumpuntur. Pulvis egregius infantum para-
tur e. g. hac ratione.

R. Lapid. cancror. unc. β.

Sach. albi dr. iiij.

Sapon. venet. dr. j.

Extract. rhei gr. xx.

Pulv. fœniculi dulc. gr. j.

(vel additur elaeosachar. aptum.)

M.

Pulveris hujus exigua dosis e. g. coch-
leare coffeanum acceptum lacti commiscetur,
datur infanti. Torminibus vero sopitis re-
ponitur in usus futuros.

7. Nutrimenta quoque mutanda esse:
sic lacti pauxillum Thee hollandicum adden-
dum, ut diluatur. Pultes seponendæ. Nutrici
olera, leguminosa sunt subtrahenda, exerci-
tium corporis injungendum. Ipsum quoque
nutricis lac medicatum reddi debet datis an-
tacidis e. g. magnesia, lapidibus cancrorum,
additio quodam carminante elæosacharo.
Sal tartari in mixtura concentrata. Ostra-
codermata.

CONVULSIO.

Convulsio plerisque infantum morbis su-
pervenit: plerique moriuntur convulsi. Ap-

pellantur *convulsiones*, *Traïßen*, *Zuckungen*; *apoplexia infantilis*, *eclampsia*, *epilepsia infantum*, prout vel totum corpus, vel pars solum occupatur.

Subjecti sunt his morbis teneriores præ robustis, et qui nutrice aut aliis alimentis aluntur, præ his, quos mater lactat.

Omnis ferme convulsio causam habet in primis viis sitam, paucis exceptis.

Morbus semper est periculosus, utut multi evadant. Incertissima prognosis.

Præcedunt: risus inter dormiendum, et in somno terrores, inquietas, febris, dolor, clamor, oculorum lusus, conversio.

Per periodas certas, incertas redit. Bina habet stadia.

Causæ sunt diversissimæ: patet hinc non posse dari remedium universale.

Oritur convulsio: 1) a meconio retento. Clysmata ex lacte et oleo cum pauxillo sacchari; 2) ab alvo quodocunque difficili: enemata: oleum amygdalarum cum manato syrupo; obstructionem tollit oleum hoc, sed debilitat ejus longior usus; 3) tormina frequentissima sunt convulsionum causa. Tunc autem ea valent, quæ in priori capite dicta sunt. Tormina sunt potissimum aut a qualitate, aut a nimia quantitate lactis: oleosa
ano

ano injecta et ore assumpta : oleum cum purgante syrupo, cataplasmata, balnea : lac corrigendum ; 4) terror, ira, aut grave aliud pathema in nutrice : habentur multa exempla. Subinde assumpto tali lacte subito convelluntur ; subinde utiliter in vomitum aut diarrhæam incidunt. Fit id præcipue ubi catamenia patiuntur. Hoc in casu et enemata anodyna, et oleum ore haustum, aut emesis, aut purgatio, sicuti in assumpto veneno, prodest. Facta evacuatione syrupus papaveris albi, aut guttula laudani liquidi *Sydenhami*. Lac nutricis emulgendum, Danda remedia pacantia, castoreata ; liquor c. c. fuccin. enemata, et quies animi conciliata ; 5) rheuma, achores, efflorescentiæ etc. retropressæ : profunt balnea, moschus ; vesicantia, utut adhibeantur, nollem unquam : vidi tristem casum ; 6) quilibet febrilis morbus incipiens primum paroxysmum sæpe orditur a convulsione ; febris tertiana, quartana, item febres continuæ : e. g. catarrhosa, pleuritica, gastrica quæcunque ; morbilli ; præ omnibus aliis variolæ, furunculus, abscessus futurus.

Cura debet esse, 1) *pallians*, nervis aliam inducendo dispositionem ; hinc enemata, balnea, aut spiritus cornu cervi simplex aut
fuc-

fuccinatus ad nares, in mixtura, ad umbilicum. Sæpe juvat exportatio ex calido cubiculo in frigidum, maxime in convulsionibus sub variolarum eruptione; emeticum; 2) *cura indirecta*, ubi corpus ægri ita disponis, ut convulsio minus noceat. Convulsio plenos et succulentos infantes facilius perimit; moriuntur ex apoplexia sanguinea. Hinc sanguinem detrahe ex brachio, vena jugulari, hirudine ubicunque: e. g. retro aures, ad tempora, ad brachia applicata. Lætor, me plures infantes hac methodo ferverasse. Convulsio subinde hac quidem ratione non sanatur, attamen id obtinetur, ut facta depletione ea ipsa convulsio minus noceat. Subinde autem ipsa depletio mutationem inducit in corpus infantile convulsioni contrariam.

8. Opium assumptum, aut semina papaveris contrita; aut feminum, capitum, foliorum papaveris infusum, decoctum. Talia potui et cibo miscentur. Pereunt ex apoplexia sanguinea. Hinc venæ sectio et evacuans per os.

9. Convulsionum causa sæpe est dentitio *difficilis*. Sæpe erumpunt dentes, quin vel levissime ægrotent. Nihilominus morbus hic est inter omnes infantum morbos maxime letal-

letalis, ita, ut pleraque funera sint ex dentitione difficili.

Symptomata: Inflammatoria intumescencia gingivarum, malarum, tonsillarum, parotidum. Ophtalmia, genarum rubor, vomitus, tormina, tenesmus; diarrhæa viridis, copiosa. Sunt autem hæc ventriculi et intestinorum symptomata *sympathica*, *nervoja*, non *faburralia*. Fæces virides decipere possunt. Subinde alvus pertinaciter clausa; urinæ plena suppressio ab eadem sympathia. Tussis veluti catarrhalis, vespertina exacerbatio, vigiliæ. Decubitus in lecto difficilis; somnus facilior extra lectum in ulnis nutricis. Convulsiones taciturnæ. Sopor apoplecticus; inde remanens sæpe paralyfis per omnem vitam.

Ex infantibus difficulter dentientibus duæ partes sanantur, una perit.

Alia minus obvia dentientium symptomata sunt: cæcitas, surditas, aphtæ oris, abscessus in loco dentis exitum quærentis, gangræna.

Ratio symptomatum patebit ex natura febris dentientum, quam nunc explicabo.

Dens exitum quærens gingivas *tendit*: tensio dolorem et *febrim* excitat; pertinet hæc febris ad febres *inflammatorias*, cum

in

inflammatione topica gingivarum. Omnia symptomata sunt aut *inflammatoria*, aut *spasmodica*, aut *ex utrisque mixta*.

Prognosis: 1) tertia pars difficulter dentientium perit; 2) rachitici difficiliter dentunt; 3) ubi multi simul dentes prodeunt, pejus habent; 4) plethorici, irritabiliores colluvie acri primarum viarum laborantes pejus habent; item præpingues, obstipati, soporosi; hi enim facile convulsi pereunt.

Indicationes sunt: 1) inflammationi mæderi; 2) humorum motum a capite derivare; 3) nervos irritatos componere.

Primum obtinetur hirudine retro aures, ad maxillam externe. *Sydenhamus* omnibus præfert venæ sectionem. Verum tamen difficulter secatur. Præstat hirudo; fit topica venæ sectio. Item dando victum tenuem, lac sanum matris aut nutricis, aut vero serum lactis dulce.

Derivatio a capite obtinetur enematis, Purgantia cautius danda, utpote febri faventia.

Nervi componuntur auferendo stimulum irritantem; syrupo papaveris albi; guttula laudani in mixtura; liquore c. c. simpl. aut succin. Item emollientibus, refrigerantibus ad locum inflammatum gingivæ. Sectio gin-

gingivæ fieri debet non in principio dentitionis, sed ubi dens jam elatus tuberculum facit.

Cave ne febrim augeas antispasmodicis maturius datis. Optimum sæpe antispasmodicum est venæ sectio, hirudo.

Non facile vesicantia ponenda, potius autem emplastrum rubefaciens, scilicet de galbano crocatum; sinapismus.

In sectionibus cadaverum deprehenduntur aquosæ collectiones in encephalo.

Patet utilitas diarrhææ, salivationis.

10. Dolor quilibet gravior, et undecunque ortus, *rheumaticus, dysentericus, pleuriticus, a calculo*, dolores venerei infantum.

11. Inanitio ex vomitu, longa diarrhæa, ob defectum nutrimenti, e. g. lactis.

12. Causa convulsionum sunt vermes. De vermibus peculiari capite agam. Interim hæc nunc sufficiant. Hæc causa, scilicet vermes, rarius teneriorem ætatem infestant. Plerumque vermes nondum observantur, nisi jam præter lac matris aut nutricis alia assumant alimenta. Graves sunt convulsionες verminosorum; frequenter repetunt. Diagnōsis præsentium vermium difficillima: adesse possunt absque sensibili signo Paroxys-

roxysmus solvitur injecto lacte, absque oleo, melle, sacharo, quæ tria vermes averfantur.

DIARRHÆA, SEU ALVI FLUXUS VARIUS.

Fluxus alvini frequentissime infantes exercent. Mox a nativitate raro hic morbus observatur; sunt enim tunc potius obstipati. Diarrhæa non debet confundi cum alvo naturali infantum. Serius accedit; etsi solus rarius occidat, tamen ansam præbet pluribus aliis morbis.

Alvi fluxus oritur: 1) a vitio matris vel nutricis. Lac matris, quæ purgans haufit, menstruantis, iratæ, territæ, jejunæ, diarrhæicæ, mox pastæ, nimiam lactis copiam ingerentis, lac nutricis recenter puerperæ, colicam actu patientis. Emendari vitium in nutrice debet.

Secunda species est diarrhææ faburræ: lac acidum, pulles, faburræ aliæ, etiam biliosæ in natu majoribus. Juvant evacuantia primo, dein tonica. Hinc primo oxymel squilliticum; syrupus emeticus; ipecacuanha; purgans. Dein vero mixturæ roborantes ex aquis leviter aromaticis; balsamum embryonum, saxonum; oleum nucis
mo-

moschatae pressum; theriaca andromachi per modum scuti stomachici adplicantur. Herbæ aromaticæ vino incoctæ et in facculis inclusæ ventriculo adplicantur. Frigida infusio corticis peruviani, seminum fœniculi.

Tertia species a laxitate; sic e. g. 1) post dentitionem sæpe perdurat *longa et emacians* diarrhæa, ob nimis diuturnum humorum salivalium affluxum; 2) quæcunque *alia* diarrhæa neglecta abit in hanc speciem, scilicet habitualement: hæc est *aquosa, indolens*. Roboranda sunt intestina aqua *ferrata*, infuso corticum aurantiorum, cinnamomi. Victus ficior; frictiones abdominis spirituosæ, aromaticæ, scuta superius commemorata; avocandi humores aliorum, ad cutem, balneo, etc. 4) quarta species est, scilicet a *perfrigeratione*, ubi perspirabile non ad nares, non ad pulmões, sed ad cavum intestinorum defertur. Juvat cataplasma calidum, subaromaticum, subspirituosum ad abdomen; theriaca; potus diaphoreticus; 5) *dysenteria* differt a priori specie; nam in dysenteria materies ad ipsas membranas decumbit, non vero ad cavum intestinorum. Emollientia externe et interne. Balnea, 6) diarrhæa dentientium non quidem *difficiliter*, attamen ita ut dens dentem

tarde

tarde insequatur. Tunc vero moderanda;
 7) *diarrhæa aphtosorum*. Accusantur aphtæ
 totum canalem obturantes, aut *vascula re-*
sorbentia deleta. At vero videntur et aphtæ
 et diarrhæa ab eadem origine nasci, scilicet
 a colluvie acri primarum viarum.

V E R M E S.

Vermes puerilem ætatem præ infantili
 exercent. Non tamen sunt immunes in-
 fantes.

Probabilius vermes pertinent ad morbos
acquisitos, non *connatos*.

Plerumque lactentes vermibus carent:
 dixi plerumque; nam habentur exempla ver-
 mium in lactentibus reperta. Sed quomodo?
 ovula fors cum aere deglutita inter dor-
 miendum.

Vix ulla pars corporis est, quæ vermes
 non habuerit: sic 1) in encephalo; in histo-
 ria academici regie scientiarum; 2) in auri-
 bus: in actis N. C. 3) in palpebris; 4) in
 sinibus frontalibus et maxillaribus. Excitata
 est subinde dira cephalæa ab hac causa. Sic
 refert *Boerhavius* exemplum virginis odores
 florum perditer amantis, et dormientis penes
 horreum sæpius. Profuit fumus cinnaberis
 accen-

accensæ, et attractum tabaci decoctum. Flores naribus admoti; fomnus humi, in sylvis, pratis, messorum etc. ansam huic morbo dant; 5) in canibus et cervis sub lingua inventi. 6) In corde. *Senac* relatum sibi refert a præstanti medico, se glomeres vermium reperisse in cavis cordis canum. Male refutantur hæ observationes, ac si visæ fuissent solum *polyposæ* concretiones, 7) in pericardio teste *Baglivio*, 8) in pulmonibus *Ruyschius* et *van Dævern*, 9) in hepate creberrime. Morbus est maxime ovium; item teste *Ruyschio* in bobus, vitulis, 10) in mesenterii equini arteria dilatata *Ruyschius* innumeros vermiculos; idem in faccis aneurismaticis arteriarum, 11) in splene et renibus frequenter, tam in homine, quam cane *Ruyschius*, 12) in vesica urinaria *Schenkius*, 13) in vesicula fellea, 14) in utero *Bianchi*, 15) frequenter teste *van Dævern* et ipso *Hippocrate* sunt ascarides in vagina uteri, 16) in ipsa ossium medulla teste *Ruyschio*, 17) in saliva A. N. C. 18) cum sudore excreti A. N. C. 19) cum urina excreti: *Ruyschius*, 20) cum materia gonorrhæica, *Bianchi* 21) in ulceribus frequenter, 22) sub cute, apud Jamaicenses. Vena medianensis.

Vermes morbos pariunt diversissimos: pauperiores, immundiores, quædam nationes, anni quidam vermibus præ aliis quibusdam obnoxii sunt; uti et animalia, pisces, canes, oves, aves, etc.

Complures species vermium in humano corpore reperiuntur.

1. *Ascarides*, utrinque acuatæ, parvulæ, albæ. Sunt in *recto*, *colo*, *vagina*: inde ardor, tenesmus ad alvum, lotium, fluor albus. Non est solus, sed semper copiosus hic vermis.

2. *Lumbricus teres*, simillimus terrestri lumbrico, nisi quod ille annulo, seu ephippio careat: differt etiam in aliis a terrestri. *Raro* solus, tamen subinde solus repertus est in sectione cadaverum. Communissimi sunt; subinde in glomeres collecti alvum penitus obstruunt.

3. *Tænia*, ejusque variæ species: seu vermis solitarius. Vermes cucurbitini sunt articuli *Tæniæ* cujusdam speciei. Multas ulnas longus est; difficulter expellitur.

4. *Ascaris lumbricodes* sæpe confunditur cum *terete*.

5. *Trichurides Rædereri*: tenuissimi vermiculi, et exacte filum, seu capillum referentes. Vidimus in colo. Frequentes sunt. An ab iis morbi, et quales? Raro

Raro omnes quinque species una sunt in eodem corpore.

Morbos vermes faciunt multis modis:

1) *atrophiam*, si copiosi adsint, et pabulum suffurentur. Inde bulimos, leipōthymia jejunantium verminosorum. Inde cura palliativa per assumptum lac, 2) nocent ob nidum verminosum, seu *gluten*. Inde etiam atrophia ab obstructis vasis; febris vaga, mesenterica, 3) *copia*: nam glomeres faciunt, alvum obstruunt, 4) vermes mortui, et *excrementa* vermium nocent, 5) reptatu dolores, diarrhæas, vomitus, colicas etc. faciunt, 6) effringunt subinde intestina. Sunt tunc vel in cavo abdominis, vel inter tunicas intestinorum.

Febrim novimus verminosam apellatam: hanc discutiemus, 1) dantur constitutiones verminosæ, ubi febrientibus vermes secedunt. Sunt autem hæ febres biliosæ, putridæ, malignæ, petechiales. Seminium verminosum habetur tunc pro *epidemico*, et vermes statuuntur epidemici morbi causa. Fortasse tamen solum id verum est, epidemiam cadere facilius in antea verminosos. Secedunt subinde in acutis periculosis, in dysenteria gravi, 2) febris verminosa *spuria*, ubi solum *gluten*, et infarctus abdominis ea omnia

omnia ferme efficit, quæ vermibus solent adscribi, 3) febris verminosa *vera*, estque hæc iterum varia: scilicet aut mere *saburralis*, aut *inflammatoria enteritica* subinde etc.

Symptomata sunt: leves dolores colici, per vices, inopinanter redeuntes, subito cessantes. Sputatio frequens, et salivæ assiduus effluxus (id etiam subinde est in hysteriis); anima foetens, pruritus narium, nausea, bulimos, cardialgia; alvus inordinata, modo diarrhæica, modo suppressa; tenesmus absque nota causa, et repentinus. Abdomen tumidum, et artus emaciati. Assidua sitis; vaga lassitudo, tristitia. Faciei color sæpe mutatus, plumbea hypopia; oculorum album triste, plumbeum; oculi in somno conniventes: insomnia et convulsiones leves inter dormiendum; dentium stridor; urina lactea; palpitatio cordis, lipothymia; convulsiones veræ et perfectæ; somnus productus, profundus. Sudores repente orti et frigidi, febres mali moris; cæcitas, surditas, paralyfes. Gingivæ erosæ, singultus. Pulsus parvus, frequens, inordinatus. Tussicula sicca; phantasmata. Secessus muci verminosi. Circa umbilicum, aut etiam alibi in abdomine abscessus et suppuratio, unde vermes

vermes prodeunt. His præmissis videamus remedia.

Diætetica in verminosis sunt sequentia: cerevisia amara, lupulata, cui incoqui subinde potest semen fantonicum. Lac, cui idem semen fuerat incoctum. Vinum absynthites. Modicum vini dulcis et austeri confert etiam infantibus. Panis cum melle, et semine fantonico, vel semine tanaceti. Cochlearia, nasturtium aquaticum, hortense, cum oleo comestum (Salat) cibi cum allio, porro, raphano, brassica fermentata; salitæ, fumatæque carnes. Aromata; præcipue nuces conditæ; cortices aurantiorum conditæ; zinziberis radix condita. Victus durior, spirituosior, præ molli; exercitatio emotus. Nocent pinquia, aquosa, tepida, farinacea, legumina; pastæ quæcunque.

Profunt remedia varia: 1. *digestiva*, uti sunt salia media; hæc autem in initio solum; non diu continentur. Subjungatur *purgans*, dein amara, stomachica. Saturatissima salis culinaris muria choleram facit *salutarem* in homine verminoso. Oleosa sæpe bona sunt, at non diu continentur. Omni mane sumat olei olivarum et succi citri ãã. unc. β. sachari, dr. j. M. Item: R. olei nucis juglandis, vini Tokaini ãã. unc. β. Liqueoris visce-
R. .... ralis;

ralis; effentia corticis peruviani; elixir stomachicum. Argentum vivum depuratum ad dr. j. potest cum lacte deglutiri ex vitro, non ex metallo. Cave ne in asperam arteriam decidat hydrargyrum. Decoctum hydrargyri, scilicet: Coque unciam j. hydrargyri in f. q. aquæ in vase terreo per $\frac{1}{4}$ hor. libr. j. Mel misceri potest; potest potari, et ano injici. Item:

R. Rad. gram. unc. ij.

Cortic. aurant. siccator. dr. j.

— — cinnamom. gr. viij.

Coque cum Mensur. ij. aquæ.

Ad remanent. lb. vj.

Dein infunde per 24 h. in loco tepido
argenti vivi unc. ij. vase clauso:
decantato liquori adde:

Mellis mercurial, aut rosac. unc. ij.

D.

Quotidie libram unam absumat.

Semen urticæ in lacte vel aqua coctum, et potum prodest. Aquæ calcis et lactis recentis ʒʒ. partes æquales, superbibendo cochleare coffeanum vini Tokaini.

Succus betulæ ad unam aut duas phialas
potus, donec purget. Aqua pyrmontana,
Aquæ martiales aliæ, naturales, artificiales.

R. Limatur. ferri non rubig. unc. iij.
Crem. tartar. unc. vj.
Coque cum Mensur. ij. aquæ commun.
vase terreo per 4 hor.
Colatur. per linteum facta affervetur
in lagenis probe clausis.

Extractum corticis viridis nucum juglan-
dis immaturarum.

R. Extract. cortic. virid. nuc. jugland
unc. ij.
Aquæ cinnamom. dr. vj.
Solve.
Bienni infantr. gutt. 50.
Dein purgato.

Lac recens potum et ano injectum tu-
multus verminosos sopit. Item petroleum
illitum dolenti plagæ abdominis, et assum-
ptum extractum absynthii ad magnitudinem
fabæ cum pauxillo vini.

R

Sub.

Subinde emeticum præ purgante convenit, etiam in febre verminosa, cum et sine vermibus.

Annuo infanti datur granum unum radicis ipecacuanhæ cum sacharo tritæ.

Melius est adhuc infusum vinosum radicis ipecacuanhæ, cum fyrupo.

Decoctum mercurii vivi addito oxymelle squillitico.

Aqua benedicta Rulandi annuo infanti ad guttas 5. 8. 10. Sulphur auratum tertie præcipitationis.

Purgans ex una parte mercurii dulcis, et tribus partibus sachari, optimum est; ter quaterve per vices repeti potest: alias excitat salivationem. Non nunquam omnino non pelluntur lumbrici, nisi assumpto mercurio dulci ad salivationem usque.

Purgans ex sale polychresto, jalapa, et semine fantonico, vel radice valerianæ sylvestris cum oxymelle squillitico.

Fel taurinum inspissatum, in vino Tokaino solutum, adjecto sacharo.

Inunctio abdominis spiritu vini camphorati, felle taurino, petroleo; unguento martiato, de arthanita; oleo laurino.

Cortex peruvianus. Emulsum camphoratum. Flores sulphuris cum pulvere ostracoder-

codermatum. Limatura martis sola, cum aromatibus; 20. 30. 40. grana limaturæ stanni purissimi anglicani.

Gummi ferulacea. Afa. Myrrha. Saponis usus internus. Purgantia opio maritata. Radix filicis maris, adjuncto purgante, contra tæniam.

Ascarides solis enematibus tolluntur. Muria salis; aqua mercurialis; aqua adjecto felle taurino; fumus nicotianæ; decoctum nicotianæ.

Aqua frigida. Lac allio, cepa alteratum. Suppositorium ex sapone veneto, lardo. *Var Dævern, Rosenstein, Tissot.*

ATROPHIA.

Atrophia defectus nutrimenti; subinde idem est cum *morbo verminoso*, ita ut verminosi simul sint atrophici. Subinde vero *atrophia* adest absque vermibus.

Symptomata atrophiciæ sunt: Emaciatio artuum omnium magna; cutisque arida, rugosa, imperspirabilis: sceleton merum. Palor faciei, livorque, tristitia, morositas. Interea adest tumor totius abdominis, valde prominentis, tympanitici; subinde nodosi, duri. Calores interni; febricula.

Alvus

Alvus sicca; appetitus subinde magnus rerum frigidarum, siccarum.

Causæ. Sedes mali in abdomine primum est. Indigestibilium, farinaceorum, crudorum, acidorum, austerorum esus. Lac vetustum; pulles; panis crudissimus, secundarius; fructus immaturi, acerbi. Vermes, et gluten verminosum.

Inde vasorum minimorum, lacteorum; itemque glandularum infarctus.

Difficillimus curatu morbus est. Diæta apta, et medicamentosa fieri debet. Profunt ergo diæta *humectans*, *refrigerans*, *solvens*. Juscula pullina, herbis incoctis, recenti tataraxaco, chærophyllo etc. tenuia emulsa; hydrogala. Balnea tepida. Frictiones abdominis, dorsi etc. cum oleo amygdalarum, adjecto spiritu salis ammoniaci, camphora; item unguento martiato, nervino. Morfuli *Kunkelii*. Subinde lene purgans ex mercurio dulci; lene subinde emeticum ex oxymelle squillitico. Aer recens, campestris, exercitium et motus corporis. Salis seignetti aut polychresti doses exiguæ, quotidianæ ex syrupo cichorei cum rheo sumendæ. Tataraxaci extractum, decoctum saturatum. Extractum chelidonii. Decoctum glandium (*Sichelfasse*). Vina rubra, dulcia.

RACH.

RACHITIS.

Atrophiae quædam species est *rachitis* (englische Krankheit, doppelte Glieder, unterwachsenkenn, Wechselbalg.) Morbus omnium primo a *Glissonio* descriptus est. Ante annum 1612 in Britannia non observabatur; hinc inter *novos*, fortassis male recensetur. Frequentior est in locis et regionibus paludosis, frigidioribus simul et humidioribus.

Amat ætatem infantilem. Primum observatur circa tempora primæ dentitionis; post nonum mensem usque ad annum secundam ætatis. Serius perraro accedit. Rarissima est *rachitis* adultorum. Rarissima quoque congenita.

Dividitur in *perfectam* et *imperfectam*. Varii dantur gradus. Imperfecta est frequentissima. Item in *congenitam*, *acquisitam*; *infantilem*, *adultorum*.

Symptomata sequenti ratione sibi invicem succedunt: Incipiens emaciatio, cutis pendula. Abdomen elatum, versus hypochondrium præcipue dextrum. Caput mole majus, quam pro ratione corporis. Facies plena, sed pallida. Jugulares amplæ. Articuli tument, et ossium extrema protuberant, maxime ad carpos. Frons *inæqualiter* pro-

protuberans, quod a nativa frontis protuberantia debet distingui. Suturae dehiscen-
tes, unde capitis excedens moles. Dentes
flavi, cinerei, fusci, excedentes, difficulter
de novo restituendi. Sternum prominens,
costis autem intropressis ad latera. Costae
ipsae latae, et circa conjunctionem ad partem
cartilagineam tuberosae. Claviculae male
curvatae. Dorsi spina pariter diversimode
incurvata. Protuberantes tibiae. Ossa emol-
lita, et inde staturae imminutio. Ossium
subinde friabilitas. Carnium musculorum
consumptio, laxitas, flacciditas, debilitas;
hinc gradiendi impotentia. Febricula no-
cturna, depescens. Respiratio in levi motu
difficilis, tussicula humida, tandem asthma.
Vox gravior, quam pro aetate. Ingenium
plerumque praecox. Somnolentia. Voracitas.
Obnoxii sunt haemorrhagiis, morbisque con-
vulsivis. Statura pumila; pelvis irregularis.
Simul verminosi sunt saepe. Excrementa
acidum spirantia; acidus halitus. Aestas
amica. Haemorrhagiae non levantes.

Saepe accedit sero emphysema totius cor-
poris, convulsio, mors.

A morte non rigent, diu calent, sanguis non
coagulatur. Praegrande hepar. Glandulae me-
senterii praetumidae. Defectus bilis in cada-
vere observatur. *Ca-*

Causæ. 1. parentes debiles, exhausti morbis, olim aut nunc occulte venerei, feniculi, salivationem passi frequentius, molliter viventes, usi pauperrimo victu, 2. habitatio in loco humido, angusto, depresso; fordities. 3. lac vetustum nutricis feniculæ, lac morbidæ nutricis; nutrix scrophulosa, scorbutica, occulte venerea, cancrofa, melancholica, gravida. Item lac deficiens, pultes, 4. Morbi prægressi infantum, tales præcipue, qui *diu* durarunt; tarda et morbosa dentitio cum longo alvi fluxu: hinc rachitis incipit potissimum post dentitionem; tussis convulsiva; longa intermittens; ablactatio, 5. usus acidorum, acescentium.

Curatio. Removendo causas. Habitatio in loco edito, cubiculo amplo, aere lustrato fumis aromaticis. Motus, vectio in aere sicco, calido; frictiones siccæ, aromaticæ. Abstinencia a potu theato, oleribus, pinguibus, farinosis. Diæta ficcior, aromatica, antacida. Juscula, cum ovo forbili. Juscula ex cerevisia bene lupulata parata cum ovis forbilibus. Carnes teneræ, sed tostæ; panis biscoctus. Pro potu ferviet cerevisia amara; subinde vinum austerum, aut etiam dulce; non autem acidum. Saturatum Coffée decoctum; radix rubiæ tinctorum, cichorei,
ad-

adjectis corticibus aurantiorum, et pauxillo feminis anisi stellati. Pro potu communi profuit aqua, ex qua nodus suspendebatur rheum et limaturam martis, pauxillum cinamomi continens. Item guttæ antacidæ, alcalinæ, uti cinnerum clavellatorum drachmæ duæ in libra β . aquæ fœniculi solvuntur. Dantur quotidie guttæ 20. 40. 60. 100. Item:

R. Sapon. venet.

Fellis taurin. inspissat. āā . dr. j.

Rad. ari scrup. β .

Pulv. cinnamom. gr. vj.

Pulv. ostracodermat. unc. β .

Pulv. cort. aurant. dr. ij.

M.

Ter die hora ante pastum cuspidem cultri.

Parari etiam electuarius, pilulæ, et mixturæ possunt.

Præter frictiones siccas et aromaticas, feruiunt etiam frictiones et lotiones cum aqua frigida; corpore dein absterfo et siccato subjungitur frictio aromatica potest.

Secundariam non tolles, nisi morbo prægresso sublato. Sic sustuli rachitidem præmisso mercurio. Item:

R.

R. Aquæ cinnamom. sine vino.
 — — cortic. aurant. āā. unc. ij.
 Extract. gentian.
 Fellis taurin. inspiss. āā. dr. β.
 Salis tartari, gr. x.
 M.

Decoctum glandium, corticis peruviani;
 essentia corticis; limatura martis in substan-
 tia. Ostracodermata, lapides cancrorum,
 cum rheo, amaris etc.

TUSSIS CONVULSIVA.

Morbi pectoris, et inter has tusses ea præ-
 cipue, quæ *convulsiva* audit, maxime infan-
 tes vexant. Has nunc tussium differentes
 species examinabimus.

Tussis convulsiva fit inter continuas ex-
 spirationes nulla inspiratione interpolatas,
 cum faucium quasi strangulatu. Convulsiva
 dicitur, quia paroxysmus tussendi (nam per
 paroxysmos aggreditur) sæpe finitur convul-
 sione epileptica, tetano totius corporis cum
 mentis absentia. Item quia sub ipsa tussendi
 actione, quibusdam brachia, et crura, pe-
 desque convelluntur, ita ut velut subsiliant.
 Initio per modum catarrhi, aut tussis destil-
 lato-

latoriæ accedit, atque ita ægrum per 8. 10. sæpe dies affligit, donec tandem in veram abeat tussim convulsivam.

An novus morbus sit, dubitari potest, utut *Rosenstein* id affirmet. Saltem id verum est, esse noviter descriptum. Fors semper extitit; sed cum aliis tussis speciebus confundebatur. *Rosenstein* contagiosam esse affirmat, ita ut fomes hujus tussis transferri ad alios possit. Non puto hanc tussim *contagiosam* dici posse, utut sit plerumque *epidemica*. Dabitur occasio aliquando experiundi, an aliqua ratione communicari, seu quocunque demum modo *inoculari* queat.

Idem Cl. *Rosenstein* asserit tussim hanc non nisi semel per vitam afficere: falsum id esse observatio docuit.

Præterea id quoque tanquam characteristica nota ab eodem autore affertur, scilicet, hanc tussim omni alterno die exacerbari per modum tertianæ duplicatæ. Verum accuratissime observationes me docuerunt, vel in propria familia, id verum non esse. Contingit solummodo *nonnunquam*, ut febris remittens aut intermittens huic tussi jungatur. Sed dispares tamen semper hi morbi erunt.

Symptomata: *epidemica* est sæpius; autumno et vere potius; tempora frigida et humida

humida magis amat. Raro æstate vigente observatur : raro quoque hyeme adulta, sicca, boreali.

Tussibus, aliis frequenter jungitur, aut potius alias tusses excipit. Morbillis sociatur, et eos sequitur. Infantilem et puerilem ætatem magis infestat; sexum item sequiorem præ virili; tamen etiam adultis, foeminis, irritabilioribus præsertim non parcat, neque viris muliebrem habitum et irritabilitatem nimiam habentibus.

Adulti sæpe unum alterumve paroxysmum tussis convulsivæ patiuntur tempore epidemico tussis convulsivæ. Vidimus fabrum lignarium ante duos annos in nosocomio practico decumbentem, qui ex pleuritide convalescens gravissimum, et ferme suffocantem tussis convulsivæ paroxysmum expertus est, utut *unicum*.

Pertinacissimus omnino morbus est, et quem quidam medici hujates ita averfantur, ut infantes hac tussi laborantes nunquam suscipiant curandos, sed eos jubeant soli medicatrici naturæ committi.

Sæpius ad octo septimanas, aut etiam ad decem producit: non raro ad anni quadrantem usque: et inepte curata hæc tussis ad tres anni quadrantes excurrit. Tamen
rario-

rariora exempla suppetunt tussis hujus intra decem dies curatæ.

Præstat scire, morbum hunc plerumque *longum* esse, ne gravioribus utamur, et valentioribus remediis, quæve reliquam potius sanitatem, quam morbum ipsum infringant.

Subinde absque febre est; tunc autem, quamdiu nempe febris abest, periculosa non fit. Sæpius vero febris jungitur remittens, vespertina, nocturna. Aliquoties comparet hæc tussis cum febre intermittente quotidiana, tertiana, tertiana duplicata conjuncta.

Per paroxysmos *incertos* aggreditur, cum livore faciei, oculorum protuberantia; subfultu crurum, brachiorum agitatione, vomitu sæpe subsequente materiæ mucosæ, pendulæ, ranarum spermati simillimæ: item assumptorum. Profluvia sanguinis ex faucibus, naribus, oculis; hypopia sanguine suffusa. Profusio urinæ, alvi. Epilepsia; tetanus totius corporis; apoplexia; mors. Facto vomitu finitur. Qui non vomunt sub finem paroxysmi, sæpius et gravius tussiunt, facilius convelluntur.

Terminatur variis modis; 1. primis 12. diebus tollitur remediis; verum id raro accidit, 2. sæpius *apta curatione* sensim fatiscit,

tificat, intra 2 menses, aut 10 septimanas,
 3. superveniente apoplexia occidit, maxime
 plethoricos, pingues, non vomentes, par-
 vulos dorso incumbentes, assumpto opio etc.
 4. occidit peripneumonia superveniente, 5.
 phthysi vera post hæmoptoën; tunc purifor-
 mia subinde extuffitant, curaturque lichene
 islandico, pilulisque balsamicis, 6. convul-
 sionibus, 7. herniæ.

Sedes morbi plerumque statuitur in ven-
 triculo pulmones sympathice afficientes.
 Verum non omnis omnino tussis convulsiva
 est sympathica; sedes ergo ignoratur.

Materia morbi non semper est *pituita*,
 etsi sæpe. Vomitus est a tussi ipsa; mucus
 ipsa tussendi actione emulgetur ex glan-
 dulis.

Prophylaxis fors sola est: 1. in præca-
 venda ventriculi cruditate, 2. in præcaven-
 da perfrigeratione.

TUSSES ALIÆ.

Variæ aliæ tusses infantes infestant, quos
 hic enumerare et explicare nequimus. Hinc
 eas solum species tussium enumerato, qui-
 bus infantilis ætas præprimis affici solet.

Prima

Prima est *tussis catarrhalis*. Autumno et vere observatur; item si perfrigerantur, postquam validius incaluerint. Crura frigari humido exposita; aer per rimam perflans; aura vespertina. Item si cunæ infantum pone fornacem ponantur; assueti enim infantes fornacis calori levi negotio perfrigerantur.

Catarrhus oritur: 1) a perspirabili superficie corporis suppresso, et ad pulmones decumbente, 2. ab halitu asperam arteriam et bronchia irrorante pariter suppresso, retento, 3. ab ostiis glandularum trachealium et bronchialium constrictis materia retenta acescit; tussim et febriculam *vespertinam* et *nocturnam* excitat. Plerumque *coryza* simul adest.

Catarrhi recentes, atque omnis recens perfrigeratio rheumaque inde oriundum cito potest profligari; assumpto potu multo, tepido, diaphoretico, si æger se simul in lecto ad movendam diaphoresin componat. Hac ratione multæ dysenteriae initiantes compri possent; præcipue si pediluvia calida etc. simul in opem vocarentur. Verum si materies catarrhalis jam acescat, tardius morbus sanabitur, coctione crudi, et evacuatione cocti.

Catarrhus negligi nunquam debet, inde enim, si diu duret, debilitas, et debilitatis effectus; pulmo varia ratione vitatur; herniæ; gibbositas.

Catarrhum *diutius* durantem oportet tentare 1. avocando-perspirabile ad pulmones depositum ad alvum, manna, sale medio; ad urinas potu emolliente diuretico; subinde etiam ad corporis superficiem, 2. quietem conciliando quassatis pulmonibus, paregoricis; hinc pilulæ per eminentiam catarrhales dictæ, de styrace, de cynoglossa etc. 3. abstinendo ab iis, quæ tussim augent, uti sunt: actu acidæ, acriæ, spirituosæ.

Altera tussis species est tussis *titillatoria*, seu *gutturalis*, quæ quidem a tussi catarrhali non differt, nisi quantum pars differt a toto. Si enim solum caput asperæ arteriæ affectum sit, non autem totus tractus, erit continua in faucibus titillatio, et ad tussendum sollicitatio. Cura eadem.

Tussis *dentientium*, *aphtosorum*, *morbillosorum*, *variolantium*, *verminosorum* etc. est morbi alterius symptoma.

Frequentissima infantum et puerorum tussis est *stomachica*, itemque tussis visceralis, ubi vitium viscerum abdominalium adest: e. g. obstructio, saburra, qua re primum

S... ven-

ventriculus irritatur, irritatione ad ipsos usque pulmones prorogata. Tussis a ventriculi cruditate seu saburra infantes æque ac pueros, utpote voraces, corripit. Dignoscitur a tussi *pectoralis*: 1. signis saburræ ventriculi notantibus, 2. post pastum gravior est, 3. incipit a cardialgia, ab irritatione ad scrobiculum, ad umbilicum subinde, 4. non accersitur facta magna inspiratione, quod tamen fieri solet in tussi *pectoralis*, 5. an vomitus sub finem tussis observatus notat tussim *stomachicam*? respondeo: non semper, et solummodo tunc, si tussis sit mitior, et serius accedat post vomitum. *Pleuritica* tussis subinde habet vomitum.

Diagnosis ideo est necessaria, quia tepida, emollientia, oleosa hic nocent: profunt autem sæpe in tussi *pectoralis*. Profunt autem salina, rhabarbarina, emesis, et tandem lenia tonica.

Rauco ad tusses ideo pertinet, quia tussis gutturalis plerumque simul est conjuncta. Oritur autem rauco, si vapor perspirabilis caput asperæ arteriæ irrorans et lubricans supprimatur, vasculis nempe exhalantibus suppressis, perfrigeratione, morbillosa, aut variolosa, aut aphtosa, aut scarlatinosa faucium inflammatione; aut
muco

muco obliniente abrafo, quod fit crebra tuffi, ut in phthysicis. Aut eo muco inspiffato, quod fit fpiritu ardente, acido, acido-auftero, rancido; hinc tuffis quorundam a pingui commefto etc.; tuffis potatorum.

Catarrhus fuffocativus frequenter auditur tanquam peculiaris morbus. Verumtamen nullam certam tuffis, feu catarrhi fpeciem conftituit. Quælibet enim tuffis, undecunque nata, poteft, et folet teneros infantes et pueros violenter invadere, atque per modum orthopnœæ, afthmatis etc. fuffocationem minari, quin et re ipfa fuffocare. Hinc materies catarrhalis copiofa thoracem petens, item pleuritis fubito puerum corripiciens fieri poteft fuffocativa, feu catarrhus fuffocativus. Tuffis quæcunque alia, e. g. convulfiva, ftomachica, vifceralis fubinde propemodum, aut fere fuffocat.

Hinc nulla certa medendi ratio contra catarrhum fuffocativum tradi poteft, etfi talis reperiatür apud non paucos auctores. Oportet ergo tuffim hanc reducere ad certam quandam tuffium aliarum claffem, et inde indicationes petere.

Remedia hic nulla præfcribam, utpote abunde nota ex materia medica. Solum id addam, qua forma plerumque infantibus,

S 2 et

et quibus modis propinari medicamenta possint. Sciendum ergo 1. non dandas esse infantibus, neque pueris pilulas, 2. neque forma boli, 3. infantibus decocta non dari; dari tamen subinde pueris, si grata sint, 4. pulveres, nisi lacte subigi possint, et ferme inodori insipidique sint, difficulter ingeri, 5. optime propinari per mixturas et linctus.

FEBRIS INFANTUM INTERMITTENS.

Febris intermittens omnis generis etiam in teneros infantes cadit; quotidiana, tertiana, quartana, vaga.

Cognoscitur 1. periodico recurso, 2. livore unguium, manuum, faciei.

Paroxysmus in infantibus sæpe a convulsione universali orditur. Hinc putatur esse morbus e. g. epilepticus, ubi revera solum subest intermittens.

Febris intermittens infantum frequenter est *larvata*, sub specie tetani, apoplexiæ, et præcipue sub specie colicæ redit.

Non diu sunt relinquendæ tales febres; infans enim ferendo morbo par non est. Rachitis invitatur, et sæpe initium rachitidis intermittens dedit.

Neque

Neque tamen sunt subito comprimendæ cortice peruviano, nulla præmissa evacuatione gastrica.

., Cura ex iis defumi posset, quæ olim de intermittētibz dicta sunt. Verum placet hic peculiaria quædam infantes potissimum concernentia commemorare.

Cura est in paroxysmo, et alia extra paroxysmum.

In paroxysmo simplici nil agendum, nisi ut stadium sudoris rite absolvatur. Alias enim sudor matura exemptione e lecto, aut alio modo suppressus febrim facit inordinatam.

In paroxysmo larvato enemata, frictiones.

Extra paroxysmum cura fit solvente, emesi, dein cortice. Infantibus dandus est syrupus corticis. Extractum in mixtura per modum enematis, epithematis, coffee, etiam cum lacte. Nutrici dandus cortex.

Febrim sequens mixtura aliquoties profligavit:

R. Sal. absynth. non sulphur. dr. β.

Succi citri q. s. ut saturetur:

dein adde

Aquæ melissæ, unc. jv.

Syrup. cort. aurant. unc. j.

M.

Sub-

Subinde his solventibus apte jungitur cortex. Dari extractum corticis potest in chocolada.

ALIAE FEBRES INFANTUM.

Febres acutæ quoque infantes et pueros invadunt, eæ ipsæ scilicet, quæ adultos oriuntur. Nihilominus sequentia notanda sunt: sc.

1. Febres vere inflammatorias rariores esse in infantibus et pueris, rariores quoque biliosas, crebriores vero esse pituitosas. Præter has febres aliæ quoque sunt puerili ætati magis familiares: sc. febris morbillosa et variolosa.

2. Difficillimum sæpe est dignosce, quorum oblata febris pertineat, ob characteres adeo ambiguos, et diversissimis febribus communes.

3. Nota, in omni febrili morbo infantum maxime attentum esse oportet: 1) ad dentitionem, 2) ad variolas et morbillos, 3) in pueris quoque ad vermes, 4) ad scarlatinam.

4. Mature prædicendum esse parentibus, fors variolas aut morbillos esse in procinctu; interim insistendum erit indicationibus generalio-

lioribus, quas diversissimæ licet, febres inter se communes habent.

5. Nota, pulsui non multum fidendum esse in infantibus, rei utpote fallacissimæ.

6. Nil magni agendum esse in ejusmodi febribus. Multum fieri, et fere totum apto potu, alvo aperta, tempore.

MORBI CUTANEI.

Scabies infantibus et pueris infesta nominanda venit, fœdum cutaneum malum, in vulgus adeo notum, ut descriptione non egeamus: 1. *contagiosum*, ut quidam alii morbi, ita tamen, ut etiam absque contagio oriri queat, 2. in pueris scabies est crebrior, 3. in manibus, inter digitos præcipue primo omnino comparet, 4. frigore supprimitur, 5. hyeme difficillime curatur, 6. non curatur, nisi insignis vestium mutatio haberi queat, 7. raro in divitum domibus est, 8. frequens in pauperum tabernis, nosocomiis, exercitu etc.

An consistit in animalculis, ut *Rosenstein* et *Linneus* voluerunt? non videtur. Vermiculos quidem in locis scabiosis inveniri certum est; verum scabies jam præexistens, solum his infectis habitaculum suppeditat.

Vide-

Videtur potius consistere in peculiari lymphæ depravatione et acredine.

Profunt i. flores sulphuris bis, ter quotidie, præmisso purgante ex mercurio dulci aut jalappa; iterum flores sulphuris, et iterum purgans. His malum sæpe cedit. Attamen subinde rebelle est: tunc autem *simul* unguentum ex floribus sulphuris et cremore lactis paretur; item unguentum ex sulphure, et sale ammoniaco et axungia, quo fricanda successive sunt membra. Lotiones manuum mediante decocto bardanæ, nicotianæ; aqua mercuriali; unguentum ex mercurio dulci et femine santonico paratum. Verum sub externo remediorum usu adhiberi semper debent remedia ex sulphure.

Scabies retropressa multorum malorum causa est, epilepsiæ, apoplexiæ, paralyfis, tussis etc. phthysios. Tunc autem i. balnea tepida, flores sulphuris, moschus; infusum sambuci, tiliæ, roris marini; ad articulos epispastica, vesicans. Sulphur auratum tertiæ præcip. pilulæ camphoratæ; nutrici flores sulphuris. Quotidie lectus mundus sit, et mundum indusium, reliquæve vestes. Abstinencia a pravis, indigestibilibus.

Qui-

Quidam in retropressa scabie suadent, ut æger induat indusium hominis scabie laborantis, et sic materies scabiosa quasi inoculetur. Sperant retropressæ scabiei revocationem ad cutem. Verum sic materies materiei additur, neque necessario sequitur, latentem intus scabiem evocari debere. Est æque ineptum consilium, ac si quis retropressam gonorrhæam nova gonorrhæa velit revocare. Alia longe res est, si in retropressa gonorrhæa urethram immissa *stimulante* candela irrites, ut ad locum irritatum refluat materies gonorrhæica. Malum malo addis, novam gonorrhæam causas, quin certo revocas antiquam.

In scabie plethoricorum :

R. Olei vitrioli, dr. j.

Aquæ commun. unc. v.

Syrup. rub. idæi, unc. ij.

M.

Sumat hujus drachmam unam in vitro aquæ communis, bis per diem.

Nocet debilibus. Sanat intra 14 dies.

Subinde facies, pars capitis capillata, quin et reliquum corpus efflorescit, papulis rubris, crustis variis : præcipue *crusta lactea* dicta.

Causa

Causa est lac antiquum, nutricis non benefanæ, feniculæ, latente lue laborantis, aut olim venereæ etc. A pulte nimia, nimis tenaci. Cave tamen, ne fortè properanter accuses latentem luem, nisi ejus signa, vel in nutrice, vel in infante videas *certiora*, ne tuo effatu parentum animos turbes. Profunt ablatio causæ: lenes purgationes e. g. cum hydromelle infantum; antacida. Item potus diluens nutrici dandus; decoctum sarsaparillæ, chinæ nodosæ, lapati acuti, stipitum dulcamaræ, guajaci, cum antimonio et lapide pumicis in petia ligato. Tinctura antimonii nutrici pariter exhibenda. Sapo venetus; ostracodermata.

Cave, ne has, aut analogas efflorescentias, *chronicas* nempe, intropellas remediis saturninis imprudenter adhibitis: prout etiam ex contrario cavendum, ne quasdam alias efflorescentias, *acutas* videlicet, violenter expellas, uti sunt e. g. variolæ, morbilli; miliaria, scarlatina.

Contra crustam lacteam tanquam remedium specificum, nuper a *Strackio* comendabatur peculiari dissertatione *jacea tricolor*, seu *herba vel flos trinitatis*, *viola tricolor hortensis*, *Dreysaltigkeitsblume*; je länger je lieber, hac ratione:

R.

R. Herbæ hujus recent (dementis radic.
femin. flor.) pug. j.

Coque f. q. lactis.

Colatura aptæ molis mane et vesperi sumatur.

Vel: R. Herbæ hujus ficcatae, gr. xv—dr. β.

Infunde bihorio f. q. lactis, momento coque.

Sumat mane et vesperi.

Loca fordibus *exulcerata* sanantur munitie, inspersione feminis lycopodii, farinae tostæ, cretæ coloniensis, pulveris lapidis caluminaris, tutiæ. Non bene inspergitur cerussa, cum evolantes pulvisculi ore possint hauriri; item fors aliquid pulveris solvitur in loco excoriato, et resorbetur. Loca *exulcerata* possunt lavari aqua aluminosa, vel sequenti: R. aquæ salviæ unc. vj. aluminis crudi gr. x.

Loca retro aures sæpe multum humoris fundunt, ulcerantur. Vidi artuum inferiorum paralyfin a cohibito effluxu et ulcere sanato. Profuit loca hæc denuo *exulcerare* adplicato vesicante.

Partes *exulceratas* a coryza sanat egregium hoc unguentum, quod etiam labiorum fissuris,

fissuris, papillarumque ulcerationi belle applicatur.

R. Butyri recent. et infulsi, unc. vj.

Ceræ flavæ, unc. jv.

Pomorum redolent, dr. ij.

Rad. althæ, rec.

— libior. alb. āā. unc. ij.

C. C. coque leni igne ad consumptionem humiditatis: dein adde sequentia grosso modo pulverifata.

Rad. calami aromat. dr. ij.

Cinnamom. acuti, dr. j.

Charyophyllorum, scrup. j.

Benzois.

Storac. calamit. āā. dr. β.

Rad. alkannæ, dr. ij.

Fortiter exprimatur, fiantque tabulæ quadratæ.

Achores sæpe difficillime sanantur, ita, ut potius reliquam sanitatem medicando pessundes, quam achores possis sanare. Hinc pueris ceteroquin sanis, si habeant achores, nullam facias medicinam, nisi ut suadeam omni octavo die lene purgans ex hydromelle infantum, et capitis lotiones cum decocto bardanæ et pauxillo saponis. Pediculos,

culos, tunc præcipue copiosos, enecant lotiones cum decocto nicotianæ, fabadiliæ; semen chærophylli, aut unguentum quoddam, adjecto mercurio, vel adjecto oleo quodam stillatitio: e. g. anisi, carvi, caryophyllorum etc. oleo ceræ, oleo ovorum, cui adjectum fuerit aliquod oleum stillatitium. Eruptionem achorum plerumque præcedunt tubercula circa collum, quæ a scrophulis per id distinguuntur, quod hæ lente oriantur, diutissime, per annos, per vitam subinde omnem persistent immotæ; illa vero facta achorum eruptione cessent penitus ad tempus.

Tinea laborant pueri plerumque orphani, olim expositi atque illegitimo thoro nati, pauperrimi, pessimo victu nutriti, viru venereo hæreditario contaminati.

Indicantur eadem remedia, quæ antea contra achores commendabantur. Sæpe tamen requiritur, ut capilli dropacismo prius evellantur, et dein dicta methodus medendi instituat.

Ante paucos annos arcanum quoddam a *Magno Hetruriæ Duce* contra tineam perefficax magno pretio emebatur, eratque sequens: R. bufones vivos, quotquot lubet: repone in olla bene vitreata, et operculo

con-

confimili luto probe clausa pone in fornace pistoria calefacta vicibus compluribus. Dein exemptos bufones in pulverem redige: afferretur in suos usus. Tinem inunge recenti lardo fuillo, dein superinsperge dictum pulverem bufonum.

Impone vesicam fuillam per modum cucuphæ per 24 horas. Post tempus hoc elapsum tinea absque dolore secedit. Deinde per aliquot adhuc dies caput inungendum erit ejusmodi lardo, sed absque pulvere bubonum. Nota, semper linteamine obvolvendum caput esse (facie excepta), ut aeris liberior accessus prohibeatur, donec omnia fuerint probe cicatrifata.

Lentigines, ephelides (Sommerflecken) morbus puellarum albarum, crinis flavi: item ephelides habent puellæ rubricomæ. Conveniunt pasta amygdalarum amararum, lac sulphuris, aqua phagadenica, solutio vitrioli albi; oleum tartari per deliquium, quod satis certo has maculas tollit, verum iterum post aliquot menses recurrentes. Certius adhuc, et cum constantia sequens remedium prodest.

R. Rad. armoraciæ in taleolos discisse,

q. v.

adde

Aceti fortissimi, ut digito uno superemineat acetum.

In vitro bene obturato repone infra terram per 14 dies.

Laventur maculæ hoc aceto.

Herpetem (Zitterich) sanant sequentia: lotiones manuum aquis sulphuratis; aqua, cui hepar sulphuris adjectum est; flores sulphuris interne et externe. Herpetes quædam curantur adplicato succo citri, lapidibus cancrorum adjectis. Alii non nisi vesicante imposito destruuntur. Curavimus herpetem venereum mercurialibus externe et interne adhibitis. Verum tamen in omni cutaneo morbo dispiciendum erit, an morbus sit mere topicus, corpore reliquo ceterum sano; an vero, si morbus sit quidem topicus, sed a reliqui corporis male dispositi vitio permanans. Quod si hoc alterum obtineat, internis remediis primario pugnandum est. In primo casu interna remedia non requiruntur, sufficiunt externa; in altero casu sola externa nil efficiunt, repercutientia vero etiam nocent.

Nævis

Nævis maternis multa remedia anilia et sympathica adplicantur; subinde solo tempore evanescunt, subinde cultro tolli possunt, si sint excrementiæ tales, ut apte abscindi queant. Prodest autem quam maxime sequens methodus. Recipe emplastrum anglicanum dictum, pertunde hoc emplastrum in medio, et perfora; impone ita, ut vicinæ partes hoc emplastro bene muniantur, et nævus nudus per emplastri foramen emineat: dein R. saponis veneti rasi, q. v. calcis vivæ, quantum requiritur, ut pastam ex calce et rasura saponis efficere possis; pastæ hujus partem nævo impone. Post 12 horas locum erofum habebis, communi posthac methodo cicatrifandum. Quodsi nævi hi majores sint, et plusculum emineant, iterari usus pastæ debet.

Furunculus, dolentissimum malum infantes ac pueros non raro affligit. Non dabo ejus descriptionem. Est peculiaris inflammatio, peculiari suppuratione terminanda, nucleus enim excidit semper. Tractari cataplasmate emolliente debet. Post variolas frequens malum; crebro, et per longiora intervalla purgandi sunt.

Verucæ subinde sunt malum mere topicum, a causa externa ortum. Tunc extirpatio

patio juvat, ferro, igne; item succus chelidonii majoris, tithymali, foliorum ficus. Emplastrum ex galbano et sale ammoniaco; sal ammoniacum aceto solutum; ligatura. Subinde interne dandæ sunt pilulæ ex sapone veneto, gummi ammoniaco, extracto taraxaci etc.

HYDROCEPHALUS.

Hydrocephalus est aquæ in capite, vel interno, vel externo collectio. Est *connat*us, et *adquisitus*; *externus*, *internus*, *compositus*; *simplex*, vel cum spina bifida.

Causæ sunt: situs iniquus in utero matris ob arctationem abdominis; funiculus circa collum; caput inclavatum; partus violentus, et tardus; læsio capitis instrumentis facta.

Profunt externa et interna discutientia; cucuphæ ex aromaticis, vinosis, camphora. Lenia purgantia. Emplastrum de galbano ad caput, momento adjecto emplastri vesicantis. Spiritus anthos, matricariæ, salis ammoniaci, olea stillatitia, balsama sulphuris varia.

Nunquam convenit apertura, nisi in simplici externo, et tunc caute. Diutius subinde vivunt cum ingenti capite.

VIII.

TUSSIS CONVULSIVA.

U^t tussi convulsivæ rite medeamur, ejus naturam, genium nosse oportet, hinc notandum: 1) quod tussis convulsivæ species non nunquam a vermibus producatur, pravis, ac mucosis præcipue intestinorum contentis, 2) frequenter oritur post morbillos, et sæpe pertinax admodum est, 3) tussis ad initium sicca, demum post aliquot dies humida fit, et sputa crassa, tenacia educuntur, 4) noctu gravior, et frequentior esse solet, quam per diem, 5) linguam vix non omnes habent muco albido obductam, quive fari jam possunt, saporem queruntur abolitum, depravatum, 6) notante *Friderico Hoffmanno*, observatur tussis hæc epidemice grassari, si æstatem siccam calidamque excipiat autumnus humidus et frigidus. *Sydenhamus* tussim hanc observavit mense novembri anni 1679, cum præcedens mensis pluribus maduisset pluviis. *Clar. Huxham* variis temporibus tussim vidit convulsivam, sed maxime tempore frigido humidoque. Novimus hac tempestate, frigida nempe et humida, morbos

bos regnare potissimum pituitosos, peripneumonias nothas, sive mucosas; quid ni etiam ejusdem naturæ tussis convulsiva infantum facit, ac tusses adultorum sunt, a frigido mucosoque, pulmonum nempe, infarctu? Mira certe morborum eodem tempore regnantium æqualitas, si morbi causam spectemus, ac convenientia reperitur. Sed quare tussis hæc peculiaribus symptomatibus stipatur, et sic a tussi adultorum eadem tempestate regnante diversa esse haud reputetur? ratio est, quod materies hæc tussim hanc excitans nervos respirationi famulantes magis afficiat, irriterque in ætate tenera infantum, quam in adultis.

Hinc patet: 1) tussim *convulsivam epidemicam* non semper mere stomachicam esse; pulmones ipsos idiopathice laborare, mucum multo eosdem infarciendo; quin imo dari tussim convulsivam posse illæso etiam systemate gastrico, solisque pituita obsessis pulmonibus. Patet itidem, materiem spermatinarum consimilem vomitu rejici solitam, non semper, et forte rarius morbi causam esse, sed effectum tussis convulsivæ, glandulas œsophagi, ventriculi, intestinorum exprimentis, emulgentis. Item perpenfis omnibus id etiam videtur constare, non

tussim quamlibet, undecunque natam, five idiopathicam, five sympathicam posse in subjectis irritabilibus fieri convulsivam. Quare aptior erit tussis convulsivæ divisio in tussim convulsivam *epidemicam - idiopathicam*, ubi ipsi et soli pulmones affecti sunt, et uti in peripneumonia senum notha, multa infarcti pituita, acri, stimulantē. Secundo in tussim convulsivam *epidemicam sympathicam*, ubi ventriculus, et intestina, ac mesenterium multis pravis contentis scatent, unde tussis primo mere *stomachica* oritur, sed convulsionibus stipata, ob irritabile affectum nervorum systema, 3) in tussim convulsivam *epidemicam compositam* ex utraque priori specie, ubi et pulmones simul *idiopathice* laborant, simulque ab primis viis *sympathice* afficiuntur, aut ubi diutius durante tussi stomachica ipsi demum pulmones vitium trahunt, eadem prorsus ratione, uti in tussi stomachica inveterata, five in tussi cachectica explicui, 4) in tussim convulsivam *sporadicam*, quæ diversissimas agnoscere causas solet. Sæpe enim dentientes cum convulsionibus tussitant, ob irritantes gingivas, irritatione ad pulmones propagata. Item verminosi, acido laborantes tussim quandam quasi convulsivam experiuntur. Uno verbo: quotquot tussis causæ

in

in infantibus sunt, tot possunt, non simplicem solum tussim, sed vere convulsivam producere, 5) in tussim convulsivam *febrilem*, et non *febrilem*. His consideratis facile ipsimet rationem dabimus, quare tot methodi ab se invicem diversissimæ, quin etiam oppositæ in tussi convulsiva celebrentur? quia videlicet ipsæ tussis causæ et diversissimæ erant, et diverso in loco positæ. Ipsimet denuo determinabimus, an in tanta methodorum diversitate, tam diverso tussis convulsivæ genio, sententia egregii *alias* Rosensteinii subsistere possit, qui morbum variolis et morbillis similem reputat, id est, æque *contagiosum*, et qui semel tantum eundem per vitam hominem adoriatur; an seminium hoc tussis convulsivæ in infectis consistat, uti iidem clarissimi viri opinantur.

Videamus jam, quam diversa methodo, diversi autores usi sunt contra morbum, et gravem, et plerumque pertinacem; tandem ipsimet nos seligemus, quæ nobis optima visa fuerint, et regulas quasdam practicas tussim convulsivam concernentes proponemus.

Exordium a *Sydenhamo* faciemus. Dedit is lenia alvum ducentia remedia repetitis vicibus, venam secuit, et vesicans adplicuit.

Fri-

Fridericus Hoffmannus pectus inunxit, clysmata, pediluvia, crurum frictiones, et vesicantia præscripsit; interne vero electuarium dedit ex oleo amygdalarum, *Ipermate* ceti, et syrupo papaveris albi paratum; demum subjunxit mixturam pectoralem, cui granum tartari emetici adjecit, cui etiam vim potissimam et præsentissimam opem adscribit. Contra tussim convulsivam a retro-pressis efflorescentiis cutaneis laudat æthiopem mineralem. *Cl. Huxham* præsentente plethora, aut superveniente sanguinis sputo, febre validiori, aut ubi facies sub paroxysmo tussis convulsivæ livefcit, nigrescit, venam secant. Subjungit dein usum oxymellis squillitici, aut radicis ipecacuanhæ, scopum emensin ciente, idque ternis, quaternis vicibus; demum rhabarbarina aliaque blanda purgantia propinat; Mercurium item *alcalifatum*, prout is ipsum appellat, id est pulverem compositum ex mercurii depurati parte una, et lapidum cancrorum partibus duabus diu inter se in mortario marmoreo tritis, donec omnia perfecte subacta sint. Exhibet itidem mercurium dulcem purgante scopo. Respirationis difficultatem tollere conatur emulso gummi ammoniaci, item succo millepedum. Tussis vim nimiam nervinis et antispasmodicis

dicis oppugnat. Suadet itidem usum vesicantis ad nucham ponendi, scopo a pulmonibus revellente. Demum aerem suadet campestrē, motum corporis, et frigida balnea.

Cl. *Whytt* corticem peruvianum commendat. Clar. *Werlhof* præscripsit contra tussim convulsivam sequens remedium:

R. Spiritus vitrioli dulcis, unc. j.

Syrup. corallior. unc. viij.

M.

Mane et vesperi duo cochlearia cofeana.

Cl. *Zimmermannus*, uti legimus in tractatu de dysenteria, optimo cum effectu emetica præscripsit. Clar. *Armstrong* solutione antimoniali utebatur, quam multis modis extollit, et radici ipecacuanhæ, et oxymelli squillitico præfert. Cl. *Gesner* (*Sammlung von Beobachtungen aus der Arzneygelahrtheit*) contra tussim convulsivam Nordlingæ grassantem ipecacuanham et tartarum emeticum absque sperato effectu dedit; profuit vero moschus, et extractum nicotianæ. Plerumque pilulas dedit ex duabus moschi partibus, et una extracti nicotianæ paratas. *Rosenstein* commendat præter moschum,
nico-

nicotianæ extractum, ipecacuanham, corticem, et infusum roris marinis sylvestris. Cl. *Unzer* arbitratur, nullam convulsivam tussim absque emeticis curabilem esse, quod curam ex integro absolveret. Hoc scopo tepidam cerevisiam, cui pauxillum butyri addidit, propinat; alio in loco, sulphur auratum suadet. Laudat itidem tanquam certum remedium syrupum millepedum, qui paratur, dum succus millepedum cum vino albo emulgetur, cui dein debita sachari quantitas adjicitur, ut syrupi consistentiam adquirat.

In observationibus medicis *Londinensibus* commendatur castoreum, cortex, exiguae doses tartari emetici scopo alterante. Opium et hyosciamus a multis commendatur. Sunt, qui infusum salviæ glutinosæ in lacte mirum quantum laudant contra tussim convulsivam. Alii utuntur infuso roris marini sylvestris. Afæ foetidæ vires Cl. *Millar* contra tussim hanc egregias expertus est. Dedit is mixturam sequentem,

R. Aquæ puleg. unc. iij.
 Spirit. mildereri, unc. j.
 Afæ foetidæ, dr. ij.

M.

Omni hora cochlear medium.

Ab-

Abstinuit tamen ab hac medela in pro-
vectiori malo, aut ubi hæmoptoes, aut phty-
seos vestigia sese monstrabant.

Extractum nicotianæ tussim spasmodicam
sedavit notante *Rosensteinio* datum ad grana
duo vel tria. Quo vero nausæ, quam ex-
tractum hoc conciliat, obvium eatur, suavit
idem cl. vir, ut pauxillum aquæ cinnamomi
superbibatur. Opinatur eodem cum effectum
et utiliter idem extractum adhiberi in tussi
convulsiva posse. Exstant certe, tam novæ,
quam antiquiores observationes asthmatis
pituitosi, et tussis pertinacis syrupo nicotia-
næ secundum formam dispensatorii Würten-
bergenfis parato percuratæ. Unde spes est
idem remedium in morbo consimili, tussi
nempe convulsiva profuturum, si modo ea
dosi detur, ut vomitum non moveat, quem
aromate assumpto oportet cohibere.

Corticem peruvianum præter alios in tussi
convulsiva commendat Cl. *Strandberg*, et
Brendelius in programme de tussi convul-
siva, si modo cum solventibus, ac impri-
mis cum terra foliata tartari societur. Sed
sua cortici tempora sunt, ubi is prodesse
potest. Etenim cl. *Millar* eundem utilem
expertus est in fine potius morbi ad robur
fibrarum restituendum, et prohibendum re-
lapsum.

lapsum. Alii corticem utilem experti sunt in initio solum, ubi pulmones necdum affecti idiopathice fuerant, sed malum adhuc in systemate gastrico hæsit.

Fuere epidemiæ, ubi venæ sectio profuit, atque ita quidem necessaria fuerit, ut ea neglecta certam phthyfin induceret. Tunc scilicet, quando dispositio peripneumonica adfuit, et pulmones non tam pituita inertî, quam sanguine multo et phlogistico turgebant. Causa per venæ sectionem et methodum antiplogistiam ablata, plethora nempe et phlogosi, tussis conticuit.

Fuere aliæ epidemiæ, ubi cerevisia, cui cochleæ hortenses et contusæ incoquebantur, eximium levamen, et sanitatem brevi attulit. Cerevisia hæc varia dosi, modoque præscribitur, e. g.

R. Cochl. minores hortens. Nro. xxx-xl.

Contus. coque in libr. j- $j\beta$. cerevisiæ per $\frac{1}{2}$ hor.

Colatura per linteum fortiter pressa et sacharo edulcorata detur usui.

Sumat omni hora, vel bihorio unciam.

Nolo

Nolo plures autorum methodos recensere, sed potius subjungam, quæ nos potius in morbo hoc pertinacissimo facere oportet. Igitur medicus ad curandam hanc tussim accersitus examinet: 1) an tussis hæc inter initia versetur adhuc, et necdum firmas radices egerit; equidem inveterata tussis variam sæpe habet cum aliis morbis hæmoptoe etc. complicationem; 2) an tussis mere stomachica sit, ita ut pulmones solum per consensum afficiantur. Hoc si fuerit, cura solventibus, emeticis, rhabarbarinis, demum stomachicis, syrupo corticis peruviani, salviæ glutinosæ infuso, herbæ veronicæ, hederæ etc. ex integro absolvitur. Nocebunt tunc per se venæ sectio, sic dicta pectoralia, emollientia, opiata etc. 3) an tussis sit mere pectoralis, id est, an sit vitium ipsius pectoris, illæso ventriculo. Quod si constet pulmones ipsos affectos esse, indagandum ulterius erit, an eosdem gravet pituitosa materies, ut adeo tussis hæc convulsiva potius sit species peripneumoniæ nothæ. Hoc in casu exiguæ et repetitæ vomitiones, purgationes mannatæ, salina, et demum vesicantia, kermes, stibium, sulphur auratum tertię præcipitationis, asa foetida, millepedes, squilla, etc. indicabuntur. Verum si pul-
mones

mones sanguine phlogistico turgeant, ita, ut jam non sit peripneumonia notha, sed vera, essentialis, sanguinea, omnes hucusque recensitæ methodi nocebunt, proderit vero missio sanguinis, et quidquid antiphlogisticorum remedium titulo gaudet. Quodsi tussis stomachica, peripneumonia notha simul jungantur, difficillimus curatu morbus erit, et medici prudentiam ac judicium practicum præprimis exercebit. Occurrendum tunc est urgentiori malo, sed regulæ specialiores hic dari nequeunt. Cum itaque tussis convulsiva epidemica, de hac enim unice nunc loquor, consistat vel in tussi stomachica, vel in peripneumonia notha, vel in vera et sanguinea pulmonum inflammatione, vel in diversa trium horum morborum complicatione, alia difficilis quæstio nascitur, quomodo nempe dignoscendum sit, an ventriculus solum laboret, an vero pulmones, et si hi, an pituita vel sanguine graventur. Respondeo: diagnosin formandam esse 1) ex notis proprietatibus tussis stomachicæ, peripneumoniacæ nothæ, aut veræ, alibi jam aut explicatis, aut explicandis; 2) ex constitutione epidemica, et febre prædominante; nam quotempore pleuritis et peripneumonia vera, uti rigescente hyeme, et primo vere fit, late
domi-

dominatur, tusses convulsivæ erunt potius a causa calida, sanguinea. Ubi vero febres pituitosæ, catharrhales, rheumaticæ grassantur, quemadmodum vere adulto, et in initio ætatis evenit, tussis convulsiva potius ad peripneumoniam notham, seu pituitosam pertinebit. Verum ætate adulta, et autumno, febribus gastricis late dominantibus tussis pariter convulsiva, sub iisdem determinantis bilis vexillis stipendia merebitur, et morbis erit primario gastricus. Studium hoc epidemicorum morborum nescio quomodo a tam multis negligatur, et ad vana tantum speculationum quarundam commenta relegetur, cum tamen vix ullus sporadicus morbis sit, qui ab epidemica labes immunis sit, et ab eadem epidemico vitio ita alteretur, ut longe aliam sibi methodum medendi expetat, quam non postulasset labis epidemicæ expers morbus. Præterea studium epidemici morbos primum *fientes*, ut ita dicam, morbos adhuc in herba existentes, necdum signis cognoscibilibus et characteristicis insignitos facile detegit. Sic e. g. si in æstate, bile multum dominante, hominem videam dedolatum, leviter per intervalla frigentem, denuo incalescentem, etsi necdum ex ipsis morbi latentis symptomatibus scire queam,

ad

ad quamnam febrium classem futurus morbus pertineat, tamen nota hujus tempestatis et epidemicæ biliosæ constitutio quasi acus magnetica me dirigit, ut latentem hunc, dubiumque per se morbum, et suis destitutum adhuc characteribus pernoscam, ac eundem, antequam erumpat, penitus comprimam, penitus jugulem.

Sed e diverticulo ad viam. Solvite ipsimet jam sequentes quæstiones: 1) quare methodus medendi tussi convulsivæ, quæ hoc anno profuit, alio nocuit? 2) an expectari remedium specificum potest unquam contra tussim convulsivam? 3) an ipsa tussis novus morbus est, veteribus ignotus? certe gibbos a tussi memorat *Hippocrates*, quos cui aptius adscribemus, quam ferinæ tussi? 4) an methodus certa præscribi potest medendi tussi convulsivæ? 5) quando locus est ipecacuanhæ, tartaro emetico, kermes, stibio, sulphuri aurato, salviæ glutinosæ, rorimarino sylvestri, asæ foetidæ, millepedibus, squillæ, vesicantibus, essentiæ cantharidum, cicutæ, opio, hyosciamo, extracto et syrupo nicotianæ, cortici, cerevisiæ, cui cochleæ hortenses incoquantur? 6) medendum erit sæpius solis *urgentioribus* symptomatibus, e. g. peripneumoniæ, stasi in encephalo:

cephalo : tussis autem ipsa naturæ committenda erit. Sustentandæ tunc vires , aut saltem non erunt dejiciendæ inepta medicatione; 7) cave ab opio; 8) emetica et purgantia non facile crebro repetas , hæc enim vires frangunt; 9) cortex nil boni facit, nisi morbo diu durante , et viribus medicatione exhaustis; item si remittens , aut potius intermittens adsit, quæ corticem exigat, tunc enim et intermittens febris et ipsa convulsiva tussis simul curantur; 10) convulsis sub finem paroxysmi, aut apoplecticis, digitus imitti in fauces debet, et vomitus proritari; 11) nil magni age, quamdiu æger appetit, et febre caret, etsi morbus in longum trahatur. Opem a mora pete.

IX.

DE OFFICIO MEDICI.

- I. Officium medici erga se ipsum, et artem, quam profitetur.
- II. Erga ægrotum, et ægroti propinquos.
- III. Erga reliquos non ægros, præcipue erga collegas.
- IV. Officium medici se ipsum et suos curantis.

Fungitur medicus *gravissimo* officio, quia id circa vitam humanam versatur; hinc et *nobilissimo*, et in quo non licet esse mediocre. Præstat nullam esse artem, quam *perversam*. Millenis salutem offert.

Hinc accedat bene paratus 1. ab auxiliatricibus scientiis; 2. a praxi clinica. Ex *libris* et *ore* præceptorum discendum, dein vero ex ægris ipsis præeunte magistro. Non licet experimenta per mortes facere. Praxis clinica est summe necessaria. Sed fit etiam bene paratus a natura; hinc non fit velox, audax, leviculus, mutabilis, phantasta, hypotheticus; sed gravis, cogitabundus, cunctabundus, non fit irregiliosus, nemo plus
plus

plus religionis habere tam facile potest, quam medicus.

Medicus potator est infamis et periculosus. Castis moribus sit; scelere nunquam patrocinetur, nunquam abutatur aliorum miseria in suam libidinem. Medicus *avarus, blatterator, jactator et circumforaneus, pauper, et sordidus; medicus aliud agens.* Sunt enim qui lusui se dedant. Sunt, qui quæ didicere, sola retinent, et tempore longævæ nonnunquam praxeos nil legunt, nil novi detegunt. Utinam quilibet medicus unius solummodo morbi daret veram cognitionem.

Alii, quin imò plerique magnam facilitatem in conscribendis formulis sibi comparant, at *nullam* in diagnosi.

Nil magni faciet, qui artem non amat, quam exercet; qui profectus ulterioris desiderio non flagrat.

Plus *prudentiæ judicii*que requiritur in exercenda medicina, quam *doctrinæ*; sunt, qui non magno judicio pollent, utut cetera perquam docti; hi mali evadunt medici. Novæ, qui omnes authores à patre *Hippocrate* ad nos usque numerant, quin bene mederi sciant, si careant judicio practico.

U. . . . . Sunt

Sunt secundo loco officia quædam medico observanda erga ægros, et ægrorum propinquos.

1. Medicus in curando nullam faciat distinctionem, quod sedulitatem et attentionem concernit, seu pauperrimum quemdam, seu principem fanet: illi æque diligenter prospiciat, ac huic; non faciat experimentum in anima vili. In curandis magnatibus medicus animo turbatur non raro personæ magnitudine, nobilitate etc. Hinc trepidabit, tumultuabitur; dabit remedia varia, properanter, et dosi nonnunquam nimia, ut morbum abbreviet; vel vero præter rationem medicamenta mutabit. Hanc medicus fortem certe ab omni alio homine invidendam habet, quod miseris tam presentaneam opem ferre ubique queat, quod integræ prolium turmæ parentem e mortis discrimine servare non raro possit, quod per ipsum tot homines hac dulci aura diutius fruantur. Hinc conscientia recte factorum medicum plus remuneratur, quam quæcunque soltra.

2. Non sit durus, et verbis asper in ægros, fortassis sensiliores, irritabiliores, magis impatientes. Discat compati, et compassione et auxilio morbos lenire. Non adhibeat remedia ipso morbo graviora. Absit ut ægro

cer-

certam mortem in faciem prædicat asperis verbis et incultis. Raro id fieri debet, et peculiaribus solum in casibus: si e. g. æger omne auxilium recuset admitti. Nunquam derelinquat ægrum, utut deploratum; saltem leniat, saltem conetur lenire dolores, saltem videatur aliquid facere, ubi nihil amplius fieri potest.

3. Medicus ægrum non *perfunctorie* examinet; non pudeat medicum in singula inquirere. Historiam domi suæ accurate connotet. Maximi momenti est, ut medicus diarium suorum ægrorum habeat; id vel domi, vel etiam penes ipsum ægrum sæpe scribi potest. Nomen ægri ignoto sit caractere; cetera vero noto.

4. Indulgeat, quæ aut profunt, aut saltem non nocent. Adstantium opiniones probet, si probandæ; reprobet aut detorqueat modeste, si reprobandæ. Earum methodos aut remedia, si aut bona sint, aut non nociva, lubens admittat, ut eo magis benevolos ipsos habeat in ceteris. Phrasibus et modis loquendi in certa regione receptis modeste uti potest, et remedia sua adcommodare formis ibi usitatis.

5. De periculo, si quod sit, adstantes prudentiores, et quorum interest id scire, semper moneat.

6. Nullam habeat religionis, quam æger profitetur, distinctionem: judæo ægro æque ac christiano succurrat.

7. Morbos quosdam cave ne evulget: epilepsiam, hernias, luem, graviditates, et puerperia. Sciat hæc altissimo et perenni silentio premere. Nunquam de aliorum morbis apud alios narret, ne inde tricæ et alia incommoda nascantur; ne quis ipsius narratione, ubicunque, abutatur.

Medicus morbum levem non reddat studio *graviores* spe lucri, neque pronuntiet *gravem*, si levem viderit.

Non paciscatur de fostro; id vi non exigat; fostrum non petat ante sanationem.

Consilium aliorum si petatur, lubens admittat; sæpius ipse petat, ut ne videatur aliquid negligere; in morbis nobiliorum, magnatum id sedulo faciat.

Officia ergo collegas: In consiliis id nota. Consilium petendum in *dubiis*, etiam in *certainis* morbis, sed *periculosissimis*; etiam in certo *letalibus*: item in *longis*, utut *curabilibus*; imo quoties æger id petit.

Con-

Consilia *amicorum* meliora ; meliora *pau-
corum*. Subinde assistentiam unius aut plu-
rium petat.

Nemini det remedia, quem alius tractat.
Non facile suscipiat ægrum sanandum, qui
sub cura alterius est, nisi dimissus alter sit,
et datum solum. Clam nil faciat.

Non damnet aliorum methodum coram
ægro, seu bona, seu mala ipsi videatur.

In morbo difficili amici consilium clam
sæpe petat.

Morbos ad ipsum stricte non pertinentes
non suscipiat solus ; hinc sæpe peritum chi-
rurgum oculistam, obstetricantem advocet.

In consilio ordinarius narret, præmissa
amica singulorum compellatione, historiam
morbi : exhibeat formulas : addat opinio-
nem ulterius agendorum. Dein *junior* aut
ætate, aut *dignitate minor* suam exponit
mentem ; atque ita ex ordine.

Tandem sequitur ordinarius *vota plu-
rium*, et utitur etiam in posterum opinionibus
in consilio prolatis.

Suam opinionem libere, attamen modeste,
et absque contentione dicat. Absit omnis
altercatio. Satisfecit officio et conscientiae
hac ratione. Nunquam ex humano respectu
reticeat utilia.

De

*De officio Medici se ipsum et suos
curantis.*

Medicus se ipsum et suos sæpe male faciat. Metu futurorum terretur. Amore sui decipitur. Aliud est, morbos in aliis visos nosse, et aliud eosdem in se experiri. Errores se ipsos curantium narrantur.

Amicum medicum habeat, cui se suosque committat.

Non sit ex classe illorum, qui aut *semper*, aut *nunquam* remedia sumunt, etsi iisdem indigeant. Utrique non bene opinantur de medica arte.

Medicus opiniones plebeias de contagiis petechialibus etc, discat deponere. Metus morbos invitat.

In nosocomiis juniores sæpe pereunt; etiam in castris: 1) quia labor *insolitus*, *tædiosus*; eos affligit. Aliud est medicina *nosocomialis* alia *sporadica*. Prodesset antea functum esse munere assistentis; 2) tædia, sollicitudo nimia; 3) diætæ mutatio, vinosior e. g. qualis antea non fuerat.

Legat solos praticos, celebratiores veterum et recentiorum. Correspondeat cum amico litterato; comparet collectiones quasdam medicorum, ut ne semper maneat in eodem, sed semper se perficiat.

Coro-

Coronidis loco quosdam medicorum errores perstringam:

Medicus, cautus sit in morbis virginum, ne gravidam pronuntiet non *gravidam*: ne gravidæ menses moveat, aut graviditatem habeat pro ascite, aut vice versa. Gravidam palliantibus solabitur usque ad tempora partus, aut clam pariendi suggerat consilium, et simul ab abortivis omni modo dehortabitur. Multæ fiunt et quotidianæ deceptiones.

Medicus non ubique luem veneream suspicetur, ubi sæpius nulla est. Noveram, qui remotissimos a lue morbos mercurialibus fuerat aggressus. Malam de se ipso ideam apud alios excitabit ejusmodi medicus.

Caveat, ne fluorem album non venereum dicat venereum, et infortunatum reddat conjugium: ne morbos mariti occultos narret uxori.

Cordatus medicus, ubicunque poterit, amice et tamen efficaciter dehortabitur a vita licentiosa, et ejus pravos fructus demonstrabit.

Medici errorem quemdam valde practicum et facili negotio committunt. Quilibet enim ægros suos ex proprio modulo metitur: sic robustus et corporis quadrati medicus, qui

qui sibi largas venæ sectiones aut solet, aut debet instituere, eam methodum omnibus applicabit; delicatus vero, debilis et irritabilis erit timidissimus in dosi remediorum.

Cave, ne dum lectioni unius rei te compluribus septimanis dederis, ea ubique occurre existimes, quæ legis actu.

Cave, ne pertinaciter inhæreas eæ methodo, si natura reclamet.

Cave, ne quotidie mutes absque causa; id est enim hominis incerti et fluctuantis.

Ne oneres variis eodem tempore sumendis.

Medicus caveat, ne turbetur querelis et lamentis adstantium, prolium, uxoris. Talia enim solent eundem percellere, turbareque ejusdem ratiocinium.

Impatientia ægri et nimia sensilitas, quæruolositas auxeses facit, et medicum facile eo deducit, ut faciat medicinam morbo graviorem.

Medicus litteratos examinans facile errat, quod in narratione morbi suas opiniones substituant. Hoc hominum genus proprios morbos pessime exponit medico, ubi e contrario rusticus vere, genuine, absque fūco rem narrat.

Hæc

Hæc habui de officio medico memoranda, strictim solum, et summa solum rerum capita attingendo. Cursui scholastico hic finem imponimus, ut resumptis et animi et corporis viribus aut nostra studia denuo sequenti anno persequamini, aut vero, postquam tot annorum labores tanta patientia et contentione exantlastis, eorum promeritos nunc fructus capiatis. Id oro, atque enixe flagito, ut, quem hucusque vestrorum commodorum studiosissimum habuistis, eundem porro favore vestro non destituatis.

DE MORBIS QUIBUSDAM CAPITIS.

CEPHALALGIA.

In explicanda morborum historia eum ordinem sequemur, quem ipsa corporis humani figura suppeditat, ut a principe hominis parte, capite scilicet, exordium ducamus. Hinc morbi capitis nostram aliquamdiu attentionem sibi vindicabunt.

Inter affectus capitis dolor imprimis recenseri, aliorumque istius partis pathematum quasi agmen claudere solet, utpote qui morbos aliarum corporis partium quam plurimos antecedit, comitetur, consequatur.

Dolor capitis, creberrimus affectus originem tam variam, incertam, multiplicem, et non raro contrariam habet, ut difficillimum videatur exactam causarum notionem dare.

Multiplex ejus divisio est: dolorem recentem *cephalalgiam* appellare, chronicam *cephalæam*. Aliam divisionem repetunt, a diversa causæ morbificæ sede, ut *idiopathicum* dolorem capitis dixerint, qui causam
sui

fui excitantem in ipso capite habeat; *sympathicum* vero, qui parti cuidam alii *compatitur*, et causam agnoscit extra caput locatum.

Sed et dividunt, prout vel totum caput, vel anterior pars, vel occiput, vel alterutrum tantum latus adficitur, quam ultimam speciem *hemicraniam* nominant.

Alia quoque divisio est in *originarium* dolorem capitis, ubi dolor ipsemet morbus est, non autem alterius tantum cujuscunque morbi symptoma. De subjecto, cui dolor inhæreat, de parte capitis affecta disputatur. Plerique in meningibus, earum productionibus variis, in thecis nervorum sedem doloris reponunt. Alii periostrum, meninges insensibiles adstruunt, atqui alibi sedem doloris quærunt. Quidquid dicatur, nervos per membranas largiter disseminatos affici, quandocunque dolet, nemo negaverit.

Sed aliquas ex innumeris aliis causas contemplemur, quas præ aliis quibuscunque dolorem capitis producere frequentius deprehendimus:

I. Quidquid vasa encephali distendit, premit, rodit. Sanguis orgasticus, inflammatus, et difficilius per meatus venosos arteriososque tranans, unde capitis dolor in febr-

febris inflammatoriis. Sanguis qualitate bonus, sed quantitate abundans, et plethora tam corporis, quam capitis in specie. Sanguis rarefactus calore atmosphæræ; hinc ille dolor capitis sub ardente fyrio, messoribus infestus, aut quem in cubiculo nimis calido experimur. Item sanguis motu corporis nimis, potu spirituso, venere multa lucubrationibus, diuturna non interrupta meditatione, opio versus caput copiosius allectus, rarefactus. Multa quoque alia sunt, quæ sanguinis nimiam quantitatem versus encephalon determinant, et capitis dolorem efficiunt: v. g. difficilior sanguinis per pulmones transitus efficit, ut refluxus ejusdem minus promptus ex capite sit; hinc floridam sæpe faciem, et sanguinis colore læto pictam exhibent non raro, qui laboriosam, asthmaticam respirationem ex quocunque pulmonum non bene permeabilium vitio habent. Qui thoraculo arctiori, scæminæ præcipue, utuntur, qui capite multum antrorsum inclinato scriptitant, vestes supra abdomen validius adstrictas gerunt, collaribus aut subligaculis strictioribus utuntur, qui viscerum abdominalium infarctu, difficilique humorum per ea circuitu laborant, iis sanguis inæqualiter dispensatur, atque intra calvariam,

riam majori ac oportet quantitate urgetur, ut quædam quasi plethora topica oriatur, folius videlicet capitis. Excretiones sanguineæ solemnes suppressæ, hæmorrhagia narium, hæmorrhoides, lochia, menstrua; item alvus dura.

Sed et multiplex alia materies in capite alicubi collecta, dolorum horum causa frequenter existit. Sic *serum* post vehementes cephalalgias in cadaveribus repertum multoties fuit, quod vel mole sua, premendo nempe, vel spiculis salinis, acribus permixtis, vellicando, rodendoque atroces dolores corporis, quæ in deliria furiosa subinde desivere, effecerunt. Materies acris *erysipelato*sa subinde est, erysipelate foris exstante prius, nunc vero saturninis retropresso, atque ad caput ablegato. Materia rheumatica, arthritica, herpetica, scabiosa, si morbi hi cutanei retropellentibus, adstringentibus, pinguibus tractentur, graves cephalalgias frequenter generant. Vidimus priori anno hemicraniam diram ex ophtalmia ferosa retropressa natam, et adplicato in vicinia vesicante perfanatam. Acre venereum diros capitis dolores, noctu præcipue, ubi ægri corpus tepore lectuli incaluit, plurimum ingravefcentes producit.

Pitui-

Pituitam dolorum capitis causam, non infrequenter, nec immerito veteres accusarunt; senibus quippe, iisque, quos peripneumonia illa notha ab Sydenhamo descripta corripit, dolor capitis ab infarctu pituitoso vasorum encephali frequenter est.

Solidorum vitia intra calvariam nata habituales capitis dolores, easque immedicabiles utplurimum faciunt. Mala capitis conformatio, vel a nativitate, vel a vi externa; tumores varii, exstoses, topi, officula membranis cerebri innata, quale ante annum in capite vetulæ reperimus; vasa arteriosa nimium rigida, offescentia, uti pariter aliquoties in seniculis invenimus; inflammationes meningum non bene solutæ; abscessus; multaque adhuc alia, quæ in sepulchreto *Boneti* fuse reperiuntur. Sed quid de illis in eodem sepulchreto collectis historiis sentiendum, ubi lumbrici, alique vermes, cimices, et si diis placet, etiam scorpiones intra humana crania reperti proponuntur, ab iisque dolores capitis repetuntur? Dico, alias historias fidis indigere testibus, alias accuratiori examine, et denuo alias aliter esse accipiendas. Nam in historia ex *Fernelio* in sepulchretum relata, si eandem apud ipsum *Fernelium* legeris, videbis vermes illos

illos duos non intra, sed extra cranium fuisse, in recessibus videlicet narium repositos; in his quippe narium recessibus, quos sinus frontales appellant, vermes crescere, non raro, idque in ovibus præ homine et alio animali sæpius contingere, observationibus et dissectionibus constat; vermes ibi nidulantes rodendo vellicandoque dolores capitis afferunt in dicto animantium genere frequentius, aliquando etiam in homine. Via ex naribus in cerebrum ex nerveis fibris, et vasis, et membranis obsepta omnem vermibus, ac quibuscunque aut insectis, aut alienis corpusculis aditum prohibet. Paucissimi casus exstant, ubi os ethmoidis erosum deprehensum est, ut adeo ex naribus via ad cerebrum pateret. *Valsalva* ovem dissecuit, ceterarum consortium fugientem, circumvolutam sæpius, quæque caput sibi tangi haud ferebat. Emptam *Valsalva* dissecuit, et os ethmoidis erosum reperit, itemque pervium aquæ, acidulæ in cerebro prope os ethmoideum, item folliculum aqua plenum in ventriculo dextro, et cerebrum ibi loci corruptum. Vides ergo, quid et de illis historiis sentire oporteat, ubi fumus nicotianæ, aut pulvis ejusdem cerebrum penetrasse, enormes capitis dolores attulisse

mul-

multaque alia mala produxisse prohibetur. Qui talia referunt, videre fors concretiones polypofas, easque lumbricorum figuram referentes pro vermibus habuerunt. Concreta varia variorum in cerebro humorum excrementitiorum pro infectis, aut pulvisculis nicotianæ minus caute imposuit. Infecta quidem in finibus frontalibus sævissimos capitis cruciatus faciunt. Quæsitum de modo, quo illuc hæc animalcula pervenire queant. Fieri potest, ut ex intestinis et ventriculo dormientis vermis in nares ascendat, seque intra recessus recipiat; aut fors sæpius accidit, ut ovula infectorum variis rebus, v. g. floribus, quos olfacimus, inhærentia vi inspirationis validioris attrahantur, attracta muco narium inhæreant, ibique excludantur. Utilior quæstio *Henckelium* inter et *Gahrlipeum* nota est, cujus naturæ, et qua ex parte remedia abhibenda sint, ut e naribus educantur, quæ res eo difficilius determinabitur, quod varii generis vermes non *iisdem* remediis aut allici, aut fugari semper possint. Juvabit, per quæ, et quomodo plerique educti fuerint, ex historiis medicis cognoscere, ubi varia anthelmintica, scilicet vaporum, fumorum, odorum, injectionum forma adhibita fuisse conspicias.

Memo-

Memorat *Boerhavius*, uti videre est in suis prælectionibus ad suas rei medicæ institutiones, sanatam abs se puellam, cujus sinus pituitarii vermibus scatebant. Quoniam autem ut plurimum sinus frontales incolunt, quod prima ac præcipua molestissimi doloris sedes cum sensu præsertim rodentis, sequemoventis bestiolæ sæpe numero conjuncti, in alterutrius sinus regione indicat; idcirco *Littrius*, si nihil alia omnia auxilia proderent, ad chirurgiam denique nec difficilem, nec periculosam in osse frontis deveniendum esse censuit. Arbitror *Littrium* hic terebrationem ossis frontis intellexisse, quæ olim usus *Cæsar Magnatus* fuerat, qui terebrato ad finem usque osse, et verme, quam inesse prædixerat, magna cum adstantium admiratione educto, sic dolorem ad alia omnia rebellem feliciter abegit. Verum utinam ea esset vulneris hic terebrati claudendi consanandique facilitas, ac in aliis plerisque cranii regionibus solet. Sed quam difficulter apertus hic sinus claudatur, jam olim *Cornelius Celsus*, et post eum complures præstantissimi chirurgi adnotarunt.

Dolores capitis statâ horâ redeuntes sæpe numero ab obstaculo continuo præfente proveniunt, ea lege, ut, etsi angustatus humo-

rum alicubi meatus semper sit, tamen ubi certis temporibus ad loca hæc arctiora major humorum motus apellit, dolor aut redeat ex toto, aut præsens jam augeatur. Dolores ejusmodi, et intolerabiles hemi-
cranias quotidie mane statò tempore redeuntes tenui lignorum decocto, quod modice agitat et impulsis circumeuntibus fucis fudores blande movisset, aliquoties *Bal-
lonius* feliciter sanavit.

Dolor capitis veneris ad idiopathicos pertinet, materies enim venerea, acris, corrosiva meninges stimulans, item spicula ossea in venereorum cranio sæpe nasci solita, et pungentia, prementiaque; caries tabulæ internæ, fanies ibi nata, illuc delata faciles hujus doloris venereorum explicatus suppeditat. Noctu gravior est, mitior aut subinde nullus interdiu; gravior si ægri decumbant stragulis probe tecti; mitis aut nullus, si aeri frigidiori expositi duro incumbant pavimento, caveantque ne intra dormiendum incalescant. Id hic moneo, ne dolores omnes noctu ingravescere solitos, siue capitis solius, siue artuum, statim venereos esse aut suspicemur, aut pronuntiemus. Multi rheumaticorum, arthriticorum absque omni veneris labe noctu acerbius dolent,
et si

etsi inter hos ipsos non pauci sint, quibus nox, vel potius lecti calor dolorum solamen affert. Præterea plerique pictorum colica laborantes noctu gravius infestantur dolore rheumaticum æmulante; eos facilius venereos quis arbitraretur, quod et difficilem stranguriosumque mictum experiantur.

Dolorem capitis alium diximus *sympathicum* ubi alia extra cranium locata pars affecta est, et dolorem capitis ex consensu, ut aiunt, efficit. Physiologicam hujus consensus rationem hic non moramur; sufficiat nobis, dari hujusmodi dolores capitis causam extra cranium agnoscentes: sic quibus bilis in ventriculo fluctuat, aut acida, acido austera, pinguis, rancida materies præcordia occupat, non raro lancinante dolore vexantur; qui vel alterutrum latus, vel utrinque tempora infestat, adeo gravis, ut ægri vix attollere oculos, et lucem pati possint, aut ut ab adstantibus caput sibi vel manibus, vel etiam funiculo arcte stringi curent, atque inde levare sese afferunt. Multi sunt, qui mane solum, atque jejuni dolorem hunc experiuntur, donec materies in ventriculo fluctuans superingesto aut cibo aut potu permisceatur, enervetur, obtundatur. Dolor hic capitis febrium biliosarum

individuus fere comes est. Sed etiam in fanis ceteroquin, diu jejunantibus, aut temperamento bilioso præditis, quos veteres *πικροχολας* appellarunt, sæpe numero occurrat.

Ad dolores ex consensu ortos schola antiquior clavam quoque hystericum retulit, utrumque primario, et dein per consensum etiam caput affici statuebant. Item causam doloris capitis apud viros hypochondriacos in hypochondriis quæivere. Verum postquam recentiores in causam mali hypochondriaci et hysterici diligentius inquiverunt, eamque in Halleriana nimia fibrarum muscularium irritabilitate reppererunt, quam vel minimus, atque etiam spiritualis, ut ita dicam, stimulus in actum deducit, motusque inordinatos excitat, sæpius erit et vitium ipsius capitis, et universale simul totius systematis nervosi.

Cephalalgia, aut hemicrania, periodica subinde est, et ad febres larvatas pertinet, aut omni mense redit. Habuimus in chirurgo ante annum talem omni die redeuntem cephalalgiam.

Prognosis si medicus ad curandum capitis dolorem accersitus formare debeat, summa cautione opus est, ne in spondenda cura-

curatione, quam forte facilem æstimat, nominis infamiam incurrat. Equidem si quispiam integra prius valetudine fretus, ob causam evidentem et fortiolem, vini meracioris potum, venerem, exercitia immoderata, in cephalalgiam, licet non nihil validam, atque aliquamdiu protractam incidere, secure prænuntiare possumus, quod, cum procatarxis nondum firma jacta sit, affectus hic satis tutus, et minime pertinax futurus sit. Sin vero dispositio morbosa *inveterata* fuerit, ita, ut accessiones doloris sua sæpe sponte, quin illa superius enumerata *causa evidens et fortis* præcefferit, redeant, sique a levi quadam causa repetant, difficillimum curatu morbum, etsi fors *non periculosum*, jure prædicto. Therapeia horum dolorum adhuc difficilior erit, si affectionum hypochondriacarum aut hysteriarum symptoma is dolor sit, cum uti ipse morbus princeps, ita et dolor ab eodem dependens omnem plerumque medelam eludat, et medicis crucem figat.

Dolorem capitis venereum uti recentem curamus facile, ita inveteratum plerumque immedicabilem jure prædices. Recens enim causam in fluidis inquinatis, acribus, et solidis stimulantibus habet, et medelæ requiritæ

fitæ hoc fluidorum vitium obtemperat. Verum inveteratus dolor a venerea origine ortus solidorum vitio alitur; caries, exostoses, spicula ossea pungentia, membranarum coactilis, arctiores meatus, et mille alia mala nulla ratione auferenda immedicabiles hos dolores afferunt.

Cura cephalalgiae et cephalæ ex notione causarum colligenda est, quæ uti quam maxime variæ sunt, ita et medela varia est, atque in aliis alia. Hinc multos juvant venæ sectiones in vena jugulari, in brachio, in pedibus institutæ; hirudines ad tempora, post aures, ad partem dolentem ipsam adplicatæ; scarificationes occipitis, quas *Waltherus* magni facit in peculiari super hoc argumentum differtatione; ratio capitis, et ablutio cum oxycrato; epispastica, vesicatoria, vapores naribus hausti, errhina, purgationes antiphlogisticæ, quin et purgationes mercuriales sæpe repetitæ; clysmata, pediluvia, diluentia, vel et acria, stimulantia, attenuantia, moventia, alterantia.

Juvat hic quædam remedia celebrationiora contra dolores capitis varios commemorare. Laudatæ fuere quædam herbæ, quas ob hunc ipsum usum cephalicas, quasi caput corroboran-

borantes diceres, apellaverunt: salvia, ros marinus, lavendula, marum syriacum, quas blando videlicet stimulo, multa aqua diluto, lentescientes humores agitant, circumducunt, et per diaphoresin educunt. Patet hinc, quis, et ubi horum cephalicorum usus sit.

Arteriotome multis laudabatur. *Chesneau* egregios vidisse effectus a secta in temporibus, vel ad aurem arteria, in doloribus capitis antiquis et pertinacibus testatur. Arteriotome jam a veteribus magno in pretio contra rebellem cephalæam habebatur. Ligatura arteriæ a medicis modo rarius, sed frequentius a veterinariis instituitur, eamque ad curandos in equorum tibiis tumores perefficacem asserunt. Hi, veterinarii nempe, arteriam, qua materies ad partem affectam confluit, tumoremque attollit, excipiunt, et ligant; interim, quæ impacta fuit materies, partim resorbetur a proximis venis, partim alia ratione diffatur. Fors sectio arteriæ solum eatenus subinde juvat, quatenus arteria secta fortiter ad subjectum os apprimitur, unde parietes arteriæ ita coalescunt, ut nullus, aut exiguus posthac ibi loci sanguinis transitus, hinc minor ad locum dolentem affluxus amplius fiat; sicque dolor capitis aliorum directo humorum
fluxu

fluxu sopiatur. Hæc arteriæ sectio in ophthalmia pertinaci non raro profuit. *Harvæus* methodum veterinariorum, qua scilicet arteriam ad tumores pergentem ligant, aliquoties adhibuit, idque exoptato eventū in tumoribus strumosis ac scirrhis. Ceterum arteriotomen contra cephalæam in fœmina 40 annos nata, post abortum nulla menstrua habente, adhibuit *Lazarus Riverius observ.* 56. *centur.* 2. Arteriotomen adhuc suadent *Andr. Lampertius, Paræus, Vesalius.*

Aliud remedium multum adhibitum contra rebolles cephalæas est *salivatio mercurialis*. Mercurium tollere cephalæam veneream constat, modo vitium in solis adhuc humoribus sit. At cephalæas venereas a nodis, tophis, spiculis osseis membranas pungentibus, carie etc. non tollit mercurius, aut non nisi rarissime; etsi enim miasma venereum mercurio extinguī possit, manent tamen vitia solidorum ab ipso hoc venereo, et rodente miasmate producta. Sed in cephalæis etiam non venereis usum mercurii ad salivationem usque propinati profuisse monumenta medica abunde testantur. Credo salivationem tunc profuisse, ubi scrophulosa, tenax materies tum varias in corpore glandulas, cum et caput præprimis occupavit,

payit, et pertinacem cephalæam produxit. Item ubi lymphæ variis acrimoniis, herpetica e. g. aut scabiosa conspurcata fuit, mercurium, salivationemque eo excitatam juvisse, facile capimus; nam longa hæc evacuatio lympham acrem spissamque solvit, et solutam eliminat.

Vesicans toti capiti derafis capillis adpositum profuit in rebelli cephalæa, orta a ferrosa colluvie. *Lazarus Riverius observat, 37. cent. 1.*

In cephalalgia ab eadem causa profuit fetaceum: apud fabric, *Hildanum observ. 37. cent. 1.*

Ipsa terebratio, sive trepanatio in pertinacissima cephalæa aliquoties adhibita fuit. *Ludovicus Duretus* in annotationibus ad *Jacobi Hollerii* librum ait, se per terebrationem in plerisque cephalæam curasse. Narrat ibidem casum hominis diuturna et rebelli cephalæa laborantis, cui cum totum caput doleret, locus causæ morificæ nesciretur, derafis capillis admoveri curavit cataplasma; post aliquod tempus removit, atque in qua parte magis desiccatum apparuit, ibi perforari cranium jussit. Ut primum ad diploem venerat, profluere coepit materies coloris, et consistentiæ melleæ; erat igitur intra
utram-

μελεχης. *Jo. Rhodius observ. 69. cent. 1.* narrat pariter curam cephalææ atrocis in juvenula patavina cum exoptato eventu institutam, ubi membranis cerebri pauxillum puris incubuisse deprehendebatur.

Dolores venerei capitis, qui non a simplici humorum acrium labe, sed a vitio organico proveniunt, non tolluntur, nisi trepano. Factum id cum emolumento est aliquoties a *Petro de Marchettis*.

Willisius aliud remedium multis profuisse afferit, sic enim ait: multis utile fuit tempora, frontem et synciput quovis mane et vespera frigida perfundere, imo totum caput omni aurora per antliam aqua frigida embrocare, aut saltem intra vas profundum aut puteum immergere. Idem auctor multis encomiis effert succum millepedum expressum.

Rasio capitis. Hirudo ad tempora, anum. Scarificatio occipitis. Valeriana. Cortex etc.

VERTIGO.

Δεινος græcis rotatio est, aut potius saltus in Gyrum, medicis vertiginem, id est obsectorum circumcirca positorum rotationem sonat. Cum autem, qui vertigine corripiuntur,

tur, mox ab objectorum rotatione omnia nigra vident, hinc hanc affectionem σκοτοδιον dixerunt, ac si tenebricosum vertiginem diceres. Affectionis hujus symptomata *Hippocrates* explicat, dum is libro de vulneribus capitis persæpe ait: *cepit hunc vertigo, tum caligo, tum cecidit.* Utut vertigo cephalicorum morborum symptoma potius, quam morbus sit, tamen juvat quasdam ejus causas præcipuas enarrare, ut perspecta ejus origine morbum principem, cujus prodromus vertigo est, feliciter, atque adhuc in tempore averruncemus. Sic e. g. causæ quæcunque apoplexiferæ, priusquam grave hoc malum excludant, vertiginem producunt, non indifferentem, et quam ægro impune permittas, sed quæ sumptis celeriter incrementis in apoplexiam definit; huic ex æquo, ac ipsi apoplexiæ medeberis. Sunt, qui insultu apoplectico jam semel correpti, ex eo denuo convaluere, quos si vertiginosos fieri conspexeris, apoplexiam de novo in prociectu esse, et jamjam ostia pulsaturam merito concludes. Sagax medicus imminentis mali ictum prudens avertet.

Vertigo plethoricorum frequens est, et explicatus faciles admittit. Venæ sectio, nitrosa, lenes alvi ductiones, hydropisia, victus.

victus vegetabilis, exercitia multa, fomnus parcus malo medelam ferunt.

*Vertigo hypochondriacorum, hysterica-
rumque* symptoma, et ægro, et ipsi curanti medico molestissimum plerumque est, omnemque, ut ipse morbus, cujus comes vertigo est, non raro medelam ludit. Plures sunt, inter monachos præcipue, qui ex loco editiori aut sacra facere, aut ad populum dicere ob vertiginem cadendique metum nulla ratione queunt.

Alia vertigo est ex *κενεαγγεια*, post jacturam gravem sanguinis ex vulnere, abortu, hæmorrhagia quacunque; item convalescentium. Hos juvat prudens, lenta repletio, et medicamenta invigorantia dicta, roborantiaque. Jactura nimia feminis gravissimos et sæpe insanabiles vertigines facit, tunc præcipue, ubi semen turpissimo vitio, quod vinculum illud, quo sexus sexui jungitur divellit, et licitæ veneris tædium ingenerat, manu strupatione scilicet effunditur. Alia occasione de morbis ex manu strupatione oriri solitis agemus. Id notasse modo sufficiat, morbos ex hac impura scaturigine ortos aut nunquam, aut vix curari, tum quod ipsa medicatio ob affectum systema nerveum difficilis sit, cum etiam, quod qui semel
prævo

pravo huic operi infueverint, rarissime eisdem in perpetuum valedicant, et occasionem iterandæ causæ morbificæ sibi semper præsentem habeant. Illud quoque hic adhuc addam, curam nunquam a sola pharmacia inchoandam esse; etenim tanta est nervorum per iteratos actus irritabilitas, mobilitas, *ευμεταβυσία* tanta, idearum allicientium vivacitas tanta, tam promptæ actionum huc pertinentium successio, ut medicamentorum roborantium nervinorumque usus multum impar sit, quin irritabilitatem ipsam, quæ corrigenda esset, vi sua nervina irritant magis. Hinc, nisi totus animus, cogitandi ratio, tota philosophia immutetur, ut aliis ideis, aliis moralitatis principiis imbuatur, et omnino penetretur, nisi quodam quasi entusiasmo abreptus animus in contraria tendat, in curandis a manu strupatione morbis actum ages. Patet, quam necessarium sit, tum in multis aliis morbis, tum maxime in hoc, ut medicus, dum corpori medicinam facit, animum simul ægrotantis philosophando sanet. Cum hic philosophiam medico necessariam assero, non illam superficialiariam, levidensem, et res quam maxime serias ridere, non discutere natam intelligo, sed quæ a levitate et ab ignoranti
super-

superstitione ex æquo remota ad rerum examen accingitur.

Vertigo a nimia deperditione lactis non infrequens est; foeminæ imbecillæ, tenues, parce semper et pallide menstruantes, ex lactatione nimia in febriculam incidunt, carnes facile depascentem, modo erroneo, uti ferme in hecticis exacerbari consuetam; quæruntur respirationem difficilem, et sensum exsiccationis, uti ajunt, ac constrictionis. Adfunt dolores inter scapulas, quasi rheumatici; caput multum vertiginosum fit; viget appetitus, viresque ventriculi coctrices, etsi macriores identidem evadant. Tandem accedit turma symptomatum hysterico-rum multiplicium.

Hucusque atque ea hac causa ægrotantes foeminas curat sola lactationis intermissio; accelerant sanitatem ægræ nutrientia, *lenia tonica*; decoctum foliorum althææ cum lacte; decoctum salep cum lacte egregium hoc in casu est.

Paucissimæ interim foeminæ sunt, quæ aliquid ex lactatione detrimenti persentiscunt, eæque non nisi pauperrimæ, victu parcissimo pravoque usæ, aut morbis antea diuturnis, et consummentibus conflictatæ. Inanis nobilium ditiorumque excusatio est,
quæ

quæ ab habitu corporis debili delicatoque contra lactandi obligationem peti solet. Experientia multiplici constat, tenerrimas, maximeque delicatæ compâgis matres non solum impune suas proles lactare, sed etiam cum insigni emolumento propriæ sanitatis. Puerpera prolem lactans nescit gravissima illa a lacte, vel in mammis restitante, vel in circulum humorum regurgitante, incommoda, quibus tot aliæ non lactantes miserrime affliguntur, ac multoties pereunt. Lactans mater febrem lacteam, depositiones lacteas, miliaria alba, et mille alia mala non experitur. Fœmina, quæ tantum virium sanitatisque possidet, ut concipere, conceptum retinere, et per novem menses ad tantam molem ex propria sua penu enutrire, ac inter dolores parere valet, an non etiam lactare valebit, quod cum multo minori virium sanitatisque jactura faciet? verum herculi potius clavam eripies, quam capitosæ matronarum, obstetricum, nutricum turmæ insanam de lactationis nocumento opinionem. Id turpius est, quod medici nan pauci huic præjudicio muliebri sæpe numero suffragentur, atque aliter sentientes, tanquam artis suæ ignaros proclamant, atque hac ratione se artemque prodant.

Sed

Sed aliæ etiam rationes sunt, quæ mæ-
tres, ut pro infantes lactent persuadeant:

1) repelita graviditas plus nocet, plus ener-
vat; 2) fluor albus chronicus ab intermissa
lactatione, cur quæ inde sequelæ? 3) pe-
riculum est, ne infans nutrici traditus luem
concipiet: novi plurâ exempla; 4) saltem
lactet mater per paucos menses, septimanas,
dies; 5) institutum naturæ nunquam tuto
transgredimur. Sed e diverticulo ad viam.

Vertigo alia est, quæ graves capitis mor-
bos, phrenitidem, apoplexiam, convulsio-
nes etc. insequitur. Affectio hæc non raro
in capitis morbis antea exantlatis agmen
claudit, atque omnium ultimum valedicit.
Morbi prægressi natura te docebit, quomodo
et huic incommodo mederi debeas: lenia
tonica, victus restaurans, et tempus ipsum,
quod juxta *Sydenhamum* in multis morbis
medicorum princeps est, sanitatem afferunt.

Vertigo quædam est inebriatorum, sive
vino id fiat, sive opio, certe vim inebrian-
tem et humores rarefacientem habente, sive
spirituum ardentium potu id fiat. Crapulam
qualemcumque potus aquæ multus, aceti,
aquæ spiritu sulphuris per campanam alte-
rata, vomitus, et ipsa mora tollit, qua sub-
lata etiam vertigo cessat. Alia conditio est

in

in potatoribus, et quibus venæ, quemadmodum *Sileno* apud *Virgilium*, hesterno semper Jacho turgent. Hi quamdiu poti sunt, modo id supra modum non fit, vegeti valentesque sunt, absque vertigine et firmo pede gradiuntur, laboribus non quidem mentis, at tamen corporis omnino pares. Verum ut primum adscititium illud, atque a Baccho mutuatum robur mora somnoque difflarint, vertiginosi sunt, vacillant membra, tremuntque concidentibus venis, et *κεναργεῖα* laborantibus. Hi extra tempus crapulæ in florente adhuc ætate senium imbecillum fractumque agunt. His miserrima ulterius potandi necessitas incumbit. Tales non sunt repente desuefaciendi. Idem de illis valet, qui nimium dediti sunt nicotianæ fumo per fistulam hauriendo.

Vertigo frequens est a biliosa illuvie systema gastricum inundante; symptoma hoc in febribus biliosis, ubi materies circa præcordia collecta *turget*, et excretioni jam apta vomitum molitur.

Verminosorum vertiginēs ad leipothymias usque notæ sunt; eandem ac ipse morbus princeps medelam expetunt.

Vertigo eorum, qui *navi* vehuntur, aut in carpento averfa facie feruntur, qui ex alto

alto despiciunt, corpora in gyrum acta conspiciunt, facile præcavetur vel assuetudine, vel si is, qui e. g. motu retrogradu fertur, oculis clausis vehatur.

Vertigo post longam inediam, corpore keneangeiam patiente curatur repletionem.

Qui gravi tristitia oppressi diu noctuque certæ cuidam contristanti ideæ inhærent, vertiginosi evadunt. Vertigo a nimio mentis exercitio. Studia intemperata, nocturna vertiginosos reddunt. Idea, circa quam diu noctuque mens rotatur, uti post auditum tristem nuntium, jacturam qualemcumque gravem, infortunatos amores, ægros primum vertiginosos, dein melancholicos, quin et maniacos facit. Cura perdifficilis est, et studiis nimis sepositis, animi relaxatione, aere campestri, et recreationibus ruris, venatu, piscatu, equitando, grato amicorum colloquio, cortice, gummi ferulaceis, et subinde parco, ac socratico vini usu perficitur. Ideam vero menti altissime infixam obscurare, delere oportet per aliam oppositam, et validius afficientem ideam, donec illud mentis æquilibrium obtineatur.

Hac ratione idea ideam tollit, quemadmodum dolor vividior arte excitatus dolorem alibi existentem obscurat, tollitque.

Ver-

Vertiginem ab esu venenatorum fungorum, aut aliorum vegetabilium promptum vomitorium, vel ex vitriolo albo, vel ex tartaro emetico momento sanat.

Vertigo a *fumo carbonum* et ipsa adeo apoplexia sæpe numero observatur. Carbo-
 nes duplici ratione nocent: 1) vim aeris
 elasticam minuunt insigniter, unde homo in
 tali cubiculo conclusus anxie difficillimeque
 respirat, uti avicula sub antlia pneumatica.
 Hinc aboletur respiratio, eximium illud san-
 guinis in circulum agendi adjumentum, in-
 fluxus ejusdem a capite tardior fit; accumu-
 latus intra cranium sanguis vertiginem illam
 plethoricorum, et apoplexiam *sanguineam*
 producet; 2) ratio, quare fumus carbonum
 noceat, hæcque capitis mala producat, est,
 quod cum oleum empyreumaticum carbo-
 num accenforum evolvatur, attenuetur, dif-
 fletur, et aeri commisceatur, non tantum
 aeris elasticitatem dicto modo enervet, sed
 quod oleum hoc cum aere et saliva deglu-
 tiatur ore haustum. Jam vero constat, hoc
 oleum vi narcotica, stupefaciente, sive san-
 guinem versus caput urgente, rarefaciente,
 irritabilitatem fibrarum torpefaciente prædi-
 tum esse. Hinc in vertigine ab hac causa,
 itemque in apoplexia inde nata (juvat enim

ob causæ identitatem apoplexiam a fumo carbonum pertractare, etsi paulo post peculiari paragrapho de apoplexia in genere et specie simus dissertaturi); in vertigine igitur et apoplexia inde nata indicationes erunt 1) plethoram capitis cerebrum prementem tollere institutis evacuationibus sanguineis; 2) aerem clasticum admittere; 3) sufflaminatum sanguinis circulum denuo resuscitare. Primæ indicationi satisfaciunt venæ sectiones; scarificationes nuchæ, occipitis, sectio jugularis venæ, arteriotome etc. Item potus aceti aqua diluti, sive posca, succus citri, aqua acido vitrioli alterata, et quæcunque orgasmum sanguinis rarefacti componunt. Præstantissimum et euporistum remedium est posca; acetum enim epotum, utiquotidie in iis experimur, qui circa prandii finem lactucam multo cum aceto assumunt, pallorem subitaneum inducit, et sanguinis orgasmicum motum compefcit. Sed et altera indicatio urget, aerem renovandi. Ilico deportandus æger in aerem liberum, lustranda cubacula sunt fumo aceti bullientis, et supra ferrum candens fusi, juvatque corpus ægrantis recenti cespiti exponere. Sed quæ ratione sufflaminatus humorum motus denuo

con-

concitari poterit? quomodo sopitæ et stupefactæ ventriculi ac intestinorum fibræ suscitabuntur denuo? varii varia tentant. Sunt qui vim narcoticam olei carbonum cum salivâ deglutiti aceto poto enervant; constat acida omnia veneris hujusmodi inimica esse. Alii non contenti aliquantum vim venenatam enervasse, eandem etiam quantocyus eliminant, dato promptissimo emetico ex drachma β . vitrioli albi, cum oxymellis squillitici unc. ij. agitatio ab emetico concitata inter vomendum mucum, eique inhærentem vim venenatam excutiet, torpidas systematis gastrici fibras in motum concitabit; pulmones vicinos hoc ipso motu ab accumulato ibidem sanguine liberabit; inde machina humana suos motus de novo ordietur. Methodus hæc insignis est, et requisitæ indicationi exacte satisfacit, dummodo sufficiens sanguinis quantitas antea detracta sit, et cerebri pressio hac ratione imminuta. Certum est enim solam methodum antiphlogisticam, quæ sanguinem demit, non sufficere; hæc quidem plethoram minuet, at illud sanguinem rarefaciens, illud stupefaciens venæ sectione non excutitur ex ventriculo, sed emetico. Alii, et plerique moderni hic quoque clyisma ex fumo nicotianæ adhiberi

volunt, et multis hanc praxin encomiis celebrant. Verum vereor, ne quidquid boni a tali clysmate obtinetur, soli id ejusdem stimulo debeamus. Hoc si sit, uti non dubito, tutiores habebimus stimulos, quam quos fumus nicotianæ suppeditat. Etenim nicotianæ planta maxime narcotica; fumus nicotianæ aut nimius ore per fistulam haustus, aut ab inassuetis ipsemet oleo illo narcotico in ventriculum cum saliva deductus, torpidos, vertiginosos, quin et apoplecticos reddit. Fumus ita haustus vim ventriculi et intestinorum irritabilem stupefacit; inde est, quod a pauperibus, rusticis, militibus fames et sitis fumo tollatur, qui homines vere *αδιψας* et *ασιτες* facit. Verum quidem est, fumum per alvum per modum clysmatis immissum minus narcoticum esse, et multum simul stimulare. Nihilominus cum enemata alia stimulantia prostant magis indicata, iis potius, quam hoc fumo utendum arbitror. Multus interim et eximius fumi usus subinde in ileo est, ubi aliæ partes intestinorum irritatæ convulsæque componi, et itidem aliæ eorundem stimulari debent.

Vertigo ut et apoplexia a cubiculo recentè incrustato, et exhalationibus calcis, item a musto fermentato inde est, quod elasticitas
aeris

aeris calcis et fermentantis vini vaporibus tollatur; hinc dispnoea primo et asthmatica respiratio, circulus sanguinis primo per pulmones difficilis, dein et per reliquum corpus; refluxus tardior a capite, affluxus sanguinis interim ad caput continuatus ob vim arteriarum contractilem; inde apoplexia sanguinea nascitur. Hoc in casu ea omnia conveniunt, quæ supra contra apoplexiam a fumo carbonum laudabantur, si modo emeticum excipias hisce in circumstantiis maximopere nocivum. Etenim hic nihil est, quod ex ventriculo excutiendum foret.

APOPLEXIA.

Sensim et non advertentes ad alium capitis morbum, curatu difficillimum, ad *Apoplexiam* delabimur, de qua in præsentiarum sermo fiet.

Apoplexia ab ἀποπλεττω ferio, percutio, sic dicta, est ablatio subita, integra, sensuum externorum et internorum, motuumque voluntariorum omnium, respiratione et pulsu perdurantibus, sæpeque auctis; superstitionibus functionibus, quæ a prioribus immediate dependent.

In definitione apoplexiæ mentio solum fit functionum vitalium et animalium, ne-
tquam autem animalium. Statum hunc
functionum naturalium in apoplecticis apud
plerosque auctores omisum, non descriptum
videmus. Ratio est, quod varii apoplectici
circa functiones naturales varie, et non ad
unum omnes modum se habeant. Etenim
quidam apoplecticorum deglutiunt, alii mi-
nime; alvum multi vel suapte vel arte ha-
bent. Urinam mittunt non pauci; aliqui nec
alvum, nec urinam mittunt. In nonnullis
vel utrumque, vel alterutrum latus resolu-
tum est. Notamus præterea apoplexiæ vo-
cabulum veteribus, *Hippocrati*, *Aretæo*,
aliisque non illam universalem resolutionem,
illum corporis et mentis stuporem semper
denotare, sed subinde de sola unius partis
resolutione, vigente interim animo, reli-
quove corpore usurpari; id quod ad intelli-
gendos veterum libros nosse pernecessarium
est. Verum nos hic, eum vocis hujus sen-
sum accipimus, qui ipsis his scriptoribus
communior fuit. Antequam ad morbi hujus
gravissimi pertractationem nos accingamus,
monendum adhuc arbitror, magnam a schola
veteri confusionem in studium medicum circa
capitis morbos inductam esse, quod uni ei-
dem.

demque quoad essentiam apoplexiæ tot tamque diversa nomina indiderit, ut tyrones medici totidem diversos esse morbos, quot nomina fuerint, arbitrentur. Idem hic veteres fecere, quod is faceret, qui diversos e. g. ejusmodi peripneumoniæ gradus, aut diversa ejusdem morbi accidentalium symptomata diversis pariter nominibus insigniret.

Multiplex apoplexiæ divisio est: 1) a materia morbum producente, alia est *sanguinea*, quam abundantia boni sanguinis generat; alia ex abundantia succorum pravorum nata *serosa* dicitur, item *pituitosa*, prout vel aqueæ, vel glutinosæ acresque particulae abundarunt. Secundo alia est apoplexia nulli speciali nomine notata, quæ non ex abundantia, sive bonorum, sive pravorum succorum oritur, sed ex defectu sanguinis ad corticem cerebri adpellentis, aut ex defectu materiæ talis in sanguine, ex qua spiritus ope fabricæ cerebri generantur.

2) Alia divisio *Hippocratis* est in *ισχυρήναι καὶ ἀσθενήναι*, fortem et debilem. Utilis hæc divisio non ad diagnosin, sed ad prognosin est, cum ex *Hippocrate* impossibile sit, apoplexiam fortem solvere, et difficile debilem.

3) Tertia divisio est in *hystericam* sive *hypochondriacam*, quamvis non adæquato

voce-

vocabulo ita denominetur. Etenim hæc ipsa species apoplexiæ in multis aliis, ut in infantibus e. g., utpote nec hystericis, neque hypochondriacis frequenter observatur. Meliori fors jure, et latiori sensu *apoplexiam nervosam* diceres.

4) Aliam apellant *periodicam*, ubi insultus apoplecticus per modum febris intermittentis redit. Sunt qui etiam epidemicam apoplexiam statuunt.

5) Aliis alia divisio placet: in *idiopathicam* et *symphathicam*; *frigidam*, *calidam*.

6) Ulterior divisio apoplexiæ est ex vario ejusdem mali gradu et invasione petita. Hinc alia apoplexiæ species dicitur *παρὰ πλεξια*, id est *ferme apoplexia*, aut *apoplexia levior*. Hæc plerorumque definitio est. Verum Hippocrates et ejus antiquissimus commentator Galenus has voces *paraplegiam*, *parapoplexiam* accipiunt pro *levi alicujus partis syderatione*, sive paralyfi. Sic e. g. Hippocrates libro 1. de morbis vulgaribus, historia 13. ait: mulierem, quæ decumbebat in litore, prehendit febris valida; manu dextra paralytica facta est cum spasma, *παρὰ πλεπτικόν τρόπον*, id est more apoplectico, more levioris syderationis. Recentioribus vero *parapoplexia* est ea apoplexiæ

plexiæ species, quam alias alio nomine compellavit Hippocrates, et apoplexiam αἰδεύεα, seu *debilem* dixit. In paraplexia magno clamore, contrectatione, vellicatione, puncturis, superstitis humanitatis scintilla excuscitatur. Manet in parapoplecticis illæsa deglutitio.

Paraplegiam, quam ab Hippocrate et Galeno cum paraplexia, et utrumque cum paralyfi confusam supra dixi, recentiores clarioris doctrinæ gratia dicunt *apoplexiam totius corporis excepto cerebro*. Oritur hæc *paraplegia* a causis tum *externis*, cum *internis*. *Externæ* sunt vis illata, vulnera medullam a cerebro et cerebello per thecam vertebrarum productam lædentia, contusiones, lapsus ab alto, luxatio epistrophæi cum atlante. *Causæ internæ* hunc morbum subinde producant: uti e. g. materies aut sanguinea, aut ferosa, aut aliæ quæcunque in specum vertebrarum colli effusa, et medullam prementes. *Paræsis* multis cum leviori apoplexia, quibusdam cum paralyfi confunditur. Est autem juxta *Duretum*: *exolutio partis cum segnitie et torpore*, id est, torpor musculorum, nondum perfecta paralyfis.

Anæsthesia gradu et accidentaliter a prioribus differt. Verum si vim vocis spectemus, erit *defectus facultatis sentiendi*. Recentiores anæsthesiam adesse dicunt, si in parte quadam corporis facultas tactus deficiat.

Carus est apoplexia calida, five sanguinea levior, quæ in perfectam sanitatem abit, si curetur, nullumque sui vestigium relinquit. Hæc species obtinet subinde in ebriis, qui aliquando a medicis pro apoplecticis habentur; verum ubi hesternum Bachum edormiverunt, perfecta denuo valetudine utuntur. De his *Wepferus* asserit, eos dato emetico in apoplexiam gravem non solvendam incidere. Hinc si quid fieri posset, irritandæ fauces essent mediante plumula, ut vomitus absque turbis excitetur.

Coma comatodes, seu *coma somnolentum*, est perpetua et insuperabilis in somnum proclivitas, cum assiduo in eum post excitationem relapsu. Est species *levioris cari*, five *levissimæ apoplexiæ*, five potius inchoantis apoplexiæ. In acutis inflammatoriis hoc symptoma frequens:

Coma vigil, five *coma αργυπνώδες* est sæpe continua in somnum proclivitas cum perpetua a terribili infomnio excitatione. Adfunt causæ apoplexiæ calidæ, etsi levioris; adest simul

simul continuus stimulus a causa inflammatoria plerumque productus. In acutis inflammatoriis hoc symptoma æque multoties observatur. *Willisius* libro de morbis convulsivis c. VIII, descripsit febrim epidemicam *γευρωδες* appellatam ab actore, ubi uti quosdam lethargicos, ita multos comatosos fuisse observatos asserit, e quibus plurimi materia morbifica a capite ad pectus translata convalescebant. Idem auctor historiam hortulani febre putrida laborantis refert. Is circa morbi *ακμην* loco criseos in veternum incidit per 3—4 dies continuatum; nullis remediis excitari poterat. Tandem *Willisius* rasō toto capite emplastrum vesicans applicuit, unde prolecta ingenti materiæ quantitate sensus, et tandem longo post tempore sanitas rediit.

Lethargus vi vocis iners oblivio, Latinis *veternus*, est somnus difficilis excutiendus, cum pallore et tumore flatulento, atonia. Morbum tunc ad apoplexiam frigidam referunt. Huc pertinent febres lethargicæ; lethargus in febribus malignis. *Hippocrates* videtur morbum pectoris, non autem capitis, intellexisse sub natura lethargi, cum in *coacis* fervari ex lethargo eos dicat, qui purulenti evaserint, et pus sputaverint.

Κατα-

KαταΨοφα gravis est in somnum delatio, parum aut nihil a comate differens.

Ad lethargum et cataphoram pertinet somnus diuturnus, qui ideo solum morbosus est, quia *diuturnus*. *Academia regia Parisina* ad annum 1713, p. 419 historiam hominis refert, qui 45 annos natus, vino deditus, et temperamento sicco ac robusto fuit. Is ex ingenti terrore in somnum duorum mensium incidit. Decubuit toto fere tempore in nosocomio a charitate nuncupato nullum animalis actionis signum edidit, oculis toto illo tempore firmiter clausis; brachium, uti in homine cataleptico eo in situ diu mansit, quem illi dederis. Nil ipsi ingeri potuit, præter pauca vini cochlearia, quo solo vita sustentabatur. Fæces et urinam vel in lecto, vel sedili, ubicunque forte fortuna fuerit, inscius misit. Excitantia omnis generis adplicata; excitantia valida nil effecere, nisi quod die quodam per intervalla loqui inciperet, quo exacto demum in somnum incidit. Mense tertio et quarto per intervalla signa quædam sensationis dedit, atque ad lecti crepidinem se movit urinam et alvum redditurus. Deglutiit denuo alimenta ipsi in os imposita, maxime vinum. Maceratus et summopere extenuatus. Exacto quarto mense,

menſe, poſtquam omnia inutiliter eſſent applicata, hominem hunc in piſcinam aquæ frigidiffimæ projecerunt; inde prima vice oculos aperire et fixe intueri cepit; tandem ſenſim loqui absque remediis ullis, et melius animo atque corpore habere.

Hombergius legit in academia ad annum 1707 litteras de ruſtico quodam, qui ex mœrore et trium menſium melancholia incidit in ſomnum ſex menſium, tandem evigilat, loquiturque; verum poſt viginti quatuor horas in eundem ſomnum incidit, qui quamdiu duravit, non notatur. Scimus ex hiſtoria animalium, quædam animalia per menſes integros dormire, et ſola ſua pinguedine, ut videtur, nutriri.

In transactionibus anglicanis refertur homo 25 annorum, ſanus et robuſtus, qui ex nulla nota cauſa cadit in ſomnum unius menſis; dein evigilat, induit ſe, atque ad opus ſuum properat. Exacto biennio denuo dormit per 17 ſeptimanas. Omnia artis adminicula fuere fruſtra exhausta; tandem ſponte evigilat, ſed credere non vult, ſe tamdiu dormiviſſe, niſi præſens meſſis tempus ipſum de rei veritate convinciſſet. Poſt annum denuo, ſed longius adhuc dormit. Omnia excitantia, eaque acerrima adhibebantur.

bantur, ut certo constet, an nulla fortassis fraus subesset.

Incubus five *Ephialtes* huc quoque pertinet, quum et hæc affectio apoplecticum quid referat, eamque subinde antecedit. Incubi paroxysmus fere tantum inter dormiendum ingruit; plerumque post stomachum cibis disceptis gravatum, et supinum in lecto decubitus excitari solet. Eo laborantes potissimum in pectore, et circa præcordia noxam sentire videntur; nam respiratione suppressa aut plurimum impedita se a pondere quodam thoraci incumbente opprimi putant, quod quidem pondus imaginationem sub hac, vel illa forma ludit, donec post diutinam subinde luctam somnus, infomnium, et sensus incumbentis ponderis excutiat.

Affectus hic in iis, qui ad apoplexiam prædispositi sunt, magni momenti est, et imminens periculum portendit. In pueris vero, in infantibus frequens ephialtes est, idque a vitiosa materie ventriculum et intestina gravante, villicanteque: lac coagulatum, acidum in ventriculo infantis, pituita, pulmentum ventriculum replens, uti a nutricibus misellis his vel invitis ingeri solet, vermes vellicando viscera abdominis, ibique

spas-

spasmos producendo sanguinem versus encephalon copiosius determinant; item ventriculus nimium distentus aortam premens, et minus sanguinis ad inferiora, plus ad superiora urgens, topicam quasi plethoram in capite faciunt, unde cerebri quædam pressio, et is affectus nascitur, quem *Incubum* appellamus.

Omnes hi morbi aliquid apoplectici habent, easdemque agnoscunt persæpe causas; quin imo alii adhuc capitis et nervorum morbi, etsi multum ab apoplexia differant, tamen ex iisdem ac apoplexia causis oriuntur, ut e. g. convulsio et spasmus multiplex, epilepsia, catalepsis, chorea S. Viti, etc. etsi difficillimum, imo nobis adhucdum impossibile sit rationem reddere, quare eadem causa in uno apoplexiam, in alio epilepsiam, in alio tetanum effecerit. Verum de hisce morbis, etsi easdem cum apoplexia causas habeant sæpissime, tamen postmodum singulatim agemus.

Supereft, ut de *Apoplexia infantum* peculiariter agam. Morbus infantibus frequens, modo *epilepsia infantilis*, modo autem *apoplexia infantilis* appellatur. Nominis diversi ratio est, quod morbus hic subinde in solo quodam apoplectico infantis statu

consistit, subinde autem a convulsionibus atque insultu vere epileptico ordiatur, et dein in apoplexiam, tandemque in mortem transeat. *Eclampsia* ab *Hippocrate* vocatur.

Ejusdem morbi variæ causæ sunt, quas probe oportet nosse, ut aptam medicus medicinam faciat; potissimæ autem mali hujus causæ sequentes sunt:

1) Meconium in ventriculo et intestinis neonati infantis, restitans. Id acri suo stimulo innumera mala, et inter hæc convulsionēs et apoplexiam infantum excludit. Non agam hic loci de methodo morbis infantilibus medendi; hinc præcipua solum et causarum et curationum capita attulisse sufficiet.

2) Causa eclampsiae alia est lac coagulatum, colostrum lactis acre et acidum redditum. Difficile explicatu est, quomodo acria ventriculum et intestina stimulantia caput, et originem ipsum nervorum afficere queant; fors, quod vasa abdominalia constringantur spasmis ab acri materia inductis, five meconium id sit, five colostrum lactis; vasis vero ita constrictis minus per abdomen sanguinis feretur, plus vero intra cranium urgebitur, ut adeo sublato humorum æquilibrio cerebrum ab affluente sanguinis copia pressum
mor-

morbum hunc exhibeat: fors consensus quidam non explicatus intercedit. Verum sive a prima illa causa, meconio, scilicet, seu a secunda, nempe a lacte colostrato malum hoc generetur, cura primaria erit stimulum acrem intestina vellicantem partim enervare, obvolvere, partim eliminare. Enervat oleum amygdalarum dulce, recenter et frigide pressum, eliminant accomodata purgantia. Juvat hoc in casu purganti syrupo sæpius propinando oleum adjungere, simul repetitis clysmatibus materiam morbi deorsum evacuare; præterea cum pueri, quo juniores sunt, eo facilius vomant, atque longe tutius ac adulti, juvabit in hisce ægris vomitum methodo convenienti movere.

3) Tertia causa morbi hujus epileptici in infantibus persæpe est lac in corpore nutriticis adhuc alteratum, depravatumque, quacunque demum ratione id fiat: lac nutriticis miasmate venereo, scabioso infectum; lac ab irata vel ebria nutrice propinatum, lac terrefactæ nutriticis morbum hunc infantibus affricat. Juvant abdominis fomenta, alvus mota oleosis juncto purgante stimulo, vomitus, clysmata, et mitissima anodyna, diacodiata.

4) Quarta causa apoplexiæ infantilis est difficilis dentitio. Qui difficulter dentiunt, iis per glandulas salivales plurimum humoris salivalis prolicitur, ob irritationem videlicet, quam oris et œsophagi glandulæ ab inflammatis, tensis gingivis patiuntur. Salivalem hunc humorem copiosissime in fauces affluentem infantes deglutiunt, subinde vomitu rejiciunt, deglutitam hanc materiam alvo fluente ac diarrhæica eliminant. Quod si alvus non fluat, sed compressa maneat, difficillime habent, convelluntur, et apoplectici non raro moriuntur. His oportet ilico alvum solvere. Verum si alvus sponte jam, sed immoderatus fluat, diuque, exhausti miselli, et ex inanitione vasorum epileptici, atque apoplectici moriuntur: his cauta dosi narcoticorum oportet alvum sistere. Verum mali fomitem suffocat sectio gingivarum et membranæ tensæ inflammataeque, sub qua dens absconditus exitum molitur.

5) Quinta causa est materies variolosa, morbillosa, scarlatinosa adhuc intra corpus conclusa, atque eruptioni proxima. Minus periculosa ejusmodi accessio apoplectica est, cum sponte facta eruptione solvatur. Subinde tamen contingit, ut cerebrum insultu
apo-

apoplectico ita lædatur, ut æger aut pereat, aut tristes morbi reliquias, e. g. balbutiem, syderationem alicujus partis etc. memoriæ defectum patiatur, aut stupidus et bardus maneat.

6) Sexta causa apoplexiæ puerorum sunt vermes. Mira, atque numero propemodum infinita symptomata a vermibus nasci solent. Epilepsia verminosorum frequens est, nec multo rarior apoplexia ab eadem causa. Nondum exacte constat, qua rationes vermes intestina rodentes apoplexiam inducant. Verum missis his hujus phænomeni explanationibus videamus, quomodo ægro ex hac causa apoplectico opitulari oporteat. Illico vermes ab ulteriori sua actione, qua nervos intestinorum irritant, prohibendi sunt, et ubi tempus fueris lucratus, etiam enecandi, expellendi. Potus purgans et oleosus simul insigniter prodest; sal amarum cum oleosis simul insigniter prodest; sal amarum cum oleo amygdalarum dulcium ore haustum, enemata ex lacte tepido; et certius adhuc, atque efficacius juvat emeticum ex ipecacuanha propinatum. Rationem exactam ignoro, sed methodum hanc tutam certamque esse, observationibus est comprobatum. Prodest præterea ipso assultu apoplectico a

ver-

vermibus orto medicamenta ex afa foetida, castoreo, opio etc. assumere, et ipsi abdomini inungere. Opium nervos irritatos componit, cavetque, ne vellicatio ad cerebrum propagetur, et insultum apoplecticum inducat, aut inductum jam solvit denuo. Opium praeterea, peculiari quadam vi vermibus inimicum est; idem de extracto nictianæ constat.

7) Septima causa est, quaecunque res dolorem validum corpori infantili inferens. Sic dolor pleuriticus in pueris sæpe orditur cum insultu epileptico et apoplectico. Tormina undecunque, non a solis vermibus excitata, calculus vesicæ etc. junctum sibi hoc symptoma apoplecticum habent. Hic causam principem morbi probe cognitam habere, eamque auferre oportet.

8) Octava causa infantilis apoplexiæ est opium sub forma theriacæ andromachi, dioscoridis etc. ad vagitus miserorum consopandos a nutricibus dari solitum. Mors apoplectica ex hac causa sæpius, non in urbe solum, sed etiam in pagis ab eadem procul remotis observatur, cum prava hæc methodus etiam inter rusticos vigeat. Quod si quidam infantum mortem effugiant, attamen hebetes, stupidi, mente ac corpore torpidi vivunt. Quæ-

Quædam quasi additamenta ad eam, quæ de apoplexia tractat, dissertationem addere juvat, eaque ferme sequentia sunt:

1) *Hippocrates*, cum et alii morborum observationes apoplexiam certis temporibus frequentiores memorant. Sic *Hippocrates* sect. 3. aph. 16. apoplexiam inter illos morbos recenuit, qui in pluviarum multitudine, itemque sectione eadem aphorismo 23 inter eos, qui hyeme magis fieri solent. *Hollerius* de morbis internis lib. 1. c. 7. in scholio complures memorat apoplecticos in frigida et austrina aeris constitutione: *Forestus* suas circa apoplecticos observationes producens ait: *tota cæli constitutio tunc pluviosa et austrina erat; et ita ab initio decembris ad 18 diem plurimi apoplectici et convulsi perierunt; quin etiam in universum tradidit, suis quidem Batavis, regionibus frigidis et humidis non raram, imo frequentissimam esse apoplexiam.*

2) Ad apoplexiam maxime inter alia prædisponunt, uti per observationes constat, studia, graves occupationes, curæ, arthritis maxime, quæ quibusdam calculosam, aliis vero apoplecticam dispositionem inducit.

3) Signa futuram apoplexiam denuntiantia optime collegit *Cælius Aurelianus* lib. 3. cap. 5. de morbis acutis.

4) Notandum apoplecticorum quosdam statim febricitare, aliis vero febrem paulo serius supervenire, *Hippocrates*, ejusque interpretes apoplexiam solvi a superveniente febre affirmant. At negat experientissimus *Werthofius*, cum eoque sanior doctrina, cum sanguineam apoplexiam certo febris augeat, et non nisi ferream subinde solvere queat.

5) Notum est venam jugularem in apoplecticis incidi, idque a multis aliis, sed maxime ab egregio *Valsalva* fuisse factitatum. Quæritur autem, quonam in latere jugularem secare oporteat in hemiplecticis, an in latere paralytico, an vero in parte opposita? 2) an sectio jugularis venæ dum reditum sanguinis a capite faciliat, non ex eadem simul ratione affluxum sanguinis ad encephalon promoveat? 3) de modo secandi hanc venam æque disputatur? ut respondeamus, notandum est, per frequentes observationes constare, quod noxa in encephali ea parte sit utplurimum, quæ lateri paralytico opponitur. Sic cui totum sinistrum latus resolutum est, ei vitium in latere cerebri dextro hærebit. Præterea sciendum est,

jugu-

jugularem *externam*, quæ incidi solet, non eam esse, quæ immediate sanguinem e cerebro reducit, sed *internam*; jugulari autem *externæ* respondere carotidem *externam*, quæ sanguinem non ad cerebrum ipsum, sed ad partes capitis extra cerebrum sitas affert. Secta jam *jugulari* externa accelerabitur re-
ditus humorum per eam venam, et plus sanguinis feretur per *carotidem externam* venæ *jugulari externæ* respondentem. At vero, quo plus sanguinis per *externam* carotidem fertur, eo minus fertur per *internam* carotidem, sicque cerebrum a pressione liberabitur. Patet ergo, et utilem esse jugularis venæ sectionem, eamque in latere sano instituendam esse. Verum inter secandum juvabit venam solum per momentum *appresso digito* comprimere, ut in conspectum facilius prodatur, seque lanceolæ non subducatur.

6) Inter alia apoplecticorum auxilia refertur *scarificatio occipitis*. In observationibus *Zacuti* habetur, quod juvenem apoplecticum, resolutum jam pulsu, ita ut in horas moriturus videretur, ad ferenda vehementiora auxilia incapacem, restituerit cucurbitula bis in occipite profunde scarificata. *Meadius* permagnum auxilium hoc esse confirmat,

firmat, atque in maxime periclitantibus apoplecticis magnopere juvasse, non semel expertum se fuisse asserit. At nemo fusius diligentiusque de hoc præsidio scripsit, quam cl. *Waltherus*, qui dissertationem edidit de *scarificatione occipitis plurimum capitis morborum auxilio*. Hos inter morbos, quibus scarificatio prodest, refert maxime phrenitidem, paraphrenitidem, convulsivos et soporosos affectus, epilepsiam, ophtalmiam pertinacem, vertiginem obstinatum, cephalæam, anginam, modo hi morbi a sanguine sint. Sed jam *Aretæus* hæc in curatione apoplexiæ præcipit: cum morbus diu trahitur, ait *Aretæus*, et caput in causa est, cucurbitula occipitio affigenda est, et sanguis largiter hauriendus; plus enim, quam venæ sectio proficit, et vires nequaquam labefactat.

7) Circa diagnosin superius dictam, quanta attentione opus sit, ne sanguineam apoplexiam cum alia, e. g. ferosa confundamus. Equidem *Petrus Salius* multas diligenter conquirit notas, quibus sanguineam a ferosa, vel et pituitosa internoscas. Notæ hæc minime contemnendæ sunt, modo non singulæ, sed conjunctim pleræque spectentur. Sic apoplexiam a frigido humore natam

Sa-

Salvus ait, si sit senex, si mulier, si non *rubor*, sed si *pallor* in facie sit; cum tamen constet, septuagesimarias et octuagesimarias fœminas ex apoplexia non frigida, sed calida ac sanguinea periisse.

8) Inter signa diagnostica *fortioris* aut *debilioris* apoplexiæ refertur respiratio, cujus major minorque a naturali respiratione recessus varios apoplexiæ gradus discriminat. Verum cito letalem gravissimamque apoplexiam *Valsalva* vidit, vidit itidem *Verutus*, ubi nihilominus respiratio ordinata, æquabilis et omnino naturalis fuit.

9) Apoplexia subinde hominem corripit eo recte tempore, ubi quam optime homo valere videtur. Id in iis accidit, qui vasa quædam encephali debiliora, varicosa, aut aneurismatica, id est disruptioni proxima habent. Hi suspecta habere bona sua debent. Verum quanto languidius cor et arteriæ sese contrahunt, tanto minus impendet ejus distentionis periculum; contra, quanto illa valentius, ut in bene se habentibus, sanguinem protrudunt, tanto majori partes debilitatæ in periculo disruptionis sunt. Hanc quidem rationem haud rara observatione confirmatam legimus.

10) De *Valsalva* memorant, ipsum affirmasse, se ex nuda corporis inspectione prædixisse, apoplexiæ causam non in cerebro, sed in cerebello inventum iri; id quomodo *Valsalva* prædicere potuerit, haud assequimur, nisi fors ex cito intercepta respiratione, et profusis alvi recrementis: si ea cuidam apoplectico contigerant, desumpserat cerebellum potius, quam cerebrum læsum esse.

11) Haud difficile tamen plerumque est, ex sola hominis apoplectici positione, nudaque jacentis inspectione prædicere, quonam in latere encephali vitium sit invenendum. Advertentes enim, quodnam in latus conciderit apoplecticus, concludemus id latus primo omnium fuisse resolutum, et noxam in parte opposita hæerere. Item si os in alterutrum latus retractum sit, vitium eo ipso in latere encephali erit, ad quod os retrahitur, cum hæc retractio a resolutis alterius lateris musculis oriatur.

12) Ceterum, si non de sectione venæ jugularis, sed venæ sectione in brachio instituenda sermo sit, et hic obtinebit præceptum *Valsalvæ*, ut e sano latere sanguis mittatur. *Aræteus* id dudum præceperat, dum ait: resolutæ in apoplectico partes confide-

fiderandæ sunt, in sinistrane, an in dextro latere resolutio sit (ut dicere mox est) sanguinem haurire oportet; hæc enim sanguis facile dilabatur: hæc etiam a læsis partibus facile derivatur.

13) Alia gravis quæstio practica discutienda, an et qua copia sanguis mitti in apoplexia serosa debeat? famigerati alias medici pro canone statuerunt, venæ sectionem in apoplexia serosa adeo utilem non esse, ut potius summe noxia sit. Verum si sectiones anatomicas consulamus, videbimus apoplexias productas *a sero pauco, sed acri, et vasa sanguifera ad constrictionem vellicante*. Hinc etsi serum hoc acre causa constrictorum vasorum, et aboliti per encephalon circuli sanguinei sit, tamen ipsa hæc apoplexia a sanguine intra caput retento congestoque erit, et quasi composita, sive *seroso-sanguinea*. Venæ sectio summe necessaria tunc est, ut strictura vasorum encephali solvatur. Vidimus et nos una alterave vice, et serum intra calvariam congestum, et vasa simul turgida a congesto ibidem sanguine. Præterea si etiam nulla sero acrimonia insit, sed id aliunde receptum, et ad caput depositum sit, ac cerebrum premat, continget, ut humorum sanguineorum periodus

dus per cerebrum suspendatur, sanguisve
 coacervetur, ut denuo non simplex serosa,
 sed *seroso sanguinea* apoplexia sit, quæ san-
 guinis missionem postulat. Verum etiam
 hoc notari meretur, serum ad encephalon
 depositum resorberi non posse, nisi vasorum
 sanguiferorum systema aliqua saltem ex parte
 evacuetur, ut susceptis humoribus spatium
 fiat. Non est hic sermo de hydrope cerebri,
 ubi aqua plurima, sanguis parcissimus, et
 vasa conniventia, et ab aquarum mole com-
 pressa; hæc *apoplexiæ serosæ* species hy-
 drops cerebri potius vocandus venæ sectio-
 nem utique reprobatur, et incitantia exigit.
 Itaque hæc regula circa venæ sectionem in
 apoplexia instituendam statui potest: scili-
 cet, *si cui ex malo corporis habitu apo-
 plexia superveniat, non facile venam seca-*
bis. Item: si quis senex præsertim, et longa
 antea tempore debilis, ab incautis medicis
 ad acidulas potandas ablegetur, et sub ea-
 rum usu apoplexia corripiatur, vena secanda
 aut non omnino est, aut non nisi parcissime;
 verum ubi turgescencia vasorum conjicitur
 cum sero, differenda venæ sectio non est.

14) Examinanda est quoque alia diagno-
 stica nota, a *Martiano* allegata, qua is ca-
 lidam ab frigida apoplexia dignoscendam

vult,

vult, dum ait: in annotationibus in *Hippocratem* l. 2. de morbis: *apoplexiam a frigidorum humorum affluxu non derepente invadere, quemadmodum ceteris evenit. Verum constat ex historia morborum, quod, quemadmodum quædam ab effusione lenta sanguinis ortæ apoplexiæ tandem increscunt, ita non paucas ab aqua factas derepente hominem non opinantem corripere.*

15) In sectionibus hominum apoplexia mortuorum sæpe dubites, an serum effusum causa, vel effectus apoplexiæ fuerit.

16) Ad formandam facilius diagnosi persæpe multum confert, nosse, quæ causæ morborum frequentiores, quæ raræ, quæ frequentissimæ sint. Sic e. g. apoplexia *serosa* multo frequentior est quam *pituitosa*. Constat hoc ex hominum apoplecticorum sectionibus institutis. Hoc loco præterire non possum cautelam quandam, cujus in cadaverum sectione meminisse oportet; etenim resecto cadaveris cranio, rejectaque meninge utraque, gelatinæ species, aut quædam quasi pituitosa collectio sub oculos cadit. Verum discissa tela arachnoidea serum effluit intra distinctas hujus telæ cellulas diffusum, et gelatinam sive pituitam mentiens. Levioris momenti hæc observatiun-

si iuncula videtur, verum si consideremus, ex male instituta, aut male intellecta cadaveris sectione malam morbi diagnosin formari, et errorem hunc ad alium forte ægrum ex consimili affectione laborantem transferri, atque ob eam rationem pravam illi medicinam applicari, patebit, nihil attentione nostra indignum esse, utut leve videatur, quò aut neglecto, aut observato, vel letalem ægro medicinam, vel vero salutarem facimus. Hæc ratio est, quare vel levissima quæque conquirenda a medico sint, quorum ope is errores praticos cavebit.

17) In non paucis ex apoplexia perentibus secto cadavere ingens urinæ collectio in vesica, ejusque distentio reperitur. Ex hac frequenter habita non paucorum observatione facile intelligimus, quam facile fieri queat, ut qui apoplectici paulo diutius vitam trahunt, iis nova insuper malorum accessio ab urinæ retentione fiat. Hoc eo minus animadvertitur, quod ægri ob infirmatas sphincteris vires, sæpe post distentam jam vesicam, continuo pauxillum lotii et guttatum stillent. Unde fit, ut qui ægro assistunt, omnium minime de urinæ retentione solliciti sint. Hinc id quoque ad cautelas praticas pertinet, ut medicus regionem

nem hypogastricam frequenter manu exploret, ne hæc urinarum retentio contingat, aut si contigerit, ut eandem ope catheteris tollat.

PARALYSIS.

Paralysis est abolitio, vel diminutio vel sensus, vel motus, vel utriusque. Distinguitur 1) in *anæsthesiam*, ubi sensus, et illam paralyfin, ubi motus deficit; 2) distinguitur a partibus affectis, in *paraplegiam*, *hemiplegiam*, paralyfin linguæ, labii oris, palpebrarum, oculi ipsius, brachii, manus, digitorum, cruris, sphincteris vel ani, vel vesicæ, vel et in paralyfin ipsius vesicæ; in paralyfin œsophagi, ventriculi, intestinorum, quæ tamen partes ob exquisitiorem irritabilitatem raro paralyfin patiuntur; 3) in *perfectam* et *imperfectam*, quam ultimam *paræsin* appellant; 4) alia *chronica* est, alia *acuta*, qualis in morbo acuto symptomatice subinde observatur; 5) alia *continua*, alia *intermittens*, qualis in febre *larvata* sub paralysis specie incedente datur.

Notandum est *Cælium Aurelianum*, et post eum recentiores non paucos observasse *paralyfin* cum dolore, eoque satis vivido, partis

A a

para-

paralyticæ conjunctam. Multi ex colica pictonum paralytici simul dolorem lacerantem, et quasi in morbo articulari satis sævum circa articulos artuum resolutorum experiuntur. Subinde paralyfis motibus convulsivis interpolatur. Circa pulsum arteriarum non eadem in omni paralyfi conditio est. Sunt qui pulsum habeant obscurum, humilem, repentem; aliis vero pulsus pleni, fortes, duri sunt in ipsis artubus paralyticis; aliis carnes musculorum marcescunt, et membra ex nutritionis defectu arescunt.

Quod si debilis et repens pulsus, visque vitæ per artum paralyticum exigua sit, facile capitur, quomodo et musculorum vires, et caro sensim evanescant. At vero difficiliores explicatus admittit, qua e. g. ratione in colica pictonum, et diu etiam post eandem pulsus ad carpum fortissimus, plenus, durusque, quasi chorda ferrea fibrans dari queat, dum interim pars paralytica tali donata pulsu ex nutritionis defectu emoritur, absumptis vix non omnibus musculis.

Causæ *paralyseos* 1) eadem sunt, quæ et apoplexiæ, idemque uterque morbus est, nisi quod apoplexia et gravius, et multo universalius hominem afficiat. Apoplexia *paralyfis universalis* jure appellatur. Hinc

cere-

cerebrum alicubi locorum pressum, vel quacunque ratione aliquantum in sua actione impeditum, partem illam corporis absque motu aut sensu, aut utrumque orbatum relinquet, cui parti locus cerebri affectus nervos suppeditat. Verum causæ paralyseos non intra solum cerebrum persæpe sunt; sufficit ad producendam paralyfin, si productiones, prolongationesque cerebri, sive ejus appendices in decursu afficiuntur; 2) alia causæ nervos non *immediate* afficiunt, sed parti cuidam nutritionem requisitam denegant. Huc pertinet, quidquid affluxum per arterias prohibet, imminuit; 3) illæsis etiam nervis, arteriis quoque succum nutritium afficientibus, nihilominus paralyxis ex vitio muscutorum fieri potest; muscoli dissecti, suppuratione absumpti, quacunque ratione ad motum inepti facti, artus reddunt paralyticos. Omnes ergo paralyseos causæ revocari possunt vel 1) ad læsum cerebrum, cerebrique productiones, scilicet nervos, et medullam spinalem; vel 2) ad vitia vasorum sanguiferorum succum nutritium non adferentium; 3) vel ad ipsam muscutorum læsam fabricam.

Quasdam paralyxis causas speciatim hic recensere juvat. Ad has pertinet particula

A a a

cere-

cerebri pressa a sanguine ibi accumulato, stagnante, a vase cerebri varicoso, aneurismatico, ab exostosi, tumore quocunque, a fero, lymphâ, gelatina, calculis etc. Pus resorptum, et vel ad cerebrum, vel nervum depositum; materies scabiosa, arthritica, herpetica, retropulsa. Ulcera præmature clausa, lues venerea, luxationes, fracturæ, metastases in morbis acutis. Abscessus ad vertebrae, spina bifida, hydrocephalus. Refrigerium sudanti corpori admissum; halitus noxii minerales, mercuriales, arsenicales, plumbei. Materies dysenterica retropulsa; nimia feminis evacuatio; convulsio partis diu ante tolerata, materies scorbutica etc.

Circa diagnosin notandum est, eam plerumque non difficilem esse. Id solum attendendum, dari subinde musculorum quorundam spasticam contractionem talem, ut muscoli antagonistæ multum superentur, et paralytici videantur, et revera tales non sint. Hoc in casu medicamenta musculis convulsis applicanda erunt.

Prognosis ex sequentium axiomatum observatione deducitur: 1) malum recens ex causa cognita tollendaque ortum, fabrica partis paralyticæ necdum destructa, curatur;

2) fa-

2) facilius curatur paralyfis, quæ dolorem, tumorem, formicationem sibi junctam habet, quam ubi hæc symptomata defunt; 3) paralyfis a causa frigida curatur excitata febre, item pathemate animi humores rarefaciente e. g. ira, gaudio, spe, fiducia, terrore repente incusso; 4) paralyfin a causa calida auget febris; 5) pedum paralyfis citius et facilius curatur, quam paralyfis brachiorum; 6) paralyfis post dysenteriam aut neglectam, aut male curatam facilius curatur, quo vetustior fuerit; 7) aliæ vero paralyfes aliunde ortæ eo difficilius sanantur, quo fuerint vetustiores.

Ceterum notanda circa paralyfin adhuc sequentia sunt: scilicet, 1) multæ curæ hominum paralyticorum aut casu, aut studio evenientes ex supra dictis possunt explicari: scilicet, quomodo per plures annos paralyticum erus, audito tumultu excitati incendii, incussoque inde terrore, momento temporis fuerit curatum. Item, quomodo paralyfis artus alicujus ab exorcistis quibusdam, qualia exempla in confiniis nostris ante annum audivimus, sanata fuerit. Et enim terror ab exorcista incussus, opinio ipsa paralitici, opinantis se a dæmone obsessum esse, vox increpans, et mille diras
in-

intonans exorcistæ, copiosissimus affluxus ex omni parte hominum, et publica illa vel acclamatio, vel inquieta expectatio, erecta recuperandæ sanitatis spes, humores in membro paralytico stagnantes longe potentius efficaciusque in motum incitat, dividit, per confertos sudores, quibus hi homines sub ipso exorcismo Galsneriano diffluunt, eliminat, longe, inquam, hæc potentius agunt, commovent, alterant, quam tua persæpe inefficacia gummi-ferulacea, camphora, aromata varia, frictiones, quam ipsum artificiale fulgur ex machina electrica provocatum. Haud difficile esset ex principiis psychologicis alios quosdam effectus certe non denegandos, et ab exorcismo Galsneriano productos explicare.

2) Plerumque auctorum ea hucusque sententia fuit, paralytin in colica pictonum ex metastasi contingere, et ipsam colicam superveniente paralyti solvi. Verum aliqui paralytici evadunt, antequam colicam potiantur, aliis paralytis accedit vigente, durante, quin et aucto dolore colico; ut adeo metastasis aut crisis hic locum non habeat.

Hic notandum *Willisii* effatum asserentis, se in corporibus a longa paralyti, et gravissima membrorum resolutione defunctorum

de.

deprehendisse semper corpora striata præ aliis in cerebro minus firma, instar amurcæ discolorata, et striis multum oblitteratis. Ex aliorum quoque observationibus constat, corpora striata non absque gravibus noxis vitiata reperiri, ut adeo *Langhansio* eo facilius assensum præbeamus, qui scripsit, hasce striatas protuberantias partem cerebri nobilissimam efficere.

4) Circa remedia partibus paralyticis externe adplicanda hæ regulæ practicæ observentur: scilicet, 1) remedia externa inutilia sunt, quotiescunque paralyseos causa intra cranium est; 2) medicamenta externa non statim ab initio adhibeantur, contingit enim, ut serum morbidum ad artus depositum, et paralyfin inducens per medicamenta externâ ab ignobiliore sede ad nobiliora viscera sese recipiat, ad cerebrum, medullam spinalem, præcipue ubi ad apoplexiam prædispositio est. Hinc ubi recenter resoluta membra fuere, ubi corpus per interna remedia nondum fuit confirmatum, partes paralyticæ thermis non facile committantur. Huc *Willisii* observatio spectare videtur, qui ex usu thermarum Bathoniensium aliis paralyticis utilissimo, aliquoties vidit membra plura, et gravius affecta, quam antea.

Porro

Porro aliæ extra cranium sitæ paralyfis causæ sunt, quibus remedia externa frustra opponuntur. Caries, exostoses corporum vertebrarum omnem plerumque medellam eludunt.

5) Paralyfin a materia rheumatica sanat vesicans in vicinia adplicatum; infusum florum arnicæ, electricitas etc.

6) Paralyfis senilis ab artuum, musculorum præcipue tendinum rigiditate, a deficiente, vel inspissato smegmate Haverfiano provenit potius, quam a peculiari nervorum vitio. Hinc remotis spirituosis balnea, cataplasmata emollientia, et aquæ tepidæ vapores conveniunt.

7) In paralyfi femoris, crurisque, in ischiade vesicans ad caput fibulæ, idque bis, terve, et sæpius adplicatum egregie prodest.

8) Paralyfis post assumptum arsenicum orta, cum doloribus quasi rheumaticis, curatur gummi ferulaceis et lacte.

9) Paralyfis scorbuticorum succos recentium vegetabilium et antiscorbutica exigit.

10) Constat colicis (de faturnina colica sermo non est) constat inquam colicis frequenter paralyfes artuum, maxime superiorum

rum, supervenire. In colica Dammoniorum, quæ biliosa fuerat, descripta, id non raro evenerat. Id in colicis *biliosis* potius, quam quibuscunque aliis fieri solet, si materies cruda et biliosa non evacuetur, sed dolor solis fere narcoticis sopiatur. Materies enim absorpta, intra humorum oceanum recepta, hinc inde vasculis minimis infigitur, infixaque nervos aut vellicat, et diram arthritidem procreat, aut eosdem nervos comprimit stupefacit, unde paralyfis.

11) Paralyfis ab immodico feminis dispendio non infrequens est; inde sanguis effoetus, vappidusque; inde succi nervei penuria, inde vasa minutissima, exsucca, arefacta, inde dejectus solidorum omnium tonus est.

12) Paralyfis linguæ in sinistro ejusdem latere, vel etiam impedimentum quoddam in sinistro linguæ latere sese manifestans inter loquendum, spasmus sinistri linguæ lateris cum vel sine dolore in iis non raro notabatur, qui affectis pulmonibus sunt, purulenta sputant, difficilemque spiritum trahunt. Sed quid cum pulmonibus læsis vel infarctis linguæ paralyfis, vel spasmus? quare in sinistro frequentius latere, quam in dextro? Carolus *Pisorem* explicat a ferosa

colluvie inundante involucra nervorum pulmonis, parisque octavi, adeoque progrediente malo per nervi decursum simul ramum lingualem affici.

13) *Hippocrates* in *coacis* notat, ab inflammatione pulmonum magna, et thoracem eo in latere valide premente, paralyfin ipsius totius lateris. Credo ob eam rationem, quod par octavum, unde nervus pneumonicus habetur, cum intercostali commiscetur. Commisti hi nervi cum lumbalibus et ossis sacri nervis concurrunt, componuntque nervos ischiaticos et crurales; hinc pressio aliquatenus octavo pari, unde et pulmo, et lingua nervos recipiunt, pressioque a turgentibus pulmonibus intercostali, facile intelligitur et linguae et crurum resolutio in latere peripneumonico. Ex eadem fere ratione brachiorum quoque paralyfis explicatur; etsi enim brachium ab octavo pari nervos non habeant, habent tamen præter cervicales, et primum dorsalem ramos quosdam ab intercostalibus. Verum tamen multa nobis obscura, atque nulla ratione explicanda manebunt, quamdiu et nervorum commistio in suis gangliis, et eorum usus nos latebit.

AD MORBOS OCULORUM PERTINENTIA.

In curanda ophthalmia notanda adhuc sunt sequentia:

1) Ophthalmiæ causæ sæpissime solummodo sunt externæ, e. g. ventus frigidus, sabulum, et pulveres, uti in toto fere agro viennensi æstivo tempore observatur; item aliena corpuscula inter oculum ipsum et palpebras hærentia, quæ rebelles, et chronicas subinde ophthalmias efficiunt. Hoc in casu corpus alienum, et oculum irritans removeri debet, omnisque sanguinea evacuatio ne hilum proficiet, ni stimulus hic peregrinus auferatur.

2) Ophthalmiæ habitualis, sive chronicæ curatio ad duo capita plerumque reduci-
tur, vel enim ophthalmia hæc in corpore *ευσπαρκω*, plethorico reperitur, quo casu venæ sectiones, lenes alvi ductiones, et tenuis diæta prodest, vel vero ophthalmia habitualis hominem laxum, debilem, paucis aut pravis scatentem succis sedentarium, semiictericum afficit; tunc autem roborantia, invigorantiaque ac nutrientia indicantur; externa etiam tonica internis utiliter junguntur.

3) Ophthalmia venerea præ ceteris in albuginem, aut in opacitatem totius corneæ transit; ut adeo ex ipso facili transitu inflammationis in albuginem diagnofin ophthalmiæ venereæ latentisque luis formare possis: Bina opacitatis corneæ et albuginis ex luis venereæ feminio exempla modo in nostro nosocomio prostant. Indicatur hic mercurii penetrantissima præparatio, ea scilicet, quæ sub sublimati corrosivi nomine venit; præcipue ea utilis erit, si antimonialibus præparatis jungatur, aut exiguæ simul doses vini antimonialis Huxhami propinentur.

4) In ophthalmiis circa usum remediorum externorum sequentes canones locum habent: 1. ubi in ophthalmia tensio valida, et siccitas dolorque oculi magnus est, sola emollientissima, tepidaque applicantur; 2. ubi tensio dolorque minor est, emollientibus adde lenia discutientia, flores sambuci, chamomill. etc. pauxillum camphoræ; 3. si tensio dolorque admodum mitis et exiguus est, sola discutientia, eaque efficaciora adhibeantur. De repercutientibus nota, ea adplicanda esse caute, solum in principio inflammationis levioris; nocere autem, ubi inflammatio gravis, fixaque est, ubi materies inflammatoria malignæ indolis est, aut
ubi

ubi critica depositio ad oculum materiæ inflammatoriæ facta est.

5) Circa collyria nota, ea nihil continere solidi, aut indissolubilis materie debere; hinc tutia, flores zinci, et pulveres testacei mâle, utut frequentissime, præscribuntur.

6) Si destillans ex oculo inflammato liquor acer et rodens sit, ac oculi viciniam ita exulceret excoriëtque, uti nares in coryza excoriantur, proderit tepidam gummi arabici solutionem oculo frequenter instillare, et acrem hac methodo materiem abluere.

7) Ophthalmia venerea frequentissime ex retropressa gonorrhæa oritur, ubi idem virescens aut flavus humor, qui antea per urethram fluxit, ex oculo depluit. Malum subinde gravissimum, et oculus citius, quamvis remedii exeri possit, depascitur. Quæritur, quid in venerea ophthalmia agendum sit? respondeo: in hac inflammationis specie cura summe antiphlogistica est adhibenda, emollientia, involventiaque adplicanda; præscribenda ea sunt, quæ materiam veneream prava metastasi a pudendis ad oculos delatam avocent, et denuo ad genitalia amandent; hinc leniora diuretica, sed ex
 classe

classe emollientium deprompta, uti faturatum malvæ, althææ etc. decoctum indicantur. Etsi enim cura antiphlogistica miasma venereum non tollat, ejus tamen effectum, inflammationem videlicet, mitigabit, et ad aliquod saltem tempus suspendet, donec datis remediis mercurialibus virus venereum, difflata jam phlogosi, extinguatur.

8) Datur ophthalmia quædam symptomatice, quæ febrem vel continuam, vel continuam remittentem, vel et intermittentem comitatur. Plures exstant febrium petechialium epidemice grassantium historiæ, ubi inter reliqua etiam symptomata febris ophthalmia fuit; hic tamen oculi affectus febres maxime autumnales, biliosas, putridas, malignas stipabat, atque eandem cum ipso morbo principe medelam poscebat. Juvat hic quandam hujus ophthalmiæ ideam proponere, ut curæ paulo post explicandæ ratio loculentius pateat. Tempore æstivo aut autumnali, humido nebulosoque, prava circa præcordia materies colligitur, febresque gastricas generat. Quod si aliena hæc abdominis saburra massam circulantium humorum subeat, febris maligna vel simpliciter talis, vel lenta nervosa producet. Hæc febres malignæ diversis insigniri nominibus

folet, uti diversas corporis partes materies resorpta petierit. Etenim, si acre illud biliosum, pituitosum, ex ventriculo traductum ad pulmones decubuerit, hæc febris pleuritica, sub nomine *pleuritidis*, aut *peripneumoniæ biliosæ* veniet, aut quod ferme eodem recidit, febris hæc maligna appellabitur, nomine adhucdum inter multos usitato febris catarrhalis malignæ; at vero si materies resorpta non pulmones, sed totam corporis externam superficiem petat, ibique in ultimis hærens vasculis efflorescentias gignat, febrim hanc malignam peculiariter *exanthematicam* appellabis, vel *petechialem*, vel *miliarem*, vel *scarlatinam*. Verum ponamus materiam ex systematè gastrico resorptam nec ad pulmones, neque ad corporis deponi superficiem, sed ad tonsillas, fauces, fors ab aere nebulofo nimiam relaxatas, ergo febris tua maligna sub alia compellatione tibi innotescet, diceturque *angina maligna*. Quod si materies prava resorpta ad oculos eodem aere nebulofo relaxatos nimium deponatur, habebis *ophthalmiam malignam*, sive potius *febrim malignam ophthalmia stipatam*, quam ophthalmiæ speciem methodis ordinariis hucusque explicatis haud tolles. Ophthalmia hæc febrium

gastrici

gastricarum symptomata, vel continua est, uti febris, vel continua remittens, ubi illa sub ipsa febrili exacerbatione pariter exacerbatur, vel est intermittens, ita, ut si febris pariter intermittens, ea non nisi sub paroxysmo febrili redeat; hæc est illa ophthalmia periodica, sub qua febrim intermittentem quasi sub larva delitescere dicunt: verius autem diceretur, febrim esse intermittentem cum ophthalmia symptomatice. Facilis jam curationis in hac ophthalmiæ specie explicatio est; etenim morbum ipsum principem tollere convenit, quo sublato reliqua accidentalalia symptomata cito disparent. Quoniam autem hos morbos aut percurat, aut insigniter mitigat emeticum per epicrasin propinatum, hinc est, quod auctores medici contra quasdam ophthalmias febriles, epidemicas, continuas, intermittentes emetica celebrarint, quibus revulsa materies potenter apteque evacuatur, licet ipsa vomendi actio ophthalmiis per se neutiquam conveniat, cum sanguinem versus caput urgeat.

Amaurosis, sive gutta serena adesse dicitur, si visio desit absque vitio oculi apparente, quodve sub sensus cadat. Hoc cæcitatis genus quibusdam pedetentim, et
sen-

sensum sine sensu accidit, aliis vero repente et non opinantibus.

Dividitur amaurosis in continuam, ubi homo constanter cæcus est, et intermittentem, quæ per intervalla solummodo redit, vel horarum, vel dierum. Item dividitur in idiopathicam, ubi vitium vel in nervo optico pressio, arido, atrophico, aut in vitio qualicunque retinæ est; et in sympathicam, ubi vitium in abdomine hærens amaurosin facit. Alia divisio est in protopathicam, sive originariam amaurosin, et symptomaticam, quæ alterius morbi, e. g. apoplexiæ, comatis, atque syncopes constans symptoma est; alia divisio in connatam est, et in acquisitam.

Causæ guttæ ferentis diversissimæ sunt: sic e. g. resolutio nervi optici, et retinæ ob gravem encephali commotionem a lapsu, ictuque, ob vulnus capitis, superciliorum, tumores tum in ossibus, cum in membranis, tam calvariæ, quam ipsius orbitæ oculi osseæ; item sanguis ex suppressis menstruis, hæmorrhagiis, hæmorrhagia critica quacunque, ex plethora regurgitans ad caput. Sanguis copiosus ad caput ruens ob onerum gravium gestationem, frequentem corporis inclinationem, ob insolationem. Nervus

B b

Opti-

opticus, aut retina metastasin materiæ alienæ cujuscunque passa, scabiosæ, erysipelaceæ, venereæ, malignæ in febribus malignis, rheumaticæ, arthriticæ. Sanguis ob spasmos abdominis copiosius ad caput congestus; item opium, et plantæ narcoticæ humorum turgescientiam efficientes; item deperditio humorum bonorum, sanguinis, feminis, liquidi nervei.

Notandum est, alia cæcitatis genera, ubi vitium in lente crystallina, aut humore vitreo, aut aliis oculi partibus, excepto nervo optico et retina, non esse ad amaurosin referenda, cum in amaurosi oculus aspectu externo sano simillimus sit; in aliis vero cæcitatum generibus oculus ab habitu sano etiam ad aspectum externum multum recedat.

Prognosis potissimum a cognitione causæ amaurosin producentis repetenda est. Sic amaurosis a pressio nervo optico, si causa premens tumor, aut exostosis sit, rarissime sanatur; facilius illa, quæ a repentino decubitu feri; et adhuc facilius, quæ a sanguine organico rarefactoque oritur. Amaurosis connata, item ea, quæ senibus accidit, non curatur. Amaurosis symptomatrica morborum spasticorum, morbi hysterici, hypochond-

chondriaci, colicæ faturninæ etc. temporaria solum est, et finito paroxysmo sponte evanescit. Amaurosis a depositione lactea aliquoties curata est. Amaurosis repente orta post iram immodicam emetico dato curata legitur; causa duplex erat, scilicet bilis effusa in ventriculum, et spasmus abdominis. Amaurosis repente orta plerumque curabilior est, quam illa, quæ pedetentim incidit. Amaurosis sub fervido sole itinerantium venæ sectione, dato postridie emetico a *Schmuckero* curabatur. Labor gravis inclinato corpore, gestatio onerum, eorum sublatio curabiles amauroses faciunt ut plurimum.

Cura ex diagnosi causæ amaurosin producentis est repetenda, quæ cum diversissima persæpe deprehendatur, ipsam quoque medendi methodum variam esse oportet. Quosdam curatæ amauroseos casus hic recensabo.

Sic curata legitur amaurosis in foemina, quæ quarta a partu septimana ex repentino terrore visu illico privabatur; hoc in casu continuus alvi fluxus excitabatur, qui visum denuo restituit. Alius ex gravi ira repentinam amaurosin patitur; datum mox emeticum visum restituit apud cl. *Richter*. Labor

B b a

multus

multus penes ignitos fornaces exercitatus sæpe amaurosin fecit, venæ sectione, et subjecto purgante sublatam. Amaurosis post febrem orta observabatur, cum vultu pallido, semiicterico, dejecto appetitu, lassitudine totius corporis, pupilla summopere dilatata, datis solventibus et subjecto emetico multa æruginea materies eliminabatur; hæc remedia, cum aliquoties iterarentur, visum restituerunt. Amaurosin in colica pictonum opium et camphora tollit. Amaurosin ortam a muco multo in sinubus frontalibus aggesto, dolorem supercili, et narium ficitatem faciente tollunt sternutatoria varia mucum prolicientia. Cl. *Collin* amauroses curavit ortas ab infarctu vasorum visui interfervientium; easdem ab eadem causa natas amauroses pulsatilla sustulit. Amauroses a labe venerea productas sanavit multoties mercurius sublimatus corrosivus. Cl. *Schmucker* amaurosin post febrem scarlatinam ortam curavit tartaro emetico tribus consequentibus diebus exhibito, et concitata emesi vesicans adplicuit; die quarta lucis quid æger sentire incepit; tribus septimanis suppuratio larga in nucha excitabatur; dabatur initio interne sapo venetus cum pulvere millepedum; dein quotidie propinabantur duo

vas.

vascula juris carnium, cui 60 vivi millepedes incoquebantur. Militibus sub fervido sole itinerantibus, et onera gestantibus orta sæpenumero repentina amaurosis est; facta mox venæ sectio est, et altero die tartarus emeticus propinabatur, ubi visus plerumque rediit; quod si hæc methodus non suffecerat, sectio venæ jugularis instituebatur, altero die denuo emeticum, et cervici adplicabatur vesicans. Amauroses plures ab inertī humorum motu, infarctu viscido oriundos curavit sæpius ignis electricus. Amauroses a suppressis lochiis, menstruis, hæmorrhoidibus productas repetita venæ sectio sustulit.

Ceterum hic loci maxime opportunum arbitror, de amaurosi ficta agere, quam scilicet impostores subinde certis de causis fingunt, aut morbum quendam simulant, e. g. epilepsiam, amaurosi semper stipari solitam; attamen, ubi fraudis suspicio est, nemo facile potest decipi, nisi qui forte nunquam cum *Plinio* animadverterit, quam rari sint, qui contra comminationem aliquam non coniveant, quantæque hoc difficultatis sit homini; hinc si pupillæ non sint dilatatæ nimium, quales in vera amaurosi semper fere sunt, item si non sint immotæ, si digito quasi
per

per imprudentiam in oculum imissa, oculus conniveat, et pupilla contrahatur, simulator fraudem invitus aperiet. Etenim alia tentamina, ferrum et ignem admotum ejusmodi simulatores pertinacissimo cum silentio nonnunquam perferunt. Interim fieri potest, ut in vera etiam amaurosi pupilla non sit dilatata, et mobilis maneat; hinc etiam hoc experimentum, utut plerumque sufficiat, tamen fallere subinde potest. Legi hic meretur utilis libellus *Joh. Bapt. Silvatici, de iis, qui morbum simulant.*

Subnectam hic loco coronidis explicationem textus cujusdam *Hippocratici* percelebris, qui interpretes et commentatores, *Hollerium, Jacotium, et Ludovicum Duretum* mire torfit. Ait enim *Hippocrates* in coacis: *obscuratur visus in vulneribus, quæ vel supercilio, vel paulo altius infliguntur.* A gravi vulnere id fieri posse mirandum non est. At vidit *Morgagnius* amaurosin a levi in speciem vulnuscule supra supercilium. Explicandum id juxta *Morgagnium* videtur per læsionem rami ophthalmici e quinto nervorum pari de orbita prodeuntis, et illuc per frontem ascendentis; etenim nervi ciliares, nervorum opticorum involucra et membranas comitantes, læsi irritatique eadem

eadem involucra constringunt, sicque amaro-
rofin faciunt.

ODONTALGIA.

Odontalgia frequentissimus morbus est, summopere dolorificus, et ubi ægri multo-
ties medicorum opem implorant. Præterea
aliam etiam ob causam peculiarem medici
attentionem promeretur, quia nempe vigi-
lias, febrimque hic affectus producit, debi-
libus, puerperis, gravidis præprimis no-
xiam.

Odontalgia vi vocis dolor dentium. Di-
visio optima a causis petitur: sic alia odon-
talgia est 1) a vitio gingivarum, partiumque
dentem ambientium; 2) a vitio ipsius den-
tis; et 3) a vitio partium remotarum. Alia
denuo subdivisio fit, prout varium gingiva-
rum, partiumque dentem ambientium vi-
tium est. Sic in gingivis, nervorum mem-
branis, genis, decubitus quandoque serosus
fit, nervos vellicans premensque, unde
odontalgia serosa. Tempore hyemali ver-
noque frequens est, et comes it aliis mor-
bis ex rheumaticorum familia oriundis, co-
ryzæ, raucedini, catarrho. Probe hanc
odontalgiae speciem dignoscere ab alia mul-
tiplici.

triplici oportet. Signa diagnostica suppeditabunt tempus anni rheumatismo favens, dolor rheumatis, cervicis; tumor glandularum colli; coryza, rauco, catarrhus, ophthalmia serosa simul juncta; defectus febris insignioris, etsi atrox adfit dolor; dolor non in uno tantum loco, sed diffusus per maxillam genamque totam, dentes quasi elongati. Profunt hic ea omnia, quæ rheumatismo convenire aliunde novimus. Restituenda suppressa perspiratio, aut alia vicaria excretio tendenda; hinc purgans hic convenit salinum, mannatum; alvo mota perspirationem restituet decoctum lignorum, infusum florum sambuci, tiliæ; vesicans ad nucham, retro aures, ad angulum maxillæ, ad collum; item stibium diaphoreticum cum opio. Topica exhiberi possunt externa discutientia, leviter irritantia, et serum depositum evocantia: assumuntur masticatoria, item apophlegmatifantia, infusum salviæ, radix pyrethri, essentia pimpinellæ, fumus nicotianæ per fistulam attractus, masticatio corporis duri, aut non solubilis cum saliva, e. g. ceræ. Interim, sicut rheumatismi dantur hac ratione nullatenus curandi, qui ve solum emetico, eoque subinde repetito obediunt, sic et odontalgia quædam rheumaticæ

ticæ species sola emesi tuto et cito sanatur. Quæritur, quid de venæ sectione in hac odontalgia specie sit statuendum? Respondeo: eam per se non esse necessariam; interim tamen præmittere illam subinde oportere, in hominibus plethoricis, plenisque, et ad inflammationes prædispositis. Diutius enim durans odontalgia febrim levem inflammatoriam concitat, quæ venæ sectionem postulat; deinde facilior resorptio materiæ serosæ fiet, si sanguinis quædam depletio facta fuerit. Notandum tamen, dari corpora quædam frequenti odontalgia, catarrho, coryzæ, totique serosorum morborum familiæ obnoxia, laxa, debilia, aquosa, mucosa, ubi, si adontalgia affligantur, non omnis tantum venæ sectio, sed omnis omnino evacuatio nocebit. Herculeum hic remedium erit cortex peruvianus, debilem corporis compagem firmans. Curati horam quidam sunt solo vini, cui antea non assueverant, usu. Odontalgia serosa neglecta, aut prava methodo tractata, præterquam quod diuturna, et, summeque dolorifica sit, morbos etiam alios, non contemnendos producit: etenim serum diu decumbens gingivas laxat, unde ipsi dentes, utut antea sanissimi, vitium trahunt; subinde serum inde depul-

depulsum ad cervicem decumbit, ejusdemque immobilitatem chronicam producit. Subinde totum faciei latus affectum quasi paralyticum evadit, ore in partem faciei sanam retorto, qualem casum paucis abhinc diebus vidimus. Alia odontalgiae species est inflammatoria, ab inflammatione perioestii ipsius dentem ambientis; cognoscitur ex febre universali totius corporis; pulsu duro, celeri, colore aucto, facie rubra, genis et gingivis calentibus, dolore quasi pulsante in loco affecto, qui dolor minus late, ac in seroso decubitu diffunditur. Hanc speciem observamus post vigilias, compotationes, ingesta acra, aromatica; item in gravidis, utpote quibus sanguis fere semper phlogisticus esse solet, et ob tumens abdomen superiora copiosius petit. Post suppressas hæmorrhoides, lochia, menstrua, post suppressas intempestive plethoricorum hæmorrhagias. Alia longe hic methodus viget, ac in ea specie odontalgiae, quam serosam apellamus. Curam summe antiphlogistica erit adhibenda, venæ sectiones, scarificationes nuchæ, post aures; hirudines ad ipsam dolentem gingivam adplicatæ vires subibunt venæ sectionis topicae. Ad genam cataplasmata emollientia adplicentur,

tur, ore retineantur collutoria pariter emollientia; interne emulsa propinentur nitrofa. Nocent hic vesicantia, humorum phlogosin magis concitando; nocent purgantia, utut antiphlogistica, itemque sudorifera. Odontalgia hæc inflammatoria sæpe in suppurationem et abscessum abit, qui circa radicem dentis conclusus, radicem ipsam et maxillam rodit, graviaque per sæpe mala, et fistulam, quam vocant dentis (Zahnfistel) producunt.

Quodsi omnibus artis auxiliis frustra applicatis benigna tamen resolutio obtineri nequeat, sed malum in suppurationem transeat, opera danda, ut abscessus et cito formetur, et formatus cito extrorsum vergat, et aperiatur. Optimum tunc erit ficcum versum in lacte coctum dolenti tuberculo applicare.

Aliæ adhuc odontalgiae species sunt a vitiis gingivarum oriundæ. Sic labes scorbutica, et totius corporis, et gingivarum præcipue, dolores dentium quasi rheumaticos facit, quos ab aliis dignoscimus ex gingivis prurientibus, tumentibus, fusca rubedine tinctis, colore dentium versus radicem fusco, oris fœtore peculiari, a longe etiam adstantibus

tibus molesto, ex maculis scorbuticis, et rheumatismi crurum quadam specie, quam peculiariter scorbuticam apellant. Contra hanc scorbuticam odontalgiam conveniunt: 1) cura radicalis ipsius morbi principis, scorbuti nempe; 2) ea remedia topica, quæ gingivas firmant, ut infusum salviæ, tinctura laccæ; aqua stillatita fol. salviæ, cum roob dianucum, et alumine.

Alia species est odontalgia venerea. Labes venerea partes laxas, mucosasque peculiariter adamat; hinc, præterquam, quod pudenda afficiat, etiâ oculi adnatam; membranam Schneideri, et qua nares investit, et qua fauces, itemque gingivas peculiariter occupat. Præter curam radicalem, conveniunt topica leniter tonica, additis mercurialibus, inter quæ nuperi quidam scriptores præprimis æthiopem mineralem laudant. Id hac occasione noto, distinguendam esse hanc odontalgiam veneream ab illa, quæ ab hydrargyro est, quæve odontalgia mercurialis dicitur.

Subinde odontalgia observatur a vitio cacochymico oriunda, cujus speciem determinare nequeamus, cum nec scorbutici quid, nec venerei adest, sed innominata quædam humorum acrimonia, quæ ad laxiores forte
gin-

gingivas deposita odontalgiam producit. Pono exemplum: puella diuturno fluore albo, eoque non venereo laborans, præter varios, vagosque artuum dolores, quasi rheumaticos, dentium quoque doloribus vexatur, per intervalla redeuntibus, tunc præcipue, si fluor albus solito parcius, aut omnino non fluat. Curamus hanc speciem ea ipsa ratione, qua ipsum morbum principem, purgantibus videlicet ex classe roborantium petitis, rheo quotidianis, sed exiguis dosibus dato, demum cortice marteque.

Alia est odontalgiae species, a sola gingivarum laxitate, item a gingivarum evanescencia oriunda.

Id in senibus accidit, ubi alveoli dentium evanescere incipiunt, delerique, et gingivæ absumuntur. Dens nec alveolo, nec ambientibus gingivis firmatus, vacillat, et inter manducandum huc illuc motus dolet. Medelam vix reperiundam hic arbitror, nisi ea in lenta masticatione, et diæta tali quæ-ratur, quæ validiori dentium robore non indiget.

Aliam a parte denti vicina odontalgiam habemus, a maxilla videlicet superiori male affecta. Evenit enim subinde, ut intra Higmori antra pus undecunque natum colligatur,

gatur, et circa radices dentium superiorum maxillæ rodat, rodendoque speciem odontalgiae producat. Prodest, si dens subiectus, utut sanus extrahatur, alveolus vero pertundatur, ut hac ratione puri exitus detur.

Sed odontalgiae causa in ipso persæpe dente est, cujus multiplex esse vitium potest: 1) caries dentis, 2) defectus crustæ illius vitreæ, vel adamantinæ dentis externam superficiem constituentis. Considerabimus primo cariem, ejus divisionem, causas, et medendi methodum.

Cariem dividunt in humidam, et quæ cito latius serpit; ac in siccam, quæ sæpe per annos durat, quin ulteriores progressus faciat. Diversæ cariei causæ sunt, quarum aliquas hic persequemur: 1) vitia gingivarum diu durantia tandem dentem afficiunt, ipsique cariem affricant; 2) cariem inducit abusus acidorum, mineralium præcipue. Hinc reconvalescentes ex morbo tali, in quo acida mineralia paulo largius fuere præscripta, odontalgiae quandam speciem, seu potius molestam quandam dentium sensationem experiuntur, quam paulo difficilius verbis exprimere valemus; 3) alia cariei causa est prava illorum consuetudo, qui

qui instrumentis variis sibi continuo fere dentes purgant, gingivas deprimunt, atque interstitia faciunt inter dentes ampliora; etenim hac ratione reliquiae ciborum ampliora semper spatia inter dentes habebunt, quarum diversa acrimonia dentes rodit, et cariem inducit; 4) neglecta oris mundities post pastum praecipue frequentissima cariei in dentibus causa est. Sed quæ causa doloris in dente carioso? ea fere duplex est vel enim dens ita jam erofus est, ut assumpta frigida, calida, acria, ipse aër attractus nervulum exquisitissime sentientem afficiant, unde dolor necessario existit; vel vero, etsi caries eousque necdum penetravit, ut nervus denudetur, tamen ibi loci penes cariosum dentem laxior gingiva facile serosum decubitus patietur. Hinc est, quod dentes cariosi per intervalla doleant, et non doleant subinde, cum serosi decubitus dentes præprimis cariosos, laxioresque ibi gingivas ament. Hinc quoque est, quod non in omni odontalgia, ubi dens cariosus deprehenditur, ipsa caries et nervuli denudatio sit accusanda.

Sed quæ cura denti carioso facienda? respondeo: caries humida convertenda est in siccam, vel dens ipsemet extirpandus.

Uni-

Univerſim in carie hæc methodus obtinet:

1. ut carioſa tollantur, quod fit, ſi mediante inſtrumento cariem abradas, et foveolam eroſam probe repurgatam aut plumbi, aut vero auri lamella repleas, quo alimentis, aliisque aditum ad nervulum intercludas;
2. ſi caries cito latius ſerpat, potentiffima antiſeptica ſunt adhibenda. Hoc fit, ſi denti carioſo applies ſpiritum therebinthinæ goſſypio exceptum, baſam copaivæ, tincturam myrrhæ; oleum cinnamomi, caryophyllorum; liquorem anodynum mineralem, camphoram, etc.
3. nervulum doloris unice capacem, ſi hæc non proficiant, deſtrues; et omnis ſenſationis expertem reddeſ. Nervus autem deſtruitur acribus, rodentibus, uti ſunt paulo ante nominata, olea eſſentialia; oleum præcipue caryophyllorum, cinnamomi; opium, quod certe in odontalgiis, non qua anodynum prodeſt, ſed qua acre, rodens, et nervum deſtruens remedium, vel etiam in odontalgia ſeroſa, qua apophlegmatifans. Deſtrui item ſolet acidis mineralibus concentratis, ſolutione ipſius lapidis infernalis, et demum candente filo ferro. Quodſi vero caries ad ipſam uſque radicem penetret, etſi deſtructus jam nervus fit, nullusque amplius ſuperſit dolor;

præ-

Præstabit tamen dentem ipsum potius extirpare, ne ipsa maxilla, et vicini dentes vitium trahant; at extirpato dente reponendus alius artificialis est, et sua methodo firmandus, non tam, ut eodem inter mastican- dum utaris, sed ut distinctior, minusque impedita loquela, et ut repleto spatio ciborum reliquiæ excludantur.

Alia odontalgiae species a vitio ipsius dentis est, defectus crustæ illius vitreæ, quæ externam dentis superficiem efficit. Deficit hæc, læditurque diversas ob causas: scilicet: 1) ob abusum acidorum, austerorum; 2) ob abusum pulverum dentifriciorum; etenim pulveres hi sæpe ex acribus, et ex ter- reis immixtis parati, solummodo tunc utili- ter adhibentur, quando materies mucosa circa dentes collecta inspissatur, et in ter- ram calcaream, crustamque abut danti ipsi multifarie noxiam. Gluten hoc dentium, indeque natus tartarus pulveribus dentifri- ciis apte tollitur; at hi ipsi pulveres puris alioquin dentibus frequenter adplicati, par- tem dentium vitream lædunt, auferunt; 3) perit hæc crusta subinde a vitio ignoto, acri quodam intra corpus latente. Molesta, etsi non valde dolorifica hæc odontalgiae species est, frigida, calida, quin ipse solus

aer difficulter ad dentes admittitur, et non sine ingrata illa sensatione. Quid faciendum? respondeo: cum crusta hæc vitrea nunquam reparetur posthac, vix hic auxilium ullum superest; quodsi vero unicus tantummodo hoc vitio laboraret, mortificandus ille esset acerrimo et concentratissimo vitrioli acido, ut sensus omnis posthac auferatur. At flavescet brevi dens mortificatus, et frustulatim, quamvis absque dolore excidet; id remedii uti perferri in unico dente potest, neutiquam tamen ad multo plures, vel omnes etiam transferri potest.

Superest, ut odontalgiam contemplemur a vitio partium remotarum oriundam: sic datur 1) odontalgia consensualis, sympathica, ubi vitium in uno dente est, et dolor in alio per se non affecto. Odontalgia hæc sympathica in varia cephalalgia et cephalæ speciebus observatur. Prodest hic causam principem tollere; 2) odontalgia biliofo-putrida a vitio ventriculi male digerentis, laxique. *Baglivius* inter signa ventriculi debilis reponit dentium dolorem, et pravam eorundem habitum. Fit enim, ut prava hac ventriculi dispositione mala humorum affectatio fiat, hinc eacohymia, cachexia, quæ omnino fere primo gingivas afficit.

Sed

Sed et vice versa, quemadmodum imbecillitas ventriculi, et læsa ejus coctio odontalgias chronicas producit, sic etiam frequenti odontalgia masticationem impedit, facit, ut alimenta haud bene subacta in ventriculum dimittantur; hinc sensim ventriculus, et totum denique corpus læditur. Dentium nitore, integritas, et bonus gingivarum habitus non contemnendum signum est, et ventriculi boni, et sanitatis per omnia integræ; 3) alia a partibus remotioribus oriunda odontalgia est, quam hysterica appellamus; hæc incertis temporibus abit, reditque, una cum reliquo symptomatum hystericorum comitatu, partemque constituit paroxysmi hypochondriaci aut hysterici. Cura antihysterica alibi explicata hic convenit; 4) odontalgia alia aliunde, quam ab ipso dente vel partibus illum ambientibus nata est, quæ a vitio primarum viarum bilioso provenit, etenim ab eadem causa biliosa, pituitosa, pituitosaque anginas, ophthalmias experimur, sic etiam odontalgia nascitur aut continua, aut remittens, aut intermittens, prouti genius ipsius febris fuerit. Remedia hic ipsi opponenda feбри sunt, quæ sublata dolor dentium suapte dispareret. Medela hic fere omnis intra solventia, ecceprotica, emetica, et corticem peruvianum consistit:

Ecce 2

Ex-

Explicatis quibusdam odontalgiae speciebus (reliquos enim dentium morbos dentistis relinquimus) pauca quaedam addere juvat de his, quæ dentis extirpationem subinde sequuntur. Huc pertinet 1) hæmorrhagia ab arteriola dentis abrupta. Hæc enim, utpote ad canalem osseum religata, contrahere se æquit. Juvant bacilli ex fungo agarico, vel et ex cera formati; fit etiam post extractionem dentis ex gingivis in scorbuticis. Saturata solutio aluminosa, vel et ferrum candens indicatur; 2) abscessus post extractionem ab inflammatione in alveolo nata; 3) vitium maxillæ diffractæ. Frustra cohærentia digitis ad se invicem apprimenda sunt; secus eximenda. Fit hoc infortunium multiplex ex capite; 1) ob divaricantes dentium radices; 2) ob id, quod dentes plures circa radicem sibi invicem cohæreant, unianturque, aut cum ipsa maxilla; 3) ob modum quo dens extrahitur. Nam si vulgari illo instrumento extrahatur, quod clavem anglicanum appellant, dens plerumque extrorsum ad latus urgebitur, et hac ratione extirpabitur. Hinc cl. *Aitkin* aliud instrumentum excogitavit, quod dentem sursum maxime, et modicissime tantum extrorsum urgendo extrahit.

SYNOPSIS.

I.

SCORBUTUS.

Adæquata scorbuti definitio non datur, sed collectio tantum multorum symptomatum in unam summam diagnosin morbi supeditat.

Symptomata alia *essentialia*; alia *variabilia*, horumque ratio.

Symptomatum essentialium scorbuti successio, indeque nata scorbuti divisio *ratione stadii*:

Scorbutus nascens.

Scorbutus increfcens.

Scorbutus adultus.

Scorbutus consummatus.

Causæ scorbuti:

prædisponentes,

occasionales,

proxima juxta celeberr. Hoffmann.

Aliæ scorbuti divisiones:

acutus, chronicus,

originarius, secundarius,

terrestris, maritimus.

Cura:

Cura:

diæta antiscorbutica,

removendæ causæ occasionales,

remedia antiseptica:

acida vegetabilia: acida min. dulc.

acida mineralia,

plantæ amaræ,

antiseptica aromatica,

plantæ antiscorbuticæ,

aqua calcis,

martialia,

quædam circa usum horum remediorum
notanda.

Graviora scorbuticorum symptomata:

virtus antiscorbutica aliorum remedio-
rum tentanda.

Formulæ quædam.**II.****RACHITIS.**

Antiquitas hujus morbi.

Morbus infantilis.

Symptomata potiora:

compages ossea præprimis afficitur,

mentis conditio varia,

incrementum corporis præcox,

alia

407
alia rachiticorum symptomata,
an morbus febrilis?
cadaveris conditio.

Rachitidis divisio:

acquisita, hæreditaria,
originaria, deuteropathica,
endemica, epidemica,
connata?

Causæ prædisponentes et excitantes.

Causa proxima; opiniones variæ:

siphilis larvata,
acidum prædominans,
miasma peculiare,
præternaturalis mollities compagis
osseæ.

Methodus medendi:

auferendæ causæ remotæ,
remedia tonica,

Formulae.

III.

SCROPHULÆ.

Scrophularum descriptio.

Quomodo a scirrho et struma dignos-
cendæ?

Mor-

Morbus puerilis ætatis.

Causæ remotæ.

Causa proxima.

Scrophularum divisio:

protopathicæ, deuteropathicæ,

internæ, externæ,

indolentes, inflammatae, suppuratae,

cancrosæ,

veræ, larvatae.

Scrophularum larvatarum formæ:

ophthalmia scrophulosa,

crusta lactea,

labii superioris tumor,

herpes,

atrophia,

phthisis scrophulosa,

achores,

tinea.

Cura scrophularum in genere:

causæ remotæ removendæ,

victus restaurans,

solventia, resolventia,

formulæ quædam,

Cura scrophularum larvatarum,

Ophthalmia scrophulosa:

unguentum ex mercurio præcipitato

rubro.

Tumor

Tumor labii superioris:

eo evanefcente sæpe oriuntur,
scrophulæ.

Cruſta lactea:

diſcrimen inter cruſtam lacteam et mor-
bum ſcrophuloſum ſolum *accidentale*,
facilius curatu, quam ſcrophulæ,
ſigna cruſtæ lacteæ præeunte Strackio,

Diviſio:

hæreditaria, acquiſita,

Reliquiæ cruſtæ lacteæ.

Retroceſſio cruſtæ lacteæ.

Cura:

lac vitioſum nutricis corrigendum,
purgantia rhabarbarina,
incidentia, diaphoretica, alterantia,
ſpecificum *Strackii*: Jacæa tricolor,

Herpes:

male applicantur ſaturnina,

Atrophia:

cauſæ emaciationis.

Phthyſis ſcrophuloſa:

morbis immedicabilis.

Achores:

diverſa hujus morbi nomina,

prodromi achorum,

ſcrophulas sæpe ſolvit; etiam alios
morbos,

noxæ a retropulsis achoribus.

canon practicus in cura achorum,

interna remedia,

externa remedia.

Tinea:

discrimen ab achoribus,

remedia varia, interna et externa.

IV.

HYDROPS,

Anasarca, particularis.

Calidus, frigidus.

Causæ hydropis generaliores:

sexus,

evacuationes sanguinis nimiae,

chlorosis,

febris intermittens,

abusus potuum aquosorum tepidorum,

potus spirituosus,

diæta relaxans,

vita sedentaria,

haustus frigida æstuante corpore,

evacuationes suppressæ,

scabies, achores retropulsi,

dysenteria,

hydrops,

graviditas,

ob-

obstructiones hepatis,
 motus sanguinis per vasa majora impe-
 ditus.

Indicationes:

causæ remotæ tollendæ,
 aquæ evacuandæ.

Causa proxima hydropis.

ANASARCA.

Symptomata anasarcæ.

Varia medendi methodus:

per purgantia,
 per vomitoria,
 per diuretica,
 squilla,
 conditiones sub quibus squilla
 danda,
 incommoda squillæ,
 correctiones squillæ,
 modus exhibendi squillam,
 præparata squillæ,
 diuretica alia,
 per solventia, resolventia,
 per sudorifera,
 per vulnera externa,
 erodendo,
 incisione,
 scarificatione cutanea, incruenta,
 feta-

fetaceo,
 fonticulo,
 per frictiones,
 balneo crurum,
 ligatura,
 methodo antiphlogistica,
 cæli mutatione,
 paracentesi,

HYDROTHORAX.

Sedes.

Causæ peculiæres:

venæ sectio frequens,
 pulmo infarctus,
 peripneumonia,
 asthma,
 hepar obstructum,
 oedema crurum fasciis profligatum,
 ulcera crurum intempestive clausa,
 scabies retropressa,
 podagra actu frigidis retropressa.

Symptomata et signa.

Curatio: præter curam jam expositam, notanda:

catharticis exacerbatur,
 leves scarificationes ad malleolum conveniunt,

metus

metus suffocationis : æger e lecto eximendus.

an in hoc casu v. f.?

paracentesis quando locum habet,
concussio thoracis, ut signum,
pulsatio thoracis cl. Auenbrugger quid doceat?

TYMPANITES.

Definitio tympanitidis.

Diagnos.

Sedes.

Species variæ.

Cura ex notione causarum morbificarum.

Monita et præcepta de Hydrope.

V.

LUES SIPHILITICA.

Communissimus morbus.

Morbi antiquitas.

Serius innotuit:

gonorrhææ nexus cum coitu impuro,
gonorrhææ connexio cum lue universali,
ipsa lues tanquam morbus specificus.

Proprietates veneni siphilitici.

Communicatio luis:

coitu,

con-

contactu,

lactatione,

femine?

GONORRHÆA.

Triples gonorrhææ stadium:

infectionis,

inflammationis,

resolutionis.

Dantur gonorrhææ etiam non venerææ.

Erroneæ opiniones circa gonorrhæam:

materiam effluentem esse semen,

eam esse pus verum,

esse semper ulcus,

discrimen inter materiam *gonorrhæicam*
et *luosam*.

Divisio gonorrhææ:

ratione stadii,

a tempore: habitualis,

humida, sicca,

gonorrhæa glandis.

Curatio, in stadio inflammatorio:

methodus antiphlogistica,

noxie curationes fiunt,

injectionibus adstringentibus,

therebinthina et balsamicis interne

assumptis.

purgantibus;

diu-

diureticis acrioribus,
 manuſupratione,
 repetito coitu.

Curatio in ſtadio exſiccationis:

roborantia, tonica interna et externa.

Fluxus diuturnior materiae benignae in hoc
 ſtadio.

Ejusque ratio duplex.

Symptomata graviora gonorrhææ.

ardor inter mingendum,
 urinæ ſuppreſſio,
 dolorifica penis erectio,
 phymofis,
 paraphymofis.

Gonorrhæa muliebris.

Symptomata gonorrhææ gravioris aut ne-
 glectæ.

varia mictus vitia: eorumque cauſæ,
 teſtis venereus,
 bubo,
 cancer venereus,
 condylomata.

Luis univerſalis ſymptomata:

maculæ venereæ,
 herpes,
 ſcabies,
 fiſſuræ,
 panniculus adipofus induratus,

ophthal-

ophthalmia,
 ophthalmia recens natorum,
 maculæ corneæ,
 cataracta venerea,
 furditas,
 coryza,
 ozæna,
 angina venerea,
 tophus,
 caries,
 spina ventosa,
 scrophulæ,
 rheuma venereum,
 febris venerea,

METHODUS MEDENDI LUI UNIVERSALI.

Methodus medendi, quæ mercurio utitur:
 externe,
 interne,
 methodus mixta.

Frictio mercurialis:
 modus frictionis,
 cautelæ in inunctione,
 sequelæ inunctionis,
 quibus hominibus convenit?
 in quibus contraindicatur,
 objectiones contra inunctionem,
 Balneum mercuriale.

Me-

Methodus Plenckiana:

Ufus mercurii dulcis:

Ufus mercuri sublimati:

incommoda;

commoda hujus methodi:

Methodus mixta:

Notanda circa ptyalismum:

Alia præter mercurium antisiphilitica:

Formulæ.

Monita et præcepta:

VI.

CONVULSIO.

Spasmi definitio:

Spasmi divisio:

Convulsio:

Convulsionis divisio multiplex:

Prognosis:

Causa prædisponens convulsionis:

Causarum excitantium classes:

inanitio;

repletio;

irritatio:

Cura morborum nervosorum:

causa excitans removenda;

irritabilitas imminuenda:

D d

Reme-

Remedia nervina celebratiora:

opium,
 moschus,
 castoreum,
 gummi ferulacea,
 foetida et empyreumatica,
 cortex peruvianus,
 viscum quercinum,
 hyosciamus; stramonium,
 radix valerian. minor. et major:
 folia aurantiorum,
 ipecacuanha,
 flores zinci.

VII.

MORBI INFANTUM.

Morbi externi recens natorum.

Asphixia.

Lactatio.

obligatio matrum infantes lactandi,
 impedimenta lactandi,

ex parte matris,

ex parte infantis,

electio nutricis.

Cura infantis absque nutrice educandi.

Alvus rara.

convulsiones internæ (nostratibus, stille
 Fraißen).

Exul-

Exulcerationes.

Herniæ.

Aphthæ.

Tormina.

Convulsio.

Causæ eclampiæ infantilis:

meconium retentum,

alvus difficilis,

tormina,

terror aut ira nutricis,

febris incipiens: præcipue variolæ,

opium assumptum,

dentitio difficilis,

dolor quicumque gravior.

inanitio quæcunque,

vermes.

Alvi fluxus varius:

a vitio matris vel nutricis,

diarrhæa saburrælis,

a laxitate intestinorum,

a perfrigeratione,

dysenteria,

diarrhæa dentientium,

diarrhæa aphthosorum.

Vermes.

in variis corporis partibus inventæ,

variæ species vermium,

ascarides,

D d 2

lum-

lumbricus teres,
 tænia,
 ascaris lumbricodes,
 trichurides Røedereri,
 quibus modis morbos faciunt,
 febris verminosa,
 symptomata verminosorum,
 diæta verminosorum,
 remedia varia contra vermes.

Atrophia.

Rachitis.

Tussis;

convulsiva,

catarrhalis,

stomachica.

Febris infantum intermittens.

Morbi cutanei:

scabies,

crusta lactea,

loca exulcerata,

achores,

tinea,

lentiginæ,

herpes,

nævi,

furunculus,

verucae.

Hydrocephalus.

VIII.

TUSSIS CONVULSIVA.

De natura tussis convulsivæ.

Divisio tussis convulsivæ epidemicæ:

epidémica-idiopathica,

epidémica-sympathica,

epidémica-composita.

Variorum medicorum methodi medendi.

Stollii methodus.

Quæstiones variæ.

IX.

DE OFFICIO MEDICI.

Officium medici erga se ipsum.

Erga ægrotum, et ægroti propinquos.

Erga collegas.

Se ipsum et suos curantis.

Quidam medicorum errores.

X.

MORBI QUIDAM CAPITIS.

Cephalalgia.

divisio cephalalgiae,

idiopathica: sympathica,

originaria: symptomatica,

causæ frequentiores,

sanguis,

serum.

ferum,
 pituita,
 solidorum vitia intra calvariam,
 materies syphilitica,
 prognosis.

Cura: remedia celebratiora,
 herbæ cephalicæ
 arteriotome,
 salivatio mercurialis,
 vesicans,
 terebratio,
 embrocatio etc.

Vertigo.

divisio vertiginis, ejusque causæ,
 plethoricorum,
 hypochondriacorum,
 ex inanitione,
 lactantium,
 post graves capitis morbos,
 inebriatorum,
 a bile,
 verminosorum,
 a gravi tristitia
 ab esu venenatorum fungorum,
 a fumo carbonum,
 a cubiculo recenter incrustato.

Apoplexia.

Definitio apoplexiæ,

Divi-

Divisio :

sanguinea, serosa, pituitosa,
 fortis : debilis,
 hysterica,
 periodica,
 idiopathica : sympathica,
 frigida, calida.

Varii gradus apoplexiæ,

parapoplexia,
 paraplegia,
 anæsthesia,
 carus,
 coma somnolentum,
 coma vigil,
 lethargus,
 cataphora,
 somnus diuturnus.

Apoplexia infantum.

Additamenta ad dissertationem de apo-
 plexia.

Paralyfis.

Divisiones paralyseos.

anæsthesia,
 a partibus affectis, *hemiplegia* etc.
 perfecta : imperfecta,
 chronica,
 continua, intermittens.

Causæ

Causæ paralyseos referendæ,
 ad læsum cerebrum, cerebrique pro-
 ductiones, et medullam spinalem:
 ad vitia vasorum sanguiferorum.
 ad ipsam musculorum læsam fabri-
 cam:

Prognosis,

Notanda quædam circa paralyfin:

Ad morbos oculorum pertinentia.

Ophthalmiæ:

causæ externæ,

ophthalmia habitualis,

ophthalmia venerea,

notanda circa usum remediorum ex-
 ternorum,

ophthalmia venerea,

ophthalmia symptomatrica.

Amaurosis.

Divis. amaurof.

continua, intermittens,

idiopathica: sympathica;

originaria: symptomatrica:

Prognosis.

Cura.

Amaurosis ficta.

Odontalgia.

Divisio a causis,

Avitio

A vitio gingivarum, partiumque dentem
ambientium:

ferosa odontalg.

inflammatoria,

scorbutica,

venerea,

cacochymica,

a gingivarum laxitate, et eva-
nescentia,

a vitio maxillæ superioris.

A vitio ipsius dentis,

caries dentis,

humida: sicca,

cariei causæ,

cura,

defectus crustæ vitreæ;

defectus hujus causæ.

A vitio partium remotarum;

consensualis;

a mala digestionem,

hysterica,

biliosa,

continua, remittens, intermittens.

Sequelæ post dentis extirpationem.

CORRIGENDA.

Pag. 5. lin. 13. sebaccium *lege* sebaceum.

Pag. 9. lin. 12. aidam *lege* acidam.

Pag. 10. lin. 11. *post* vitrioli etc. *lege* Acida mineralia dulcificata.

Pag. 14. lin. 7. *post* lactis vel *lege* spiritu.

Pag. 15. lin. 5. fyrup. *lege* scrup.

Pag. 23. lin. 1. possi *lege* passii.

— — lin. 5. velustum *lege* vetustum.

Pag. 24. lin. 4. antiarthriticis *lege* antirachiticis.

Pag. 36. lin. 21. unc. ij. *lege* unc. β.

Pag. 41. lin. ultim. latexe *lege* latex.

Pag. 42. lin. 8. sulivatio *lege* salivatio.

— — lin. 14. spisciusculus *lege* spiffiusculus.

Pag. 105. lin. 23. quid *lege* quod.

Pag. 177. lin. 1. adhibitia *lege* adhibita.

---

2. Rachitis. p. 16
3. Scrophulae. p. 30.
4. Hydrops. p. 52.
Typhlitis p. 89.
5. Lues syphilitica p. 93.
6. Convulsio. p. 148.
7. morbi infantum p. 226
8. Tussis convulsa p. 290
9. De offensa medullae p. 304.
10. De morbis quibusdam capitis p. 314.
11. Morbi oculorum. p. 329
12. Otorrhea 391.

